

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 811.111'276.6:34 (043.3)

FIODOROV VICTORIA

**PARTICULARITĂȚILE STRUCTURAL-SEMANTICE ALE
TERMINOLOGIEI JURIDICE A CEDO ÎN LIMBA ENGLEZĂ**

SPECIALITATEA: 621.04 – *Lexicologie și lexicografie; terminologie și limbaje
specializate; traductologie*

Teză de doctor în filologie

Conducător științific:

DUMBRĂVEANU Ion,
doctor habilitat în filologie,
profesor universitar

Autor:

CHIȘINĂU, 2019

© Fiodorov Victoria, 2019

CUPRINS

ADNOTARE (în limba română, rusă și engleză).....	3
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. CONSIDERAȚII PRIVIND TERMENUL ȘI TERMINOLOGIA	17
1.1. Sincronizarea cercetărilor din domeniul terminologiei.....	18
1.2. Elementele definitorii ale corelației limbaj comun – limbaj specializat.....	27
1.3. Statutul și tipologia limbajului juridic.....	32
1.4. Originea terminologiei juridice engleze.....	38
1.5. Concluzii la capitolul 1.....	45
2. PARTICULARITĂȚILE STRUCTURALE ALE TERMINOLOGIEI JURIDICE A CEDO ÎN LIMBA ENGLEZĂ	47
2.1. Strategii și precepte de elaborare a corpusului.....	47
2.2. Studiu comparat al hotărârilor CEDO în limba engleză și română.....	53
2.3. Analiza structurală a terminologiei juridice a CEDO în limba engleză. Compunerea sintagmatică.....	71
2.4. Frecvența utilizării sinapsiilor și combinabilitatea semantică.....	87
2.5. Concluzii la capitolul 2.....	91
3. TRĂSĂTURI SEMANTICE ALE TERMINOLOGIEI JURIDICE A CEDO ÎN LIMBA ENGLEZĂ	92
3.1. Dezambiguizarea semantică a termenilor juridici englezi prin expansiune contextuală.....	93
3.2. Polisemia în terminologia juridică în limba engleză.....	106
3.2.1. <i>Tipologia sensurilor în sfera termenilor juridici englezi</i>	109
3.2.2. <i>Polisemia la nivelul categoriilor lexicale ale limbii</i>	114
3.3. Considerații privind raporturile de sinonimie în terminologia juridică engleză.....	117
3.4. Antonimia în terminologia juridică a CEDO în limba engleză.....	130
3.5. Concluzii la capitolul 3.....	136
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	137
BIBLIOGRAFIE	141
ANEXE	150
DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	182
CV AL AUTORULUI	183

ADNOTARE

Autor: Fiodorov Victoria

Tema: Particularitățile structural-semantică ale terminologiei juridice a CEDO în limba engleză. Teză de doctor în filologie, specialitatea 621.04 – Limbi germanice, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2019.

Structura tezei: adnotare, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 174 de titluri, 139 de pagini text de bază, 11 tabele, 2 figuri și 6 anexe. Rezultatele obținute la tema tezei sunt reflectate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: termen, termen juridic, terminologie, metalimbaj, terminologizare, determinologizare, compunere sintagmatică, sinapsie, context, polisemie, sinonimie, antonimie.

Domeniul de studiu al tezei îl constituie terminologia juridică engleză normativă, extrasă din hotărârile și deciziile adoptate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Scopul și obiectivele lucrării constau în analiza inventarului terminologic din domeniul jurisprudenței CEDO, în cercetarea și prezentarea sub aspect structural-semantic a trăsăturilor terminologiei juridice a CEDO în limba engleză, precum și în determinarea particularităților și a modului de funcționare a termenilor juridici în corpusul studiat.

Noutatea și originalitatea științifică. Cercetarea propune o viziune integratoare și interdisciplinară a terminologiei juridice a CEDO în limba engleză în baza corpusului disponibil de termeni selectați, scoate în evidență trăsăturile semantice și structurale proprii acestui domeniu, precum și unele interferențe lingvistice din terminologia juridică a limbii engleze.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de investigație rezidă în stabilirea impactului relațiilor semantice existente între termeni asupra sensului, precum și identificarea diferențelor de conceptualizare între termenii juridici englezi și românești din domeniu supuși cercetării.

Valoarea teoretică a cercetării constă în identificarea și descrierea particularităților structural-semantică ale termenilor juridici englezi ai CEDO în limba engleză, precum și tipologizarea și clasificarea acestora. Considerăm că este semnificativă tentativa noastră de a lărgi domeniul cercetărilor lingvistice prin investigarea și abordarea interdisciplinară a termenilor juridici a CEDO în limba engleză.

Valoarea aplicativă a prezentei lucrări se certifică prin posibilitatea implementării recomandărilor propuse pentru eficientizarea studiului terminologiei juridice, utilizarea corectă a termenilor juridici englezi în contextul actelor normative, iar concluziile studiului pot fi aplicate în cadrul cursurilor universitare de terminologie, traducere specializată, limba engleză de specialitate ș.a.

Materialul faptic utilizat pentru cercetare ar putea fi întrebuințat la elaborarea unui glosar on-line de termeni juridici ai CEDO atât pentru persoanele acreditate din Republica Moldova pentru efectuarea traducerilor, cât și pentru instituțiile specializate în domeniu (Ministerul Justiției).

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele investigației au fost implementate în articole și comunicări științifice elaborate de autor; contribuții la conferințe naționale și internaționale; elaborarea glosarului englez-român de termeni juridici ai CEDO.

АННОТАЦИЯ

Автор: Фёдоров Виктория

Тема: Структурно-семантические особенности юридической терминологий ЕСПЧ в английском языке. Диссертация по филологии, специальность 621. 04 – Германские языки, Государственный Университет Молдовы, Кишинев, 2019.

Структура диссертации: аннотация, введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 174 названий, 139 страниц основного текста, 11 таблиц, 2 фигуры и 6 приложения. Основное содержание диссертации было опубликовано в 8 научных работах.

Ключевые слова: термин, юридический термин, терминология, синтагматические структуры, синапс, контекст, полисемия, синонимия.

Область исследования диссертации: нормативная английская юридическая терминология, извлеченная из решений принятых Европейским судом по правам человека

Целью и задачами диссертации являются углубление и развитие терминологической описи в области юриспруденции ЕСПЧ при исследовании и представлении в структурном и семантическом выражении особенностей юридической терминологии английского языка Европейского суда, а также при определении особенностей и способа функционирования правовых терминов в рамках изучаемого корпуса.

Научная новизна работы заключается в том, чтобы провести фундаментальное интегративное и междисциплинарное расследование юридической терминологии английского языка на базе словаря терминов ЕСПЧ, который выдвигает на первый план семантические и структурные особенности юридических терминов.

Решение важной научной проблемы в области исследования заключается в определении влияния существующих семантических отношений между терминами на значение, а также в выявлении различий в концептуализации между английскими и румынскими терминами в области исследований.

Теоретическая значимость исследования состоит в выявлении и описании структурных и семантических особенностей английских юридических терминов ЕСПЧ в английском языке, а также их типологии и классификации. Мы считаем, что наша попытка расширить область изучения языка является важной благодаря междисциплинарному расследованию и междисциплинарному подходу юридических терминов ЕСПЧ в английском языке.

Практическая ценность диссертации: реализация предложенных рекомендаций может упростить изучение юридической терминологии в целом и правовой в частности, надлежащее использование юридических терминов английского языка в контексте законов.

Материал, который был использован для исследования может быть использован для создания онлайн-словаря (или словаря) юридических терминов ЕСПЧ, а также служить аккредитованным учреждениям в Молдове в качестве руководства для выполнения переводов (Министерство юстиции).

Внедрение научных результатов: исследования были реализованы путем публикации статей и докладов разработанных автором которые были представлены на национальных и международных конференциях; работа предоставляет ценную информацию выявленную в ходе анализа, применение которой, наряду с предложенными рекомендациями, может оптимизировать деятельность при составлении специализированных словарей, а также для разработки различных университетских курсов.

ANNOTATION

Author: Fiodorov Victoria

Theme: **Structural and Semantic Particularities of Legal Terminology of the ECHR in the English language.** PhD Thesis in Philology, Specialty 621. 04 - Germanic Languages, State University of Moldova, Chisinau, 2019.

Thesis structure: annotation, introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 174 titles, 139 basic text pages, 11 tables, 2 figures and 6 annexes. The results of the present study were published in 8 scientific articles.

Keywords: term, legal term, terminology, metalanguage, terminology, determinology, syntagmatic composition, synapse, context, polysemy, synonymy.

Field of study: normative English legal terminology extracted from the judgments and decisions adopted by the European Court for Human Rights (ECHR).

The aim and objectives of the paper are to deepen and develop the terminological inventory of the ECHR jurisprudence and to analyse the structural and semantic peculiarities of

English legal terms, research which will facilitate their analysis, focus on their particularities and show the way of functioning of the legal terms within the studied corpus.

The scientific novelty and originality of the dissertation resides in carrying out a fundamental and interdisciplinary fundamental research of English legal terminology based on the available corpus of ECHR terms, to highlight the semantic and structural features of this field as well as some language interferences of English legal terminology.

The important scientific problem solved in the field of investigation lies in determining the impact of existing semantic relations between the terms on the meaning, as well as identifying the differences of conceptualization between the English and Romanian legal terms in the investigated field.

The theoretical value of the research consists in identifying and describing the structural and semantic particularities of the English legal terms of the ECHR in English, as well as their typology and classification. We consider that our attempt to broaden the field of language research is significant through the interdisciplinary investigation approach of the ECHR legal terms in English.

The practical value of the research lies in the implementation of the proposed recommendations in the study of legal terminology, in the correct use of the English legal terms in the context of the normative acts, and the conclusions of research can be used to compile university courses concerning terminology, translation studies and also legal English.

The factual material that was used in this research could be used in the development of an online dictionary (or glossary) of ECHR legal terms that would serve as a translation guide both for translators as well as for specialized institutions in the field (Ministry of Justice).

Implementation of scientific results: the scientific results have been published in articles and studies; contributions to national and international conferences; the elaboration of the English-Romanian glossary of legal terms of the ECHR.

LISTA ABREVIERILOR

A+S	-	adjectiv + substantiv
CEDO	-	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DEX	-	Dicționarul explicativ al limbii române
IER	-	Institutul European din România
ISO	-	Organismul Internațional de Standardizare
LC	-	limbaj comun
LJ	-	limbaj juridic
LS	-	limbaj specializat
SN	-	sintagmă nominală
S+S	-	substantiv + substantiv
SV	-	sintagmă verbală
TJ	-	terminologie juridică
VGTT	-	Vienna General Theory of Terms
V+S	-	verb + substantiv

INTRODUCERE

Terminologia juridică engleză constituie un domeniu special de cercetare terminologică nelimitată, deoarece dreptul se caracterizează printr-o permanentă înnoire și creare de concepte, care antrenează și o reînnoire continuă a termenilor specializați. Formarea metalimbajului juridic a urmat îndeaproape istoria științei dreptului, pe parcursul căreia autorii studiilor în domeniu au fost preocupați atât de identificarea, cât și de identitatea termenilor juridici.

Perioada care ne preocupă în mod special este cea de după anii 1990, deoarece este perioada în care importanța și interesul față de domeniul dreptului au sporit considerabil datorită schimbărilor ce au avut loc în societatea civilă. Astfel, dezvoltarea terminologiei juridice în etapa actuală este puternic influențată și înlesnită de procesul integrării europene și de aderarea la diverse organisme internaționale. Importanța și interesul pentru studierea acestui domeniu sunt favorizate, de asemenea, de rolul pe care îl are limba engleză în domeniul relațiilor internaționale și în cadrul Uniunii Europene.

În Republica Moldova acest subiect a înregistrat în ultimii ani o evoluție semnificativă, fiind transpus în viață prin elaborarea și adoptarea unei multitudini de legi, proiecte și acte normative din domeniu. Gravitatea încălcărilor drepturilor omului impune dezideratul cunoașterii extinse a legislației în vigoare și, respectiv, a limbajului juridic utilizat. Populația trebuie să se simtă apărută de către instituțiile statului, obligate să intervină de fiecare dată când se încalcă drepturile omului. Pentru ca această idee să poată fi aplicată în practică, cetățenii trebuie să cunoască mijloacele pe care le au la dispoziție pentru înlăturarea cauzelor și efectelor nerespectării dispozițiilor legale. În acest context, se evidențiază ideea promovării cunoștințelor în vederea valorificării mecanismelor de protecție a drepturilor omului. Această circumstanță determină o creștere a importanței dreptului, ceea ce duce la creșterea interesului față de studierea terminologiei juridice.

Un aspect important ce ține de actualitatea studierii termenilor juridici englezi din terminologia Curții Europene a Drepturilor Omului (ulterior CEDO) este numărul impunător de cereri, ce se află într-o creștere continuă, prin care Moldova este condamnată. Astfel, numai în anul 2014 au fost depuse 1105 cereri.

Actualitatea temei abordate este determinată, în primul rând, de o serie de factori extraglotici.

Cu toate că în etapa actuală există diverse studii și cercetări valoroase în domeniul terminologiei, particularitățile și specificul terminologiei juridice a CEDO din limba engleză au fost analizate doar tangențial. Majoritatea cercetărilor au relevat necesitatea unui studiu de sinteză care ar aborda terminologia juridică din diverse perspective. Lipsa unui studiu de sinteză,

diversitatea și multitudinea abordărilor terminologice, precum și atenția sporită a lingviștilor, terminologilor și chiar juriștilor față de acest fenomen au determinat alegerea subiectului și efectuarea unui studiu complex ce ar reflecta tema vizată. Încercarea de a găsi soluții și explicații în cazul diverselor probleme și abordări controversate a motivat interesul nostru pentru cercetarea limbajului juridic englez.

Actualitatea temei este argumentată, de asemenea, de apariția în ultimii ani a unui număr impunător de studii terminologice ce reevaluează unele teorii și concepte clasice. Astfel, ne propunem să efectuăm o sinteză a fundamentelor teoretice ale terminologiei și să prezentăm o viziune complexă și multiaspectuală a terminologiei juridice utilizate în deciziile și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului în limba engleză atât din perspectivă structurală, cât și semantică.

În acest context, este evident că terminologia juridică a CEDO în limba engleză prezintă un interes sporit în condițiile geopolitice actuale, iar studiul nostru se înscrie în categoria cercetărilor ce sunt, în etapa actuală, totodată, încurajate și susținute de diverse organisme și structuri europene, fapt ce poate fi probat prin organizarea și publicarea unui număr impunător de investigații în domeniu.

Importanța și noutatea științifică a cercetării constau în încercarea de a realiza o analiză fundamentală a terminologiei juridice a CEDO în limba engleză în baza corpusului disponibil de termeni CEDO și de a scoate în evidență trăsăturile structurale și semantice distinctive ale acestui domeniu, precum și unele interferențe lingvistice din terminologia juridică engleză. Pentru realizarea scopului stabilit am efectuat un studiu minuțios și vast pe baza unui material factologic concret (glosar de termeni juridici englezi ai CEDO alcătuit de către autor), optând pentru o abordare nouă și informativă cu privire la chintesența unor fenomene și aserțiuni cum ar fi: locul terminologiei juridice în sistemul lexical al limbii, decodarea și extensiunea semnificației termenilor juridici englezi a CEDO, rolul contextului în dezambiguizarea sensului termenilor juridici a CEDO în limba engleză, rolul fenomenului polisemiei și sinonimiei în calitate de mijloace de terminologizare în metalimbajul dreptului.

Studiul nostru este o primă încercare de a realiza o sinteză și o abordare complexă a terminologiei juridice engleze în scopul aprofundării cunoștințelor în domeniu, care va completa studiile existente cu privire la limbajele specializate și la natura lingvistică a termenilor.

Obiectul de cercetare al tezei îl constituie *terminologia juridică a Curții Europene a Drepturilor Omului în limba engleză*, precum și caracteristicile structural-semantice ale acesteia. În urma sistematizării actelor disponibile, a hotărârilor și deciziilor adoptate de CEDO, am reușit să constituim un corpus din ≈1000 de termeni juridici ce înregistrează o frecvență înaltă de utilizare și se află în circulație continuă în domeniul jurisprudenței CEDO, precum și termeni ce

cuprind diverse domenii ale dreptului. Eșantionul termenilor a fost analizat din diverse perspective, ceea ce a implicat formularea unor noi postulate de către autor.

Scopul investigației efectuate rezidă în cercetarea și elucidarea structurii terminologiei juridice a CEDO în limba engleză, precum și în stabilirea impactului relațiilor semantice existente asupra sensului termenilor în acest domeniu. Studiul realizat constată faptul că terminologia juridică se află într-o permanentă evoluție și adaptare la cerințele societății și necesită de a fi studiată în cadrul socioterminologiei. Ne-am propus, de asemenea, să precizăm și să stabilim sensul corect și adecvat al unor termeni juridici a CEDO, combinabilitatea lor lexicală, precum și utilizarea corectă a acestor termeni în contextul actelor normative.

Ipoteza de cercetare a prezentei lucrări pornește de la faptul că terminologia juridică a CEDO în limba engleză are o structură proprie, bine definită, marcată de trăsături specifice care rezultă din natura și particularitățile acestui domeniu. Scopul studiului constă în analiza structurii acestei terminologii, stabilirea impactului relațiilor semantice existente între termeni asupra sensului, precum și identificarea diferențelor de conceptualizare între termenii englezi și românești din domeniu supuși cercetării.

Obiectivul major al cercetării este analiza trăsăturilor structural-semantice ale terminologiei juridice a CEDO în limba engleză, determinarea particularităților și a modului de funcționare a acestor termeni în context.

Pentru realizarea scopului lucrării am stabilit următoarele obiective:

- a constitui un fundament teoretic și metodologic al investigației, prezentând o sinteză a concepțiilor existente asupra terminologiei;
- a evidenția corelația dintre limbajul specializat și limbajul comun;
- a stabili criteriile de identificare a termenilor juridici englezi;
- a selecta și a sistematiza cele mai reprezentative unități terminologice din jurisprudența CEDO în limba engleză pentru efectuarea ulterioară a unei analize statistice;
- a analiza structura terminologiei juridice a CEDO în limba engleză, relevând caracterul său organizat;
- a releva principalele mijloace de formare și structurare a termenilor juridici a CEDO în limba engleză în baza corpusului investigat;
- a identifica procedeele de bază ce contribuie la formarea și îmbogățirea terminologiei juridice a CEDO în limba engleză;
- a releva tendințele de structură, frecvența și combinabilitatea lexicală a unităților sintagmatice;
- a investiga și a analiza particularitățile semantice proprii terminologiei juridice a CEDO în limba engleză.

Valoarea aplicativă a tezei. Rezultatele cercetării se concentrează în mare parte pe semnificarea elementelor de noutate cu privire la utilizarea corectă a termenilor juridici englezi în contextul actelor normative ale CEDO, dar pot fi de asemenea utile în studiul terminologiei juridice a CEDO din limba engleză. Studiul efectuat își poate găsi utilitatea în întocmirea unor cicluri de lecții speciale în cadrul cursurilor universitare destinate studenților cum ar fi: *Limba engleză de specialitate – Drept, Introducere în terminologie, Teoria și practica traducerii, Lingvistica juridică*.

Materialul factual utilizat pentru cercetare ar putea fi întrebuințat la elaborarea unui glosar on-line de termeni juridici ai CEDO atât pentru persoanele acreditate din Republica Moldova pentru efectuarea traducerilor, cât și pentru instituțiile specializate în domeniu (Ministerul Justiției).

Studiul are și o valoare aplicativă din perspectiva explicării și înțelegerii utilizării corecte și adecvate a termenilor de către traducătorii din domeniu, pentru evitarea ambiguității și creării sensurilor greșite, ce ar putea duce la o interpretare eronată a legislației.

Metodologia cercetării științifice este axată atât pe metodele de bază ale cercetării lingvistice (tradiționale), cât și pe metodologii noi, moderne, folosite în studiul terminologiei.

În vederea realizării scopului și a obiectivelor trasate, am abordat partea teoretică prin metoda studiului bibliografic, realizând o sinteză a celor mai valoroase cercetări din domeniu, precum și aplicând metoda contrastivă, cu ajutorul căreia au fost scoase în evidență trăsăturile specifice domeniului.

Aspectele practice ale lucrării și obiectivele trasate au fost abordate recurgând la următoarele metode științifice de cercetare:

- *metoda comparativ-istorică*, ce a relevat asemănările funcționării terminologiei juridice engleze cu alte domenii ale terminologiei, precum și cu terminologia juridică din alte limbi;
- *metoda statistică*, care a servit pentru stabilirea ponderii celor mai răspândite modele sinaptice;
- *metoda tipologiei formării cuvintelor*;
- *metodele deductivă și inductivă*, cu ajutorul cărora au fost argumentate diverse ipoteze prin intermediul rezultatelor obținute în urma cercetării materialului factual, precum și în urma efectuării unor generalizări;
- *metoda analizei componențiale*, la care am recurs pentru descrierea structurii elementelor constituente ale unităților sintagmatice;
- *metoda descriptivă*;
- *metoda fișării* actelor normative din care a fost selectat eșantionul termenilor analizați.

Corpusul materialului factic. Pentru a realiza obiectivele propuse, am recurs la formarea unui corpus de cercetare. Materialul lexical pe care se întemeiază cercetarea provine, în mod special, din hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului publicate în limba engleză prin care Moldova a fost condamnată. Deciziile și hotărârile folosite în calitate de sursă de termeni sunt preponderent de după 2010, dar și mai vechi, pentru o perspectivă mai amplă asupra evoluției terminologiei juridice specifice. Materialul factic a fost selectat și catalogat într-un eșantion de 1000 de termeni juridici englezi și românești.

Corpusul este construit pe principiul contrastiv, cuprinzând un repertoriu de termeni aranjați în ordine alfabetică. În studiul nostru ne-am axat pe diverse ramuri ale dreptului, dar domeniul cel mai important de referință este cel al Curții Europene a Drepturilor Omului. Am decis să elaborăm un corpus bilingv, englez-român, deoarece astfel este prezentată o comparație între cele două limbi pornind de la corpusuri paralele, varianta română fiind cea tradusă. O asemenea abordare facilitează o analiză comparativă socioculturală a conceptelor de bază din corpusul cercetat.

Au fost, de asemenea, utilizate numeroase dicționare juridice, care ne-au oferit informații necesare cu privire la sensul termenilor de specialitate. Printre cele mai valoroase dicționare ce au servit la efectuarea studiului sunt *Black's Law Dictionary Deluxe* și *Oxford Dictionary of Law*.

Termenii au fost supuși unei analize sincronice, în care a fost luat în considerare contextul glotic, extrem de important atât pentru explicarea funcționării termenilor, cât și pentru adaptarea și utilizarea corectă a acestora în terminologia juridică din limba engleză.

Totodată, abordarea diacronică a unităților lexicale analizate ne-a permis să explicăm modificările de sens survenite în timp, specializarea termenilor, modalitățile de formare a noilor termeni juridici, precum și să soluționăm, în mod obiectiv și cu ajutorul metodelor lingvistice, problemele de ambiguitate și interpretare greșită a unor concepte juridice.

Obiectivele propuse au determinat structurarea lucrării în următoarele compartimente: adnotări în română, rusă și engleză, lista abrevierelor, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, 6 anexe, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

În **Introducere** se argumentează alegerea temei tezei, actualitatea și importanța ei practică, ipoteza și noutatea științifică. Sunt formulate scopul și obiectivele de bază ale acestui studiu. Fiecare capitol în parte ilustrează aspectele structural-semantice ale terminologiei juridice engleze.

Capitolul 1, intitulat *Considerații privind termenul și terminologia*, trece în revistă aspectele teoretice legate de terminologie, tipologia definițiilor, diversele sensuri ale

terminologiei, care poate desemna atât o activitate, cât și un ansamblu de termeni. În acest scop au fost prezentate interpretările clasice, tradiționaliste (E. Wüster, A. Rey), precum și noile școli și postulate moderne, lansate de către reprezentanții acestor curente (J.C. Sager, M.T. Cabré, R. Kocourek, Angela Bidu-Vrănceanu, Pierre Lerat). În continuare am prezentat evoluția terminologiei ca știință, precum și bazele teoretice ale cercetării terminologiei juridice engleze. În același capitol am evidențiat cele mai semnificative idei și opinii ale cercetătorilor din domeniu ce prezintă interes, școlile (școala rusă, școala franceză, școala de la Viena...) și tendințele principale de cercetare din domeniu.

În etapa actuală, aspectele problematice din domeniu sunt studiate de centre și instituții internaționale de cercetare precum *Centre de Terminologie de Bruxelles*, *Termisti – Institut Supérieur de Traducteurs et Interpretes*, *Centre de Terminologie et de Neologie* ce activează în cadrul Universității din Paris. Sunt create organisme internaționale care au drept scop studierea, unificarea și standardizarea terminologiilor. Existența acestor organizații demonstrează interesul crescând față de terminologie.

În același timp, am supus cercetării etimologia terminologiei juridice engleze și, în urma studiului diacronic efectuat pe baza unui număr considerabil de surse lexicografice, au fost identificate anumite particularități ale acestui domeniu din retropectiva istorico-diacronică.

Legăturile strânse dintre diversele domenii de activitate determină propagarea termenilor de la un domeniu la altul, favorizând o liberă și rapidă circulație a termenilor, în general, și reducerea numărului celor cu un grad înalt de specialitate semantică, în particular. Prin extensiune, termenii pătrund în diverse terminologii sau chiar sunt preluați de vocabularul uzual.

Capitolul 2, *Particularitățile structurale ale terminologiei juridice a CEDO în limba engleză*, reprezintă un studiu de caz ce reflectă strategiile și metodele de elaborare a corpusului terminologic. În acest capitol a fost efectuată analiza structurii terminologiei juridice a CEDO din limba engleză și a fost investigată problema identificării termenilor sinaptici. În acest scop, am efectuat o analiză a interpretărilor și postulatelor referitoare la compunerea sintagmatică și am propus o tipologie de clasificare a sinapsiilor, bazată pe principiul componential. Au fost examinate, de asemenea, cele mai productive modele structurale, structura lor morfosintactică, precum și funcționalitatea și ponderea acestor structuri în terminologia juridică engleză de la CEDO. Totodată, am explicat fenomenul combinabilității semantice și frecvența utilizării acestor unități.

Capitolul 3, intitulat *Trăsături semantice ale terminologiei juridice a CEDO în limba engleză*, pune accentul pe investigarea relațiilor semantice dezvoltate între termeni și pe interpretarea rezultatelor obținute în urma analizei corpusului studiat. Această parte aplicativă a lucrării vizează descrierea comportamentului semantic al termenilor juridici din corpusul

cercetat. Ne-am axat atât pe relațiile semantice interne, cum ar fi diferitele semnificații ale unităților terminologice: monosemie și polisemie, cât și externe, dezvoltate între diverși termeni juridici: sinonimie, antonimie. Am încercat, de asemenea, să identificăm rolul contextului în procesul dezambiguizării sensului termenilor și să reafirmăm importanța sa în abordarea socioterminologică a acestora. Recurgând la exemplele selectate din corpusul disponibil, am realizat o analiză comparativă a termenilor juridici englezi în diverse contexte și am demonstrat extensiunea semnificațiilor acestor termeni.

Abordarea diacronică a termenilor juridici analizați ne-a facilitat nu numai explicarea modificărilor de sens ce au avut loc pe parcursul diverselor perioade istorice, ci și elucidarea formării terminologiei juridice engleze.

Postulatele și teoriile clasice prezentate în acest capitol cu privire la caracterul monosemantic al termenului și problema polisemiei termenilor au fost reevaluate. Exemplele extrase din corpusul investigat ne-au permis să demonstrăm existența fenomenului sinonimiei și polisemiei interne, precum și externe din terminologia dreptului englez.

Concluziile generale și recomandările prezintă într-un mod succint sintezele și rezultatele acestui studiu.

Bibliografia surselor teoretice conține studii, monografii, articole și titluri de dicționare clasice și electronice ce au servit la elaborarea lucrării.

Aprobarea rezultatelor. Concepția, concluziile și tezele principale ale investigației efectuate au fost prezentate în cadrul unor conferințe cu statut național și internațional.

Unele aspecte ale cercetării noastre sunt reflectate în următoarele publicații apărute în reviste științifice naționale și internaționale:

- Revista științifică *Studia Universitatis, Originea limbajului juridic englez* (nr. 10, 2012); *Extensiunea semnificației termenilor juridici englezi în diverse contexte* (2016), *Importanța contextului în studiul terminologiei juridice în limba engleză* (2018), *Considerații privind specificul limbajului juridic englez de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului* (2018);
- Perspectives in the humanities and social sciences: Hinting at interdisciplinarity, From manuscript to E-book, Romania (29-30 May 2015) *An overview on semantic peculiarities of English legal language*.

Rezultatele cercetărilor realizate la tema tezei de doctorat au fost expuse în cadrul numeroaselor conferințe, ale căror materiale au fost publicate sub formă de articole: APLE Conference Excellence and Novelty in Teaching English (2013) – *The importance of Latin in the modern English legal literature*; Conferința „Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și al

literaturilor în societatea pluralistă” (2015) – *Aspecte problematice în traducerea hotărârilor CEDO*.

1. CONSIDERAȚII PRIVIND TERMENUL ȘI TERMINOLOGIA

Terminologia juridică constituie unul dintre cele mai dinamice și mai productive domenii de cercetare, care se află într-o continuă evoluție. În etapa actuală, o importanță deosebită capătă problema studierii terminologiei juridice engleze, deoarece societatea europeană tinde tot mai mult să se integreze în standardele europene noi din punct de vedere juridic, astfel determinând interesul sporit al cercetătorilor pentru acest domeniu.

În acest capitol ne-am propus să efectuăm o sinteză a tendințelor și abordărilor științifice care reflectă fenomenul terminologic. În acest scop, am efectuat o analiză critică și totodată constructivă a interpretărilor clasice, precum și a noilor școli și postulate moderne de cercetare, lansate de reprezentanții acestor curente (S. Šarčević, R. Kocourek, Angela Bidu-Vrăncianu, Pierre Lerat). Pe parcursul studiului am ilustrat diverse opinii cu privire la dualitatea definirii termenului, la tipologia definițiilor și diversele sensuri ale terminologiei ca știință a metalimbajelor specializate. Au fost investigate problema identificării și definirii termenului, precum și caracteristicile sale fundamentale. Pe parcursul sintezei prezentate am argumentat aderarea la anumite opinii și postulate și vom încerca să formulăm și unele definiții preliminare ce țin de problematica abordată în prezentul studiu.

Am urmărit și am analizat evoluția diacronică a terminologiei juridice engleze, prezentând tendințele actuale în domeniul cercetat, precum și organisme internaționale care au drept scop studierea, unificarea și standardizarea terminologiilor.

Problemele prezentate în capitolul 1 țin, în primul rând, de revederea și reevaluarea unor postulate lansate de reprezentanții școlilor clasice și distincția dintre abordările prezentate de diverse școli, corelația dintre limbajul comun și limbajul specializat, interpretarea interdisciplinară a domeniului de cercetare terminologică. Elucidarea și explicarea acestor postulate a determinat fundamentarea teoretică a următoarelor obiective de cercetare propuse în acest capitol:

- să prezentăm o sinteză a curentelor și școlilor de cercetare terminologică cu revederea și reevaluarea anumitor postulate prin prisma unei incursiuni diacronice în problematica cercetării terminologiei juridice;
- să analizăm originea terminologiei juridice engleze și importanța studiului în formarea ulterioară a termenilor;
- să punem în lumină aspectele de interes complex privind interpretarea modernă a studiului terminologic.

Metodele de cercetare aplicate pe parcursul investigației efectuate constau în lecturarea analitică a literaturii de specialitate, comparând evoluția subiectelor abordate din diverse

perspective. Analiza comparativă a teoriilor școlilor terminologice, studiul sensurilor termenilor, raportul dintre unitățile lexicale ale limbajului comun și ale celui specializat ne vor ajuta să contribuim la o mai bună înțelegere și interpretare a domeniului terminologic investigat.

1.1. Sincronizarea cercetărilor din domeniul terminologiei

Termenul *terminologie* apare, pentru prima dată, în secolul al XIX-lea și semnifica, la început, doar totalitatea termenilor aparținând unui domeniu. Această primă definiție a terminologiei este propusă de cercetătorul englez William Whewell în lucrarea sa *History of the Inductive Sciences*, publicată pentru prima dată în 1837, în care terminologia este definită drept un ansamblu de termeni întrebuințați pentru descrierea unui domeniu al științei [72, p. 15].

Terminologia ca disciplină ce studiază denumirea realităților specifice unui domeniu apare în dicționare în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Dicționarul francez Le Petit Robert conține termenul *terminologie*, care este definit drept *un studiu sistematic al termenilor ce servește pentru denumirea obiectelor și conceptelor, precum și al principiilor generale ce precedă acest studiu*, iar ediția dicționarului Webster din 1966 definește terminologia drept *nomenclatura unui domeniu de studiu* [72, p.16].

Ca toate științele, terminologia cunoaște în secolul nostru o dezvoltare și o diversificare fără precedent, iar studiul limbajului specializat devine din ce în ce mai important. O sinteză asupra evoluției terminologiei este prezentată de către cercetătoarea Maria Teresa Cabré, care distinge patru etape în dezvoltarea acestei discipline:

1. *Originile disciplinei* (anii 1939-1960). În această perioadă se pun la punct metodele activității terminologice, care țin cont de caracterul sistemic al termenilor și apar primele texte teoretice ale lui E. Wüster și D.S. Lotte.
2. *Perioada de structurare* (anii 1960-1975). Aportul cel mai important îl reprezintă în această perioadă informatică și tehnicile documentare. Apar primele baze de date și se observă primele activități de organizare internațională a terminologiei. Terminologia începe să aibă un cuvânt important de spus în procesul de standardizare a unei limbi.
3. *Perioada de maturizare* (anii 1975-1985). Informatica continuă să se dezvolte și să aducă noi contribuții la dezvoltarea terminologiei, mai ales prin elemente de microinformatică. Apar proiecte de amenajare lingvistică și terminologia devine tot mai importantă în procesul de modernizare a unei limbi și a societății.
4. *Perioada actuală* (din 1985 până în prezent). Se dezvoltă o adevărată industrie a limbilor, în care terminologia ocupă un loc important. Cooperarea internațională devine mai intensă și apar primele rețele internaționale care grupează diferite țări cu probleme comune. Crește efortul de standardizare și amenajare lingvistică [89, p. 27-29].

Astfel, constatăm că bazele teoretice ale terminologiei moderne sunt puse în anii '70, în cadrul eforturilor de amenajare lingvistică din Québec, și tot atunci au fost stabilite legături solide între terminologie și lingvistică. Tot în anii '70, preocupările pentru terminologie au dat naștere unor bănci de date terminologice, cum ar fi cele create în cadrul organismelor Infoterm și Termet.

Ținem să evidențiem că o atenție deosebită i se acordă statutului terminologiei ca știință doar începând cu anii '90, când acest domeniu devine obiect de cercetare pentru mulți lingviști și specialiști din diverse domenii. Ca pentru orice concept relativ nou, opiniile variază în funcție de teoretician sau specialist. Contradicțiile între terminologii apar, în special, în momentul în care se încearcă o definiție a ceea ce este terminologia ca știință.

După Maria Teresa Cabré, terminologia poate fi analizată din două perspective:

- pe de o parte, a nespecialiștilor, care folosesc termeni pentru comunicarea curentă;
- pe de altă parte, a specialiștilor dintr-un domeniu, care utilizează termeni pentru fixarea informațiilor științifice și realizează comunicarea specializată [89, p. 64].

Din investigarea surselor teoretice rezultă că fundamentele terminologiei moderne variază în conformitate cu marile curente ale gândirii ce s-au dezvoltat în contexte sociolingvistice diferite. Unii teoreticieni și practicieni ai terminologiei se prezintă ca adepți ai școlii din Viena și din Moscova, ce preconizează o abordare multidisciplinară înalt formalizată și, în mod aprioric, normativ, a studierii normelor și termenilor, alți lingviști descoperă mai multe potriviri cu abordarea pragmatico-descriptivă a școlii franceze și a celei canadiene, care consideră prioritare resursele lingvistice ce urmează să fie exploatate în afara denumirii noțiunilor tehnico-științifice.

Primele idei de formulare a fundamentelor teoretice ale terminologiei se fac abia prin anii '30 ai secolului al XX-lea, atunci când știința și tehnologia au început să constituie o parte esențială a vieții sociale și limbajele de specialitate au început să aibă o importanță primordială. Deși terminologia este studiată pe larg în cadrul științelor limbajului, fundamentul teoretic al terminologiei ca știință a fost pus de specialiști din alte domenii decât lingvistica. Întemeietorul teoriei generale a terminologiei este considerat inginerul Eugen Wüster (1898-1977), care a înființat Institutul Internațional INFOTERM și a fondat știința termenilor sau VGTT (Vienna General Theory of Terms). Specialiștii consideră teza de doctorat a profesorului austriac Eugen Wüster *Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik* (*Standardizarea internațională a limbii în tehnică*), prezentată la universitatea din Viena în 1931, care este consacrată standardizării vocabulelor de specialitate, ca fiind lucrarea ce a pus baza teoriei terminologice. În această teză E.Wüster explică în ce constă sistematizarea metodelor terminologice, stabilește principiile de lucru privind termenii și schițează în linii mari

metodologia prelucrării datelor terminologice. Primele sale abordări sunt totuși de natură metodologică și normativă și mai puțin teoretică.

E.Wüster, împreună cu adepții școlii austriece, postulează unitatea științei și, din această cauză, minimizează, reducând la zero, importanța lingvisticii, stabilind ca limbaj unificator logica. Ca ideologi ai universalismului, reprezentanții VGTT urmăresc scopul unificării ansamblului disciplinelor științifice. Ei adoptă o poziție terminologică strictă, conform căreia conceptele științifice sunt incompatibile cu cele ale lumii cotidiene. Pentru a rezolva problema difuzării internaționale a științelor, VGTT și reprezentanții acesteia stabilesc norme internaționale (normele ISO), care precedă elaborarea terminologiilor și care permit echivalența precisă de la o limbă la alta.

Reamintim, în același context, că teoria clasică a terminologiei, bazată pe lucrările lui Eugen Wüster, a fost concepută pentru a satisface necesitatea de standardizare (ce constituia problema majoră a acelei epoci), prin care se înțelege eliminarea termenilor plurivalenți, cu denumiri multiple ale aceluiași concept. Inginerul E.Wüster considera că existența sinonimei și a cuvintelor polisemantice în limba comună este justificată de necesitatea de unitate, iar în limbajele de specialitate acestea nu-și au locul. Sub puternica influență a școlii de la Viena, disciplina terminologiei a fost, astfel, redusă la un ansamblu de principii de standardizare.

Studiul efectuat asupra ideilor și conceptelor reprezentanților școlii austriece ne-a permis să identificăm caracteristicile distinctive ale acestui curent:

- univocitatea este o caracteristică fundamentală a termenului, unui termen îi corespunde un singur concept, adică raportul care se stabilește între noțiune și denominare este întotdeauna în principiu monoreferențial – ceea ce implică respingerea sinonimiei (în afara cazurilor excepționale) și necesitatea standardizării terminologice;
- definiția ocupă în terminologie un loc primordial: ea permite delimitarea noțiunii. E. Wüster stabilește principiile metodologice de bază care au drept scop garantarea unei calități uniforme a definițiilor în terminologie;
- știința terminologiei se aplică pe două niveluri: pe cel al totalității terminologiilor și pe cel al terminologiilor specializate;
- pentru a produce ansambluri terminologice care ar facilita comunicarea, e necesară standardizarea metodelor lexicografiei terminologice.

Trecând în revistă ideile și conceptele reprezentanților școlii de la Viena, putem afirma, cu siguranță, că bazele teoretice ale terminologiei au fost fondate mai degrabă pe principii idealiste decât pe studiul fenomenelor reale. Demersul terminografic wüsterian, bazat pe clasificarea tehnicii în domenii închise, s-a dovedit a fi insuficient pentru stabilirea semnificației exacte a termenului, deși aportul austriacului în domeniul terminologiei este incontestabil. În

acest sens, unele metode terminografice aplicate de E. Wüster în științele exacte nu sunt valabile pentru științele socioumane, altele necesită o reconsiderare și o completare.

Traducerea tezei de doctorat a lui Eugen Wüster în limba rusă, în 1935, constituie prima manifestare a interesului pe care îl suscită terminologia în domeniile tehnice din spațiul URSS și o dovadă a creșterii interesului acordat standardizării termenilor. Cei mai de văză reprezentanți ai școlii ruse – A.A. Reformatski, G.O. Vinokur, L.L. Kutina, T.A. Kandelaki – contribuie la difuzarea teoriilor elaborate și susținute de reprezentanții școlii vieneze, dar între aceste două școli există mari diferențe.

Cel mai important reprezentant al școlii ruse este savantul D.S. Lotte, considerat fondator al școlii terminologice sovietice. Guy Rondeau îl consideră anume pe D. Lotte drept fondator al terminologiei ca disciplină științifică, deoarece D. Lotte se ocupă de aspectele teoretice și metodologice ale acestei științe, pe când E. Wüster se ocupa de prelucrarea datelor terminologice, dezvoltând teoria sa generală a terminologiei doar în anii '70 ai secolului al XX-lea. În opera sa *Principes d'établissement d'une terminologie scientifique et technique*, D.S. Lotte descrie condițiile care trebuie respectate pentru a obține o terminologie precisă, caracteristicile termenului în raport cu cuvântul, monosemia, tipurile de termeni. Această serie de trăsături sistemice ale termenilor nu exclude punerea în evidență a unor contradicții datorate evoluției noțiunilor terminologice. Deși exemplele sunt în limba rusă, aceste texte ne oferă o viziune de ansamblu asupra cerințelor impuse termenilor științifici și tehnici și asupra structurii acestor termeni.

De reținut că anume D. Lotte, spre deosebire de E. Wüster, vorbește despre importanța contextului și a discursului în cadrul căruia termenul obține un alt sens. Acest cercetător nu separă atât de drastic limbajul comun de limbajul de specialitate, considerând că un termen care apare în LC nu pierde calitatea sa de termen. Pentru D. Lotte, precizia este pe primul loc în terminologie, iar termenul are un rol cognitiv [119].

O altă diferență semnificativă față de școala austriacă este aceea că aceasta din urmă consideră definiția ca punct de trecere obligatoriu al cercetării terminologice, pe când școala sovietică respinge ideea conform căreia termenul ar avea în mod necesar o definiție, fiind în favoarea unei informații de tip contextual. Școala sovietică lărgeste sfera de cercetare și se preocupă de următoarele domenii: identificarea termenului, noțiunea în terminologie, definirea terminologiei, locul terminologiei în cadrul altor științe, distincția dintre terminologie și nomenclatură, precum și factorii de succes și de acceptare a neologismelor în limbă.

Analizând lucrările reprezentanților școlii ruse, putem desprinde următoarele idei directoare:

- Terminologia este o disciplină aplicată, deoarece caută soluții la problemele practice puse de denominarea noțiunilor în domeniile științifice și tehnice. Aceste probleme se referă în special la creația neologică și la standardizarea terminologiei atât în limba rusă, cât și în alte limbi ale URSS. În ceea ce privește standardizarea, școala sovietică adoptă o atitudine prudentă, fapt care o apropie de școala franceză și de cea canadiano-franceză, care au stabilit o distincție importantă între recomandarea și standardizarea unui termen.
- Deoarece obiectul terminologiei ține de limbaj, soluțiile ar trebui să facă apel la lingvistică: de unde rezultă o viziune mult prea lingvistică asupra terminologiei și o influență mai puțin importantă a filosofiei decât la cercetătorii austrieci. Această viziune se traduce printr-o abordare diferită în ceea ce privește metodele de lucru. În timp ce la E. Wüster clasificarea noțiunilor se face înainte de clasificarea denominărilor, reprezentanții școlii sovietice, dimpotrivă, construiesc un sistem noțional plecând de la elementele lingvistice ale unui domeniu, pentru a reveni la definirea noțiunilor, iar apoi la stabilirea termenilor.
- Problemele terminologice sunt de ordin sociocultural și pot fi, în consecință, integrate în cercetarea universitară. Astfel se explică faptul că cercetătorii sovietici care se ocupă de terminologie sunt de obicei lingviști și profesori universitari sau membri ai Academiei de Științe a fostei URSS. Primul colocviu lingvistic organizat de terminologii Academiei de Științe a avut loc în 1959.

Mai târziu, apar preocupări și viziuni noi în ceea ce privește studiul terminologiei, care abordează problemele domeniului dintr-o altă perspectivă și în alte țări din Europa, chiar de dincolo de ocean: fosta Cehoslovacie, Franța, Marea Britanie și Québec. În 1936 este creată Asociația Internațională de Standardizare, care mai apoi va deveni, în 1947, Organizația Internațională de Standardizare. De aici practica terminologică emigrează spre nord (Belgia, Danemarca, țările nordice), apoi începe o extindere spre sud (Africa de Nord, America Centrală, America de Sud) și mai recent spre est (China și Japonia). Fiecare din aceste spații este marcat prin contextul în care s-a dezvoltat terminologia și prin scopurile pe care le formulează. Reprezentanții noilor școli terminologice au considerat necesară abordarea terminologiei prin alte metode decât cele utilizate de către lingviștii epocii precedente, pentru a pune în evidență dimensiunea sa socială.

La ora actuală, ideile lui E. Wüster și ale altor reprezentanți ai școlilor tradiționale sunt reconsiderate de o serie de specialiști în terminologie din cauza caracterului lor reducător și idealist. Recentele comentarii critice asupra fundamentelor cercetate de exponenții acestor școli au demonstrat incapacitatea lor nu numai de a explica global comunicarea specializată și unitățile sale cele mai reprezentative, dar, de asemenea, de a descrie varietățile terminologice în toată

complexitatea lor reprezentativă și funcțională [7, p. 7]. Majoritatea criticilor formulate de reprezentanții noilor școli fac referință la insuficiențele acestor teorii din două motive principale:

- idealizarea realității, cunoștințelor și comunicării;
- limitarea domeniului de aplicare la standardizare.

Conform noilor abordări, expuse de către reprezentanții unor școli moderne (Louis Guilbert, Pierre Lerat, Maria Teresa Cabré, Alain Rey, Loic Depecker), terminologia și termenul însuși încep a fi studiate dintr-o altă perspectivă. Cercetarea interdisciplinară, acceptarea ideii că unele probleme terminologice se află la granița dintre științe, relația termen-cuvânt, rolul conceptului, precum și importanța contextului încep să fie supuse discuțiilor. Reprezentanții Școlii franceze au renunțat la teoria creată și dezvoltată de către discipolii Școlii de la Viena despre univocitate, caracteristică fundamentală a termenului, și au adoptat viziuni noi cu privire la termen și relația dintre termen și cuvânt. Abordați dintr-o perspectivă nouă, termenii nu se mai deosebesc radical de cuvintele limbii comune, de semnele lingvistice specifice oricărei limbi naturale. Ideea este promovată inițial de Maria Teresa Cabré, care efectuează o prezentare sintetică, și nu simplificată, a moștenirii wüsteriene, subliniind, pe bună dreptate, aspectele voluntare și conștiente în crearea și învățarea terminologiilor și evidențiază diferențele deja tradiționale, deși din ce în ce mai disputate, între termen și cuvânt, demonstrând că termenul și cuvântul sunt noțiuni suficient de apropiate ca să fie analizate prin același demers lingvistic [89, p. 20-39].

Semnalăm opinia lingvistei Monique Slodzian, care optează pentru o ruptură radicală cu terminologia clasică și pledează pentru studiul termenului în cadrul unui context. Cercetătoarea critică crearea enormelor bănci de date terminologice, dar constată, cu satisfacție, recurgerea din ce în ce mai sistematică la corpusuri care permit luarea în considerare a întregii dimensiuni lingvistice a termenilor. Într-o concluzie de tip pragmatic, Monique Slodzian propune noi axe de cercetare, care vor permite crearea unei noi terminologii, bazate pe text [83, p. 61].

Preocuparea pentru terminologie apare și în Québec pe fundalul dorinței de a apăra limba franceză de intruziunile limbii engleze și de a o păstra la nivel de egalitate cu cel al limbii franceze vorbite la Paris. De aceste fenomene se ocupă Oficiul Limbii Franceze din Québec, înființat în 1969. Acest an poate fi considerat anul înființării Școlii terminologice canadiene, ai cărei cei mai de vază reprezentanți au contribuit la dezvoltarea terminologiei. Un aport important din domeniu, ce a completat considerabil studiul terminologiei, este lucrarea *Les langues spécialisées*, semnată de Pierre Lerat. Cercetătorul abordează fundamentele lingvistice ale limbajelor specializate (lingvistica generală, sistemele de semne, unitățile terminologice, ortografia, morfologia, sintaxa, semantica) și aplicările lor (traducerea, documentarea, standardizarea, lexicografia, terminografia), locul lor în învățământ, precum și emite părerea că

termenul uzual *langues de spécialités* este nepotrivit și, prin urmare, lingvistul francez propune înlocuirea acestuia cu sintagma *langues spécialisées* [117, p. 55-56].

Cât privește rolul contextului, reprezentanții noilor școli relevă rolul său vital în decodarea sensului (R. Dubuc, A. Rey, G. Guilbert). Spre deosebire de reprezentanții școlilor clasice, acești cercetători sunt preocupați de studiul termenului în cadrul unui context, de metodele analizei contextuale și de aplicarea lor. Ideea este susținută, de asemenea, de către cel mai reprezentativ cercetător al Școlii britanice, Juan Carlos Sager. Autorul consideră că terminologia trebuie studiată nu numai din perspectiva dimensiunilor cognitivă și lingvistică, ci și din cea comunicativă, deoarece termenii funcționează în cadrul unui context. Astfel, rolul contextului, care este de obicei neglijat de lingviștii clasici, este revendicat, iar J.C. Sager îi atribuie funcția principală de decodare a sensului termenului. Lingvistul demonstrează cum sensul termenilor este schimbat și influențat de context în funcție de tipul textului în care termenul este utilizat [74].

Întreaga pleiadă de lingviști ale căror lucrări au fost succint trecute în revistă au cercetat fenomenul terminologiei, diverse aspecte și abordări din domeniu, contribuind fiecare în parte la dezvoltarea și conturarea unor noi concepte terminologice. Sinteza efectuată asupra acestor lucrări cu privire la terminologie, publicate în spațiul canadian și francez, ne permite să evidențiem unele tendințe și puncte de vedere unitare: școala canadiană și cea franceză, în linii mari, sunt orientate spre planificare și standardizare din perspectivă sociolingvistică, având drept trăsătură distinctivă legătura strânsă cu activitatea de traducere. Aceste școli au favorizat dezvoltarea terminologiei atât din perspectivă practică, cât și teoretică. Pentru Oficiul Limbii Franceze, care are rolul de a standardiza limba franceză, distincția între standardizare și recomandare constituie un principiu fundamental.

Spre deosebire de școala terminologică franceză, școala britanică, prin Juan Carlos Sager (Centre for Computational Linguistics), nu este tot atât de reprezentativă în domeniul fenomenului terminologic, însă promovează noi abordări și postulate, care nu numai revendică statutul terminologiei ca disciplină, ci și imprimă un caracter relativ numeroaselor postulate emise de școala tradițională, completând principiile elaborate de către acești lingviști. În lucrarea *A Practical Course in Terminology Processing*, J.C. Sager a reevaluat statutul terminologiei ca disciplină și ca activitate practică. În viziunea acestui lingvist, terminologia nu este o disciplină aparte, ci un set de practici conturate în cadrul contextului științelor lingvistice [78, p. 23]. În studiul său, J.C. Sager enumeră douăsprezece criterii necesare pe care terminologia ar trebui să le respecte. Analizând însă aceste criterii, putem afirma că ele sunt idealizate, realizarea unora dintre ele fiind practic imposibilă. Mediul în care ar trebui aplicate aceste criterii pentru a obține rezultatul dorit, după părerea autorului, trebuie să fie un mediu strict controlat, ceea ce face

imposibilă realizarea lor [74]. Cu toate acestea, suntem de acord cu unele elemente invocate de Sager, și anume: adoptarea analizei de corpus, care considerăm că este primordială pentru realizarea unui studiu terminologic.

Școala românească, reprezentată de cercetători din România și Republica Moldova, este interesată de studiul terminologiei în cadrul orientărilor contemporane, atât din perspectivă internă, cât și din cea externă. Printre cele mai importante studii în domeniu din România menționăm cercetările efectuate de Angela Bidu-Vrănceanu, Mariana Pitar și Adriana Stoichițoiu-Ichim. Astfel, cercetătoarea Angela Bidu-Vrănceanu pune în valoare rolul fundamental al lingvisticii în terminologie, confirmă raportul de interdisciplinaritate dintre terminologie și lingvistica generală, revendică importanța contextului și studiul termenului din perspectiva externă [6, 7]. Abordând studiul terminologiei juridice românești, lingvista Adriana Stoichițoiu-Ichim accentuează importanța acestei cercetări din diverse perspective: perspectiva lingvistică, juridică și cea interdisciplinară și prezintă o sinteză a bibliografiei din domeniu. Cercetătoarea analizează discursul juridic atât din perspectiva specialiștilor, cât și din perspectiva nespecialiștilor, identificând impedimentele majore de receptare a discursului juridic și impactul său asupra limbii literare actuale [52].

Trecând în revistă situația actuală privind studiul terminologiei din Republica Moldova, constatăm că prezintă interes lucrările elaborate de Inga Druță în terminologie, traducerea specializată, lingvistica aplicată [30], precum și alte cercetări, axate pe descrierea limbajelor de specialitate, cum ar fi: Ludmila Hometkovski [40,41,42], Ana Guțu [37] ș.a.

Sinteza realizată în acest subcapitol ne-a permis să identificăm două tendințe fundamentale care se conturează în studiile teoretice asupra terminologiei: abordarea clasică, tradițională și abordarea din perspectiva socioterminologiei. Efectuarea unor delimitări schematice a facilitat relevarea diferențelor dintre postulatele școlilor tradiționale și abordările promovate de școlile noi.

Tabelul 1.1. Postulatele fundamentale ale școlilor terminologice

Școala austriacă	Școala rusă	Școala franceză	Școala britanică	Școala canadiană	Școala românească
E. Wüster	A.Reformanski, G.O.Vinokur, T.A.Kandelski, D.S. Lotte	G. Guilbert, P. Lerat, A. Rey	J. Sager	R. Dubuc, G. Rondeau	Adriana Stoichițoiu-Ichim, Angela Bidu Vrănceanu, Mariana Pitar, Inga Druță
• termenul este monosemantic, similar	• termenul este un cuvânt sau un grup de cuvinte care	• termenii sunt unități de bază ale terminolo	• monosemia este foarte rar atestată, majoritatea termenilor	• standardizarea este efectuată doar prin prismă	• studiul termenului din perspectiva socioterminologică

unei etichete care servește la denumirea unui concept, fiind definit în funcție de raporturile cu alte concepte ale unui domeniu al cunoașterii • definiția termenului redă toată informația • un termen - un concept • rolul contextului este neglijat • limbajul de specialitate este strict delimitat de limbajul comun	denumesc concepte dintr-un domeniu • importanța contextului • standardizarea termenilor și conceptelor • termenul este absolut monosemantic	giei ce denumesc concepte proprii fiecărei discipline specializate • caracterul social al terminologiei • importanța contextului • un termen – o unitate terminologică	fiind polisemantici • termenul funcționează doar în cadrul unui context • conceptele au caracter multidimensional • persoanele ce nu posedă cunoștințe în domeniul descris au nevoie de informație suplimentară, enciclopedică, pentru a înțelege sensul termenului	sociolingvistică • termenul este elementul fundamental în terminologie	• importanța contextului caracterul interdisciplinar al terminologiei polisemia în terminologie juridică este un fenomen natural
--	--	---	--	---	---

Sursa: elaborată de autor

Tabelul evidențiază principiile fundamentale, conceptele și trăsăturile comune de bază caracteristice pentru orientările reprezentate de aceste școli, precum și deosebirile esențiale care există între ele. Școala de la Viena și cea rusă au un concept comun – consideră terminologia un mijloc de exprimare și de comunicare. Reprezentanții acestor școli au contribuit la stabilirea bazei teoretice a terminologiei și a principiilor metodologice care urmăresc aplicarea lor: ele stau la baza curentului de normalizare lingvistică și terminologică ce se va dezvolta mai târziu în Canada.

Suntem de acord cu J.C. Sager și consemnăm că studiul termenului poate fi realizat doar în cadrul mediului comunicativ de funcționare a termenului, rolul contextului fiind primordial în vederea furnizării informației necesare pentru vorbitor. Definițiile termenilor ce sunt regăsite în dicționare sunt adeseori înțelese doar de către specialiștii din domeniu, iar pentru o înțelegere corectă termenii trebuie să fie încadrați în context.

În urma acestei prezentări, se impun câteva concluzii cu caracter general, pe care le enunțăm în continuare. Tendințele actuale se afirmă cu rigoare pentru a resitua studiul terminologiilor în cadrul lingvisticii aplicative și descriptive. De la o terminologie a specialistului, „internă”, interpretată strict în raport cu problemele comunicării specializate, s-a ajuns, în ultimele decenii, la o terminologie „externă”, socioterminologie, de interes mai larg și pentru nespecialiști. Cât privește rolul lingvisticii în cadrul acestei abordări, el este nou: în terminologia internă rolul lingvisticii e secundar, limitat la atribuirea de nume, la impunerea formelor lor (cu explicarea originii sau formării lor), problemele conceptual-semantică căzând în sarcina specialiștilor. Terminologia externă se preocupă mai ales de problemele decodării și utilizării sensului specializat la mai multe nivele ale comunicării.

Diferențele existente între terminologia internă și cea externă denunță unele contradicții între axiomele fondatoare simpliste și realitatea limbajelor de specialitate. Însuși obiectivul de bază al terminologiei astăzi este mult mai apropiat de sociolingvistică: studierea termenilor și a reacției locutorilor față de aceștia, insistând asupra necesității consensului în cadrul grupului pentru ca o expresie pusă în legătură cu un concept să obțină statutul de termen.

Deși s-au realizat progrese importante, socioterminologia nu pune în discuție fundamentele teoretice ale terminologiei, așa cum nici sociolingvistica nu își dorește o renovare teoretică a lingvisticii. Astfel, problemele care apar actualmente în terminologie au început să fie rezolvate de socioterminologie, lingvistica descriptivă, lingvistica de corpus și de terminologia sociocognitivă. Noile tendințe în terminologie se ocupă de noi baze teoretice și de noi metode de reprezentare a termenilor și noțiunilor. Limbajul specializat nu mai este considerat un sistem independent de sistemul lingvistic, acesta este o parte integrantă a sistemului și raportul între termen și concept este departe de a fi univoc, așa cum considerau terminologii tradiționali.

1.2. Elementele definitorii ale corelației limbaj comun – limbaj specializat

Raportul dintre limbajul specializat și limbajul comun a constituit mereu o preocupare primordială pentru lingviști și terminologi. Un număr mare de lingviști cu renume au consacrat importante studii acestei corelații. Primul cercetător care a efectuat o distincție clară între limbajul comun și limbajul de specialitate în gândirea europeană a fost Augustinus (sec. al IV-lea), care considera că glosemantica transpune unele elemente de pe un plan pe alt plan al analizei lingvistice [36, p. 66]. Această distincție nu este clară. Mai târziu, lingviștii care au cercetat fenomenul au evidențiat diverse asemănări și diferențe ce există între LC și LS.

Astfel, academicianul Ion Coteanu considera că limbajul este *un sistem lingvistic mai mult sau mai puțin specializat în redarea conținutului de idei specifice unei activități profesionale, unuia ori mai multor domenii din viața social-culturală, (...) orice limbaj nu este*

decât limba căreia i se atribuie o destinație specială [20, p. 46]. Potrivit opiniei acestui savant, limbajul are o sferă de întrebuințare limitată, ceea ce explică înțelegerea și utilizarea lui doar de un grup social strict delimitat.

Ținem să evidențiem părerea savantului francez J. Cornu, care considera limbajul, în sensul său primar, drept *facultatea naturală de a vorbi, folosirea cuvintelor, a vorbelor (în sensul în care se spune că limbajul este propriu oamenilor). O limbă este modalitatea particulară prin care această facultate este pusă în practică într-o comunitate lingvistică, un idiom, în special un idiom național, adesea numit limbă comună sau limbă naturală* [94, p. 15; traducerea ne aparține].

Dicționarul explicativ al limbii române definește limbajul *drept un sistem de comunicare alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gândurile, sentimentele și dorințele* [151, p. 572].

Se mai utilizează denumirea *limbaj în cadrul unei limbi*, pentru a desemna modalitatea particulară în care *limba* este vorbită într-un grup sau într-un sector de activitate, dacă această modalitate prezintă suficiente proprietăți glotice pentru a fi izolată ca un fel de exprimare specială.

Potrivit opiniei lui E. Coșeriu, *limbajul este orice sistem de semne simbolice folosite pentru intercomunicarea socială, adică orice sistem de semne care servește pentru a exprima și a comunica idei și sentimente sau conținuturi ale conștiinței* [13].

Cu toate că LC și LS sunt formate dintr-un nucleu de termeni comuni, un fond lexical principal, studiul teoriilor din domeniu ne va permite să identificăm trăsăturile definitorii specifice fiecărui limbaj în parte.

Dacă LC este definit, de obicei, ca totalitatea cuvintelor și îmbinărilor de cuvinte care se folosesc în mod curent, LS îi aparțin toate elementele lexicale care sunt într-un mod sau altul legate de o activitate specifică, de un domeniu științifico-profesional. Acestea sunt folosite de un grup de vorbitori în comunicarea lor scrisă sau orală în cadrul unui domeniu al existenței sociale, profesionale și culturale. Astfel, acest lexic poate exista doar în cadrul unei comunități unde se va realiza într-o formă concretă. În funcție de comunitatea în care se situează, limbajul va fi supus anumitor norme și convenții, care vor deveni incompreensibile pentru cei ce nu aparțin comunității respective.

Fluctuația permanentă dintre cuvinte și termeni i-a determinat pe specialiști să se întrebe dacă există diferențe reale între LS și LC. Cu toate că sunt numeroase studii și dezbateri pro și contra, nici astăzi nu există un răspuns unanim la această întrebare.

De exemplu, P. Lerat propune o abordare unificatoare, deoarece *o limbă specializată nu se reduce la o terminologie: ea folosește denumiri specializate (termeni), inclusiv simboluri non-*

lingvistice, în enunțurile care mobilizează resursele obișnuite ale unei limbi. Astfel, chiar dacă unii termeni specifici strict unui domeniu sunt străini la prima vedere, ei pot fi înțeleși, mai mult sau mai puțin [117].

După cum observăm, aceste opinii relevă faptul că *limba naturală permite conviețuirea pașnică a limbajului comun și a limbajelor de specialitate*.

Analizând opiniile lingviștilor, putem scoate în evidență următoarele *elemente comune* caracteristice atât limbajelor specializate, cât și limbajului comun:

- *caracterul global;*
- *funcția de bază a ambelor limbaje – funcția comunicativă.*

E important să menționăm că există unele aspecte care diferențiază LC de LS:

- Din perspectivă lingvistică, în LS se folosesc mai multe împrumuturi neologice decât în LC, ceea ce favorizează comunicarea între specialiști din diferite domenii. Textele din limbajele de specialitate se deosebesc prin semantica textului, utilizarea unor elemente specifice, selecția lexicală.
- În LC pătrund doar elemente dispersate ale LS, pentru care există realități actualizate și pentru nespecialiști. Extrași din câmpul lor profesional, acești termeni sunt încadrați, de obicei, în sistemul limbii literare ca neologisme și profesionalisme, care mai târziu sunt utilizați ocazional de vorbitori ce nu aparțin sferei profesionale respective.
- Din punct de vedere funcțional, funcția de bază a metalimbajelor este de a face schimb de informații pe baza unui subiect strict specializat, profesional, pe când funcția de bază în limbajul comun este cea de comunicare.

Cu toate că există și unele diferențe, acestea țin *mai degrabă de gradarea și nu de natura lor (...) deci, specificul limbilor de specialitate se manifestă la nivelul uzajului* [89, p. 111].

LS nu este complet diferit de LC, existând chiar numeroase elemente prin care acestea se aseamănă. În primul rând, majoritatea limbajelor de specialitate sunt create pe baza limbii comune. Toate LS folosesc tipuri de exprimare ca cele din limbajul comun. La rândul lor, LS influențează LC, vorbirea curentă preluând expresii din domenii profesionale cărora le-a schimbat sensul. Delimitarea se poate face prin respectarea criteriilor legate de frecvența cuvintelor și de factorul stilistico-funcțional [7].

LS furnizează limbii generale un număr mare de termeni. În opinia cercetătorului É. Benveniste, LC în raport cu LS are statut de „sistem fundamental” [84, p. 94] sau de „nucleu dur” [114, p. 54]. Migrația termenilor specializați spre limbajul comun se numește vulgarizare. Acest procedeu poate determina schimbări la nivel semantic, deoarece termenii transgresează limitele câmpului semantic al domeniului-sursă și capătă alte valențe în noua dimensiune în care au fost introduși, fiind receptați ca termeni sau ca expresii figurate consacrate prin uz, ca rezultat

al procesului de învățare. Asemenea construcții se bazează pe scheme cognitive preexistente, care activează modelele disponibile în memorie, iar mai apoi declanșează un mecanism ce facilitează înțelegerea lor. În același timp, utilizarea mai largă a unei terminologii în relație cu limbajul comun implică procese semantice mai complexe, modificări de sens de diferite grade. *Lexicul științific atrage prin specializare elemente curente ale lexicului comun și prin transfer imagini concrete și expresive; el împrumută, dă prin expansiune altor arii lexicale termeni și forme tehnice, specializate, care pot fi supuse altei specializări sau unui nou transfer metaforic* [50].

Dar termenii nu intră în limba generală decât prin intervenția unui procedeu numit terminologizare. Acest procedeu se derulează în mai multe etape, datorită cărora se efectuează această trecere:

- terminologizarea relativă – prin care termenul pătrunde în limba comună și capătă un sens figurat;
- terminologizarea propriu-zisă sau desemantizarea – prin care semnificația termenului dintr-un domeniu specializat se extinde în LC, pierzându-și sensurile înguste cu care circula și dezvoltând sensuri noi, figurate, în domeniul pătrunderii sale în vocabularul general.

Procedeul invers prin care un cuvânt sau o îmbinare de cuvinte preluate din LC trece în LS este numit terminologizare. Odată introduse într-un domeniu specializat, cuvintele din LC se transformă în termeni și capătă o viață autonomă, înrudirea dintre semnificația lor primară și cele specializate nou dobândite fiind uneori evidentă, iar alteori mai greu de sesizat.

Cât privește termenul utilizat pentru desemnarea limbajului de specialitate, mai multe sintagme au fost propuse în lucrările de lingvistică: *limbaj special*, *limbaj specializat* (G. Cornu), *limbaj științific*, *limbaj științifico-tehnic*, *metalimbaj*. Spre exemplu, L.Hjelmslev utilizează termenul *metalimbaj* pentru a denumi limbajul de specialitate. Potrivit opiniei acestui cercetător, metalimbajul este o limbă care se folosește pentru a vorbi sau a scrie despre limbă. Limba lingviștilor este un metalimbaj, iar știința corespunzătoare acestui obiect este metalingvistica [apud 36, p. 65]. Multitudinea variantelor propuse relevă faptul că lingviștii nu au convenit definitiv asupra unui termen ce ar putea fi acceptat de către toți unanim. În lucrarea de față vom opera cu termenul *limbaj specializat* [94, p. 21-22].

De asemenea, este important de menționat părerea lingvistului ceh Rostislav Kocourek, care susține că LS are el însuși mai multe registre și stiluri [115]. De exemplu, o comunicare la un colocviu științific va fi prezentată sub o formă cultivată, în timp ce intervențiile și răspunsurile în cadrul unei dezbateri sau al unei mese rotunde vor fi formulate într-un limbaj științific oral, care este influențat de elemente din limbajul popular și din cel uzual. LS, mai mult sau mai puțin familiar al oamenilor de știință, al inginerilor, al tehnicienilor, al muncitorilor este

întrebuințat frecvent în activitatea lor cotidiană de la institutul de cercetare, la universitate, în șantier sau la uzină.

Pentru ilustrul lingvist E. Coșeriu, LS are o profundă determinare extralingvistică și ține de fiecare știință sau tehnică în parte, și nu de o limbă sau alta. Structura unei limbi se bazează, după părerea sa, pe opoziții lingvistice care reflectă însă ceea ce este relevant pentru fiecare domeniu în parte. LS operează cu numeroase concepte lingvistice cum sunt polisemia, sinonimia, chiar dacă aceste probleme se pun într-un mod puțin diferit în domeniul respectiv [13].

Sintagmele *limbaj specializat* (*lexic de specialitate*) sunt folosite frecvent ca sinonime pentru sintagmele *vocabular specializat* (*vocabular de specialitate*), deși unii lingviști (E. Coșeriu) fac distincția între lexic, prin care se înțelege ansamblul cuvintelor pe care o limbă le pune la dispoziția vorbitorilor, și *vocabular*, considerat ansamblul cuvintelor utilizate de un vorbitor, cuprinzând deci numai o parte a lexicului, desemnând numai un domeniu din realitatea pe care o acoperă lexicul. Cei mai mulți lingviști consideră cei doi termeni ca fiind sinonimi și care pot fi folosiți în mod alternativ.

LS, dezvoltat pe baza limbajului curent, se caracterizează printr-o exprimare clară și concisă, el definește sau descrie cu precizie conceptele, și-a creat o terminologie proprie, pur denotativă și monosemantică. LS nu pot fi introduse decât prin limba curentă, conceptele lor de bază pot fi definite numai prin această limbă, iar formulele deduse ulterior se obțin din această concepție de bază cu ajutorul gândirii logice. Deoarece LS nu are particularități de structură gramaticală sau fond lexical principal diferit de LC, specialiștii dintr-un anumit domeniu de activitate teoretică sau practică folosesc limba literară standard, în care introduc termenii necesari pentru a denumi noțiuni proprii domeniului de activitate respectiv. Astfel se și explică frecventele cazuri de întrepătrunderi între LC și LS. În această situație, cuvintele din limba literară comună dobândesc semnificații noi, cu care se folosesc în limbajul tehnic și științific, iar unii termeni pătrund cu sensuri figurate în limbajul comun. Datorită implementării și sporirii rolului tehnologiilor în viața cotidiană, migrația elementelor lexicale dinspre sfera tehnico-științifică spre lexicul uzual este în creștere, iar dicționarele explicative demonstrează acest fenomen prin includerea termenilor ce aparțin diverselor domenii specializate.

Aceeași idee este susținută de L. Depecker, care menționează că *limbajul specializat este o componentă a limbajului general sau o continuitate a acestuia*. Atât LC, cât și LS nu sunt delimitate strict, ci, din contra, există o mișcare continuă în toate direcțiile, o mișcare de transfer al sensurilor termenilor în ambele direcții, existând o permanentă înnoire și îmbogățire. Complexitatea crescândă a cunoștințelor de specialitate și a informației, în general, interdisciplinaritatea domeniilor necesită eforturi speciale pentru a realiza o comunicare adecvată [98, p. 52].

Datorită exploziei informaționale, diversificării mijloacelor de comunicare, terminologiile științifice nu mai pot exista izolat. Tehnologiile noi se află în serviciul terminologiei, deoarece constituie elementele de bază ale comunicării specializate. În etapa actuală există tendința de a o face accesibilă pentru publicul larg. În acest sens, o contribuție majoră are mass-media, denumind acest procedeu democratizare a cunoașterii, socializare a cunoașterii.

1.3. Statutul și tipologia limbajului juridic

Analiza terminologiilor din diferite domenii de activitate, determinarea zonelor de interferență și a raportului cu LC constituie obiectivele principale ale cercetării lingvistice actuale, îndeosebi în direcția evaluării limbii sub raport funcțional.

Limbajul este un ansamblu care utilizează sistemul complex al limbii, dar care, în interiorul acestei limbi, a stabilit un cod și și-a organizat un sistem propriu. Fiecare limbaj utilizează într-o anumită măsură complexitățile sistemelor organizaționale – fonologia, morfologia, sintaxa, stilistica – organizând o rețea terminologică de semnificații, pornind de la resursele lexicale ale LC, în scopul de a exprima noțiunile și de a conceptualiza sistemele specifice domeniului corespunzător. Un limbaj precum limbajul juridic utilizează toate sistemele formale ale limbii, dar are și o rețea terminologică ce cuprinde noțiunile specifice domeniului său. Este vorba, așadar, despre un limbaj specializat, calificat uneori drept *sociolect*, *tehnolect*.

De cele mai multe ori se preferă însă întrebuințarea sintagmei *limbaj juridic*, deci a termenului *limbaj* în loc de *sociolect* sau *tehnolect*, având în vedere faptul că acesta nu reprezintă numai o serie de termeni tehnici utilizați pentru a descrie obiecte sau noțiuni; discursul juridic cuprinde elemente sintactice, lexicale, stilistice și semantice care îi sunt specifice și care trebuie folosite în împrejurări foarte precise. Este vorba de elemente de limbă constituite în unități foarte greu de divizat și pe care lingvistica le separă numai atunci când își propune analizarea lor.

Limbajul juridic reprezintă ansamblul termenilor în cadrul unei limbi care au în această limbă una sau mai multe accepții, semnificații juridice. Prin urmare, putem afirma cu titlu de definiție că limbajul juridic reprezintă un ansamblu de termeni care primesc de la știința dreptului unul sau mai multe sensuri și care sunt utilizați în domeniul juridic respectiv.

Textele juridice cuprind capitole, secțiuni, articole, care sunt accesibile în parte numai specialiștilor. În acest cod se încadrează două categorii de termeni: cei specifici instituțiilor juridice și administrative și termeni din limba literară comună ce reprezintă o mare parte din vocabularul stilului juridico-administrativ.

Metalimbajul juridic apare ca o variantă a limbii și reflectă raportul dintre cetățean și instituțiile publice. Mai mult ca în alte limbaje, în acest metalimbaj autorul are rolul decisiv în

modul de organizare a textului lingvistic, dar, în acest caz, relația text – destinatar este prioritară, în conștiința receptorului, iar nota personală a emițătorului trece pe plan secundar.

Limbajul juridic este un termen vast cu o multitudine de sensuri, ce este întrebuințat pentru a desemna limba utilizată în cadrul legislativ ce servește diverse scopuri în comunicarea legală. Este evident că limbajul juridic nu se limitează la termenii cu apartenență juridică exclusivă, acest limbaj se extinde asupra tuturor cuvintelor pe care le folosește dreptul într-o accepție care îi este proprie și înglobează toți termenii care, având cel puțin un sens în folosirea obișnuită și cel puțin un sens diferit referitor la drept, sunt marcați prin polisemie și omonimie. Polisemia din metalimbajul juridic poate fi numită externă, spre deosebire de polisemia internă, ce se referă la termenii juridici care au mai multe sensuri în domeniul dreptului. Termenii cu dublă apartenență sunt mult mai numeroși decât termenii cu apartenență juridică exclusivă. Altfel spus, vocabularul juridic cuprinde toate unitățile lexicale ale limbii care au cel puțin un sens juridic. Cercetările efectuate au scos la iveală cele trei componente sau categorii principale de termeni. În continuare prezentăm această structură.

- *Terminologia juridică, adică ansamblul cuvintelor care constituie limbajul de specialitate juridică. Proveniența acestor cuvinte o reprezintă vocabularul comun de unde au fost preluate, dar de care se diferențiază prin atribuirea unei semnificații juridice, realizându-se astfel o reconversie semantică juridică.*
- *Cuvintele din limbajul comun, care sunt folosite în domeniul juridic.*
- *Cuvinte provenite din alte discipline științifice.*

Constatăm deci că limbajul juridic este format din elemente de limbă comună și elemente caracteristice doar acestui tip de limbaj. Astfel, putem observa că există termeni strict specializați ce denumesc concepte, instituții și activități de bază din domeniu, dar și o vastă categorie de termeni din limbajul comun ce sunt utilizați în metalimbajul juridic cu sens complet diferit, specializat. Această categorie de termeni sunt identificați contextual și se remarcă prin frecvența întrebuințării. Termenii respectivi contribuie la formarea unor unități sintagmatice, însă studiul corpusului a demonstrat că acestea nu sunt numeroase: *final decision, to make an investigation*. Pierre Lerat numește acest aspect caracterul compozit al limbajului juridic, precizând că anume această caracteristică explică caracterul paradoxal al dreptului [118]. Limbajul juridic este foarte ermetic. În aceeași ordine de idei, Gerard Cornu vorbește despre un „ecran lingvistic” în cazul limbajului juridic, deoarece acest limbaj nu poate fi înțeles decât de specialiștii din domeniu, fiind inaccesibil majorității membrilor comunității lingvistice.

Dacă ne referim la studiul terminologiei juridice, e de menționat faptul că numărul lucrărilor consacrate comunicării juridice a crescut considerabil, înregistrându-se totodată o diversificare a modalităților de investigare. Lingvistica juridică sau jurilingvistica a fost inițiată

în spațiul francofon de François Géný și dezvoltată de Gerard Cornu (Franța) și Jean-Claude Gémard (Canada) și își atribuie ca obiect de studiu limbajul juridic sub cele două aspecte care îl definesc: terminologia juridică și discursul juridic. O sinteză efectuată în urma lecturării acestor lucrări permite precizarea unei abordări unitare asupra acestui limbaj, și anume abordarea strict lingvistică a metalimbajului juridic.

O altă categorie de lucrări cu caracter interdisciplinar ce abordează aspecte particulare ale limbajului juridic, ce prezintă interes atât pentru juriști, logicieni, cât și pentru lingviști și traducători, au fost publicate în etapa contemporană. Cele mai valoroase lucrări bogate în reflecții asupra problemei în cadrul căroră limbajul juridic este examinat din diverse perspective sunt: *De la traduction juridique à la jurilinguistique* (J.C. Gémard, 1995), *La traduction juridique: art ou technique d'interprétation* (J.C. Gémard, 1998), consacrate traducerii textelor legislative; *Le langage du droit* (Sourieux, Lerat, 1992); *New Approaches to Legal Translation* (S. Šarčević, 1997).

Abordarea interdisciplinară a metalimbajului juridic a dus la conturarea a două noi domenii de cercetare – lingvistica juridică și semiotica juridică. Domeniul semioticii juridice vizează, din perspectiva lingvistului, descrierea discursului juridic prin raportare la o gramatică și un dicționar de specialitate. În sens strict, lingvistica juridică presupune examinarea celor două componente esențiale ale limbajului dreptului: vocabularul juridic și discursul juridic, domeniul ei fiind delimitat prin raportare la lingvistica generală și la știința dreptului. Disciplina numită lingvistică juridică sau jurilingvistică începe să fie introdusă în multe studii și cercetări cu caracter interdisciplinar ce investighează modul în care dreptul folosește limba pentru a construi, pornind de la resursele acesteia, un limbaj specializat, cum este limbajul juridic.

Studiul limbajului juridic se află mereu în centrul atenției cercetătorilor, iar problematica clasificării acestui limbaj rămâne a fi una pertinentă. Cercetătorul român Barbu Berceanu a consacrat acestui domeniu un studiu, utilizând sintagma *lingvistică juridică*. Cu toate că acest studiu a fost adresat juriștilor, autorul a investigat și aspectul lingvistic al dreptului, afirmând că trebuie să distingem între *activitatea dreptului în domeniul lingvistic, drept care atribuie cuvintelor o valoare juridică independentă de domeniul în care se aplică și activitatea lingvistică în domeniul dreptului, care are în vedere cuvintele cu semnificație juridică, specifice vieții juridice, independent dacă legiuitorul le-a determinat sau nu. O altă sarcină a lingvisticii juridice este studiul măsurii în care intervenția legiuitorului influențează limba reală (vorbită, scrisă), atât în intervalul în care actul normativ stabilizator de terminologie este în vigoare, cât și înainte de intrarea lui în vigoare, ca și după încetarea lui legală* [4].

Cât privește clasificarea limbajului juridic, mai multe clasificări au fost prezentate de către experții în lingvistică atunci când încearcă să definească textele juridice. Tipologia

limbajului juridic depinde în mare măsură de abordarea pe care decidem să o aplicăm textelor juridice: abordarea legală va efectua, în primul rând, o distincție între texte de autoritate și non-autoritate și apoi o distincție în ceea ce privește subiectul implicat și domeniul de acțiune. Din punct de vedere lingvistic, ceea ce ar trebui să fie luat în considerare sunt implicațiile lingvistice și natura discursului textului. În continuare vom prezenta cele mai importante clasificări ale limbajului juridic, bazate pe diverse criterii.

Unii specialiști, de exemplu, Z. Ziembinski, în lucrarea sa *Le language du droit et le language juridique*, au evidențiat diferența dintre limbajul dreptului și limbajul juridic, alții au considerat sintagma „limbajul dreptului” drept un termen generic pentru cele patru tipuri de limbaje:

- *limbajul legislativ*;
- *limbajul jurisdicțional*;
- *limbajul doctrinal*;
- *limbajul cutumiar* [77].

Ținem să menționăm că fiecare dintre aceste ramuri în consecință și-a dezvoltat propria terminologie subdomenială și modul de scriere.

Remarcăm și opinia lui J. Wroblewski, care, în lucrarea *Les langues juridiques: une typologie*, cercetează limbajul și discursul juridic din perspectiva semiotică și prezintă aceeași tipologie de clasificare a limbajului dreptului. Cercetătorul consideră că, referindu-ne la limbajul juridic, subînțelegem trei tipuri de limbaje juridice:

1. *limbajul juridic jurisprudențial, prin intermediul căruia sunt formulate deciziile și hotărârile judecătorești*;
2. *limbajul juridic științific, propriu științelor juridice în general*;
3. *limbajul juridic comun, utilizat de către vorbitori fără a avea studii obligatorii în domeniul dreptului* [130].

Lingvistul G. Cornu lărgeste sfera conceptului, adăugând un alt tip de limbaj juridic: *limbajul administrativ*, prin care se realizează pledoarii, rapoarte, notificări [95].

O altă tipologie de clasificare a limbajului juridic, susținută de către S. Šarčević, este bazată pe criteriul „sursă – emițător”, care poate fi judecătorul, autorul legislației sau legiuitorul. Respectiv, putem delimita următoarele clasificări ale limbajului juridic:

- *limbajul avocaților*;
- *limbajul judecătorilor*;
- *limbajul autorilor de texte juridice*;
- *limbajul legiuitorului*.

Această tipologie diferă din punctul de vedere al sursei ce a contribuit la crearea unui text juridic, dar și al tipului de text emis. Prin urmare, un text juridic este un text cu destinație specială. Suntem de acord cu S. Šarčević, care susține că funcția textelor juridice poate varia fiind determinată de context și de tipologie. Cercetătorul consideră că funcția lor principală este cea normativă sau de reglementare, deoarece aceste texte, în mod normal, prescriu modul în care oamenii ar trebui sau nu ar trebui să se comporte, în mod obișnuit prin utilizarea imperativului. Același lucru este valabil și pentru doctrină, care este de obicei inclusă în textele normative, dar nu este producătoare de efecte juridice, cel puțin nu în mod direct. Astfel, funcția unui text juridic nu depinde de ceva intrinsec, ci este determinată de situația de comunicare, de contextul în care a fost efectuată comunicarea și de destinatar. În consecință, același text poate fi autoritar și, respectiv, să dețină o funcție prescriptivă pentru cetățeanul care trebuie să-l respecte, dar poate avea un scop pur informativ pentru un cetățean al unei țări terțe, care nu este vizat de această legislație [76, p. 10].

În contextul clasificării menționate anterior, sursa de autoritate poate fi un alt criteriu de delimitare. Astfel, putem distinge texte juridice autoritare și texte juridice non-autoritare. Am putea spune că textele autoritare sunt, *sensu stricto*, texte juridice, adică cele care dețin caracteristica cea mai importantă și mai distinctă de texte juridice: eficacitate. Textele respective sunt menite să producă efecte juridice și includ documente cum ar fi legislațiile naționale și internaționale (inclusiv constituții, coduri, statute, acorduri internaționale, diagrame, convenții), texte juridice private (contracte, acte și testamente), texte judiciare și textele produse în cadrul studiilor (ordonanțe, hotărâri și decrete). Aceste texte tind să aibă un format propriu, stereotip, adică tind să urmeze o structură predeterminată, răspunzând unor reguli nescrise și consolidate prin practică, care rămân mai mult sau mai puțin aceleași indiferent de limba textului. În același timp, textele non-autoritare includ toate textele scrise în domeniul dreptului care nu au forță juridică. Trăsătura comună a ambelor tipuri de texte este scopul informativ și prescriptiv. Indiferent de specificul stilistic al fiecărui sistem juridic, la un nivel mai larg, textele legislative sunt, de obicei, formate din preliminarii, partea principală și dispoziții finale.

O caracteristică comună tuturor textelor juridice este rolul prescriptiv al limbajului, având ca scop realizarea unui anumit obiectiv. Acest lucru este adevărat, după cum vom vedea, pentru textele legislative naționale, tratate și contracte internaționale, al căror scop este de a modifica comportamentul părților prin impunerea de obligații, permisiuni, autorizații și/sau interdicții, prezentate în dispozițiile principale, în corpul textului. Caracterul prescriptiv al legii, manifestat prin limbaj, exprimă implicații diferite, care, din punct de vedere lingvistic, creează diverse tipuri de discursuri juridice.

Tipologiile prezentate reflectă caracterul vast al limbajului juridic. Multitudinea clasificărilor propuse subliniază, de asemenea, posibilitatea extinderii acestui domeniu de cercetare. În același timp, aceste tipologii reprezintă repere clare de clasificare a limbajelor ce țin de discursul juridic: din punctul de vedere al legiuitorului, al domeniului dreptului, al științelor juridice. Considerăm că clasificarea LJ în mai multe subcategorii este realizată prin intermediul specialiștilor din domeniu care utilizează acest limbaj pentru a formula diverse reguli juridice, iar scopurile lor comunicative determină caracteristicile semantice și expresiile lingvistice proprii fiecărui tip de limbaj.

Discursul juridic este exponentul unei dimensiuni sociale care se reflectă nu numai în termenii și expresiile proprii unui sistem juridic, ci și în modalitățile de a le exprima. Este evident că fiecare domeniu de activitate are un vocabular specific. Dreptul însă se distinge de celelalte domenii prin faptul că folosește limba drept mijloc de expresie, textele constituind principalul său instrument și obiect. De altfel, este de la sine înțeles că dreptul nu ar putea exista fără un mijloc de expresie verbală. Trăsăturile lingvistice și culturale ale dreptului organizează discursul juridic într-un cadru instituțional bine stabilit, care cuprinde tradițiile, respectiv ideile ce delimitează legalitatea dreptului. Existența limbajului specific dreptului este marcată de două elemente care îl constituie:

- *există un limbaj juridic pentru că dreptul conferă un sens precis anumitor termenii, iar ansamblul acestor termenii formează vocabularul juridic;*
- *există un limbaj juridic pentru că dreptul își enunță conceptele într-o manieră specifică, enunțurile sale alcătuind discursul juridic.*

A vorbi despre discurs înseamnă a vorbi despre intenție. Așa cum dreptul are finalități precise, tot așa și discursul juridic are una sau mai multe intenții clar determinate. Textul juridic este, înainte de toate, conceput pentru a constrânge sau a provoca anumite comportamente, legea având ca principal obiectiv precizarea drepturilor și a obligațiilor. Este vorba despre caracterul normativ al textului juridic, decurgând din legislația și jurisprudența care îi conferă regulii de drept recunoașterea, deci eficacitatea și natura sa imperativă, condiții fără de care nu se poate vorbi de normă juridică. Pentru a atinge obiectivul avut în vedere de către norma de drept, limbajul juridic este supus anumitor condiții. Astfel, ca și economia, matematica, medicina etc., dreptul are un limbaj specific.

Cu privire la abordarea studiului terminologiei juridice, unii lingviști sunt de părere că, alături de perspectiva diacronică, respectiv stabilirea etapelor de constituire a terminologiei juridice, de o deosebită importanță și utilitate este cercetarea inventarului de termenii juridici pentru diferite epoci și a funcționării lui sincronice.

Terminologia juridică cristalizează în forma sa actuală evenimentele lingvistice care au avut loc anterior, studiul acestora interesând cu precădere istoria limbii. De asemenea, stadiul actual al terminologiei juridice se înscrie într-o fază determinată de evoluția acesteia, fiind expresia cercetării sincronice, în timp ce istoria acesteia ține de diacronie. Este vorba, așadar, de două abordări metodologice diferite.

Cercetarea surselor din domeniu ne-a permis să constatăm că bibliografia domeniului în discuție poate fi clasificată sub trei tipuri de abordări:

- lingvistică;
- juridică;
- interdisciplinară.

Numeroasele lucrări actuale consacrate studiului termenilor juridici abordează cercetarea nu numai din perspectivă strict lingvistică, ci încearcă să asocieze termenii, ori de câte ori este posibil, cu fenomene sociale, culturale și politice. În același timp, atenția este îndreptată spre legătura strânsă care se stabilește între științele limbajului și realitatea lingvistică, pe de o parte, iar, pe de altă parte, între drept și terminologia sa. Această legătură este justificată pe plan teoretic, deoarece unitatea de bază a terminologiei este termenul. Termenul juridic nu dobândește și nu dezvoltă o semnificație decât la nivelul exprimării dreptului, deci în textele juridice. Iar spre deosebire de limbajul comun, metalimbajul dreptului este alcătuit din termeni de specialitate cu un uz restrâns, fiind înțeleși și întrebuințați doar de către specialiștii ce activează în acest domeniu.

1.4. Originea terminologiei juridice engleze

Studierea etimologiei limbajului juridic este foarte importantă și în etapa actuală devine din ce în ce mai necesară, deoarece dezvăluie originea și esența fiecărui termen, care pe parcursul secolelor nu își pierde entitatea lor primordială. Cercetarea efectuată din perspectiva diacronică permite și identificarea modului în care a evoluat terminologia juridică engleză pe parcursul mai multor decenii, a surselor de îmbogățire a vocabularului, precum și a corelației care există între elementele moștenite și cele împrumutate.

Ultimele decenii sunt bogate în reflecții asupra problemei originii TJ engleze. Cercetările efectuate au scos la iveală contribuția dreptului roman și, implicit, a limbii latine la dezvoltarea TJ și a LJ englez. Este indiscutabil faptul că romanii au fost printre primii care au instituit și au elaborat știința dreptului, astfel constituind fondul și baza acestei terminologii. Ideea este susținută de T.A. Rastorguieva, care observă că cucerirea normandă a Angliei din 1066 a constituit un eveniment major ce a influențat profund evoluția limbii. Timp de aproximativ 300

de ani după cucerirea normandă, anglo-normanda, o limbă foarte apropiată de franceza veche, continua să fie utilizată ca limbă oficială la Curte, în drept și în administrație [71, p. 153].

Un studiu minuțios și amplu al limbajului juridic englez din perspectivă diacronică a fost efectuat mai recent de către cercetătorul Matti Rissanen. În cadrul investigației sale, Rissanen susține că până în secolul al 15-lea nu a existat un limbaj juridic englez, deoarece majoritatea actelor normative și a discursurilor susținute utilizau termeni francezi de origine latină. Din 1066 și până în 1730 latina a fost limba în care erau întocmite toate documentele oficiale din stat. Limba latină a continuat să fie utilizată în actele normative scrise pe o perioadă de 650 de ani chiar și după plecarea romanilor de pe teritoriul britanic [73]. Primele acte oficiale scrise în limba engleză au fost cele ale Parlamentului englez, ce au apărut la sfârșitul secolului al 15-lea. Doar la mijlocul secolului al 17-lea, în 1650, a fost elaborat un document intitulat *An Act for Turning the Books of the Law, and all Processes and Proceedings in Courts of Justice into English*, care stipula întrebuințarea limbii engleze în toate actele legislative oficiale ale statului. Cu toate că acest document a pus bazele creării terminologiei juridice engleze, lexiconul juridic al perioadei menționate continua să utilizeze termeni în mare parte latini.

Pentru o investigație mai amplă și în vederea efectuării unui studiu profund, a fost necesară cercetarea sistemului terminologic juridic englez, a termenilor înregistrați atât în dicționarele terminologice, cât și a celor selectați din publicațiile științifice juridice, acte normative și hotărâri. În urma cercetării, putem observa cu ușurință că limbajul juridic englez este în mare parte latin, majoritatea termenilor provenind din arsenalul terminologic al dreptului roman din epoca clasică și postclasică, dar și din operele create în decursul Evului Mediu. Cu toate că acest lexic a fost creat circa 20 de secole în urmă, el a rămas în mare neschimbat în pofida tuturor evenimentelor ce au avut loc de-a lungul acestor perioade istorice, precum și a transformărilor care s-au petrecut în sistemul legislativ. Termenii juridici latini s-au impus pentru totdeauna în teoria și practica universală a dreptului. Rolul limbii latine în istoria dezvoltării limbajului juridic al civilizațiilor europene poate fi trasat începând cu anul 450-451 î.H., anul când au fost scrise primele documente latine din domeniul dreptului, *Corpus Iuris Civile*. Acest document a avut un impact direct asupra dezvoltării sistemelor legislative europene, fiind pe drept considerat cel mai important document de drept scris.

Importanța și rolul acestor termeni pot fi explicate prin faptul că aceștia exprimă anumite concepte și valori universale din domeniul dreptului, ce s-au impus pentru totdeauna atât în doctrina, cât și în practica juridică engleză.

Domeniul juridic este unul dintre domeniile puternic și complex afectate de limba latină. Un șir de lucrări au fost consacrate caracterului latin al terminologiei juridice engleze, precum și importanței acestui fond în dezvoltarea și formarea continuă a domeniului. Etimologia latină a

limbajului jurisprudenței atât din limba engleză, cât și din multe alte limbi romanice este pe deplin explicabilă. Încă în Evul Mediu circula un dicton care exprima un mare adevăr: *Ex Oriente lux, ex Occidente lex* (Din Orient vine lumina, din Occident, adică de la Roma, vine legea). Cu alte cuvinte, corpul legislativ în țările europene s-a constituit pe baza celui roman, venit din fostul Imperiu Roman de Apus, destrămat în 476 e.n. Anume din dreptul roman s-au inspirat cei care au întocmit *Codicele vizigot al lui Euric* din anii 469-481, *Breviarul de drept roman* al lui Alarie II din 529, *Legea burgundică* din 502, *Legea solică francă* de la începutul sec. al VI-lea etc. Amprenta dreptului roman e transparentă în codurile juridice europene atât din Evul Mediu, cât și din perioada modernă, fapt ce se confirmă și prin utilizarea frecventă a maximelor și a sintagmelor:

<i>Dura lex, sed lex</i>	<i>E dură legea, dar e lege</i>
<i>capitas poena</i>	<i>pedeapsă capitală</i>
<i>alibi</i>	<i>în altă parte, lipsă în momentul infracțiunii</i>
<i>doctor iuris</i>	<i>doctor în drept</i>
<i>error iuris</i>	<i>eroare juridică</i>
<i>ius criminale</i>	<i>dreptul penal</i>
<i>ius publicum</i>	<i>dreptul public</i>
<i>lex rei sitae</i>	<i>legea unde este situat imobilul</i>

Maximele și lexemele latine sunt frecvent utilizate în forma inițială, varianta clasică, sau sunt traduse de către autori. În urma studiului efectuat și a analizării numeroaselor decizii CEDO, putem constata că termenii și lexemele latine nu se explică și nu se traduc, ci se inserează în varianta lor clasică latină, spre exemplu:

1. Article 37 **in fine**, includes the proviso that...

Articolul 37 din Convenție, **in fine**, include condiția...

Case 13136/07 v. Moldova, CEDO, 2010

2. In its judgement, the court relied, **inter alia**, on evidence of Mr. presence at a close relative's funeral...

În hotărârea sa, instanța s-a bazat, **inter alia**, pe dovada prezenței lui M. La înmormântarea unei rude apropiate...

Case 10758/05 v. Moldova, CEDO, 2010

3. By virtue of the **jura novit curia** principle, it has, for example, considered of its own motion complaints...

În virtutea principiului **jura novit curia**, Curtea, de exemplu, consideră necesar de a da propria apreciere juridică...

Case 24034/07 v. Moldova, CEDO, 2010

Cu toate că majoritatea acestor construcții latine sunt des utilizate și constituie un fond comun de termeni juridici în mai multe limbi, totuși, fiind utilizați în varianta lor clasică, ei prezintă dificultăți chiar și pentru specialiști. Maximele juridice latine reprezintă în formă niște reguli juridice romane care au rămas valabile și azi, exprimând principiile fundamentale ale dreptului [39].

Utilizarea frecventă a termenilor și expresiilor latine în literatura juridică de specialitate a crescut în ultimii ani, îndeosebi în TJ din Europa de Vest. Crearea a numeroase instituții și companii juridice internaționale a favorizat, la rândul său, apariția unor noi termeni, de exemplu, *Societas Europaea* și *fumus boni iuris*, termeni ce sunt întrebuințați în cadrul Curții Europene de Drept. Studiile recent efectuate cu privire la rolul limbii latine în limbajul juridic englez de astăzi demonstrează actualitatea și statutul ferm al acestor locuțiuni. Termenii și locuțiunile latine sunt parte a vocabularului activ întrebuințat de juriști, îndeosebi în discursuri retorice sau în calitate de argumente normative. Termenii ce înregistrează cea mai înaltă frecvență sunt: *lex*, *ius*, *corpus* și *forum*, deoarece constituie elementele de bază ale dreptului. Lista de termeni cu o frecvență înaltă de utilizare poate fi completată cu *culpa*, *ratio*, *res*, *factum*, *poena*, *crimen*, *vis*, *pactum*. Deciziile și hotărârile judecătorești analizate în studiul nostru au înregistrat o utilizare frecventă a următoarelor expresii latine: *corpus iuris*, *lex mercatoria*, *inter alia*, *de facto*, *in fine*, *per se*, *actio popularis*, *lex fori*... [35, p. 34].

Ținem de asemenea să evidențiem că mulți termeni ce aparțin pe moment vocabularului general inițial au fost adoptați din franceză în calitate de termeni juridici, însă cu timpul au pierdut această calitate: *to marry*, *marriage*, *money*, *poor*, *poverty*, *properly*, *to prove*, *rent*, *session*, *just*, *guilt*, *heir*, *interest*, *court*... [71, p. 303].

Dacă sub aspect statistic terminologia juridică franceză abundă în termeni juridici latini, cea engleză nu înregistrează o utilizare atât de înaltă a acestor construcții latine. Fenomenul se explică prin faptul că dreptul englez face parte din familia drepturilor anglo-saxone, iată de ce unele expresii latine din dreptul anglo-saxon au semnificații și sensuri deosebite de cele existente în sistemul romano-germanic. O altă cauză ce explică aceste divergențe este existența unor instituții specifice doar dreptului englez și american ce nu au corespondent în dreptul roman, astfel survenind și dificultatea găsirii unui echivalent. Termenii latini ce redau principiile fundamentale ale dreptului sunt totuși aceiași, fondul comun de termeni care exprimă universalitatea unor concepte și valori fiind identic [34, p. 158].

În prezent latina este considerată „limbă moartă”, ca și greaca veche, slava veche etc. Dar acest lucru trebuie înțeles doar în sensul că astăzi, practic, nu se mai comunică în latinește. În același timp, latina trăiește, deoarece a îmbogățit și continuă să îmbogățească, în primul rând,

fondul lexical al limbilor de pe bătrânul continent european, dar și pentru că servește drept instrument de comunicare științifică pentru savanți.

Toate terminologiile posibile (științific, social-politic, juridic, medical, publicistic, artistic etc.) conțin atât rădăcini de origine latină (sau greco-latină), cât și cuvinte, îmbinări de cuvinte, locuțiuni, expresii înaripate de această proveniență. Scriitorii, oamenii de cultură în sensul cel mai larg al cuvântului, inserează în vorbirea și în scrisul lor tot felul de expresii latine, intensificând expresivitatea stilistică a comunicării. În mass-media din ultimii ani, diplomații, publiciștii, medicii etc. utilizează frecvent fără traducere cuvinte și expresii latine ce reflectă în bună parte și demonstrează încă o dată actualitatea și importanța studierii și cunoașterii acestei limbi.

În urma investigației efectuate în domeniul etimologiei terminologiei juridice engleze, putem afirma că originea oricărui cuvânt al limbii engleze și perioada împrumutării acestuia dintr-o altă limbă se pot urmări confruntând documente scrise din diverse epoci.

În prima perioadă de dezvoltare, limba engleză posedă un număr suficient de rădăcini proprii pentru a crea pe baza lor toate cuvintele uzuale necesare. Pe parcursul unei perioade de timp destul de îndelungate, de la invazia triburilor anglo-saxone în Anglia actuală și până la cucerirea normandă, limba engleză utiliza exclusiv rădăcini proprii pentru formarea cuvintelor întrebuițate în uzul cotidian, social și comercial. Multe dintre cuvintele formate în perioada engleză antică continuă să fie folosite și în vorbirea contemporană. Drept exemplu pot servi următorii termeni:

Akr, a field, acre, acorn

Breowan, to brew, brewer, broth, bread

Cnawan, to know, know, knowledge

Deman, to judge, deem, doom, kingdom

Haelan, to heal, hale, holy, health

Pic, point, peak, pike, picket

War, defense, war, wary, guard.

Structura etimologică a TJ engleze este variată, însă fondul de bază îl constituie elementele lexicale împrumutate, ce au sporit posibilitatea de exprimare a conceptelor și ideilor esențiale din acest domeniu. Normanzii au adus cu ei un întreg strat lexical – franco-roman, din care majoritatea cuvintelor erau de proveniență latină, iar unele – greacă, iar englezii au început să folosească cuvinte normande deja formate, în loc să continue să creeze cuvinte noi pe baza rădăcinilor proprii. Însă este evident că limba latină vorbită de senatori, magistrați, militari și plebe era diferită. Anume această limbă latină vulgară a intrat în contact cu limbile teritoriilor cucerite. Cu timpul, multe cuvinte au fost împrumutate chiar și din alte limbi. Limba engleză a

împrumutat un număr considerabil de cuvinte din latină și greacă, care serveau pentru perfecționarea vorbirii și înfrumusețarea limbii în întregime. Partea semnificativă a lexicului englez, ce provine de la rădăcini latine și grecești, o constituie cea din domeniul tehnico-științific.

Toate rădăcinile pot fi urmărite practic până la originea lor indo-europeană (ariană). Limba engleză face parte din familia limbilor indo-europene, fapt prin care se explică prezența rădăcinilor ariene, deci absolut toate cuvintele limbii engleze, din orice limbă ar fi fost acestea împrumutate, sunt în final de proveniență ariană [71].

Referindu-ne la prefixe și sufixe, numărul lor este atât de mare în limba engleză, încât este imposibil să prezentăm întreaga gamă a acestora. Urmează o listă de prefixe și sufixe latine de o semnificație importantă care au avut un rol primordial în formarea multor cuvinte din engleză.

PREFIXE:

Contra- against

Dis- apart

Ex- out of, from off

Inter- within, between

Ob- against, in the way of

Post- after

Vice- in the place of

SUFIXE:

-ary – exprimă apartenența

-ant – denumește persoana ce efectuează acțiunea

-ate – denumește statutul sau funcția persoanei

-ess – utilizat pentru formarea genului feminin

-ory – denumește locul

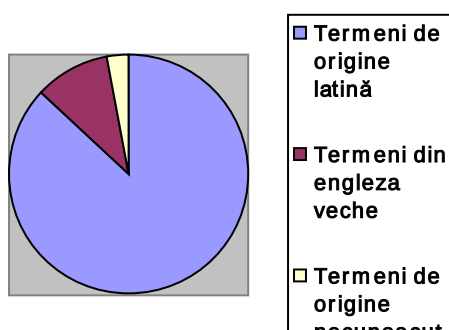
-ty – descrie calitatea, starea

-ure – activitatea sau rezultatul

Cunoașterea acestor afixe facilitează simțitor asimilarea termenilor atât de către studenți, cât și de specialiștii din domeniu, înlesnind și o traducere adecvată a acestor termeni în alte limbi.

Pornind de la ideea importanței cunoașterii etimologiei termenilor juridici englezi, am efectuat studiul lor etimologic pe baza dicționarului *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology* [149], din care am selectat cei mai frecvenți termeni din domeniul dreptului și am urmărit originea fiecărui termen juridic englez în parte. În continuare, propunem reprezentarea grafică a etimologiei terminologiei juridice engleze.

Figura 1. Etimologia terminologiei juridice engleze

Sursa: elaborată de autor

Analizând această diagramă, observăm că drept consecință a influenței latine este faptul că 87% din termenii analizați au origine latină, iar locul secund este ocupat de subclasa termenilor proveniți din engleza veche. Unitățile lexicale de origine engleză veche nu sunt numeroase, fapt ce poate fi explicat prin slaba dezvoltare a instituției dreptului în societatea engleză în perioada respectivă. Din numărul total de termeni, vom prezenta în ordine alfabetică câțiva termeni uzuali din TJ engleză urmărind originea, perioada de formare și evoluția lor:

Amnesty – Latin – amnestia, gr. amnestia oblivitin, sec. XVI

Accuse – sec. 18, Old French – accuser: Latin – accusare, ac + causa accusation, sec. XIV

Adultery – commit adultery, Latin – adulterary, sec. XVI

Advocate – Middle English, a(d)vocat – Old French, Latin – advocatus the form with ad- is used due to latinization so advocate as a verb, sec. XVII

Alibi – elsewhere, plea of having been elsewhere, sec. XVIII, Latin – alibi

Appeal – sec. XIV, Old French – apeler, Latin – appellare

Arbiter – sec. XV, Old French – arbitrament +ement, sec. XIV, stem of Latin arbitrari

Bribe – obsolete steal, sec. XIV, corrupt by means of gifts – Old French bri(m)ber, unknown origin

Briber – thief, vagabond, one who levies blackmail or accepts bribes, one who gives bribes – Old French – bribeur beggar

Censor – supervisor of morals, sec. XVI, Latin – censor

Charge – obsolete of load, burden (material or immaterial), sec. XIII, ask or duty laid upon one, official instruction, sec. XIV; accusation, sec. XV

Claim – sec. XIII, Old French – claim, stem of clamer – cry, call, appeal: Latin – clamare

Condominium – joint rule, sec. XVIII, Latin con+Latin dominion

Deliberate – sec. XV, Latin – deliberatus

Fraud – sec. XIV, Old French – fraude, Latin – fraus, fraud so fraudulent, sec. XV, Old French or Latin

Guilt – obsolete of offence, crime, Old English; Old English – gylt, of unknown origin

Illegal – sec. XVII, Old French – illegal or medieval, Latin – illegalis

Juridical – Latin – juridicus jur-, jus – law (with indo iranian cogns) + dicus saying dicere

Jurisconsult – sec. XVII, Latin – jurisconsultus

Jurist – obsolete of lawyer, sec. XV, legal writer, sec. XVII, French – juriste or medieval Latin – jurista

Jury – company of men sworn to give a verdict, sec. XIV, Middle English – iuree, Old French – iuree, Latin – iurare

Kidnapper – one who steals children and others, original to provide servants and labourers for the American plantations, sec. XVII kid+napper.

Magistrate – officer concerned with the administration of laws, sec. XIV, justice of the peace, sec. XVII, Latin – magistratus

Steal – take dishonestly, Old English (in various uses with immaterial object from sec. XIII); come or go secretly sec. XII (probably from Old Norse-stelask)

Rape – take by force, sec. XIV; ravish a woman, sec. XVI, Anglo-Norman – raper, Latin – rapere, seize, snatch, take by force, so rape obsolete of violent seizure, robbery, carrying a person by force, violation of a woman, Anglo-Norman – ra(a)p

Rob – deprive one by force; plunder, sec. XIII, Old French – robber

Rectify – put right, remedy, sec. XIV, Old French – rectifier, medieval Latin – rectificare

Relevant – pertinent, in earliest use Scandinavian and probably of legal origin; not in general English use before 1800, medieval Latin – relevans

Witness – obsolete of knowledge, wisdom, attestation of a fact, Old English – witnes, Middle English – iwitnesse.

Supunând cercetării multitudinea exemplelor prezentate și în urma consultării unui număr considerabil de surse ce cercetează problema [161], [156], [154], constatăm că TJ engleză s-a fundamentat îndeosebi pe împrumuturile lexicale, elementele de bază fiind cele de origine latină, ce au avut o importanță deosebită în formarea acestei terminologii.

1.5. Concluzii la capitolul 1

În urma investigației efectuate și din materialul prezentat în capitolul 1, am tras următoarele concluzii:

1. În terminologia actuală s-a produs o evoluție prin schimbare de paradigmă: de la paradigma terminologiei interne a școlilor clasice, interpretată strict în raport cu problemele comunicării specializate, s-a trecut la paradigma terminologiei externe, a socioterminologiei, care se preocupă de problemele decodării și utilizării sensului specializat în limitele mai multor nivele ale comunicării.
2. În terminologia externă termenii sunt abordați dintr-o perspectivă nouă, în contextul căreia termenii nu se deosebesc radical de cuvintele LC; este revendicat postulatul univocității termenului; devine tot mai evident interesul față de rolul și studiul contextului.
3. Putem afirma cu titlu de concluzie că între LS și LC nu există o delimitare strictă. Fiecare limbaj împrumută și utilizează diverse moduri de exprimare care, ulterior, sunt adaptate

cerințelor fiecărui tip de limbaj în parte. Distincția principală dintre limbajele specializate și limbajul comun constă în raportarea la totalitatea lexicului unei limbi.

4. TJ engleză reprezintă un cod metalingvistic strict definit, care, spre deosebire de LC, este alcătuită nu numai din termeni strict specializați, ci și din cuvinte pe care le împrumută din limbajul comun. Astfel, vom conchide că limbajele specializate sunt create pe baza lexicului comun. Cei mai importanți termeni din terminologia juridică engleză sunt termenii ce definesc relații și instituții sociale, decizii, funcții și ordonanțe.
5. Terminologia juridică engleză se caracterizează printr-o diversitate restrânsă de variante lexicale. Nucleul TJ engleze s-a format pe baza termenilor latini, majoritatea cărora au pătruns în limba engleză prin filiera limbii franceze și care reprezintă o sursă de calchiere în majoritatea cazurilor pentru terminologia franceză, română și cea engleză.

2. PARTICULARITĂȚILE STRUCTURALE ALE TERMINOLOGIEI JURIDICE A CEDO ÎN LIMBA ENGLEZĂ

În prezentul capitol ne propunem să analizăm complex și detaliat structura terminologiei juridice a CEDO în limba engleză pentru a scoate în evidență cele mai importante aspecte structurale ale acestui domeniu pe baza corpusului selectat. De asemenea, vom încerca să clasificăm TJ a CEDO din limba engleză în funcție de mijloacele și metodele sale de formare, urmărind totodată evoluția și modificarea termenilor sub influența diverșilor factori extralingvistici cu ajutorul termenilor din domeniul dreptului internațional. Vom aplica rezultatele sintezei și investigației teoretice efectuate în precedentul capitol la materialul faptic excerptat din corpusul selectat disponibil.

Vom acorda un spațiu amplu de cercetare sinapsiilor lexicale și vom încerca să stabilim procedeul de bază care servește la crearea termenilor juridici englezi a CEDO. Vom examina, de asemenea, cele mai productive modele, structura lor morfosintactică, precum și funcționalitatea și ponderea acestor structuri în TJ a CEDO în limba engleză. Pentru a putea efectua un studiu complex, considerăm important să prezentăm o sinteză preliminară a abordărilor teoretice cu privire la modelele de constituire, precum și să atragem atenția la unele aspecte relevante ce țin de productivitatea și frecvența întrebuințării termenilor juridici analizați.

Este evident că înainte de a începe analiza propriu-zisă a acestor unități, am considerat de cuviință să prezentăm corpusul selectat pe baza căruia a fost efectuată investigarea, metodele și strategiile de elaborare a corpusului, criteriile de selectare. Cercetarea de față este efectuată în baza unui corpus alcătuit din 1000 de unități terminologice din TJ a CEDO în limba engleză, selectat aproximativ din aceeași perioadă (2010-2016).

2.1. Strategii și precepte de elaborare a corpusului

În etapa actuală de dezvoltare a societății, spațiul juridic european este dominat de prezența unui număr impunător de organisme internaționale, care contribuie la formarea unei comunități de juriști, avocați, judecători și mulți alți specialiști ce utilizează un nou domeniu de cercetare – limbajul comunitar european. Sistemul juridic din fiecare țară rămâne de fapt neschimbat, fiind într-o legătură strânsă cu tradiția legală, totodată, noi termeni sunt creați și pătrund în TJ.

Dat fiind faptul că cercetarea noastră este axată pe studiul structural-semantic al TJ a CEDO în limba engleză, iar terminologia juridică constituie un domeniu vast, am considerat oportun de a constitui un corpus de analiză care cuprinde termeni juridici englezi specifici subdomeniului dreptului comunitar, un subdomeniu relativ nou al dreptului, în continuă

dezvoltare. Acest fapt este favorizat de circumstanțe extralingvistice și îndeosebi de armonizarea legislației europene conform standardelor noi. Iată de ce apare necesitatea de a sistematiza multitudinea de termeni existenți din acest domeniu pentru a o cercetare mai eficace. Pentru a efectua o analiză mai minuțioasă și a obține dintr-o clasă deschisă, relativ vastă de exemple, o clasă de exemple relativ închise, am optat pentru formarea unui corpus închis, în consecință, selectând subdomeniul jurisprudenței CEDO. În calitate de sursă de informație, selectare și alcătuire a corpusului am decis să analizăm hotărârile judecătorești autentice de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) împotriva Republicii Moldova, publicate în engleză și în varianta tradusă în română, care au constituit documentele de bază ale cercetării efectuate. Varianta autentică a acestor hotărâri, precum și traducerea unora dintre ele se află pe pagina oficială a Uniunii Europene: <http://europa.eu.int> sau pe pagina oficială a CEDO: <http://hudoc.echr.coe.int>.

Jurisprudența CEDO ocupă un loc special în sistemul dreptului comunitar, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului este o jurisdicție internațională cu sediul la Strasbourg. Această instituție este alcătuită dintr-un număr de judecători egal cu cel al statelor membre ale Consiliului Europei care au ratificat *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*. Misiunea sa constă în verificarea respectării de către state a drepturilor și garanțiilor prevăzute în Convenție. CEDO examinează și cererile individuale provenite din state în care sunt semnalate violări ale drepturilor civile și politice stabilite în Convenție. Toate cererile cetățenilor sunt examinate de către judecătorii Curții Europene a Drepturilor Omului. Fiecare stat membru al Consiliului Europei are câte un judecător. Aceștia sunt aleși de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la propunerea autorităților naționale. Din 1998, cetățenii statelor membre pot apela direct la CEDO în cazul în care consideră că le-a fost lezat un drept consfințit în Convenție.

De menționat că limbile oficiale ale CEDO sunt franceza și engleza, însă cererile pot fi redactate în una dintre limbile oficiale ale statelor semnatare ale Convenției. Alegerea acestui subdomeniu al dreptului poate fi explicată prin mai multe cauze. Actualmente, când Republica Moldova tinde să extindă relațiile cu diverse organisme internaționale și procesul de integrare a țării în Uniunea Europeană a devenit prioritatea fundamentală a politicii externe, tot mai necesară devine colaborarea și stabilirea standardelor de parteneriat cu țările integrate. Astfel, se impune necesitatea unor directive și standardizări de asigurare a calității traducerii unor documente fundamentale pentru colaborarea Republicii Moldova cu aceste structuri internaționale, cum ar fi CEDO. Cercetarea acestui subdomeniu al dreptului se motivează, de asemenea, prin lipsa unui studiu sistematizat, precum și prin lipsa unui glosar sau dicționar de termeni juridici englezi-români ai domeniului CEDO destinați potențialilor utilizatori:

specialiștilor în domeniul juridic (judecători, avocați, notari...), traducătorilor, precum și cetățenilor cointeresați de studiul acestui domeniu.

Raportat la populația țării, numărul cererilor depuse la CEDO împotriva Moldovei este foarte mare. La acest capitol, în anul 2015, Moldova se afla pe locul 3 din cele 47 de țări membre ale Consiliului Europei, cu indicii de 2.84 cereri la 10,000 de locuitori, devansând Germania, Spania, Olanda sau Portugalia, țări care au aderat la Convenția europeană pentru drepturile omului cu mult timp înaintea Moldovei și care au o populație mult mai mare decât a Moldovei. Este îmbucurător faptul că acest fenomen este în descreștere, deoarece, conform datelor statistice, în 2016 Moldova s-a poziționat deja pe locul 7. Specificăm că alegerea acestei categorii de termeni juridici este justificată atât de factori de ordin strict lingvistic, cât și de cei de natură extralingvistică, cum ar fi: importanța care se acordă astăzi drepturilor fundamentale ale omului, interesul tot mai sporit al specialiștilor și al cetățenilor față de terminologia juridică, aderarea la vectorul european de integrare a Moldovei în Uniunea Europeană. În ceea ce privește motivarea lingvistică, următorii factori au contribuit la alegerea studiului domeniului de cercetare:

- *terminologia juridică CEDO – un domeniu nou de cercetare ce este în dezvoltare continuă;*
- *reperete pragmatice.*

CEDO publică hotărârile sale în exclusivitate în engleză și franceză, iar statele UE au obligația de a traduce respectivele hotărâri în limbile naționale. Traducerea și publicarea hotărârilor CEDO în Republica Moldova este efectuată de Ministerul Justiției, de Direcția Analiză și Executare a Hotărârilor CEDO și de către asociația *Juriștii pentru drepturile omului*. Cu părere de rău, în Moldova populația nu are acces la toate hotărârile CEDO, deoarece Ministerul Justiției nu le traduce pe toate, ci doar hotărârile ce sunt împotriva Moldovei. Și aici e de remarcat că nici cele ce sunt împotriva Moldovei nu sunt traduse, deseori, autorizat. Astfel, cetățenii care au nevoie de aceste hotărâri sunt nevoiți să apeleze la birourile de traduceri. Informația cu privire la aceste hotărâri este accesibilă în limba română pe site-ul www.justice.md, unde putem găsi hotărârile prezentate atât în ordine alfabetică, cât și în ordine cronologică, începând cu anul 2004. Pentru a completa corpusul nostru terminologic am consultat, de asemenea, numeroase dicționare explicative de termeni juridici, precum și dicționare generale.

Importanța traducerii acestor hotărâri a fost subliniată chiar de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, care, în Capitolul 8, art. 36 – 42, a menționat: *Trebuie să se țină seama de faptul că textele de drept comunitar sunt redactate în mai multe limbi și că diversele versiuni lingvistice sunt toate autentice; astfel, o interpretare a unei prevederi de drept comunitar implică o comparație a versiunilor lingvistice* [166].

Hotărârile CEDO reprezintă modele ale domeniului profesional juridic, caracterizate prin prezența termenilor și expresiilor juridice proprii acestui domeniu al dreptului, care pot fi grupați în trei categorii:

1. *termeni ce se înscriu strict domeniului dreptului internațional CEDO (denumiri de instituții, documente, activități specifice domeniului);*
2. *termeni juridici și administrativi;*
3. *termeni tehnici specifici diverselor domenii de aplicare a hotărârilor.*

Am considerat reprezentative pentru efectuarea analizei texte cu grad înalt de specializare, și, astfel, studiul de caz a fost efectuat în baza a 14 hotărâri judecătorești CEDO împotriva Republicii Moldova, publicate în limba engleză și, respectiv, a unui număr egal de hotărâri traduse în limba română. Numărul de hotărâri poate fi explicat prin nivelul de saturație al termenilor juridici atestați pe parcursul elaborării glosarului. Drept rezultat, au fost selectați ≈1000 de termeni. Termenii colectați se subscriu în principal domeniului dreptului internațional, în marea lor parte însă acești termeni descriu procedura penală și civilă. După o analiză minuțioasă a textelor paralele și după consultarea materialelor de specialitate, au fost inventariați ≈1000 de termeni, ce au servit ulterior la elaborarea unui glosar bilingv format din termeni juridici englezi-români CEDO (Anexa 6).

Glosarul este construit pe principiul contrastiv, cuprinzând un repertoriu de termeni aranjați în ordine alfabetică, varianta română fiind cea tradusă. Am decis să elaborăm un glosar bilingv, englez-român, deoarece corpusurile comparabile în două sau mai multe limbi, tratând aceeași temă, sunt indispensabile progresului lingvisticii în noul context european al plurilingvismului și multiculturalismului [1, p. 56-61]. Considerăm utilă elaborarea unui astfel de glosar ținând cont că în Republica Moldova terminologia dreptului comunitar a fost analizată doar tangențial; astfel, putem afirma că lucrarea noastră este un prim studiu ce propune o viziune integratoare asupra acestui domeniu ca obiect al investigației științifice.

În elaborarea glosarului nostru am ținut cont de unele criterii. În primul rând, am optat pentru un corpus închis pentru a putea efectua o cercetare sistematică. Am respectat cerința principală de constituire a unui corpus – criteriul omogenității – și am constituit un corpus omogen, deoarece criteriul de selectare a termenilor, enunțurilor, precum și a unităților sintagmatice a fost respectat – termenii selectați sunt specifici domeniului dreptului. Criteriul omogenității, de asemenea, a presupus selectarea textelor de aceeași specialitate, din același domeniu, precum și la același nivel al limbii.

În calitate de material primar care a servit la alcătuirea corpusului de lucru al tezei de față au fost selectate hotărârile judecătorești ale Curții Europene a Drepturilor Omului împotriva Republicii Moldova, publicate în perioada 2009-2016, preluate din revista online

JurisClasorCEDO, precum și pe pagina oficială a CEDO: <http://hudoc.echr.coe.int>, care sunt prezentate în tabelul ce urmează.

Tabelul 2.1. Analiza statistică a hotărârilor judecătorești CEDO prelucrate în scopul constituirii corpusului de termeni

Denumirea hotărârii	Anul publicației	Numărul de pagini	Domeniul dreptului
<i>Case of Bucuria v. Moldova</i>	2010	8	<i>Dreptul civil</i>
<i>Case of Racu v. Moldova</i>	2010	4	<i>Dreptul civil</i>
<i>Case of Bulgaru v. Moldova</i>	2014	7	<i>Dreptul penal</i>
<i>Case of Petrenco v. Moldova</i>	2010	20	<i>Dreptul civil</i>
<i>Case of Parnov v. Moldova</i>	2010	13	<i>Dreptul civil</i>
<i>Case of Pădureț v. Moldova</i>	2010	17	<i>Drept penal</i>
<i>Case of Anușca v. Moldova</i>	2010	13	<i>Drept penal</i>
<i>Case of Doroseva v. Moldova</i>	2015	8	<i>Dreptul civil</i>
<i>Case of Svarciuc v. Moldova</i>	2016	8	<i>Dreptul penal</i>
<i>Case of Moldovanu v. Moldova</i>	2016	8	<i>Dreptul civil</i>
<i>Case of Senatski v. Moldova</i>	2016	8	<i>Dreptul penal</i>
<i>Case of Navrotki v. Moldova</i>	2016	8	<i>Dreptul penal</i>
<i>Case of Muncitorul Grosul v. Moldova</i>	2016	8	<i>Dreptul civil</i>
<i>Case of Cristioglo v. Moldova</i>	2016	8	<i>Dreptul penal</i>

Sursa: elaborată de autor

Menționăm că termenii selectați au fost prelucrați și catalogați conform următoarelor criterii:

- *structură;*
- *categorie gramaticală;*
- *etimologie;*
- *combinabilitate;*
- *relații semantice.*

Structura textuală a acestei categorii de text (Anexa 1), mecanismele de coeziune textuală, precum și ordinea unităților utilizate în acest tip de text sunt respectate cu rigoare, deoarece în cazul acestor tipuri de texte juridice, în cazul nostru hotărâri judecătorești CEDO, nivelul structural nu poate fi supus adaptării. Pentru a efectua o analiză semantică și structurală a

terminologiei juridice engleze CEDO termenii au fost inventariați. Recurgând la câteva exemple, vom prezenta fișa terminologică întrebuintată pentru realizarea obiectivelor propuse.

Tabelul 2.2. Fișa terminologică a termenilor juridici englezi

Nr.	Termenul analizat/ sinonime	Etimologia	Structura	Categoria gramaticală	Categoria onomasiologică	Domenii de utilizare
1	Abolition / revocation, elimination, nullification, annihilation...	Din lat. <i>Abolition</i> stem (<i>abolitio</i>), sec. 16	Termen simplu	Substantiv	activitate	Drept, limbaj comun
2	Defence / resistance, protection...	Din lat. <i>Defensum</i> , sec. 13	Termen simplu	substantiv	activitate	Drept, sport, arta militară, limbaj comun
3	To breach the rights / violate the rights	Engleza veche, <i>break</i>	Unitate sintagmatică	Verb + subst.	Procedeu, activitate	Drept
4	To summon / to order to come, to attend court...	Din lat. <i>Summonere</i> , sec. 13	Termen simplu	verb	activitate	Drept, limbaj comun

Sursa: elaborată de autor

Fișa terminologică prezentată constituie un minidosar ce conține informații cu privire la un singur termen tratat în limitele unui singur microcâmp. În linii generale, am recurs la o analiză vastă și detaliată a termenilor, prezentând date care cuprind: termenul, originea, domeniul de utilizare, structura, categoria gramaticală, categoria onomasiologică, precum și sinonimele posibile.

Glosarul de termeni juridici englezi-români CEDO (Anexa 6) reprezintă o selecție a celor mai uzuali termeni ce se află în circulație continuă în domeniul jurisprudenței CEDO. Pe parcursul alcătuirii acestui glosar, am dorit să elaborăm un instrument util și practic, ce poate fi actualizat permanent, pentru cei care lucrează cu terminologia juridică specifică domeniului în cele două limbi. Deoarece studierea terminologiei juridice este în legătură strânsă cu mai multe domenii, precum dreptul, teoria și practica traducerii, considerăm că acest glosar va fi util pentru specialiștii din mai multe domenii. Am încercat să păstrăm un echilibru incluzând în glosar nu numai termeni specifici domeniului CEDO sau altor organisme internaționale, ci și termeni generali juridici și administrativi, prioritatea fiind acordată termenilor noi din vocabularul dreptului, cu precădere celor din domeniul dreptului internațional comunitar.

2.2. Studiu comparat al hotărârilor CEDO în limba engleză și română

Pentru a amplifica aplicarea în practică a materialului inclus în corpul faptic, ne-am propus în acest subcapitol al lucrării două obiective, și anume: să identificăm trăsăturile de bază ce sunt caracteristice textelor juridice CEDO, precum și să efectuăm un studiu comparat al hotărârilor CEDO în limba engleză și română.

După cum am menționat, TJ este recunoscută de către mulți specialiști ca fiind un domeniu care solicită efort metodologic susținut, atenție și concentrare maximă din partea traducătorului atât în ceea ce privește conceptele juridice, cât și modul de a defini termenii. Faptul că terminologia utilizată în jurisprudența CEDO are trăsături specifice a fost subliniat chiar și în Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, Titlul 1, Capitolul 8: *De asemenea, trebuie să se observe că dreptul comunitar folosește o terminologie proprie, chiar și atunci când există o concordanță deplină a versiunilor lingvistice. În plus, trebuie subliniat că noțiunile juridice nu au în mod necesar același conținut în dreptul comunitar și în dreptul național al diferitor state membre* [170].

Trăsăturile specifice proprii acestei terminologii sunt determinate și se datorează în primul rând naturii și conținutului acestor acte normative. Potrivit renumitului cercetător francez Jean-Claude G  mar, care acordă o importanță deosebită studierii TJ, textul juridic prezintă trei caracteristici fundamentale ce îl deosebesc de alte texte: este un text *normativ*, care are un *stil* și un *vocabular* specific [106].

Generalizând, Jean-Claude G  mar clasifică textele juridice în trei categorii:

1. *documente de interes public (legi, reglementări, hotărâri judecătorești...);*
2. *documente de interes privat (contracte, testamente);*
3. *texte doctrinale* [106].

Susținem opinia acestui lingvist, care menționează că fiecare dintre aceste categorii în parte determină natura specifică a limbajului utilizat în text, precum și propriile dificultăți de traducere.

Stricto sensu, caracteristica distinctivă supremă a documentelor juridice este, fără îndoială, natura lor de constrângere, deciziile legiuitorului fiind reflectate în lege. De menționat că aceste constrângeri sunt nu numai pentru destinatarii textelor, acestea sunt și constrângeri implicite pentru traducători, în funcție de tipul textului.

Hotărârile și deciziile judecătorești ale CEDO, fiind acte de judecată, sunt acte normative oficiale, de interes public, ce aparțin procesului de judecată. Această caracteristică determină forma de exprimare în asemenea acte – strict standardizată, stereotipă, cu numeroase formule speciale care aparțin în exclusivitate terminologiei juridice. În marea majoritate a cazurilor, acești termeni înregistrează o utilizare foarte îngustă și sunt înțeleși doar de către specialiștii din

domeniu, deoarece sunt proprii în exclusivitate domeniului dreptului. Acești termeni sunt monosemantici, semantic stabili, lipsiți de ambiguități și aproape în exclusivitate atașați la contextul lor juridic. Interpretarea unui document juridic depinde în mare măsură de traducerea corectă a acestor termeni.

În pofida faptului că TJ din cadrul CEDO se caracterizează prin forma sa strict standardizată și stereotipă, anume această însușire este considerată de unii cercetători o facilitate ce contribuie la evitarea unor aspecte problematice apărute pe parcursul traducerii acestor acte. Este de remarcat că anume stereotipia, condamnată în alte cazuri, face ca LS să capete trăsături definitorii, marcate de invariante, ceea ce facilitează, în ultimă instanță, atât comunicarea într-o sferă de activitate, cât și traducerea [16]. Vom fi de acord cu această afirmație, deoarece TJ utilizată la CEDO încadrează diverse formulări specifice, care pe parcursul utilizării frecvente au devenit clișee. Aceste clișee reprezintă structuri lingvistice stereotipe, adeseori excesiv folosite, dar grație acestui fapt recunoscute de către vorbitorii unei limbi ca structuri ce aparțin unui limbaj specific sau care semnalează apartenența vorbitorului ca parte a unui grup:

- *reclamantul a susținut.../the applicant alleged...*
- *cauza a fost inițiată printr-o cerere.../the case originated in an application...*
- *Curtea consideră.../The Court considers...*
- *reclamantul a fost reprezentat de.../the applicant was represented by...*

Ajungem să conchidem că aceste structuri formează un fond comun de cunoștințe pentru participanții la anumite procese din domeniul respectiv, iar utilizatorii semnalează direct că aparțin acestui grup și dețin acest bagaj de termeni. Clișeele din TJ sunt de neevitat, ele dobândesc o formă standardizată, unificatoare și prezintă numeroase avantaje pentru utilizatori. În primul rând, clișeele din metalimbajul juridic devin structuri stricte ce permit crearea rapidă a unui mesaj standard și, în acest fel, eficientizează promptitudinea.

Cât privește traducerea acestor formulări speciale, pentru a desemna corect o realitate juridică, deseori se face apel la calcul lingvistic. Considerăm prezența lor în TJ ca fiind un privilegiu pentru traducător, deoarece, transformându-se în clișee, acestea devin unanim recunoscute, devin structuri-șablon care pot fi cu ușurință redactate corect în procesul traducerii dintr-o limbă în alta. TJ de la CEDO abundă în astfel de structuri invariabile, stereotipe, pentru care există echivalente stabile. Studiul efectuat ne-a permis să identificăm și să clasificăm cele mai frecvente construcții de acest gen.

- 1. Denumiri de diverse organe de ocrotire a normelor de drept, instituții, precum și o serie de acte emise de acestea:** *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților*

fundamentale; Prosecutor's Office – Procuratura; Criminal Code – Codul penal; Plenary Supreme Court – Plenul Curții Supreme.

Ex. On 20 May 2010 the Rascani **Prosecutor's Office** refused again to initiate criminal proceedings.

Ex. La 20 mai 2010 **Procuratura Râșcani** a refuzat din nou să inițieze urmărirea penală.

Ex. The relevant parts of the **Criminal Code** read at the material time as follows....

Ex. Părțile relevante ale **Codului penal** în vigoare la acel moment sunt după cum urmează....

2. Construcții invariabile pentru care există traduceri stabile, evitându-se traducerea *ad litteram*: *beyond reasonable doubt – dincolo de orice dubiu rezonabil; with reference – cu referință; the Court therefore concludes – prin urmare, Curtea notează; based on that decision – în baza acestei decizii; under the article – în conformitate cu articolul; turning to the facts of the present case – revenind la speța în cauză.*

Ex. **Based on that decision**, the Government considered that it was the Court's ruling that the appeals before the investigating judges in such cases were not to be considered an effective remedy and thus, that they were not to be pursued.

Ex. **În baza acestei decizii**, Guvernul a considerat că aceasta a fost opinia Curții că recursurile în fața judecătorilor de instrucție în astfel de cazuri nu constituie o cale de atac eficientă și, prin urmare, nu sunt obligatoriu de urmat.

Ex. In assessing evidence, the Court has generally applied the standard of proof **beyond reasonable doubt**.

Ex. În aprecierea probelor, Curtea, de obicei, aplică standardul probațiunii **dincolo de orice dubiu rezonabil**.

Ex. **Turning to the facts of the present case**, the Court notes that the applicant presented numerous injuries after her release from detention.

Ex. **Revenind la speța în cauză**, Curtea notează că după eliberarea din arest pe corpul reclamantei erau prezente numeroase leziuni.

Analiza acestor structuri calchiate ne permite să afirmăm că în cadrul TJ a CEDO e necesară o stabilire a echivalentelor, o unificare, care ar fi valabilă pentru toate persoanele implicate în traduceri. Instrumentele electronice de traducere asistată, precum și dicționarele și bazele de date existente sunt foarte utile în acest scop. Considerăm însă că este strict necesară elaborarea unui ghid de traducere sau a unui glosar de termeni standardizați doar din TJ a CEDO, în care ar fi expuse cele mai frecvente sintagme, tipuri de structuri, care vor ghida traducătorul spre o traducere corectă. În acest fel, standardele vor constitui instrumente de lucru care vor facilita munca traducătorului și, în același timp, vor constitui repere în evaluarea calității. În

cazul studiului nostru, stabilirea unor standarde clare în procesul traducerii TJ a CEDO din engleză în română va avea ca scop utilizarea unui corpus de termeni specializați care ar eficientiza traducerea.

În urma acestei prezentări, se impun câteva concluzii cu caracter general pe care le enunțăm în continuare:

- *structurile de tipul celor prezentate nu variază;*
- *aceste structuri sunt recunoscute cu ușurință de către traducător, care sunt redactate corect în procesul traducerii.*

Potrivit opiniei expuse de cercetătoarea Ana Guțu, LJ național este în strictă dependență de sistemul de drept al statului, pe când limbajul rezoluțiilor și recomandărilor instituțiilor și consiliilor de rang internațional, cum ar fi cel al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, este unul supranațional, din punctul de vedere al sistemelor de drept, astfel realizând în primul rând condiția că orice text de drept, indiferent de domeniu sau subdomeniu, este tribut ar limbii [37, p. 7].

Tinem să evidențiem totuși că TJ a CEDO, spre deosebire de textele juridice ce aparțin LJ național sau cele ce sunt de ordin supranațional, cum ar fi diverse rezoluții și tratate ale diferitor organe și comisii de ordin internațional și universal, poartă amprenta unui melanj al TJ atât național, cât și supranațional. Din punctul nostru de vedere, faptul este explicat de natura și scopul acestei instanțe, și anume CEDO examinează cererile cu privire la încălcarea drepturilor omului la nivel internațional, iar deciziile și hotărârile adoptate de acest for legiuitor sunt destinate fiecărei țări în parte, astfel raportându-se la instanțele de ordin național.

Printre rezultatele analizei corpusului studiat de termeni juridici englezi a CEDO am remarcat tendința de simplificare a acestor texte juridice. Scopul acestor simplificări este dictat de cerința de bază impusă la general limbajului juridic: asigurarea clarității și accesibilității textului de lege pentru publicul larg, deci nu numai pentru traducătorii specializați, ci și pentru persoanele implicate în aceste cauze, receptori nespecialiști. Ideea a fost și este în continuare susținută de numeroși cercetători din domeniu. Lingvistul D. Melinkoff din spațiul anglofon a lansat un apel către jurilingviști în susținerea simplificării LJ, iar lingvistul H. Batiffol, încă în 1978, sublinia importanța accesibilității acestui limbaj pentru toate categoriile de cetățeni, indiferent dacă dețin sau nu studii în domeniul dreptului [80, p.2 9].

În viziunea noastră, actualmente, accesibilitatea și înțelegerea termenilor juridici de către nespecialiști a crescut considerabil grație nivelului mai înalt de instruire al populației, deși există numeroase dificultăți în procesul de utilizare corectă a acestor termeni.

Spre deosebire de textele autentice elaborate în engleză, cele traduse în limba română conțin numeroase structuri mai lungi, ce abundă în prepoziții. Faptul poate fi explicat prin

caracterul sintetic al limbii engleze, care nu are nevoie de prepoziții pentru a exprima o structură.

Spre exemplu:

- *Civil and Administrative Review College* – *Colegiul de Revizuire Civilă și Administrativă*;
- *enforcement authorities* – *organe de executare*;
- *procedural error* – *eroare de procedură*;
- *Civil Procedure Code* – *Codul de procedură civilă*.

În cele ce urmează, ne propunem să luăm în discuție și unul dintre aspectele referitoare la traducerea hotărârilor CEDO. Traducerea corectă a unui fenomen identic ce trebuie exprimat într-o altă limbă constituie una dintre problemele prioritare ale metalimbajului juridic. Ne vom concentra astfel pe acele scrieri oficiale care, producând efecte juridice, sunt mai complexe și trebuie să se supună unor reguli mai restrictive și rigide. Metalimbajul juridic al domeniului supus cercetării este centrat pe domeniul de referință dreptul penal și dreptul civil.

Examinând trăsăturile și caracteristicile de bază ale terminologiei juridice engleze-române din cadrul CEDO, ținem să evidențiem că în pofida caracterului său internațional și strict standardizat, în procesul traducerii acestor documente din limba engleză în limba română putem evidenția un șir de aspecte problematice. Analiza acestor dificultăți relevă atât probleme de ordin lingvistic, cât și dimensiunea culturală a traducerii juridice. Astfel, în urma studiului efectuat, am stabilit două categorii de dificultăți de traducere a terminologiei juridice CEDO:

1. De ordin social-cultural

1. interferențe socio-culturale
2. sisteme diferite de drept

2. De ordin lingvistic

1. prieteni falși (omonimie interlingvistică)
2. calcul lingvistic
3. stabilirea echivalențelor

Traducerea textului juridic se află la interfața domeniului lingvistic, cel al tehnicii traducerii și cel juridic, fiind puternic influențată de schimbări mondiale ca globalizarea, mișcarea transfrontalieră a forței de muncă și chiar de schimbările din alte domenii ale societății. Termenii juridici sunt dinamici prin natură și semnificația lor este modificată sub influența schimbărilor din mediul social și cultural, a dezvoltării cunoașterii umane și a noilor tehnologii.

Astfel, comunicarea dintre juriștii din spațiul Europei este deseori îngreunată de barierele lingvistice și neînțelegerile cauzate de diferențele din sistemele legislative ale fiecărei țări. E bine cunoscut faptul că pentru a efectua o traducere eficientă a textului juridic, traducătorul trebuie să cunoască nu numai cele două limbi, ci și sistemul social, economic și cultural în care funcționează conceptul juridic și terminologia legală, precum și diferențele dintre sistemele juridice respective. Astfel, traducătorul are o sarcină dublă, extrem de dificilă: trebuie să cunoască atât limba-țintă în care se efectuează traducerea, cât și limba căreia îi aparține textul

respectiv, dar nu este mai puțin important să posede cunoștințe socioculturale și de specialitate, dacă textul este unul specializat. Pe cât de diverse sunt textele supuse traducerii, pe atât de multiple și variate trebuie să fie cunoștințele traducătorului. Pentru realizarea corectă a traducerii e necesar ca traducătorul să porceadă la o documentare interdisciplinară asiduă, în primul rând studierea surselor de drept, a tipurilor de documente similare, a glosarelor și a documentelor unilingve și bilingve existente în ambele limbi.

Transpunerea acestor texte legislative dintr-o limbă în alta creează probleme teoretice și practice deosebit de complexe, deoarece presupune din partea traducătorului specializat (jurilingvist) o abordare comparativă interdisciplinară – juridică și lingvistică – a celor două sisteme legislative. Traducerea poate fi realizată „**în litera legii**”, ceea ce înseamnă că textul a rămas fidel limbii-sursă și, implicit, intenției traducătorului, sau „**în spiritul legii**”, în funcție de destinatar și de contextul social-cultural în care va fi receptat.

În cele ce urmează, vom analiza cele mai importante dificultăți și impedimente cu care se confruntă traducătorul în procesul traducerii textelor ce aparțin TJ engleze-române din cadrul CEDO. Absența unei corespondențe exacte între concepte și categorii juridice în diferite sisteme de drept este una dintre cele mai mari dificultăți întâmpinate în analiza juridică comparativă. În viziunea cercetătorilor, aceste dificultăți de traducere sunt condiționate de diverși factori atât de ordin lingvistic, cât și de ordin cultural. Astfel, pentru o abordare mai eficientă, considerăm necesar să prezentăm cei mai importanți factori ce condiționează impedimente la nivel cultural:

- *interferențele socio-culturale;*
- *sisteme de drept diferite.*

În comparație cu alte domenii, TJ este considerabil marcată cultural, reflectând complexitatea unei societăți, ale cărei instituții și vocabular sunt expresia unei culturi și a istoriei unei națiuni de cele mai dese ori seculare, iar terminologia legală constă din termeni abstracți, puternic și adânc înrădăcinați în tradiția intelectuală și culturală. Astfel, problema reală referitoare la traducerea juridică nu este legată de limbajul în sine, care este doar manifestarea sa, ci de diferențele conceptuale ale noțiunilor aparținând diferitor sisteme juridice naționale.

E important de a sublinia că TJ sunt dependente de sistemele legislative și de societățile cărora le aparțin. Faptul că sistemele juridice influențează limbile a creat această coerență juridică strictă – termen legal – corespondență unică pentru fiecare limbă.

Cercetătorii din domeniu susțin unanim că principalele probleme în traducerea juridică constau în transpunerea, exportarea mesajului juridic dintr-un sistem juridic în altul.

Potrivit opiniei cercetătorului S. Šarčević, *Legea rămâne în primul rând un fenomen național. Fiecare lege națională sau municipală constituie un sistem juridic independent, cu propriul sistem terminologic și structură conceptuală care stau la baza sa, propriile reguli de*

clasificări, surse de drept, abordări metodologice, precum și principii socioeconomice [76]. Acesta este motivul pentru care fiecare sistem juridic are propria terminologie, propriul mod de formulare, interpretare și aplicare a normelor, ce rezultă din modul în care societatea și ordinea socială sunt concepute, dând naștere în continuare la diverse instituții, ierarhii și proceduri judiciare specifice unui stat. În astfel de situații traducerea obține valențe duble, de integrare și de apropiere a noțiunilor culturale străine. Transferul conținutului unui text juridic ce poartă o gamă vastă de noțiuni cu conținut istoric și tradiții prezintă un grad de dificultate sporit pentru traducători, în special pentru cei ce nu au cunoștințe în domeniul dreptului.

Acest lucru înseamnă că, în scopul traducerii cu exactitate a terminologiei juridice a unui stat în TJ al altui stat cu tradiții juridice diferite, se impune în primul rând înțelegerea tradițiilor și a specificului juridic, deoarece principala provocare a traducătorului de texte juridice o constituie incongruența sistemelor juridice.

Ideea este susținută și de lingvistul J.C. G  mar, care menționează că traductibilitatea textelor juridice depinde direct de înrudirea sistemelor juridice implicate în traducere, iar dificultatea esențială a traducerii textelor juridice constă în găsirea echivalențelor în materie de noțiune și sistem juridic [107, p. 37-45].

P. Lerrat consideră că limba are un caracter social, ce se relevă în orientarea sociolingvistică, trăsăturile specifice acestei limbi, individualitatea sa. Astfel, o comunitate sau un grup social tinde să sistematizeze diferențele, considerându-le determinante, oferind domeniului dat al limbii elementele de recunoaștere. Aceste trăsături devin deci indicatori ai identității [105, p. 49].

Principiul lingvistic de bază constă în realizarea unei comunicări eficiente, care este posibilă numai în cazul în care autorul textului realizează interacțiunea cu destinatarul acestui text. Astfel, putem conchide că traducerea juridică are drept obiectiv principal transmiterea comunicării între specialiștii unui domeniu. O opinie similară este exprimată de lingvistul S. Šarčević, care definește limbajul juridic, cu toată terminologia sa, drept un act de comunicare cu destinație specială între specialiști [76].

În prezenta cercetare cunoaștem bine faptul că deciziile și hotărârile CEDO constituie traduceri oficiale, efectuate cu presupunerea că cititorul destinat este un profesionist juridic. Cu toate acestea, asemenea texte sunt destinate adeseori nu numai specialiștilor în domeniu, ci și persoanelor care nu au studii juridice. Faptul creează și mai mare probleme de înțelegere a acestor acte, deoarece pe lângă faptul că persoana nu înțelege metalimbajul juridic, ea se confruntă și cu noțiuni dintr-o tradiție juridică diferită.

Funcția hotărârilor și deciziilor CEDO care sunt traduse este una formală, „instrucțiune fără opțiune”, influențând viitoarea utilizare și având astfel un caracter prescriptiv de reglementare.

Revenind la aspectele problematice ale traducerii TJ, e necesar să abordăm problema existenței sistemelor de drept diferite în cadrul cărora se efectuează traducerea. În cele ce urmează vom lua în discuție diferențele fundamentale dintre sistemul dreptului englez și cel român, care generează dificultăți pentru traducătorii din domeniu, deoarece diferența dintre sisteme presupune o diferență nu numai în ceea ce privește conceptele, normele de drept, ci și denumirile de instituții și profesii. Conceptele sistemului de drept englez (*Common Law*) sunt diferite de conceptele din sistemul de drept român, care este în marea sa parte preluat din dreptul francez, partea familiei dreptului continental, la rândul său bazat pe cel latin. Faptul generează probleme atât la nivel de traducere, cât și la nivel de terminologie. Totuși, instituțiile, conceptele și noțiunile nu sunt mereu diferite, deoarece pe parcursul evoluției ambele sisteme de drept au evoluat împreună, baza alcătuind-o în ambele sisteme termenii preluați din latină. În timp, sistemele s-au dezvoltat diferit, dând naștere unor instituții și concepte noi. Iată de ce e posibil ca un referent să nu existe decât în una dintre cele două culturi sau, chiar dacă există în ambele, ar putea fi conceptualizat diferit. În acest caz, maniera de conceptualizare a unui referent are implicații în planul terminologiei și al traducerii propriu-zise; de asemenea, este posibil ca două noțiuni sau concepte să fie vehiculate diferit în cele două limbi, ceea ce din nou generează probleme pe plan lingvistic.

Un exemplu relevant în acest caz este domeniul profesiilor juridice, în special domeniul juridic licențiat de către stat în vederea acordării asistenței juridice și a reprezentării cetățenilor în instanțele de drept. Pentru a exemplifica ideea expusă, vom recurge la prezentarea termenului **avocat**. Astfel, termenul *avocat* din limba română, concept ce ocupă locul de bază în orice sistem juridic, nu are echivalent direct în sistemul dreptului anglo-saxon. Pentru termenul *avocat* sunt posibile mai multe traduceri în limba engleză: *lawyer, counsel, advocate, attorney, solicitor, barrister, counsellor, defense lawyer...* Alegerea acestei categorii de exemple sinonimice este motivată nu atât prin numărul lor, cât prin importanța înțelegerii corecte și a utilizării adecvate a fiecărui termen în parte.

O atenție sporită trebuie acordată traducerii corecte a denumirilor de instituții juridice, deoarece în procesul traducerii contează transpunerea sensului integral al acestor termeni. În marea majoritate a cazurilor, vom observa că nu este posibil un simplu transfer al acestei denumiri, astfel fiind necesară căutarea echivalentului acestei instituții, care are aceleași funcții și atribuții. În ceea ce privește instituțiile, de exemplu, traducătorul ar trebui să stabilească mai întâi de toate dacă o anumită instituție există în sistemul-țintă, apoi ar trebui să verifice dacă are

același rol și atribuții identice în ambele sisteme. Este suficient să ne gândim la organul legislativ suprem al țării, Parlamentul, egal din punct de vedere lingvistic în multe limbi occidentale, dar nu neapărat referindu-ne la instituții complet identice. În astfel de cazuri, traducătorii aleg, de obicei, să lase numele original în traducere sau, cel puțin, să precizeze că cele două instituții sunt diferite.

Limba și contextul cultural în care aceasta funcționează sunt supuse schimbărilor generate de evoluția și dinamica vieții. Datorită acestor schimbări apare necesitatea de retraducere și de repunere a mesajului în noi termeni, adaptați și aliniați la realitate. Observăm cum nu de puține ori un text literar original trădează epoca în care a fost produs. Limba și contextul sociocultural aveau anumite coordonate la acel moment, dificultatea traducerii nu constă doar în a surprinde aceste date, ci și în a le adapta limbajului și contextului în care funcționează receptorul. De aici rezultă senzația că traducerea este o tentativă de a lega două lumi paralele, precum și nevoia de retraducere [28].

Revenind la problema intraductibilității unor termeni din TJ engleză, am considerat necesar să prezentăm unele exemple selectate din diverse surse: *common law*, *trust*, *tort law*, *Law Lords*, *usury* (*pretenția unei rate de dobândă mai mare sau amenzi mai mari decât prevede legea*), *true test copy* (*document legal dat cu sigiliul funcționarului, dar care nu este autorizat*), *standing* (*dreptul legal de a începe un proces*).

Ne vom opri în continuare la termenul englez ***common law***, un termen exclusiv juridic, care nu se regăsește în structura conceptuală a altor domenii de specialitate. Acest termen este atestat în contexte precum:

- *This guarantee is subject to **common law** and criminal laws of England.*
- *Supreme Court, an independent judicial body, after a full hearing in accordance with the **common law** principles of fair trial.*
- *...implied into or incorporated into these Terms and Conditions or any collateral contract, whether by statute, **common law** or otherwise.*

În dicționarele explicative, termenul este definit ca:

1. *The law developed by common law courts as being common to all the Crown's subjects, as distinct from equity;*
2. *A general name for Anglo-American case-based systems, as opposed to civilian code-based systems [148].*

Common law (dreptul comun sau dreptul jurisprudențial) este sistemul juridic general dezvoltat pe baza jurisprudenței instanțelor de judecată, derivat exclusiv din tradițiile comune și deciziile judecătorești din Anglia. Common law a fost sistemul juridic al societății feudale din Anglia.

Pentru transferul corect al sensului juridic al acestui termen, traducătorul poate utiliza două metode. În viziunea noastră, în cazul în care echivalentul respectiv lipsește în dicționare, termenul poate să apară fără a fi tradus în textul din limba-țintă, fie pentru că este foarte cunoscut chiar și pentru juriștii cultivați moderat, fie pentru că este extrem de complex tehnic și, prin urmare, este mai ușor să fie înțeles conceptual decât traducerea sa. Acesta ar putea fi un motiv pentru care multe dicționare juridice engleze-române evită furnizarea unei traduceri a acestui termen. Însă ținem să concretizăm că acest model ar fi perfect pentru traducerea efectuată în cadrul unui sistem de drept identic, deoarece transpunerea într-un alt sistem juridic necesită transfer de conținut prin concepte caracteristice nivelului glotic al sistemului din limba-țintă. Am constatat și o serie de propuneri cu privire la modul de traducere a termenului **common law** în limba română, cele mai frecvente fiind: *drept comun*, *drept cutumiar*, *drept comunitar* sau evitarea traducerii fără clarificări sau explicații:

1. *As opposed to **common law**, which is law passed by judges which is why the damages are limited.*

*Spre deosebire de **dreptul comun**, în care legea este făcută de judecători, cauză din care daunele sunt limitate.*

2. *What about the inextricable differences between the legislations deriving from **common law** and those from written law?*

*Cum rămâne cu diferențele inextricabile între legislațiile care derivă din **dreptul comunitar** și cele care derivă din dreptul pozitiv?*

3. *Our past is marked by different judicial and legal traditions – **Common law** and Civil law – with differences between the French or German systems and histories that are sometimes very different.*

*Trecutul nostru este marcat de diferite tradiții juridice și judiciare – **common law** și dreptul civil – cu diferențe între sistemele francez sau german și un trecut care este, adesea, foarte diferit.*

4. *We do not discuss here all the various federal statutes that address privacy in specific contexts or state statutes and **common law** that might apply.*

*Prezentul studiu nu discută întregul ansamblu de dispoziții federale privind protecția vieții private în anumite contexte specifice, nici dispozițiile statale și **common law** care s-ar putea aplica.*

În urma studiului efectuat am stabilit că termenii enumerați nu au un echivalent funcțional în TJ română și niciunul dintre cele mai recente dicționare bilingve sau monolingve utilizate nu încearcă să îi traducă. În astfel de situații, după părerea noastră, traducătorul trebuie să înțeleagă mai întâi implicațiile termenului în legea engleză și apoi să găsească un concept corespunzător în terminologia juridică din limba-țintă. Considerăm că în astfel de cazuri,

traducătorul ar trebui să țină seama de structura, clasificarea, domeniul de aplicare și efectele juridice ale echivalentului funcțional și ale termenului-sursă. Prin urmare, atunci când există astfel de termeni intraductibili, goluri conceptuale juridice sau echivalente parțiale, contextul juridic devine fundamental pentru traducător în scopul efectuării unei traduceri corecte.

Ținem să elucidăm, de asemenea, un aspect problematic al traducerii engleze-române a hotărârilor CEDO: insuficiența resurselor puse la dispoziția Ministerului Justiției, resurse insuficiente în plan uman, bugetar și material, care la rândul lor tergiversează adeseori procesul traducerii. Drept consecință este numărul mic al traducerilor efectuate, care generează probleme pentru persoanele ce au nevoie de acces la aceste hotărâri în limba română.

Vom sublinia că pe lângă faptul că multe dintre aceste hotărâri nu sunt accesibile în limba română, nu sunt traduse, cele traduse prezintă dificultăți de înțelegere pentru persoanele ce nu au studii juridice necesare din cauza limbajului specific utilizat. La CEDO din motive istorice, de dezvoltare a acestei instanțe, statul este acela care are obligația de a pune în executare hotărârea și, în consecință, de a o traduce. Toate statele membre ale Consiliului Europei au obligația traducerii hotărârilor CEDO (în Spania se traduc toate hotărârile și deciziile CEDO), hotărâri care au forță obligatorie în statele membre.

Spre exemplu, în România hotărârile CEDO sunt traduse de Institutul European din România (IER) începând cu luna ianuarie 2009, aceasta fiind unica instituție abilitată prin lege să asigure traducerea în limba română și revizia lingvistică și juridică a acquis-ului comunitar și a jurisprudenței CEDO, precum și traducerea în alte limbi oficiale ale Uniunii Europene a unor reglementări juridice. Documentele traduse sunt revizuite de către Agentul guvernamental pentru CEDO și publicate apoi în Monitorul oficial. România, în pofida resurselor limitate, încearcă să facă față solicitărilor de traducere a cauzelor și a documentelor considerate importante, chiar dacă nu sunt împotriva României. IER nu numai se ocupă cu traducerea și revizuirea, ci și publică diverse lucrări de specialitate (glosare tematice, ghiduri etc.), precum și a creat și gestionează o bază de date terminologice cu peste 30 000 de intrări validate [171].

În cadrul temei abordate am stabilit, de asemenea, că dificultățile traducerii juridice sunt multiple: ne referim la existența termenilor polisemantici, la arhaisme, termeni latini, neologisme, împrumuturi, prieteni falși, termeni cu dublă apartenență.

Una dintre posibilele manifestări ale interferenței la nivel lingvistic o reprezintă *prietenii falși*. Prin „prieteni falși” înțelegem termeni-pereche înrudiți din două limbi diferite, foarte asemănători sau identici, dar care au înțelesuri total diferite, astfel creând dificultăți în procesul traducerii. Deși termenii români și echivalentele lor engleze au un strămoș în marea majoritate a cazurilor comun – latin/francez, semantica lor a evoluat diferit în cele două limbi, rezultând situații în care nici ele nu au nimic în comun. În prezent, sub influența limbii engleze, deosebit

de prosperă în mass-media și în mediile corporatiste, vorbitorii adeseori traduc greșit termenii englezi, alegând sensuri în funcție de asemănarea fonetică. Din cauza interferenței lingvistice, studenții, spre exemplu, identifică termenul juridic dintr-o limbă ca având același sens cu termenul din limba tradusă. Impedimentele ce apar în procesul traducerii acestor termeni și problematica traducerii lor nu trebuie neglijate, deoarece acestea pot avea un efect negativ asupra traducerii, creând probleme de ambiguitate și încălcând precizia conceptuală. Ca și în alte perechi de limbi, în cazul studiului nostru, în terminologia juridică CEDO engleză-română există adevărate capcane, ce pot crea dificultăți. Cercetările efectuate pe baza corpusului englez-român ne-au permis să identificăm și să întocmim o listă succintă a celor mai vehiculați termeni juridici ce prezintă de obicei adevărate capcane:

Tabelul 2.3. Prieteni falși din limbajul dreptului englez

<i>Termeni în limba engleză</i>	<i>Termeni în limba română</i>
Evidence	Probe/Evidență
To appeal	A înainta recurs/A apela
Record	Dosar, cazier/Record
Tort	Prejudiciu
To entitle	A fi în drept/A întitula
Just satisfaction	Reparație echitabilă/Satisfacție
Natural person	Persoană fizică/Persoană naturală
Costs for bringing an action	Cheltuieli de judecată
Merit of the case	Fondul cazului/Meritul cazului
Delay	Tergiversare/Întârziere
Interviews	Audieri/Interviu
Prosecutor's decision	Ordonanța procurorului/Decizia procurorului
Fine	Amendă
Offence	Faptă penală/ofensă

Sursa: elaborată de autor

Exemplele de față sunt cei mai frecvenți termeni din TJ care prezintă dificultăți în procesul traducerii și interpretării terminologiei juridice engleze-române. În același timp, se impune o constatare generală: traducerea corectă și gradul de dezambiguizare a acestor termeni în cadrul unui context trebuie efectuate doar de către un specialist, în cazul nostru un traducător profesionist specializat în terminologia juridică, instruit să interpreteze textele juridice.

Printre rezultatele analizei TJ engleze a CEDO, au fost identificați termeni arhaici. Am stabilit că majoritatea acestor termeni au fost transmiși și păstrați în forma lor inițială în mare parte din latină. O parte semnificativă a legislației engleze a fost cristalizată în Evul Mediu, când

limba latină era *lingua franca* în întreaga Europă pentru profesioniștii din domeniul juridic și pentru oamenii de știință. Acest lucru nu înseamnă totuși că termenii latini utilizați în actele juridice au întotdeauna același înțeles în fiecare limbă. Termenii juridici au fost supuși, de-a lungul secolelor, influențelor naționale. Prin urmare, în opinia cercetătorului S. Šarčević, în loc să servească drept sursă de încredere pentru echivalențele alternative, folosirea expresiilor latine de către avocați face ca sarcina traducătorului să fie mai dificilă [76]. Decizia privind traducerea tipurilor de termeni din actele ce pot fi utilizate în instanță trebuie să fie luată în conformitate cu practica standard acceptată din fiecare țară, de sistemul juridic ținută.

O bună parte din acești termeni și-au păstrat forma lor inițială în care sunt utilizați și azi, alții au fost supuși schimbărilor pe parcursul existenței lor. Majoritatea acestor termeni de origine latină au devenit parte integrantă a terminologiei juridice engleze, fiind utilizați în două modalități:

- forma inițială;
- paralel cu formele echivalente create ulterior.

Astfel, în prima categorie pot fi incluși termenii *a contrario*, *in fine*, *inter alia*, *de facto*, *de iure*, *in casu*, *proviso*, *per se*.

În categoria a doua intră termenii și expresiile care sunt în prezent frecvent utilizate în limbajul dreptului, a căror origine nu mai este importantă: *constitution*, *resolution*, *clause*, *act*.

Totuși, în comparație cu TJ franceză, TJ engleză utilizează mai puțini termeni arhaici și mai puține latinisme. TJ engleză întrebuintată în actele și hotărârile CEDO conține un număr mic de arhaisme, spre deosebire de alte domenii ale dreptului. Acest fapt poate fi explicat prin caracteristica de bază a acestui limbaj, și anume forma standard-normativă. Hotărârile, deciziile și actele emise de CEDO au o formă standard și, respectiv, se deosebesc mult de manualele de drept, care abundă în latinisme și arhaisme [33, p. 371]. Printre rezultatele analizei vom reaminti că termenii juridici latini identificați în hotărârile CEDO emise în limba engleză nu sunt traduși în varianta română, ci utilizați în forma lor inițială.

Traducerea din domeniul dreptului este supusă unui număr mare de reguli și restricții, ca orice altă traducere specializată. Acest fapt este explicat prin dependența strictă de conceptele și de instituțiile vehiculate de către sistemul de drept aferent. Astfel, traducătorul se vede deseori obligat de a recurge la sursa de drept pentru înțelegerea corectă a conceptelor din domeniu înainte de a începe traducerea propriu-zisă. Pentru a ști dacă traducerea este acceptabilă în limbaj ținută, traducătorul trebuie să țină cont de o serie de elemente pragmatice, să cunoască cadrul în care se desfășoară traducerea, funcția și destinația sa.

O altă problemă ce se impune pe parcursul efectuării traducerii juridice este „fidelitatea traducerii”. Considerăm că noțiunea de fidelitate a traducerii poate fi substituită cu cea de

echivalență, deoarece traducerea este un proces de comunicare bilingvă ce are ca scop reproducerea în limba-țintă a unui text ce ar fi funcțional echivalent cu textul original, de plecare. Echivalența este gradul în care cuvinte, propoziții și texte pot fi considerate egale și echivalente cu originalul. Într-o anumită măsură, am putea spune că traducerea însăși creează echivalențe, deoarece, înainte de a fi traduși, doi termeni sunt doar două entități distincte care aparțin unor sisteme diferite. Traducerea generează în mod artificial corespondențe ce trebuie găsite printr-un proces de adaptare.

Reamintim, în același context, opinia cercetătorului J.C.Gémar, care consideră că dificultatea majoră a traducerii textelor juridice tradiționale constă în găsirea echivalențelor în materie de noțiuni și sistem juridic: *cette terminologie est difficilement exportable puisque la réalité juridique d'un pays ne peut être impunément calquée sur celle du voisin en raison des différences socio-culturelles et socio-économiques qui se reflètent dans les institutions* [107, p. 37].

În plus, echivalența este un concept relativ, ce depinde de contextul și scopul traducerii, aspecte care determină gradul de dificultate a traducerii. În domeniul juridic, echivalența dobândește o accepție ușor diferită de cea obișnuită, subliniind conținutul și, prin urmare, raționează mai mult asupra discursului. Un alt lucru care ar trebui să fie luat în considerare este dacă traducerea urmărește să ofere receptorului, care nu vorbește limba-sursă, o idee de ansamblu asupra conținutului textului sau dacă textul are putere legală. În acest caz, este important să ne asigurăm că termenii utilizați în versiunea-țintă exprimă un sens identic, riscul fiind modificarea aplicabilității normei juridice. În cazul studiului nostru, e important să menționăm că hotărârile CEDO sunt traduse în scopuri normative. Traducerea, având aceeași forță juridică a textului-sursă, va avea exact aceeași forță juridică ca și textele originale. Funcția lor se schimbă din nou în funcție de context, receptor și sistemul juridic.

Pentru numeroasele echivalente identificate de către teoreticieni, cele mai importante sunt:

1. *echivalența lingvistică (la nivel semantic);*
2. *echivalența pragmatică (la nivel gramatical);*
3. *echivalența pragmatică (la nivel extralingvistic).*

Dacă echivalența lingvistică se referă la identitatea conținutului semantic al noțiunilor în cele două limbi, deci pe plan contextual, echivalența pragmatică are un rol mai complex și depășește larg limitele contextuale. Ea presupune o relație permanentă între traducător și textul său: traducătorul trebuie să manipuleze textul în scopul obținerii echivalenței perfecte pe plan discursiv. Pe de altă parte, obținerea echivalenței între textul original și cel vizat poate fi influențată și de elemente extracontextuale, cum ar fi: condițiile temporale (termenul-limită în

care traducătorul trebuie să efectueze traducerea), spațiul, tehnicile și mijloacele de realizare a traducerii.

Deși în prezent există numeroase dicționare juridice bi- sau chiar plurilingve, **stabilirea echivalențelor** terminologice rămâne problema esențială a traducerii. Rezolvarea acestei probleme presupune **analize intralingvistice** (ce țin de identificarea trăsăturilor specifice limbajului juridic din cele două idiomuri), urmate de confruntarea **interlegală** a celor două sisteme.

Unii cercetători din domeniu consideră că idealul de a obține o echivalență completă este o himeră, deoarece limbile sunt diferite; ele diferă ca structură, având coduri și reguli distinctive ce controlează organizarea construcțiilor gramaticale și aceste forme au înțelesuri diferite [49, p. 25].

În urma studiului efectuat asupra terminologiei juridice engleze de la CEDO, am observat că pentru a soluționa problema determinării echivalenței atât la nivelul cuvintelor, cât și la nivelul înțelesului, traducătorul apelează la unul dintre cele două procedee:

- stabilește *echivalența formală*, care va păstra conținutul semantic al textului independent de context, în dauna valorii comunicative furnizate de acesta;
- utilizează *echivalența funcțională*, care va păstra valoarea comunicativă pe care o dă contextul, în dauna conținutului semantic independent de context [49, p. 25].

Sarcina traducătorului este de a găsi cel mai corect și mai potrivit echivalent în funcție de context și receptor. Astfel, înțelegem că rolul decisiv îi aparține traducătorului care va trebui să aleagă între efectuarea unei traduceri *mot à mot* sau a unei traduceri libere. În viziunea noastră, prima etapă în traducerea conceptelor juridice dintr-o limbă în alta implică studierea semnificației limbajului-sursă care trebuie tradus. Apoi, după ce au fost comparate sistemele juridice implicate, trebuie căutat un termen cu același conținut în sistemul juridic al limbii-țintă. Echivalența urmărește să dea limbajului și terminologiei a două limbi un termen cu semnificații și corespondențe egale, cu același efect juridic.

Echivalența formală reprezintă o omogenitate lingvistică între textul original și cel tradus, atenția fiind concentrată, în primul rând, asupra mesajului ca formă, nu și conținut.

Termenul englez	Termenul românesc
Derogation	Derogare
Authorised person	Persoană autorizată
Court of Appeal	Curtea de Apel
Supreme Court	Curtea Supremă
Custody	Custodie
Parliament	Parlament

Menționăm că și atunci când există termeni echivalenți în limba tradusă, ei pot avea un sens parțial diferit în drept sau nu pot fi echivalenți funcționali în domeniul dreptului, domeniu problematic și complex. Deși la nivel lingvistic acești termeni au echivalenți în limba tradusă, nucleul conceptului în sine, fără de care nu putem vorbi despre corespondență, este diferit. Faptul poate fi explicat prin diferența sistemelor, care presupune o diferență nu numai în ceea ce privește concepția normelor, ci și a funcționării și structurii instituțiilor și profesiilor.

Un exemplu concludent este instituția Parlamentului, egal din punct de vedere lingvistic în multe limbi occidentale, dar nu neapărat denumind instituții complet identice. Acest termen este tradus *mot à mot*, grație existenței unui termen identic în ambele limbi (în cazul nostru, engleza și româna), însă instituția are structură, funcții și concepte de funcționare total diferite în sistemele politice ale diferitor țări. În astfel de cazuri, traducătorii aleg, de obicei, să lase numele original în traducere sau, cel puțin, să precizeze că cele două instituții sunt diferite, deoarece folosirea corespondentului din limba-țintă în instanță ar putea însemna asumarea celor două instituții ca fiind identice. În cazul traducerii actelor și documentelor de natură legislativă și normativă, traducătorul nu are însă această libertate, rolul lui fiind să transmită voința legiuitorului prin prisma formei. Prin urmare, putem afirma că de cele mai multe ori, chiar dacă termenii au corespondențe lingvistice egale în ambele limbi, conceptele și nucleul în sine al termenului sunt doar parțial echivalente.

Echivalența funcțională este procesul prin care traducătorul încearcă să identifice elemente lingvistice, contextuale și conceptuale în limba-țintă capabile să producă un text nou ce va conduce la efectul dorit, care ar trebui să fie același cu textul-sursă. Traducerea în funcție de echivalența funcțională înseamnă realizarea și acceptarea unei corespondențe extinse existente între limbi și concepte.

În cazul în care utilizarea unui echivalent funcțional este inadecvată, deoarece ar putea duce la o interpretare greșită, traducătorul trebuie să selecteze, la fel ca în cazul termenilor intraductibili, un echivalent alternativ, care va servi pentru exprimarea conceptului în cadrul limbii în care trebuie definit. Alegerea unui echivalent alternativ poate avea uneori un efect semnificativ asupra interpretării și aplicării legii în general. Spre exemplu, termenul *common-law wife* este tradus în limba română drept *concubină*. Dicționarul explicativ definește concubinajul drept o formă modernă de conviețuire între un bărbat și o femeie. În relația de concubinaj, între parteneri nu există drepturi și obligații ca între soți, fiecare își poate părăsi partenerul de viață atunci când consideră necesar, fără o procedură legală, cum este cerut de lege în cazul desfacerii căsătoriei. În țara noastră, relația de concubinaj nu este recunoscută de lege și, drept urmare, nu are forță juridică. Termenul *common-law wife* descrie o femeie care coabitează cu un bărbat ca soția sa fără a fi căsătorit cu el. Însă în dreptul comun englez *common-law wife* are anumite

drepturi și în anumite aspecte ale legii este recunoscută ca fiind echivalentă cu o persoană căsătorită, de exemplu, pentru a o proteja împotriva violenței domestice, prin anumite prevederi legale. În dreptul civil român o concubină nu are drepturi legale. Prin urmare, echivalentul român nu oferă o corespondență legală exactă pentru traduceri oficiale ale diverselor acte cu efecte juridice. În opinia noastră, în această situație, o parafrază descriptivă cu originalul în paranteză exprimă cel mai precis sensul juridic și, prin urmare, are același efect juridic, indicând destinatarului sursei traduse că termenul provine dintr-un cadru juridic străin.

O regulă importantă de traducere care trebuie luată în considerare atunci când se utilizează un echivalent alternativ este aceea că traducătorul trebuie să respecte principiul consecvenței lingvistice, folosind același echivalent oriunde se face referire la același concept juridic, deoarece o diferență de terminologie implică diferențe de semnificații, ceea ce se opune principiului clarității și preciziei limbajului actelor normative. Analizând corpusul selectat din hotărârile juridice ale CEDO publicate în limba engleză și traducerea lor în limba română, am identificat astfel de cazuri, când același termen este tradus diferit. Semnalăm, spre exemplu, că verbul *to appeal* este tradus într-o hotărâre ca *a declara apel*, iar mai târziu îl găsim tradus ca *înainta recurs*. Cele două traduceri, cu sensuri la prima vedere comune pentru un nespecialist în domeniu, descriu două proceduri juridice diferite. Substituirea cu un termen aparent sinonim poate crea confuzii formale, care, la rândul lor, vor perturba sensul general al actului normativ.

Să urmărim în continuare unele exemple de traduceri incorecte, identificate pe parcursul efectuării cercetării TJ a CEDO în limba engleză și română.

Astfel, am constatat traducerea gresită a sintagmei *to issue an ordinance – a adopta o ordonanță*:

- *On 23 December 2004, the military prosecutor issued an ordinance closing the investigation, finding that the death had been caused by suicide...*
- *La 23 decembrie 2004, procurorul militar a adoptat o ordonanță prin care a clasat urmărirea penală, constatând că decesul a avut loc ca urmare a unui suicid...*

(Case of Anușca v. Moldova, 24034/07, 2010)

Considerăm corectă traducerea *a emis o ordonanță*, deoarece combinarea cuvintelor în unități sintagmatice nu este aleatorie, ci se efectuează într-un mod selectiv. Verbul *a adopta* este atestat în sintagme precum: *a adopta o hotărâre*, *a adopta o lege*, fiind definit de Dicționarul explicativ al limbii române ca „a accepta ceva în urma unui vot”, iar verbul *a emite* înseamnă „a elabora, a lansa o părere”. Deoarece ordonanța este elaborată de o singură persoană, în cazul exemplului atestat, procurorul, conchidem că varianta corectă este *a emite o ordonanță*.

O altă greșeală evidentă constă în traducerea incorectă a sintagmei *the death had been caused by suicide*. Utilizând echivalența formală în limba română, a fost efectuată o traducere

neadecvată, varianta corectă fiind *decesul a avut loc drept urmare a unui suicid sau decesul a survenit în urma suicidului*.

Prezintă interes și următorul exemplu:

- According to the Government, the investigator interviewed 15 soldiers and commanders... (Case of Anușca v. Moldova, 24034/07, 2010)
- Potrivit Guvernului, procurorul a chestionat 15 soldați și comandanți... (Case of Anușca v. Moldova, 24034/07, 2010)

Considerăm incorectă în acest context traducerea verbului englez *to interview* în română prin verbul *a chestiona*, deoarece verbul *a chestiona* are un sens mai general, „a pune cuiva întrebări în legătură cu o anumită problemă” [150], pe când verbul *a interoga* desemnează o procedură strict juridică, a cărei utilizare este corectă în contextul vizat: „a pune întrebări unui martor sau inculpat, a supune la un interogatoriu” [Ibid.].

Un alt exemplu, identificat în aceeași hotărâre judecătorească, este:

- *The applicant pointed to the fact that the investigation was performed by a trainee military prosecutor rather than one fully fully qualified and duly appointed in accordance with national legislation.*
 - *Reclamantul a accentuat asupra faptului că investigația a fost efectuată de un procuror interimar mai puțin experimentat și calificat decât acela care urma să fie numit în conformitate cu legislația în vigoare.*
- (Case of Anușca v. Moldova, 24034/07, 2010)

Considerăm incorectă traducerea sintagmei *trainee military prosecutor* prin echivalentul român *procuror interimar*, deoarece *interimar* poate fi explicat drept „persoana care exercită în mod provizoriu o funcție în locul titularului” [Ibid.], pe când din context deducem că persoana desemnată nu are suficientă experiență în domeniu, deci propunem pentru această sintagmă traducerea *procuror stagiar*.

Sintetizând, susținem că în scopul evitării controverselor și confuziilor ce apar pe parcursul traducerii textelor din domeniul TJ a CEDO, se impune colaborarea dintre traducător și specialistul jurist, care îl va ghida și îl va ajuta pe traducător să aleagă dintre multitudinea sinonimelor termenul echivalent adecvat contextului. Juriștii au nevoie de lingviști (adesea, și invers), cel puțin pentru terminologia pe care o propun, fie și numai pentru adecvarea și perfecționarea tehnicii legislative, căci tocmai această terminologie decide redactarea unor legi cu maximă eficiență socială [45]. Lingviștii și specialiștii din domeniu au scopul de a investiga terminologia juridică, a cărei cunoaștere va facilita efectuarea traducerilor dintr-o limbă în alta, implementarea ei nemijlocită în diverse contexte.

Pentru a formula concluzii, e necesară evaluarea problemelor principale impuse de discursul juridic și a dificultăților cu care se confruntă nu numai interpretul, traducătorul și lingvistul, ci și toți cei ce au tangențe directe cu TJ. Aceste dificultăți rezidă în specificul acestui limbaj, care este în primul rând un limbaj științific, ce vehiculează concepte specifice și conține propriile sale reguli și mecanisme de traducere.

Diversitatea sistemelor juridice a imprimat fiecăruia dintre ele un caracter particular, deseori greu de descifrat chiar și în sistemele înrudite, dar care poate fi gestionat cu ajutorul a sute de elemente de ordin pragmatic, extracontextuale. Pe plan semantic, problemele identificate se raportează mai ales la vocabular. Evoluția în timp a sistemelor juridice a dat loc unei polisemii abundente care, alături de termenii arhaici, neologisme, împrumuturi, prieteni falși și termeni specializați, creează la prima vedere o stare de ambiguitate și opacitate. Drept rezultat, apare impresia că acest limbaj poate fi înțeles și decodat doar de un profesionist din domeniu. Totuși, dreptul se inspiră din vocabularul curent, fapt care demonstrează că limbajul juridic nu este conceput ca fiind ermetic, ci din contra, trebuie să fie accesibil tuturor persoanelor interesate.

A înțelege problemele dintr-un tip de vorbire nu înseamnă a înțelege vorbirea însăși și, cu atât mai puțin, a putea traduce. Un studiu aprofundat în materie ar putea analiza acest aspect, înaintând demersuri necesar de urmat în scopul realizării unor traduceri corecte, în măsura posibilităților echivalente pentru ambele limbi. Lucrul cu metalimbajul dreptului comunitar, în cazul nostru limbajul Curții Europene pentru Drepturile Omului, este un veritabil exercițiu pentru viitorii traducători din domeniul juridic. Considerăm vitale efectuarea creșterii competențelor echipei care asigură traducerea, elaborarea unui ghid standardizat juridic al termenilor CEDO, precum și cooperarea dintre traducători.

2.3. Analiza structurală a terminologiei juridice a CEDO în limba engleză.

Compunerea sintagmatică

Limba engleză este în continuă schimbare. În special lexicul, partea fundamentală a limbii, este cel care suferă modificări majore, la care contribuie și celelalte compartimente ale limbii. În evoluția sa istorică milenară, limba engleză a intrat în contact cu diverse limbi, în special latina și franceza, de la care a asimilat cu ușurință diverse cuvinte necesare cerințelor de comunicare ce țin de diferite perioade istorice de evoluție a limbii.

O caracteristică a limbii engleze este aceea că pe parcursul istoriei aceasta s-a dovedit a fi o limbă extrem de productivă, care se află în continuă schimbare și îmbogățire, atât prin mijloace interne de creare de noi cuvinte – fenomen predominant și în limba engleză modern –, cât și prin mijloace externe. Spre deosebire de multe alte limbi, limba engleză acceptă cu generozitate împrumuturi din limbi străine și le asimilează până la etapă de a nu mai fi recunoscute ca atare

de vorbitorii nativi. Predominanța statistică a mijloacelor interne de îmbogățire a limbii engleze i-a menținut, desigur, statutul de limbă germanică.

După cum se cunoaște, LS se caracterizează printr-o dinamică permanentă, iar termenii juridici sunt formați într-un anumit scop și având o intenție clară – de a denumi un concept nou. Acest procedeu este inițiat, de obicei, de către o instituție specializată în standardizare sau de către o asociație profesionistă.

Îmbogățirea atât a limbii engleze în general, cât și a TJ engleze, îndeosebi prin crearea de cuvinte noi și includerea lor în vocabular, s-a efectuat prin două modalități:

- *utilizarea propriilor mijloace interne;*
- *mijloacele externe comune altor limbi indo-europene, dar și unele specifice limbii engleze (împrumutul lexical, calcul lingvistic).*

Cercetarea structurii vocabularului a fost și constituie până în prezent un subiect de interes pentru o pleiadă întreagă de lingviști. Problema clasificării și structurării limbajului, caracterizarea fiecărui subsistem în parte, precum și descrierea și analiza structurilor terminologice este esențială în vederea decodării sensului univoc și a întrebuințării adecvate a acestor unități. Cercetarea realizată din această perspectivă este efectuată de lingvistica structurală, mai exact de gramatica structurală, cu ajutorul metodei distribuționale, conform căreia toate unitățile limbajului sunt aranjate în următoarea ordine ierarhică:

↑ Frază
↑ Propoziție
↑ Sintagmă
↑ Cuvânt
↑ Morfem

Fiecare dintre aceste unități reprezintă o unitate de rang, cea mai mică fiind morfemul, iar cea mai mare – fraza. La rândul său, fraza e compusă din propoziții, propoziția din sintagme, sintagma din cuvinte, iar cuvântul, în cele din urmă, din morfeme [120, p. 74]. Susținem părerea lingviștilor care consideră că limbajul este alcătuit din unități gramaticale aranjate într-o anumită ordine ierarhică, iar analiza structurală a frazei este o analiză a constituenților imediați, bazată, în fond, pe principiul distribuțional.

Încă în 1962, lingvistul J. Dubois a constatat utilitatea structurării limbajului în subsisteme lexicale ce facilitează efectuarea analizei lingvistice, numindu-le *petits groupes* [122, p. 75]. Sistematicitatea formează factorul lingvistic determinant de bază ce contribuie la încadrarea denumirii speciale a termenului într-un metalimbaj terminologic profesional. Aceasta constituie și o particularitate semnificativă a terminologiei, deoarece se manifestă nu numai în

limitele unui sistem de noțiuni profesionale dintr-un domeniu științific concret, ci reprezintă și mai multe laturi ale activității profesionale a omului.

În cadrul temei abordate este important să menționăm că principiile fundamentale ale structuralismului au influențat domeniul gramaticii, iar tehnicile principale ale analizei structurale au favorizat, la rândul lor, apariția unor curente precum gramatica distribuțională, gramatica generativă și gramatica transformațională.

Termenii științifici ce alcătuiesc corpusul esențial al oricărei terminologii se împart în două categorii:

1. *termeni simpli (monomembri);*
2. *termeni sinaptici (analitici).*

Termenii simpli sunt elemente generice sau sintagme cu determinant zero, de obicei fiind substantive, mai rar, adjective sau verbe. Predominanța substantivelor în domeniul terminologiei juridice engleze este însă atât de mare, încât există tendința de a neglija celelalte categorii morfologice. Fenomenul poate fi explicat prin funcția esențialmente denominativă a termenilor, iar categoriile noționale formate cu ajutorul acestor termeni contribuie la formarea grupurilor semantice ce servesc în continuare drept noțiuni de bază în domeniul metalimbajului juridic englez.

Studiul efectuat din perspectiva morfologică ne-a permis să structurăm termenii monomembri selectați din corpusul analizat în trei categorii morfologice de bază.

Tabelul 2.4. Clasificarea morfologică a termenilor juridici englezi monomembri

Numărul total de termeni monomembri		151	
<i>Tipul părților de vorbire</i>	<i>Substantive: 94</i>	<i>Verbe: 37</i>	<i>Adjective: 20</i>
Exemple:	abolition abuse bailiff bail bill bribery claim charge custody damage coronar dismissal violence case grounds hearing law right court	to charge to accuse to claim to arrest to arbitrate to compensate to convict to entitle to handcuff	legal procedural administrative criminal civil domestic legislative lawful fundamental

Din punct de vedere gramatical, categoria termenilor prezentați reprezintă cuvinte independente în limba engleză, care sunt părți de vorbire flexibile. Tabelul demonstrează în mod evident că substantivele alcătuiesc, din punct de vedere statistic, clasa cea mai frecventă a termenilor simpli din TJ engleză a CEDO, fiind urmați de verbe și apoi de adjective. Diferența cantitativă esențială poate fi explicată prin sensul lexical suficient exprimat de către substantiv, precum și de autonomia sa semantică. Anume substantivul constituie o sursă inepuizabilă a limbajului în general, iar în cadrul terminologiei engleze contribuie la îmbogățirea lexicului juridic englez prin formarea numeroaselor sintagme, în special nominale.

Termenii simpli selectați pentru exemplificare sunt termenii de bază din domeniul dreptului. Acești termeni denumesc concepte care pot servi drept elemente de bază pentru crearea unui număr considerabil de sintagme:

Law – *to go to law, civil law, criminal law, administrative law, court law, copyright law...*

Right – *rights and freedoms, right to vote, right of defence, right to identity, right to freedom of expression, right of access to court...*

Court – *court of justice, court proceedings, court protection order, court of appeal...*

Claim – *to claim action, to claim compensation, to claim damages.*

În cadrul temei abordate, se impune să analizăm modelele de formare a termenilor. Ca și alte domenii, TJ engleză recurge din plin la prefixare și sufixare pentru a crea cuvinte noi. În analiza pe care o întreprindem în continuare, vom prezenta cele mai frecvente prefixe și sufixe cu ajutorul cărora sunt formați termenii juridici englezi simpli. Sufixe ce contribuie la formarea acestor termeni sunt prezentate în ordinea descrescătoare a ratei de utilizare:

- - **tion** (*abolition, allegation, protection, obligation, compensation, discrimination, interrogation, investigation, incarceration, jurisdiction, deprivation, prosecution, violation, litigation*);
- - **ty** (*security, inquiry, amnesty, delivery, validity, criminality, impartiality, admissibility, penalty*);
- - **er/or/ar** (*abuser, aggressor, prosecutor, perpetrator, prisoner, offender, killer*);
- - **ment** (*adjustment, argument, annulment, agreement, punishment, judgement*);
- - **ance/ence** (*jurisprudence*).

Exemplele prezentate ne permit să observăm că formarea termenilor prin afixare în TJ engleză constituie modele productive. Modelul prioritar de formare a acestor substantive este *verb + sufix = substantiv*: *to protect + tion = protection, to abuse + er = abuser, to punish + ment = punishment, to judge + ment = judgment*.

Sufixele *-tion, -ty, -ment* și *-er/or/ar* dețin un rol important în ceea ce privește diferențierea semantică. Sensul derivațional al sufixelor *-tion, -ty, -ment* descriu desfășurarea

unui proces sau a unei acțiuni: *judgment, investigation, deprivation, annulment*, iar cel al sufixelor *-er/or/ar* desemnează persoanele care sunt implicate, în cazul domeniului juridic, în diverse activități legale sau ilegale: *lawyer, prisoner, offender, murderer, prosecutor*. În urma cercetării, observăm că varietatea și productivitatea celor mai reprezentative sufixe din terminologia juridică depinde de semnificația atribuită termenului cu ajutorul sufixului.

În ceea ce urmează, vom încerca să scoatem în evidență prefixele ce contribuie considerabil la formarea termenilor juridici englezi simpli:

- **de-** (*deindividuation, destructive, detachment*);
- **dis-** (*disability, disorder, displacement*);
- **non-** (*nonconformity*);
- **un-** (*unconditional*);
- **in-** (*incapacity*).

Prefixele invocate sunt întrebuințate pentru formarea termenilor cu sens opus, adică a antonimelor. Prefixul **re-** (*recoding, recall, reinforcement*) este cel mai des utilizat pentru exprimarea unui proces repetat sau reluat.

Prefixul cult **sub-** exprimă de obicei o continuitate, o acțiune nouă ce trebuie întreprinsă (*submission, subgoal*). Acest sufix atestă o utilizare frecventă pentru formarea și calchierăa unor termeni juridici de origine latino-romanică: *subpoena, subvention*.

Din perspectivă etimologică, putem constata că afixele ce contribuie la formarea termenilor englezi juridici simpli sunt în marea lor parte de origine latină. Putem observa, de asemenea, că aceste afixe sunt frecvente și în alte sisteme terminologice, dar sunt utilizate și la derivarea cuvintelor din limbajul comun. Exemplele analizate din corpus ne permit să afirmăm că cel mai productiv sufix este **-tion** (*allegation, prosecution, compensation...*), iar cele mai productive prefixe sunt **re-, de-, dis-**.

Afixoidarea, în general, și prefixoidarea, în particular, reprezintă un procedeu foarte productiv de formare a cuvintelor în terminologia juridică engleză. Ne vom ralia opiniei expuse de cercetătoarea Adriana Stoichițoiu-Ichim, care consideră că derivarea (afixală și prefixală) reprezintă un procedeu productiv în vocabularul juridic grație simplității mecanismului derivativ și transparenței derivatului [52]. Susținem această părere concretizând că fenomenul poate fi explicat prin faptul că aceste procedee de formare a cuvintelor prezintă avantajul creării noțiunilor concise care, la rândul lor, sunt caracterizate prin precizie semantică. Acești termeni, indiferent de limba în care au fost formați, contribuie în mod semnificativ la îmbogățirea vocabularului juridic și sunt cu ușurință împrumutați de alte limbi, fapt ce facilitează comunicarea și traducerea metalimbajului în discuție.

Particularitățile structurale ale unei terminologii sunt în strânsă legătură cu termenul relație, în special cea din interiorul sistemului. Fiecare sistem este format din unități ce sunt structurate într-o ordine anumită, care îl deosebește de alt sistem și formează propria structură: îmbinări cu o frecvență înaltă de utilizare, altele cu o frecvență mai mică, îmbinări combinatorii infinite, iar altele ce teoretic sunt posibile nu se combină niciodată. Relațiile în cauză se numesc *sintagmatice* și depind de posibilitățile de combinare a unităților limbii. Totalitatea posibilităților de combinare, respectiv totalitatea relațiilor sintagmatice ale unităților în cadrul unei limbi formează structura limbii. Astfel de exemple de combinabilitate lexico-semantică specifică se întâlnesc în sistemul fiecărei limbi.

Mulți lingviști au fost și sunt preocupați de problema clasificării, combinabilității și formării acestor unități. Din galeria cercetătorilor care au plasat în centrul investigațiilor științifice acest fenomen, o contribuție considerabilă reprezintă cercetările lui E. Benveniste, care este fondatorul lingvisticii structurale și primul lingvist care a definit cadrul structural al unităților lexicale complexe. Problema termenilor analitici s-a aflat în centrul atenției cercetătorilor de mai mult timp, însă anume E. Benveniste a dezvoltat și a fundamentat conceptul teoretic al unităților sinaptice, contribuind considerabil la recunoașterea unui statut aparte al sintagmelor lexicale ca unități de funcționare ale limbii. E. Benveniste a clasificat și a prezentat grupuri de unități de lexeme unite prin diverse procedee, ce alcătuiesc o desemnare constantă și specifică. Aceste unități pot avea o extindere vastă și o productivitate, în unele cazuri, infinită. Lingvistul a lansat un nou termen pentru definirea acestor unități: *este vorba de cu totul altceva decât compunerea, și alceva decât sintagma, denumire care se aplică oricărei grupări, fie ea și ocazională, operată cu mijloace, în vreme ce ne confruntăm de această dată cu o unitate fixă. De aceea propun un termen adecvat și clar: SINAPSIE* [84]. În etapa actuală, acest tip de lexeme înregistrează o extensiune considerabilă, iar E. Benveniste califica acest fenomen drept un *procedeu cu o productivitate infinită*.

Compunerea sintagmatică *constă în îmbinarea într-o unitate lexicală nouă a cel puțin două cuvinte, dintre care unul este elementul esențial, iar celălalt – elementul auxiliar* [84].

Lingvista Maria Teresa Cabré completează această definiție susținând că *compunerea sintagmatică constă în formarea unei unități noi, alcătuită din combinarea sintactică ierarhizată a cuvintelor* [89, p. 165]. Această unitate desemnează un concept nou, unic, care adeseori poate fi substituit printr-un singur termen.

Potrivit părerii emise de către cercetătoarea Ana Bondarenco, *sintagma este un grup de cuvinte format din două cuvinte semnificative, dintre care unul este determinat, iar altul exercită funcția de determinant* [86, p. 35].

În completarea definițiilor expuse vine și lingvistul Jean Dubois, ce definește sinapsia drept o unitate de semnificație compusă din mai multe morfeme lexicale. Cercetătorul analizează particularitățile sinapsiilor identificate anterior de E. Benveniste, evidențiind natura sintactică a elementelor sinaptice, forma lexicală completă, posibilitatea extinderii, precum și absența articolului în fața determinantului. Anume aceste trăsături permit efectuarea unei distincții clare dintre sinapsii și alți termeni compuși [99].

Subliniem că acest procedeu de formare, sinaptarea (compunerea nominală), este opus compunerii tradiționale grație simplității și numărului infinit de formațiuni, iar flexibilitatea sa paradigmatică extremă constituie elementul său distinctiv. Îmbinările de cuvinte sunt supuse unor restricții semantice mai puțin stabile decât cele gramaticale. Aceste îmbinări sunt sensibile la acțiunea modificatoare a contextului.

În Republica Moldova, procedeul sinaptării a fost supus cercetării și elaborării noilor noțiuni de către regretatul lingvist Gr. Cincilei, care a contribuit considerabil la acest domeniu prin lucrarea *Ocerki po derivații v sovremennom franțuzskom iazyke*. În această lucrare lingvistul clasifică termenii compuși conform a două criterii: compunerea sintetică și compunerea analitică. Compunerea sintetică presupune formarea termenilor compuși noi, uniți, iar compunerea analitică constă în formarea termenilor noi compuși scriși separat [144, p. 41].

Autorul numește sinapsiile *compozite sinaptice*, termen preluat mai târziu de către alți lingviști din domeniu, iar procedeul lexical numit de E. Benveniste *sinaptare* este numit de autor *analitizare lexicală*. Ținem să evidențiem că lingvistul Gr. Cincilei, încă în 1991, vorbește despre importanța acestui model de compunere nominală, care pe atunci nu era încă recunoscut pe deplin. Fenomenul capătă o extensiune considerabilă și întegistrează o productivitate de formațiuni infinită, iar după părerea cercetătorului, procedeul descris va deveni modelul formațional de bază din nomenclatura termenilor științifici [144, p. 43]. Interpretarea și analiza unităților sintagmatice de către profesorul Gr. Cincilei a reprezentat o etapă importantă în lingvistica structurală modernă.

Terminologia utilizată în literatura de specialitate pentru desemnarea acestui tip de structuri frecvente este diferită: *sinapsii*, *colocații*, *unități sintagmatice*, *termeni analitici*, *sintagme lexicale*, *analitisme*, toate desemnând același concept. Multitudinea acestor definiții relevă problematica și lipsa unui concept comun și clar din perspectiva analizei lingvistice. Susținem părerea cercetătorilor Gr. Cincilei și E. Benveniste și dintre termenii invocați pentru desemnarea acestei îmbinări în studiul nostru în continuare vom întrebuița termenul propus de E. Benveniste: sinapsie sau unitate sintagmatică (*synapsis* – din greacă „unire”).

Cea mai numeroasă clasă de termeni juridici o constituie sinapsiile, de regulă, unități lexicale ce au statut de nume (sintagme nominale), iar sintaxa terminologiilor este, în mare

măsură, cea a unor grupuri de cuvinte. Multe dintre unitățile sintagmatice din diverse limbaje, precum și din nomenclatura populară, nu se găsesc în dicționare, iar sensul și utilizarea lor în lexic se conturează treptat.

Dacă e să ne referim la caracteristicile de bază ale acestor unități, E. Benveniste a analizat minuțios natura și elementele distinctive ale sinapsiilor. Grație acestor trăsături distinctive, sinapsiile au obținut un statut lingvistic special cu trăsături importante pentru definirea sintagmelor lexicale:

- *natura sintactică nemorfologică a legăturii dintre membri;*
- *utilizarea ligamentului sinaptic;*
- *ordinea determinat și determinant;*
- *alegerea liberă a oricărui substantiv sau adjectiv;*
- *absența articolului înaintea determinantului;*
- *posibilitatea de expansiune a unuia din termeni;*
- *caracterul unic și constant al semnificatului [144].*

Analiza trăsăturilor distinctive ale acestor sintagme lexicale relevă natura complexă și flexibilitatea lor extremă. Structurile în discuție se caracterizează printr-o extensiune considerabilă practic a oricărui element, destinat pentru a reda cât mai exact sensul unității și pentru a scoate în evidență trăsătura de bază a acestor unități – modelul structural-semantic stabil conform căruia sunt alcătuite aceste unități.

În ceea ce urmează, vom lua în discuție particularitățile structurale ale unităților sintagmatice. Astfel, putem constata că structura internă a unităților sintagmatice respectă, în principiu, caracterele tipologice ale fiecărei limbi: *determinat + determinant* în franceză și română, în timp ce în engleză se observă ordinea inversă *determinant + determinat*. Structura stabilă a elementelor *determinat + determinant* constituie caracteristica de bază a acestei sintagme. Determinatul este termenul-bază, termenul-pilon care creează în jurul său multiple sintagme, iar determinantul este un element combinatoriu ce poate varia. Determinanții constituie ansamblul de elemente care în cadrul unui grup nominal sunt situați în mod obligatoriu în stânga substantivului [104, p. 61]. Importanța acestui criteriu de bază al unităților sintagmatice – ordinea stabilă a elementelor – este subliniată și de către F. Saussure, care numește sintagmă *combinarea a două sau mai multe unități lingvistice ce urmează una după alta* [120, p. 34]. Această definiție prezintă caracterul stabil al structurii în discuție.

Sinapsia devine unitate lexicală doar în prezența obligatorie a termenului de bază (numit de lingviștii francezi *collocateur*), iar al doilea element (*collocatif*) poate varia la nesfârșit. Semantismul elementului de bază rămâne neschimbat, pe când semantismul celui de al doilea element dobândește un sens particular. Cu toate că determinantul aparține vocabularului

gramatical, locul și rolul ce i se atribuie în lexic se stabilesc de măsura utilizării sale distribuționale. În această categorie a clasei gramaticale a determinanților sunt incluși termenii ce contribuie la actualizarea determinatului în discurs. Astfel, un determinant este definit prin distribuția sa (*ansamblul elementelor ce se află la dreapta sau stânga acestei uniți*) [104, p. 61]. Această categorie cuprinde nu numai adjectivele determinative sau articolele, ci și orice expresie completă ce poate fi alcătuită din substantive sau adverbe. Pentru exemplificare, vom prezenta următoarele propoziții ce ilustrează echivalența distribuțională, atestată grație posibilității de comutație a părților subliniate:

1. ***The** concepts have been explained to the students.*
2. ***Some** concepts have been explained to the students.*
3. ***A lot of new** concepts have been explained to the students.*
4. ***A multitude of** concepts have been explained to the students.*

Spre deosebire de limba română, unde adjectivul calificativ poate fi plasat în dreapta verbului și atât în dreapta, cât și în stânga substantivului, în limba engleză adjectivul este plasat mereu în fața substantivului:

O infracțiune gravă determinant (adj.) + determinat (subst.)

O gravă infracțiune determinat (subst.) + determinant (adj.)

Criminal law, serious crime, criminal investigation... – determinant (adj.) + determinat (substantiv).

Ținem să evidențiem că în cazul LS, în cazul nostru al celui juridic englez, pentru formarea sinapsiilor nu e necesară utilizarea obligatorie a termenilor de specialitate, ele pot fi, de asemenea, formate din termeni ce fac parte din limbajul comun, aranjați sinaptic: *court hearing* – *ședință de judecată*, *alleged facts* – *fapte pretinse*, *reasonable time* – *timp rezonabil*. Totuși, examinând multitudinea exemplurilor din prezentul corpus, am observat că majoritatea sinapsiilor sunt alcătuite din termeni de specialitate:

to allow an appeal – *a admite un recurs*;

administrative sanction – *sancțiune administrativă*;

breach of right – *încălcarea unui drept*;

presumption of innocence – *prezumția nevinovăției*;

ground for revision – *temei pentru revizuire*;

non-pecuniary damage – *prejudiciu moral*;

merits of the complaint – *fondul plângerii*.

Modelele de construire a unui enunț sau modelele structurale existente în orice limbă sunt limitate la număr și se identifică cu respectarea cerințelor normative de însoțire a verbului, conform principiului ocupării locurilor libere dintr-o anumită structură, oferind posibilitatea

substituiției prin unități lexicale similare. Drept urmare, putem obține un număr infinit de enunțuri cu aceeași structură, dar cu unități lexicale diferite. Respectiv, și cuvintele sunt diferite, dar structura enunțului rămâne identică.

În analiza pe care o întreprindem în continuare vom urmări trei tipuri de clasificare a unităților sintagmatice având la bază criteriul structural. Astfel, delimităm:

1. *unități sintagmatice bimembre (cu sau fără ligament sinaptic);*
2. *unități sintagmatice trimembre (cu sau fără ligament sinaptic);*
3. *unități sintagmatice polimembre.*

Unitățile sintagmatice bimembre sunt sinapsiile alcătuite din două lexeme independente: *determinat + determinant*. Cele mai frecvente unități sintagmatice bimembre sunt cele nominale, în cadrul cărora determinatul este substantiv, iar determinantul un adjectiv calificativ.

Unitățile sintagmatice sunt formate din elemente libere, idiomatice, care deseori sunt unite cu ajutorul ligamentelor sinaptice **of**, **to** sau **for** în limba engleză, **de**, **la**, **al** în română: *access to the justice – acces la justiție, Court of Appeal – Curtea de Apel, chamber of judges – complet de judecători*. În funcție de prezența sau lipsa în structura acestor sinapsii a ligamentului sinaptic, aceste unități, la rândul lor, pot fi clasificate în două subcategorii. Astfel, putem delimita:

- *unități sintagmatice fără ligament sinaptic*: *to adopt a decision, to conduct an investigation, tort liability, defamation proceedings/contravenție administrativă, fapte pretinse, executare judecătorească, declarațiile martorilor;*
- *unități sintagmatice cu ligament sinaptic*: *abuse of authority, allowance of appeal, action for damages, access to the justice/măsuri de concediere, grefier al secțiunii, ordin de repartiție, clauză de menținere.*

Sub aspect componential, unitățile sintagmatice bimembre fără ligament sunt alcătuite conform următorului model: *determinantul + determinatul sau modelul A+S/V+ S/V+A+S*.

Unitățile sintagmatice cu ligament sinaptic sunt formate conform următorului model structural: **S1 + ligament sinaptic + S2** (substantiv + element de joncțiune + substantiv). Modelul structural prezentat poate conține mai multe elemente de joncțiune, cele mai frecvente în limba engleză fiind **of**, **for** și **to**. Studiul comparativ ne permite să observăm că unitățile sintagmatice formate cu ligamentul sinaptic **of** prevalează considerabil cantitativ (**Anexa 3**). Dat fiind faptul că acest element de joncțiune contribuie la formarea majorității unităților sintagmatice cu ligament sinaptic, considerăm necesar să prezentăm cele mai frecvente sinapsii juridice engleze:

- *lack of evidence*
- *question of law*

- *question of fact*
- *circumstances of the case*
- *the merits of case*
- *freedom of opinion*
- *violation of law*
- *violation of case*
- *rule of law*
- *burden of proof*
- *breach of right*

Comparând inventarul termenilor selectați, în urma investigației efectuate am constatat că în TJ a CEDO din limba engleză numărul unităților sintagmatice formate fără ligament prevalează: unitățile sintagmatice formate cu ajutorul ligamentului sinaptic constituie 76, iar cele formate fără ligament sinaptic – 278 de unități (vezi Anexele 3 și 4).

Supunând cercetării terminologia juridică engleză, am identificat termenii-piloni ce contribuie la formarea unui număr impresionant de unități sintagmatice din punct de vedere cantitativ, atât cu ligament, cât și fără ligament sinaptic, prezentați în tabelul ce urmează:

Tabelul 2.5. Termenii-bază din terminologia juridică a CEDO în limba engleză antrenați în procesul de creativitate lexicală sinaptică

Termen-bază	<i>Unități sintagmatice fără ligament sinaptic</i>	<i>Unități sintagmatice cu ligament sinaptic</i>
Law	internal law, international law, domestic law, lustration laws	question of law, provision of law, rule of law
Right	absolute rights, basic right, procedural right	breach of right, violation of rights, infringement of the right
Case	case-law	facts of case, the merits of the case, violation of case, circumstances of case
Fact	alleged facts	question of fact
Court	appellate court, cassation court, domestic court, regional court	access to court, rules of court
Judgment	to enforce a judgment, final judgment, fresh judgment, principal judgment	proper judgment of divorce, the judgment of the court, error in judgment
Appeal	crossover appeal, intuitive appeal, under appeal	Court of Appeal, right to appeal

Sursa: elaborată de autor

În continuare, vom recurge la exemplificarea acestor structuri în corpusul studiat.

Ex. These included ***the right*** to submit documents and evidence for inclusion in the investigation file, ***the right*** to challenge the decisions of the investigator, ***the right*** to make requests and ***the right*** to become acquainted with the contents of the file. (Case of Anușca, 2010)

Ex. The Court notes that the applicant did endeavour *to assert* her *procedural rights* under *domestic law* although, as explained above, her action was rejected on *procedural grounds*.

(Case of Anuşca, 2010)

Ex. However, as stated above, *the procedural obligation* deriving from Article 2 is primarily one of means. (Case of Anuşca, 2010)

Ex. Article 10 of the *European Convention on Human Rights* and Article 32 of the Moldovan Constitution guarantee *the right to freedom of expression*, including *the right to communicate information and ideas*. (Case of Petrenco, 2010)

Ex. Anyone whose honour, dignity or professional reputation has been damaged as a result of disseminated information shall have *the right to claim compensation* for pecuniary and non-pecuniary damage... (Case of Petrenco, 2010)

Ex. The decisions of the *domestic courts* were well-reasoned, with reference to relevant legislation. (Case of Petrenco, 2010)

Din cele prezentate observăm că termenii de bază enumerați formează în mare parte unități sintagmatice bimembre fără ligament sinaptic. Se poate remarca, pe baza unei examinări comparative, că termenii prezentați sunt productivi în ambele categorii analizate. Analiza acestor rezultate ne permite să afirmăm că *sinapsia este un procedeu important de creativitate lexicală din terminologia juridică engleză*.

În structura unor sinapsii putem observa existența unui sinonim, combinații ce admit folosirea mai multor variante ce exprimă în întregime același concept, precum sunt cele ce urmează:

Basic right/fundamental right

Breach of the peace/disturbing the peace

Bilateral contract/mutual contract/reciprocal contract

Cruel treatment/inhuman treatment

General principles/fundamental principles

National authority/domestic authority

Asemenea îmbinări sunt foarte puține, iar gradul de obligativitate a trăsăturii lexico-semantică contextuale este greu de a fi stabilit în totalitate. Structurile de tipul celor analizate variază în funcție de context, însă sensul și conceptul pe care îl exprimă este similar.

În cadrul temei abordate, ținem să menționăm că teoria lingvistului E. Benveniste a fost dezvoltată de L. Guilbert în lucrarea sa *La créativité lexicale* [110]. Guilbert identifică și propune o altă clasificare a unităților sintagmatice în două tipuri conform criteriului morfologic al elementului de bază:

- *unități sintagmatice nominale;*
- *unități sintagmatice verbale.*

Ambele tipuri de unități conturează un sens și definesc un concept doar prin prezența bazei lexicale, în primul caz acesta fiind substantiv, iar în al doilea – verb. Astfel, baza este cea care determină sensul, al doilea element poate varia și forma noi unități. În cele mai multe cazuri, al doilea element este exprimat printr-o formă adjectivală, care la rândul ei poate fi alcătuită cu ajutorul elementelor de joncțiune.

Sintagmele nominale identifică relația dintre substantive și adjective, substantivul având rolul **determinatului**, nucleul acestei îmbinări, iar ceilalți **determinanți** fiind exprimați prin alte părți de vorbire. Substantivul, în plan comparativ cu alte părți de vorbire, înregistrează cea mai mare pondere în formarea unităților sintagmatice nominale. Această sintagmă este cea mai frecventă structură lexicală obținută cu ajutorul compunerii și este cel mai productiv mijloc de denominare. În urma studiului efectuat am remarcat că categoria substantivelor este cea mai numeroasă în rândul termenilor extrași din corpusul selectat, majoritatea acestora fiind substantive comune.

Cercetările efectuate au scos la iveală faptul că unitățile sintagmatice nominale prezintă cea mai largă gamă de modele structurale sintactice. Astfel, cele mai răspândite modele ce înregistrează o productivitate înaltă în TJ engleză sunt următoarele structuri:

1. **substantiv + substantiv** – *arrest warrant, applicant company, county council, court hearing, rehabilitation plan;*
2. **adjectiv + substantiv** – cu toate că elementul principal este substantivul, adjectivul este cel care constituie elementul distinctiv. Spre deosebire de limbile română și franceză, în limba engleză adjectivul poate avea doar poziție anterioară: *forensic assessment, forensic psychiatry, legal provision, legislative reforms, legal person, absolute rights, bodily harm, criminal responsibility;*
3. **substantiv + prepoziție + substantiv** – *court of justice, burden of proof, breach of a right, breach of an article, Council of Europe, Court of Appeal;*
4. **adjectiv + substantiv + substantiv** – *civil commitment evaluations, antisocial personality disorder, accused police officer.*

În contextul exemplilor prezentate e de menționat că deși nucleul unității sintagmatice nominale îl constituie substantivul, **adjectivul** este cel care conferă sens distinctiv și caracteristici semantice întregii unități terminologice. Adjectivul este cel ce definește și dă claritate noțiunii, redând sensul cât mai precis al noțiunii. În corpusul selectat observăm preferința legiuitorului în ceea ce privește utilizarea anumitor adjective din domeniul dreptului: *criminal* (investigation, liability, offence), *civil* (law, code, court), *additional* (investigation),

constitutional (rights, proceedings), *fundamental* (freedoms, values), *human and inhuman* (rights, living conditions), *legislative* (framework, reforms), *legal* (provision, grounds, framework), *procedural* (ground, error, obligation). Cele mai utilizate adjective care sunt atestate în numeroase sinapsii sunt **legal** și **procedural**:

Legal	Procedural
<i>legal evasion, legal grounds, legal prohibition, legal issues, legal provision, legal representative, legal relationship, legal person, legal intervention...</i>	<i>procedural aspects, procedural defect, procedural error, procedural framework, procedural ground, procedural obligation, procedural protection, procedural reasons, procedural requirements, procedural rights...</i>

Multitudinea sinapsiilor ce conțin termenii *legal* și *procedural* poate fi explicată prin sensul vast al acestor termeni, ce înregistrează o combinabilitate practic infinită.

Dacă e să comparăm majoritatea unităților sintagmatice din limba engleză cu cele din limba română, putem observa că cele din limba română sunt calcuri frazeologice, în mare parte din franceză. Utilizarea acestor calcuri în TJ comunitară asigură fidelitatea, în primul rând, față de textul tradus, fapt ce se explică prin natura documentelor juridice.

Un alt grup de sinapsii prezentate în cadrul acestei clasificări sunt **sintagmele verbale**. Potrivit opiniei lui L. Guilbert, principiul unității sintagmatice verbale consistă în a contracta o secvență sintagmatică de discurs într-o unitate lexicală. În această ordine de idei, autorul compară unitățile sintagmatice verbale cu compuse în cadrul cărora există o formă verbală conform ordinii sintagmei de discurs, constatând că, în pofida asemănărilor morfologice și sintactice, sintagma verbală se deosebește de un compus cu bază verbală [110].

Termenul-bază din unitatea sintagmatică verbală este verbul, denotând persoana, timpul și modul. Al doilea element poate varia, extinzând sensul sintagmei.

În urma analizei corpusului selectat au fost identificate cele mai productive structuri ale sintagmelor verbale:

1. verb + substantiv:

to adopt measures, to breach laws, to launch an investigation, to order an examination, to escape responsibility...

2. verb + adjectiv + substantiv:

to lodge a criminal complaint, to escape criminal responsibility, to exercise procedural rights, to avoid criminal responsibility, to submit written observations, to provide a plausible explanation...

3. verb + substantiv + prepoziție + substantiv:

to breach the provisions of case, to examine the merits of application, to ensure the freedom of expression, to lodge an appeal in casation...

Verbele utilizate în sintagmele verbale țin de un domeniu restâns al dreptului, cel ce descrie derularea procesului juridic: *to apply a law, to be called to court, to breach up principle, to claim compensation, to commit a crime, to draw up a will, to deliberate in private, to fulfil a resolution, to hear testimonies, to arbitrate a case*. Aceste sintagme verbale au sens foarte îngust, strict definit, ce poate fi deseori înlocuit printr-o parafrază, un sinonim:

to confer power to smb – to authorise, to grant;

to be called to the court – to be summoned.

Substantivele ce intră în componența sintagmelor verbale au funcția de a specifica, a preciza sensul verbului respectiv. Astfel, în sintagma verbală *to adopt measures* substantivul *measures* precizează sensul determinatului, concretizând că anume *measures*, dar nu *to adopt new legislation, to adopt strategy*.

Structurile de tipul **verb + adjectiv + substantiv** atestă cea mai înaltă frecvență, fapt explicat prin prezentarea minuțioasă și precisă ce i se acordă acestei sintagme grație adjectivului determinativ: *to escape **criminal** responsibility, to provide a **plausible** explanation*.

Unitățile sintagmatice trimembre (cu sau fără ligament sinaptic) au în componență un membru sinaptic care este combinat cu alți doi membri subsinaptici. Menționăm că termenul *subsinaptic* a fost propus de către E. Benveniste pentru a descrie determinantul disinapsiei [84]. Lucrul cu corpusul ne-a permis să identificăm modelele structurale de bază ale acestor unități sintagmatice:

1. adjectiv + adjectiv + substantiv:

inhuman and degrading treatment, moderate bodily harm, substantive and procedural aspects, forensic medical report, thorough and effective investigation, deficient and dilatory investigation, general legal prohibition;

2. substantiv + adjectiv + substantiv:

breach of professional duties, crime of average gravity, principle of legal certainty, respect of pecuniary damage, respect of non+-pecuniary damage, the use of physical force;

3. verb + adjectiv + substantiv:

to avoid criminal responsibility, to lodge a criminal investigation, to exhaust domestic remedies, to exercise procedural rights, to escape criminal responsibility, to enshrine fundamental values.

Unitățile sintagmatice polimembre sunt construcțiile verbale sau nominale compuse din patru sau mai multe elemente, ce pot conține în structura lor prepoziții (**Anexa 5**). Aplicând același principiu de analiză, putem distinge două tipuri de construcții de acest gen:

- **substantiv + prepoziție + (adjectiv) + substantiv:**

protection of human rights and freedoms, lack of effective legal remedies;

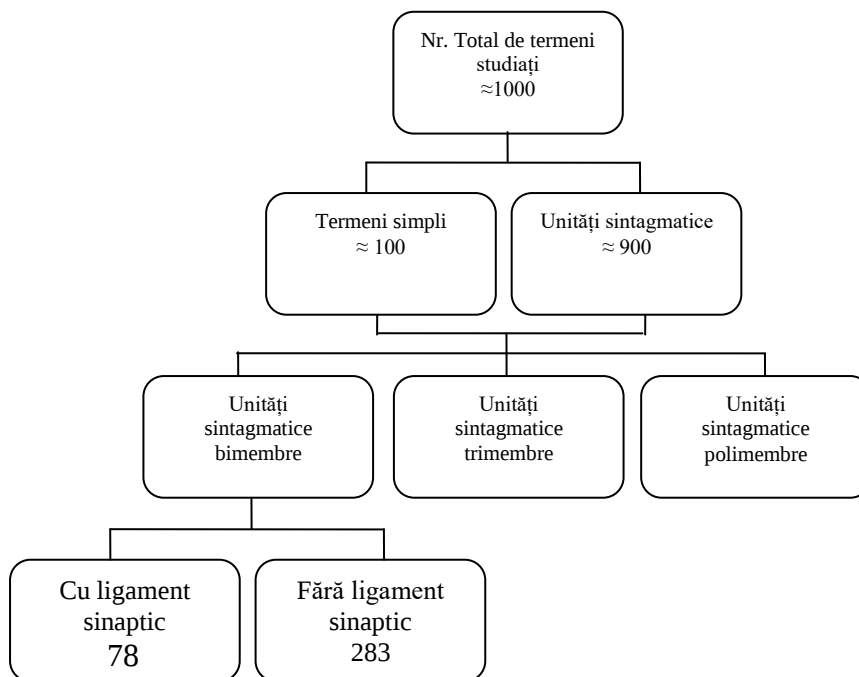
- **construcții fără prepoziții:**

right to respect private life, first-insurance court judgement, employment related civil procedures.

Marea majoritate a unităților sintagmatice polimembre dețin un sens normativ-descriptiv, precizând informația necesară pentru utilizatori. Aceste unități sintagmatice dețin funcția și rolul de a prezenta cât mai clar anumite concepte, noțiuni și procedee în situații în care alți termeni nu prezintă informație suficientă în cadrul comunicațional. Ele reflectă, de asemenea, caracteristicile noțiunii unui termen. Precizăm că unitățile sintagmatice polimembre formează un număr relativ mic din totalul unităților sintagmatice din TJ engleză, fapt explicat prin dificultatea operării cu aceste noțiuni.

În urma studiului realizat pe baza corpusului de caz, a fost efectuată clasificarea structurală a TJ a CEDO în limba engleză:

Figura 2. Clasificarea structurală a terminologiei juridice a CEDO în limba engleză

Din cei ≈1000 de termeni analizați, cele mai frecvente s-au dovedit a fi unitățile sintagmatice (în număr de 900), fiind urmate de termenii simpli. Unitățile sintagmatice, la rândul lor, sunt grupate în trei subcategorii. Observăm că cel mai numeros grup îl formează unitățile

sintagmatice bimembre, fiind urmate de cele trimembre și, în final, sunt prezente unitățile sintagmatice polimembre. De remarcat că majoritatea termenilor selectați și analizați din corpus probează fenomenul repetitivității.

Cu toate că terminologia juridică, în general, și cea juridică engleză de la CEDO este caracterizată prin *precizie, concizie și claritate*, în corpusul investigat au fost identificați numeroși termeni polisintaptici. Studiul efectuat din perspectiva cantitativă ne-a permis să identificăm sinapsiile cu cea mai înaltă rată de utilizare, precum și să stabilim că unitățile sintagmatice bimembre și polimembre constituie baza TJ engleze.

Din exemplele prezentate rezultă că structurile **A+S** și **S+S** sunt cele mai productive sinapsii bimembre, iar structura **A+S+S** înregistrează cea mai înaltă productivitate printre polisintapsiile analizate.

2.4. Frecvența utilizării sinapsiilor și combinabilitatea semantică

În cadrul prezentei cercetări am constatat că unitățile sintagmatice reprezintă categoria cea mai importantă de exprimare specifică. Cea mai mare pondere în inventarul TJ engleze CEDO au unitățile sintagmatice, îndeosebi sintagmele nominale, fapt ce se explică prin:

- a) capacitatea unităților sintagmatice de a defini pe scurt și a clasifica noțiuni;
- b) cu ajutorul acestor sintagme are loc identificarea sensurilor unui domeniu și dezambiguizarea domeniilor interferente în cadrul cărora de asemenea pot fi atestați acești termeni;
- c) posibilitatea de expansiune a sensului grație expansiunii oricărui element, caracteristică ce este extrem de importantă pentru a reda sensul cât mai exact al unui concept;
- d) prezintă informația într-un mod restrâns, condensat, și în același timp cât mai precis.

Frecvența utilizării sinapsiilor este determinată de contextul sociocultural. Odată ce sinapsele devin părți constitutive ale unui limbaj, penetrarea lor în lexic este rezultatul funcției lor, ele devenind obligatorii într-un anumit domeniu de utilizare.

TJ este un domeniu ce capătă o importanță tot mai mare zi de zi, în acest mod favorizând pătrunderea acestor sinapsii în LC și competența unui număr tot mai mare de utilizatori. Cercetătorul E. Benveniste susține că toate vocabularele de specialitate apelează la acest procedeu, deoarece în timp ce procedeul compunerii este unul limitat, sinapsia este în continuă dinamică, creând noi unități. Spre exemplu, un studiu având la bază 1490 de termeni juridici francezi, excerptați din dicționarul *Vocabulaire juridique* elaborat de G. Cornu, relevă faptul că 69% din termeni au fost formați prin sinaptare [22, p. 45]. Astfel, putem observa că în terminologia juridică franceză sinapsiile de asemenea constituie stratul terminologic esențial.

Deoarece domeniul cercetării noastre este TJ engleză de la CEDO, în urma analizei termenilor selectați și prezentați în glosar, putem afirma cu siguranță că aceste sinapsii se regăsesc și în TJ engleză, iar stratul esențial al TJ engleze este alcătuit din sinapsii bimembre, tetramembre și polimembre. Astfel de sinapsii cum sunt *court of justice*, *criminal law*, *right to vote*, *right to identity*, *rights and freedoms* sunt deja cunoscute și întrebuințate nu numai de specialiștii din domeniul dreptului, ci și toți cetățenii.

Toate terminologiile conțin termeni-pilon ai acestor domenii. Astfel, cei mai importanți termeni din terminologia juridică sunt: *law-constitutional law*, *civil law*, *criminal law*, *contract*, *rights and freedoms*, *damages*, *tort*, *defendant*, *judge*, *plaintiff*, *testimony*, *arrest*. De remarcat că termenii-pilon ai domeniului dreptului înregistrează o înaltă repetitivitate.

În cele ce urmează, vom lua în discuție combinabilitatea semantică și nivelul de productivitate al sinapsiilor din domeniul TJ engleze. Analizând un inventar de termeni, cercetătoarea Nina Cuciuc propune clasificarea sinapsiilor în funcție de gradul de productivitate în următoarele categorii:

1. *sinapsii cu grad ridicat de productivitate*;
2. *sinapsii cu grad mediu de productivitate*;
3. *sinapsii cu grad redus de productivitate* [22].

Lingvistica actuală și noile curente de cercetare semantică acordă o importanță primordială metodei de investigare a structurii semantice a unui cuvânt prin prisma studierii relațiilor liniare ale cuvântului cu alte cuvinte din contexte tipice – combinabilitatea termenilor. Astfel, tipologia clasificărilor și numărul unităților sintagmatice noi depinde în mare măsură de combinabilitatea semantică ce există între termeni.

Trecând în revistă situația actuală a domeniului dat de cercetare, menționăm că lingviștii nu au ajuns încă la o decizie unanimă în ceea ce privește definiția lexicală a termenului *combinabilitate*. În sens larg, combinabilitatea lexicală a unui cuvânt constituie abilitatea sa de a forma relații cu alte cuvinte dintr-un text. Contextul este factorul principal care stabilește tipul de combinabilitate: *combinabilitate sintactică*, *combinabilitate semantică* și *combinabilitate lexicală*. În studiul nostru suntem interesați de procesul combinabilității semantice, deoarece acest fenomen cercetează abilitatea cuvântului de a se combina cu alte cuvinte la nivelul unui subgrup, al unei subclase de cuvinte. În acest sens, putem defini combinabilitatea semantică a cuvintelor drept un proces bazat pe sensul cuvintelor, condiționat de natura termenilor denotați, care pot reflecta diverse relații și asociații ce există între obiecte, fenomene și procese din lumea reală. Ținem să evidențiem că o condiție obligatorie a acestui proces este existența unei trăsături semantice comune, a unui sem comun.

Unii termeni manifestă afinități combinatorii multiple cu alți termeni sau, din contra, nu pot fi combinați deloc. Unele adjective se combină cel mai des cu un grup specific determinat de substantive, precum și unele verbe cu anumite adverbe. Reamintim, în același context, opinia lingvistei Ana Bondarenco, care susține că combinarea cuvintelor în unități sintagmatice nu are loc aleatoriu, ci într-un mod selectiv. Acest fenomen se produce conform unor reguli imanente ale semnului lingvistic, deoarece un lexem se combină doar cu altul, prin excluderea celorlalte variante [86, p. 34].

Să analizăm posibilitățile de combinare, spre exemplu, ale hiperonimului *contract* și ale cuvintelor care exprimă același sens: *agreement*, *pact*, *convention*, *stipulation*. Semul comun prezent în elementul determinat al tuturor unităților lexicale complexe menționate va fi *contract*, *agreement*. Lexemul este prezent direct în definiție (*contract – an agreement between two or more parties creating obligations that are enforceable or otherwise recognizable at law*) [148, p. 320].

În cele ce urmează, vom prezenta posibilitățile de combinare ale termenului *contract*:

<i>Contract to sell</i>	<i>Procurement contract</i>
<i>Contract under seal</i>	<i>Marine contract</i>
<i>Contract bond</i>	<i>Under contract</i>
<i>Contract for deed</i>	<i>Investment contract</i>
<i>Contract not to sue</i>	<i>To sign a contract</i>
<i>Contract of insurance</i>	<i>Output contract</i>
<i>Freedom of contract</i>	<i>The law of contract</i>
<i>Unilateral contract</i>	<i>Contract of employment</i>
<i>Verbal contract</i>	<i>To guarantee a contract</i>
<i>Substituted contract</i>	<i>To fulfil a contract</i>
<i>Tacit contract</i>	<i>Contract bridge</i>
<i>Reciprocal contract</i>	<i>To put out a contract</i>
<i>Shipment contract</i>	<i>Breach of a contract</i>
<i>Requirements of the contract</i>	<i>Bo break off a contract</i>
<i>Public contract</i>	<i>To bring about a contract</i>
<i>Consensual contract</i>	<i>Collateral contract</i>
<i>To be under contract</i>	<i>Building contract</i>
<i>Law of contract</i>	<i>To enter into a contract</i>

Exemplele invocate demonstrează posibilitățile combinatorice semantice practic nelimitate ale acestui termen, înregistrând un grad înalt de productivitate. Observăm, de asemenea, că denotatul *contract* formează în majoritatea cazurilor sinapsii fără ligament sinaptic

prin combinarea cu membri adjectivali: *reciprocal contract, consensual contract, collateral contract, building contract, verbal contract*.

Comparând inventarul de îmbinări formate de termenul *agreement*, vom observa că acestea sunt mai reduse, cu toate că exprimă o noțiune practic similară:

<i>Agreement of clause</i>	<i>Additional agreement</i>
<i>Agreement of date</i>	<i>Agreement issue</i>
<i>To reach an agreement</i>	<i>Dealer agreement</i>
<i>Agreement to sell</i>	<i>Hire purchase agreement</i>
<i>Simple agreement</i>	<i>Mutual agreement</i>
<i>Integrated agreement</i>	<i>To make an agreement</i>

Posibilitățile de combinare lexico-semantică ale termenilor *stipulation, convention*, care au un sens mai restrâns, sunt și mai puține:

<i>A stipulation of service</i>	<i>To strain the convention</i>
<i>By stipulation</i>	<i>Police convention</i>

Consemnăm o productivitate ridicată și în cazul termenului de bază *judgement (judgment)*. În cazul studiului efectuat am observat că termenul angrenează în procesul sinaptării determinanți adjectivali: *final judgment, fresh judgment, fully reasoned judgment, principal judgment, explanatory judgment*, dar formează și multiple sintagme verbale:

<i>To deliver a judgment</i>	<i>To overturn a judgment</i>
<i>To quash a judgment</i>	<i>To uphold a judgment</i>
<i>To appeal a judgment</i>	<i>To enforce a judgment</i>
<i>To lodge a request for revision of the judgment</i>	

Ex.: The *explanatory judgements* of the Plenary Supreme Court No. 7 and No. 8 dated 4 Aprilie 2005 and 30 October 2009... (Case of Doroseva v. Moldova)

The applicant company *lodged a request for revision of the judgement* of the Supreme Court of Justice. (Case of Bucuria v. Moldova)

On 6 February 2003 the Court of Appeal *annulled the lower courts' judgements* and sent the case... (Case of Pădureț v. Moldova)

Examinarea îmbinărilor ce fac parte din aceeași grupare ne-a ajutat să scoatem în evidență unele trăsături specifice ale acestor unități și ne-a condus la unele concluzii: combinabilitatea lexico-semantică a elementului determinat al unei unități terminologice complexe depinde de volumul noțiunii pe care o exprimă – dacă determinatul exprimă o noțiune ce are un sens vast, atunci și posibilitățile de combinare devin maxime, iar dacă el exprimă o noțiune cu un sens restrâns, variațiile de combinare devin minime. Posibilitățile combinatorii

sunt în raport direct cu sensul noțiunii – cu cât acesta este mai larg, cu atât mai multe variante de combinare există.

2.5. Concluzii la capitolul 2

Studiul textelor juridice ale CEDO, precum și analiza structurală a inventarului de termeni juridici a CEDO în limba engleză selectați din glosar, ne-au ghidat spre formularea unor concluzii:

1. Trăsăturile definitorii proprii TJ a CEDO în limba engleză sunt determinate și se datorează în primul rând naturii și conținutului actelor normative corespunzătoare. Textul juridic din cadrul CEDO prezintă trei caracteristici fundamentale ce îl deosebesc de alte texte juridice: este un text normativ de interes public, strict standardizat, ce are natură de constrângere.
2. Principalele dificultăți care survin în efectuarea unei traduceri în domeniul juridic CEDO sunt de ordin sociocultural: interferențele socioculturale și sistemele diferite de drept.
3. Terminologia juridică a CEDO în limba engleză se caracterizează printr-o diversitate de modalități de formare și o dinamică continuă, ce duce la apariția de termeni și structuri noi.
4. Locul central în formarea TJ a CEDO în limba engleză îi revine compunerii sintagmatice, acesta fiind cel mai productiv procedeu. Faptul prevalenței acestor unități în TJ a CEDO în limba engleză poate fi explicat prin necesitatea permanentă de explicare cât mai clară a numeroaselor definiții și concepte din sistemul juridic.
5. Cele mai importante clasificări ale sinapsiilor se efectuează având la bază criteriul morfologic (*grupuri nominale și grupuri verbale*), structural, modul de formare, precum și productivitatea și frecvența de utilizare. În cadrul derivării sinaptice au fost evidențiate trei categorii de construcții sinaptice: *unități sintagmatice bimembre (cu sau fără ligament sinaptic)*, *unități sintagmatice trimembre (cu sau fără ligament sinaptic)*, *unități sintagmatice polimembre (polisinapsii)*. După cum a arătat studiul statistic, unitățile sintagmatice din corpusul analizat sunt preponderent bimembre, fiind în marea lor parte sinapsii nominale.
6. Din punct de vedere morfologic, substantivul constituie elementul de formare dominant din cadrul unităților sintagmatice bimembre, deoarece domeniul dreptului este alcătuit dintr-un sistem de noțiuni, denumiri de instituții și de persoane implicate în sistemul juridic.
7. Ținând cont de caracterul normativ univoc și clar al TJ a CEDO, utilizarea unităților sintagmatice polimembre ar trebui evitată. Acest fenomen este posibil prin substituirea lor cu noțiuni mai simple și mai clare.

3. TRĂSĂTURI SEMANTICE ALE TERMINOLOGIEI JURIDICE A CEDO ÎN LIMBA ENGLEZĂ

În acest capitol se va pune accentul pe cercetarea relațiilor semantice interne, cum sunt diferitele sensuri și semnificații ale unităților terminologice, polisemia, sinonimia, antonimia și omonimia, precum și externe, dezvoltate între termenii juridici. Ipoteza de plecare este că TJ a CEDO în limba engleză reprezintă un sistem de termeni și concepte bine ordonate, iar relațiile ce există între aceste concepte sunt specifice atât limbajului dreptului, cât și LC.

În cadrul unui câmp lexico-semantic al unei limbi există subsisteme lexicale, iar relațiile semantice dintre aceste unități lexicale contribuie la structurarea lexicului și pe plan pragmatic. Ne propunem să examinăm, îndeosebi, aspectul semantic al termenilor juridici englezi în baza corpusului selectat, studiu ce va permite să identificăm diversele tipuri de relații intra- și extrasemantice între termeni ce țin de domeniul investigat.

Astfel, în urma lecturării critice a diverselor opinii și viziuni asupra relațiilor semantice existente între termeni și a efectuării unui studiu minuțios al termenilor juridici englezi din corpusul selectat, s-au conturat două categorii esențiale de relații semantice în TJ:

1. Relații paradigmatică, care există între diverse unități lexicale în interiorul unui lexic, ce contribuie la structurarea și organizarea lexicului, creând relații de echivalență și opoziție, deoarece se referă la unitățile lexicale de același rang (polisemie, omonimie, sinonimie, antonimie...). Raporturile ce caracterizează termenul în planul acestor relații se manifestă pe axa verticală a limbii. În acest caz locutorul este cel ce alege termenul potrivit dintr-o multitudine de termeni în funcție de context pentru ca mai târziu acest termen să fie actualizat. Acest tip de relații se bazează pe noțiuni ce aparțin domeniului logicii, pe noțiunea incluziunii și pe cea a echivalenței. Relațiile de echivalență și opoziție se stabilesc între unitățile lexicale de același nivel, contribuind astfel la dezvoltarea *sinonimelor* și *antonimelor*; pe când relațiile ierarhice și de incluziune a unităților lexicale ce nu sunt situate la același rang contribuie la *hiponimie* și *hiperonimie*. Am remarcat, de asemenea, că aceste fenomene depind în cea mai mare măsură de situația contextuală de utilizare a termenilor.

2. Relații sintagmatică, relații ierarhice și de incluziune, deoarece descriu unitățile lexicale poziționate diferit (hiponimie și hiperonimie, posibilitățile combinatorii ale unităților lexicale), fiind condiționate de caracterul linear al limbii. Raporturile sintagmatice presupun cercetarea trăsăturilor termenului în cadrul unui context, acestea manifestându-se pe axa orizontală a entităților glotice.

Astfel, descrierea sintagmatică și paradigmatică a unităților lexicale ale unei limbi presupune încadrarea lor în diverse tipare de combinare, precum și gruparea lor în multiple

categorii. Această descriere ne va permite să observăm mutațiile și schimbările de sens ale termenilor.

În cele ce urmează vom lua în discuție relațiile de sinonimie și polisemie dintre termeni, vom cerceta fenomenul sensului și vom observa extensiunea semnificațiilor termenilor în diverse contexte, rolul contextului în revelarea și decodarea sensului și a varietăților conceptuale ale unui termen, o deosebită atenție fiind acordată TJ în care figurează respectivii termeni. Principalele noastre obiective în acest capitol sunt:

- să constatăm existența fenomenelor semasiologice ce țin de polisemie, sinonimie și antonimie din TJ a CEDO în limba engleză;
- să realizăm o analiză comparativă a termenilor juridici englezi în diverse contexte și să demonstrăm extensiunea sensurilor și semnificațiilor acestor termeni;
- să identificăm rolul contextului în procesul dezambiguizării sensului termenilor și să reafirmăm importanța sa în abordarea socioterminologică;
- să investigăm fenomenul polisemiei și să reevaluăm postulatele școlilor lingvistice clasice și moderne cu privire la univocitatea și monoreferențialitatea termenilor.

În vederea realizării acestor obiective, vom utiliza diverse metode de cercetare: analiza și sinteza, precum și metoda structurală. Este evident că înainte de a purcede la examinarea propriu-zisă a acestor fenomene, am considerat necesară trecerea în revistă a celor mai răspândite și mai moderne teorii și abordări din domeniu. Vom parcurge analitic literatura de specialitate, selectând cele mai importante opinii cu privire la abordările formulate, iar apoi, pentru a evidenția și a realiza obiectivele formulate, vom lucra cu corpusul selectat.

3.1. Dezambiguizarea semantică a termenilor juridici englezi prin expansiune contextuală

În analiza TJ din limba engleză actuală o importanță deosebită o are *contextul*, care este foarte util și determinant pentru stabilirea *particularităților discursive științifice*, deoarece textele juridice normative sunt adresate atât specialiștilor, cât și nespecialiștilor din domeniu.

Termenul *context* este în sine un termen polisemantic, fiind utilizat pentru a desemna *cotextul*, *contextul social* și, în cele din urmă, *contextul interpersonal*. Pentru studierea limbajului și a diverselor ramuri ale sociolingvisticii, examinarea contextului social devine o sarcină prioritară, deoarece anume acesta va ilustra cel mai bine relațiile interne și schimbările ce au loc în cadrul unei societăți. Studiul limbajului într-un context social reprezintă analiza materialelor lingvistice produse în interiorul societății. Din punct de vedere pragmatic, contextul interpersonal capătă o importanță prioritară față de cel social, deoarece cercetarea va fi efectuată

asupra interacțiunii dintre indivizi: aspectele psihologice și cele de comunicare dintre participanți.

Teoriile clasice, tradiționale, bazate pe conceptele elaborate de reprezentanții școlii din Viena și, în special, de inginerul E. Wüster, ignorau funcția textului ca instrument de actualizare a semnificației termenului. Dicționarul elaborat de E. Wüster nu include contexte care ar permite actualizarea sensurilor unui termen, întrucât acesta din urmă se caracterizează, în opinia autorului, prin monosemantism și, prin urmare, nu poate avea decât o singură definiție. Terminologii tradiționaliști susțin că unitatea terminologică nu depinde de context, ci numai de domeniul la care se referă.

Terminologii și lingviștii moderni, în cercetările recent efectuate, sunt de o altă părere, considerând că textul are un rol hotărâtor în stabilirea semnificației termenului. Abordarea socioterminologică presupune interpretarea conținutului termenului doar în cadrul contextului în care este utilizat. Regretatul lingvist Gr. Cincilei susținea că fiecare cuvânt este legat de un context, iar conținutul semantic al unui termen capătă formă și valoare doar în cadrul unui context unde va fi actualizată cea mai curentă și corectă accepțiune adecvată conținutului [93, p. 18]. O unitate lexicală nu devine termen decât prin decizia analistului care se bazează atât pe criterii de funcționare în context, cât și pe criterii terminologice. În acest fel, este creat conceptul. Activitatea legată de analiza lingvistică a corpusului se găsește în centrul activității terminologice.

Este bine cunoscut faptul că o analiză pertinentă a TJ nu poate fi doar o descriere taxonomică a morfemelor, lexemelor sau propozițiilor. Investigația lingvistică trebuie să treacă de granița propoziției, spre studiul paragrafului, al textului și chiar al discursului juridic. Chiar dacă analiza pornește de la un termen, termenul nu funcționează decât în sistemul limbii prin raporturile pe care le stabilește cu celelalte semne lingvistice, profilul combinatoriu al termenilor fiind mai important decât termenii înșiși, iar limba devine, prin actualizarea sa în text, dintr-un sistem virtual, de opțiuni disponibile nefolosite încă, un sistem actual [57, p. 35]. Doar contextul reprezintă locul în cadrul căruia pot fi observate și apoi studiate fenomenele de reglare a sensului, dificultățile de comunicare și interpretare ulterior apărute. Susținem părerea cercetătorului Fr. Rastier care consideră contextul *drept un ansamblu de instrucțiuni incluse într-un text ce permit identificarea unui semem și a caracteristicilor ce îl constituie*. Astfel, contextul nu schimbă sensul cuvântului, ci îl determină, îl constituie [125].

Importanța contextului este menționată și în lucrarea cercetătoarei Angela Bidu-Vrănceanu *Lexic comun, lexic specializat*, care afirmă că *în ciuda caracteristicilor de cod închis manifestat în mod univoc, monoreferențial, non-ambiguu și implicit, decontextualizat al termenilor (...), rolul contextului este, de multe ori și în diverse feluri, foarte important* [7, p. 9].

În același context, prezentăm opinia lingvistului G. Mounin, care consideră că *un cuvânt nu posedă cu adevărat un sens atât timp cât este în afara contextului* [123, p. 191].

Considerăm că pentru studierea TJ trebuie luate în considerare câteva părți componente ale contextului: *contextul lingvistic*, atât în sens intratextual, cât și intertextual, *contextul sociocultural* (prin care se înțelege situația de comunicare și variația conținutului conceptual în funcție de locutor), deoarece prezintă cadrul în care a fost creat termenul și funcționarea continuă a acestuia.

Textele din domeniul juridic sunt supuse unor constrângeri de natură juridică, lingvistică și socială. Principalul element de constrângere este contextul, atât cel extern (situațional), cât și cel intern (lingvistic). Elementele componente ale contextului extern sunt elementele de natură socioculturală și istorică, reprezentând primul nivel care trebuie luat în considerare la interpretarea textului. Pentru a înțelege importanța abordării istorice a unor termeni juridici în interpretarea textului legislativ, se impune examinarea schimbărilor din terminologia juridică în corelație cu modificările intervenite în plan social, economic și politic.

Cât privește contextul intern, el este reprezentat, la un prim nivel, de textul juridic care este conceput ca un sistem închis, cu organizare textuală proprie.

O altă distincție importantă ce trebuie efectuată este aceea dintre contextul lingvistic (verbal) și contextul nonlingvistic (extraverbal, nonverbal). În sens îngust, contextul lingvistic poate fi reprezentat de o frază sau chiar de o sintagmă din textul legislativ. Analiza contextului lingvistic ne ajută la identificarea combinațiilor – vecinătăților posibile care contribuie la specializarea termenilor sau a sintagmelor terminologice. Grație acestei analize, putem găsi libertăți sau restricții contextuale care demonstrează dacă există o medie semantică valabilă pentru toate contextele. Relația dintre contextele lingvistice și determinarea lor extralingvistică poate fi relevantă pentru identificarea termenilor specializați mai ales în domenii mai noi sau interdisciplinare.

Susținem punctul de vedere unitar conform căruia rolul principal al contextului este de a restrânge aria semantică a cuvintelor din vocabularul general și de a identifica sensul specializat al unor termeni, asigurând astfel termenilor juridici caracterul lor monosemantic. Contextului îi revine, de asemenea, rolul hotărâtor în impunerea anumitor termeni pentru o traducere. Ținem să evidențiem două categorii de bază ale contextului: macrocontextul și microcontextul. Microcontextul este reprezentat printr-o frază în care figurează un termen ce constituie obiectul investigației terminologice. Macrocontextul reprezintă o situație particulară a unui tip de comunicare dintr-un domeniu. Acest tip de context cuprinde elementele lingvistice și semantice ce constituie textul de tradus, dar și un context cultural, care se constituie în cadrul general și care are menirea de a seta directivele coordonatoare în stabilirea formei și a sensului mesajului

într-o comunicare de orice tip. În cazul respectării acestui principiu vor fi rezolvate și ulterior evitate astfel de probleme la nivel de interpretare ca ambiguitățile (con)textuale, sintactice și semantice.

La nivel textual, dezambiguizarea se realizează prin mecanismele de asigurare a coerenței textului, prin corelarea – în plan logic, sintactic și semantic – dintre enunțuri. Ținem să semnalăm opinia Angelei Bidu-Vrănceanu care menționează că *analiza contextuală reprezintă un mijloc auxiliar de descriere și de definire riguroasă a laturii semantice a cuvântului* [10].

Dintre diversele categorii de sensuri ale enunțurilor juridice, sensul implicit – condiționat contextual la nivel (trans)frastic – este deosebit de important pentru interpretare. Ambiguitatea semantică se manifestă la cuvintele provenite din vocabularul general. Pentru interpretarea acestora, juriștii recurg la diverse procedee. În cazul în care legea nu conține precizări exprese privind interpretarea unui termen, se ia în considerare în general sensul uzual din vocabularul general al termenului. Un rol important în dezambiguizarea cuvintelor din vocabularul general are contextul lingvistic (sintagma, fraza) în care este inserat termenul respectiv.

În urma scurtei incursiuni din domeniu și a analizei diverselor afirmații, vom pleda pentru importanța contextului, deoarece termenii nu constituie unități izolate care pot exista în afara unui context specific, ci sunt elemente ce fac parte dintr-un sistem lingvistic specializat și care se manifestă într-un context concret, corespunzând unui domeniu de specialitate. Contextul este elementul esențial care precizează sensul. Contextul aduce, de asemenea, explicații în privința eventualelor ambiguități care pot apărea în structura de suprafață și chiar sugerează procedeele prin care acestea pot fi rezolvate. Studiile lingvistice au demonstrat că nu există corpusuri asemănătoare, termenii și relațiile dintre acestea sunt specifice fiecăruia dintre textele din care au fost extrași termenii. O terminologie se află într-o legătură strânsă cu sursa sa, cu corpusul și cu aplicația care i-a permis să se constituie. Sensul contextual și sensul de bază nu se vor suprapune niciodată; fiecare termen are doar un sens unic într-un context unic, iar fiecărui termen îi corespunde o singură referință și imagine conceptuală.

Pentru a demonstra și a explica aserțiunile expuse, am recurs la efectuarea studiului de caz al unui eșantion de termeni selectați din corpusul faptic al lucrării. Metodologia efectuării acestui studiu constă, în primul rând, în selectarea unor importanți termeni generici din domeniul dreptului, care vin să valideze postulatele expuse. Unitățile terminologice analizate sunt extrase din deciziile și hotărârile CEDO publicate în limba engleză, iar ulterior sunt identificate și în alte contexte ce permit descrierea și analiza lor pragmatică. În efectuarea studiului, am recurs la utilizarea dicționarului *The Oxford English Reference Dictionary* [164], pentru identificarea diverselor sensuri ale termenilor juridici selectați la nivelul limbii, iar apoi s-a efectuat analiza acelorași termeni juridici în corpusul selectat pentru a concretiza și a determina sensul în fiecare

context în parte. Astfel, au fost selectați următorii termeni pe care i-am considerat reprezentativi pentru această analiză: *case, bar, hearing, applicant, sentence, satisfaction, cell, defence, ground, bail, head, prison, to summon, to steal*.

Spre exemplu, lexemul *case* este înregistrat în dicționar cu multiple sensuri:

1. a container designed to hold or protect something;
2. an instance of something occurring;
3. a state of affairs, hypothetical or actual;
4. a matter under official investigation, esp. by the police;
5. a cause or suit for trial;
6. the relation of a word to other words in a sentence;
7. a comical person... [164].

Lexemul, fiind ulterior terminologizat, capătă o conotație nouă în terminologia juridică cu sensul de *proces judiciar*, prezentând un exemplu de omonimie:

<i>Case</i>	
Limbaajul comun	Limbaajul juridic
At once a little girl rose from her seat and walked to the door of the car, carrying a wicker <i>case</i> in one hand and a round bird-cage covered up with newspapers in the other, while a parasol was tucked under her arm. <i>Dorothy and Wizard in Oz</i> by Frank Baum	The <i>case</i> originated in an application against the Republic of Moldova lodged with the Court under Article 34 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms by a Moldovan national, Mr Anatol Petrenco. <i>Case of Petrenco v. Moldova</i> , 20928/05

Studiul detaliat al acestui termen a permis să observăm că lexemul *case* apare în corpusul studiat într-un număr relativ mic de sintagme, dar mereu ca un determinat urmat de determinanți ce aparțin metalimbajului juridic:

1. *case law*

Ex. Based on settled *case law* of the Court, Hungary concludes that the Commission should have taken action to examine the State aid within a reasonable time.

Case C -300/16 P, 2017

2. *case-file*

Ex. On 23 January 2009 he was taken to hospital for medical treatment where, according to the documents in the *case-file*, he was seen by a doctor and given stitches and a bandage.

Case of Bulgaru v. Moldova 35840/09, 2014

Aceste sintagme nominale bimembre au un caracter stabil și pot fi considerate unități terminologice autonome, care se raportează la domeniul de activitate strict juridic. După cum observăm, în ambele cazuri termenul-pivot *case* este însoțit de determinanți ce aparțin domeniului dreptului, care vin să precizeze atât sensul, cât și apartenența domenială. În corpusul studiat am atestat numeroase sintagme în care determinatul este un substantiv din limbajul comun, iar determinantul un termen exprimat printr-un substantiv din metalimbajul dreptului, spre exemplu: *court hearing*, *court order*, *district court*, *law suit*, *police station*, *prison staff*, *witness statement*.

Unitatea lexicală *applicant* funcționează în LC inițial cu sensul *solicitant*, după care migrează în metalimbajul dreptului și este înregistrat în dicționarele terminologice cu semnificația *reclamant*, *petiționar*. În acest caz putem observa că termenul se determinologizează parțial, păstrând semul comun *a person who makes a formal application for something* [164], deci atestăm un exemplu de polisemie. Deși termenul *applicant* în terminologia juridică înregistrează sinonime parțiale ca *petitioner*, *plaintiff* și *appellant*, în corpusul analizat cel mai des a fost atestat lexemul *applicant*.

<i>Applicant</i>	
Limbajul comun	Limbajul juridic
The eligibility of each <i>applicant</i> to Korea's colleges and universities is determined by the student's high school records and national standardized test results.	On February 2000, Păduret complained to the Centru Police Station in Chisinau that he had been robbed on 27 December 1999 by three unidentified persons and he suspected that one of those persons was the <i>applicant</i> . <i>Case of Păduret v. Moldova, 33134/03</i>

Unitatea lexicală *sentence*, atestată în limbajul general cu sensul de “a set of words complete in itself as the expression of a thought, and conveying a statement, question or command” [164], dobândește în TJ un sens nou: *a decision of a law court, esp. the punishment allotted to a person convicted in a criminal trial* (sentință) [148]. Exemplul ilustrează fenomenul desemantizării mai profunde, deoarece în acest caz termenul capătă o conotație nouă, deși nu rupe total legătura cu nucleul inițial, deoarece în ambele cazuri semul comun este *the expression of a thought*.

Defence, fiind un termen polisemantic, în contextul juridic denotă „apărare” (the defendant's case in a lawsuit) [148], iar în context lingvistic își modifică sensul în *the players in a team who perform this role, esp. in football, volleyball* [164].

<i>Sentence</i>	
Limbajul comun	Limbajul juridic
I had hardly finished a <i>sentence</i> when he complained that his team had lost because the <i>defence</i> had been really bad.	The accused was shocked when he was found guilty and given a four-year prison <i>sentence</i> . The lawyers for the <i>defence</i> complained that their client could not get a fair trial.

În cazul termenului *defence* observăm o diluție parțială a sensului, deoarece în ambele cazuri este păstrat semul comun ce ține de apărare.

Lexemul *bar* este un exemplu de omonimie; în TJ desemnează „barou de avocați”, iar în sens lingvistic – „bar, han”. Unii termeni sunt explicați sau glosați în text, dar acest fenomen nu are o frecvență înaltă.

<i>Bar</i>	
Limbajul comun	Limbajul juridic
A man came into a <i>bar</i> and ordered a beer.	Barristers are lawyers who have been called to the <i>Bar</i> (counsel of barristers).

Un alt exemplu de lexem total terminologizat este cuvântul *satisfaction* (*the state of being satisfied, pleased*) [164], care în terminologia juridică are un sens nou: *a thing that settles an obligation or pays a debt* [148]. Lucrul cu corpusul ne-a permis să observăm că sintagma nominală în cadrul căreia termenul de bază este *satisfaction* obține valoare terminologică specializată datorită determinantului adjectival care îl descrie: *just*, termen ce aparține limbajului comun dar care contribuie la specificarea și exprimarea cât mai clară a unor noțiuni din domeniul dreptului.

<i>Satisfaction</i>	
Limbajul comun	Limbajul juridic
But remember, my young friends, everything must be done to my <i>satisfaction</i> , absolutely.	In any event, a finding of a violation of any Article of the Convention would offer sufficient <i>just satisfaction</i> . <i>Case of Bucuria v. Moldova, 10758/05, 2010</i>

Spre exemplu, lexemul *hearing* își modifică sensul cu care circulă în limbajul general și în urma terminologizării dobândește un sens parțial nou în metalimbajul dreptului, dar strict juridic – *audiere*.

<i>Hearing</i>	
Limbaajul comun <i>The faculty of perceiving sounds (auz)</i> Ex. Their conversation was beyond my <i>hearing</i>.	Limbaajul juridic <i>The listening to evidence and pleading in a lawcourt (audiere)</i> Ex. It found that the court had sent the summons to the applicant company's address on 24 June 2004 and that the applicant company had failed to appear at the <i>hearing</i> on 7 July 2009 without informing the court. <i>Case of Bucuria v. Moldova, 10758/05, 2010</i>

Atestăm în corpusul analizat sintagme nominale în care termenul-pivot *hearing* este însoțit de adjective ce primesc sens terminologic și, astfel, contribuie la compunerea unor sintagme specifice domeniului juridic:

- *impugned hearing*;
- *impugned hearing statement*;
- *public hearing*;
- *court hearing*.

Ex. Further *court hearing* were held on 13 and 20 June, 9, 17, and 20 July, 17 and 26 September 2001.

Case of of Pădureț v. Moldova, 33134/03, 2010

Observăm că în îmbinările terminologice bimebre în cadrul cărora determinatul este un lexem din limbaajul general, iar determinantul un adjectiv terminologic, sintagma terminologică capătă valoare terminologică complet nouă grație determinantului, care se raportează la domeniul de activitate al dreptului: *authorised person, cassation court, criminal file, criminal activities, criminal responsibility, forensic doctor, inculpatory evidence, legal representative, unlawful entering, legal aid, substantive head, procedural head*.

Ex. The applicant, who had been granted *legal aid*, was represented by...

Case of of Pădureț v. Moldova, 33134/03, 2010

Ex. The Court found A.P. guilty under Article 101 of the Penal Code, but relieved him from *criminal responsibility* due to the expiry of the five-year limitation period applicable in his case.

Case of of Pădureț v. Moldova, 33134/03, 2010

Ex. The external examination of the body was performed without a *forensic doctor* being present, as provided by the Code of Criminal Procedure.

Case of of Anușca v. Moldova, 24034/07, 2010

Ex. The loss of the photographs of the body does not undermine the results of these *forensic examinations*.

Case of Anuşca v. Moldova, 24034/07, 2010

Ex. Accordingly, there has been a violation of article 3 of the Convention under its substantive *head*.

Ex. Thus, there has been a violation of Article 3 of the Convention under its procedural *head* as well.

Case of Bulgaru v. Moldova 35840/09, 2014

În contextul exemplurilor analizate am considerat necesar să prezentăm o listă de termeni juridici formați prin terminologizare pentru a urmări modificările de sens și, ulterior, noile sensuri cu care aceștia funcționează în domeniul dreptului.

Tabelul 3.1. Termeni juridici formați prin terminologizare

<i>Cuvânt</i>	<i>Sensul cuvântului</i>	<i>Sensul obținut în urma terminologizării</i>
File	A folder for holding loose papers	A record of the court
Case	An instance of something occurring	A cause or suit for trial
Hearing	The faculty of perceiving sounds	The listening to evidence and pleading in a lawcourt
Appeal	Make an earnest or formal request	Apply to a higher court for a reconsideration of the decision of a lower court
Evidence	The available facts, circumstances supporting or otherwise a belief...	Information given personally or drawn from a document tending to prove a fact in a lawcourt
Chamber	Room	1. Rooms used by barristers, esp. in the Inns of Court 2. A hall used by a legislative or judicial body
Act	Something done, an action	1. A document attesting a legal transaction 2. A written ordinance of a parliament or other legislative body

Suit	A set of outer clothes of matching material for men...	A petition to a person in authority
------	--	-------------------------------------

Observațiile efectuate asupra acestor exemple au scos la iveală faptul că terminologizarea este un mod foarte productiv de formare a termenilor. Datorită faptului că terminologia juridică a evoluat și evoluează în strânsă legătură cu societatea, inovarea lexicului specializat are loc prin crearea unor unități terminologice noi utilizând limbajul general care au dobândit un sens specializat prin utilizarea constantă în contexte juridice, inserare în sintagme, definiții legale...Crearea acestor noi unități terminologice are drept scop acoperirea golurilor formate odată cu apariția unor noi concepte ce aparțin unui domeniu specializat. În urma trecerii acestor lexeme din LC în LS, în cazul nostru cel juridic, are loc modificarea sensului termenului, proces numit *terminologizare* sau *resemantizare*. Astfel, cuvintele cu sensuri multiple (polisemantice) din vocabularul general devin termeni juridici prin delimitarea și precizarea sensului sau prin selectarea unui sens între mai multe posibile. Prin modificările de sens o parte din termenii polisemantici menționați anterior, proveniți din LC, funcționează ca omonime. Acest fenomen este firesc pentru termenii polisemantici și, după cum remarca lingvistul rus V.P. Danilenko, în terminologie este posibil ca termenul să se descompună într-atât, încât acesta devine omonim [136].

Elementele de vocabular noi urmează un parcurs de integrare specific. Acești termeni capătă valoare terminologică nouă, devenind unități terminologice cu sensuri noi, adeseori polisemantice, care sunt inserate în dicționare de specialitate. Deși termenii își extind aria de funcționare, sensul lor devine mai îngust, strict specializat, în funcție de necesitățile sistemului terminologic în cadrul căruia sunt utilizați. Terminologizarea reprezintă, de fapt, progresul societății dintr-un anumit domeniu prin formarea unor noi termeni din resursele deja existente din cadrul unui limbaj. Cercetătorii subliniază că, în prezent, cea mai mare parte a neologismelor o constituie termenii, iată de ce schimbările semantice într-o limbă sunt în mare parte cauzate de dezvoltarea de noi sensuri terminologice pe baza unor sensuri ale cuvintelor din limbajul general. Terminologizarea ține de modul semantic de formare a termenilor, și anume crearea de noi termeni prin metaforizarea sau metonimizarea semnificațiilor unor cuvinte bine cunoscute, prin ajustarea valorii sau funcției lor. Cuvintele din limbajul general cu cea mai simplă structură semantică sunt folosite mai des în terminologizare decât alte cuvinte.

În terminologia dreptului, ca și în alte terminologii, întâlnim, de asemenea, fenomenul de **determinologizare** sau banalizare a termenilor, care are loc atunci când termenii juridici pătrund în limbajul comun pentru a suplini un gol într-un câmp semantic. Procesul de determinologizare se definește drept un fenomen pe parcursul căruia are loc pierderea legăturilor asociative ale

termenului cu conceptele unui sistem conceptual, iar ca urmare, apare un nou sens și creșterea combinabilității cu alte lexeme. Ca urmare a acestui proces, termenul se transformă într-un cuvânt care aparține limbajului comun și pierde legătura cu conceptul de bază pe care îl desemna. Deși reprezentanții școlilor terminologice tradiționale nu au studiat acest fenomen, deoarece investigațiile lor erau orientate doar spre termenii înregistrați în dicționare, în etapa actuală numeroși cercetători sunt preocupați de fenomenul în discuție grație tendinței tot mai active de pătrundere a termenilor specializați în mediul limbajului comun. Considerăm acest proces normal și bine-venit, deoarece astăzi importanța dreptului și cunoașterea noțiunilor de bază sunt primordiale pentru toate categoriile de cetățeni.

În cele ce urmează, vom analiza exemple selectate din corpusul studiat care vor ilustra fenomenul determinologizării și extinderea ariei de funcționare a termenului în LC grație contextului utilizat. Spre exemplu, termenul juridic *to summon* (a cita în fața Curții, a convoca), frecvent atestat în deciziile CEDO, se atestă și în limbajul general, extinzând conotația desemnată:

<i>To summon</i>	
Limbajul juridic	Limbajul comun
1. The applicant <i>summoned at his own cost</i> the 4 prosecution witnesses for the appeal court hearing on March 14th 2006 but none of them shown up at the hearing. <i>Decision Bouhajla v. France (19899/08)</i> 2. The Court considers that the applicant company in the present case <i>was not properly summoned</i> to the hearing of 7 July 2004. <i>Case of Bucuria v. Moldova, 10758/05, 2010</i>	1. Because he destroyed all of the objects Norman Bridewell used <i>to summon the demon</i>. 2. John Dee was trying <i>to summon angels</i>, but evil travels under its own power and he actually <i>summoned demons</i> and the demons forged this book. <i>N. Bridwell, How to care for your monster</i>

Dacă în TJ observăm că lexemul analizat funcționează cu un sens specific, destul de îngust, în urma procesului determinologizării termenul își lărgeste sfera de utilizare și capătă o conotație parțial nouă, deoarece *to summon the demon* (a invoca, a chema diavoli) păstrează semul comun *a chema, a invoca*, dar prin intermediu metaforei își extinde sensul. Astfel, putem susține că termenul *to summon* a fost parțial determinologizat.

La categoria metaforelor am putea prezenta și lexemul *to steal*:

<i>To steal</i>	
Limbaajul juridic	Limbaajul comun
1. The man was convinced <i>to steal</i> plastic explosives from Pendleton and make bombs for money.	1. They sneak into other gambling joints and try <i>to steal customers</i> .

Termenul juridic *to steal* (*to take something without the permission or knowledge of the owner and keep it*) [164] fiind transferat în LC capătă un sens figurat în expresia *to steal customers*, deși păstrează semul comun „a fura”, ilustrând fenomenul determinologizării parțiale.

În aceeași categorie de termeni utilizați în LC pe calea mecanismului semantic de transformare a sensului cum ar fi metafora putem prezenta lexemul *prison*:

<i>Prison</i>	
Limbaajul juridic	Limbaajul comun
1. As a result of the lawyer's involvement, on 30 January 2009 the applicant was transferred back to <i>Cricova prison</i> . <i>Case of Bulgaru v. Moldova 35840/09, 2014</i>	1. After 10 years I just realised that my marriage became <i>a loveless prison</i> . <i>www.news24.com</i>

Un alt proces semantic atestat în cadrul TJ engleze este **reterminologizarea**, proces care constă în transferul semantic al termenilor dintr-un domeniu științific în altul. Sensurile noi ale termenului devin independente, capătă valori denominative noi, iar contextul diferențiază conținutul și sensul termenului în funcție de sistemul terminologic în care el pătrunde. Astfel de termeni devin interdisciplinari, denumind obiecte și fenomene ce pot fi atestate în mai multe domenii, conducând la apariția sau dezvoltarea polisemiei.

Termenul *cell* din domeniul biologic cu sensul de *celulă* „element constitutiv fundamental al organismelor vii...” [151] obține în domeniul dreptului semnificația „încăpere din închisori unde sunt ținuți arestații sau condamnații” [164].

<i>Cell</i>	
Limbaajul științific	Limbaajul juridic
<i>The basic unit of living</i> Ex. The <i>cell</i> consists of a nucleus, a membrane and a cell wall. [164]	<i>A room in prison</i> Ex. Since he refused to make a confession, he was subjected to such acts of violence as being struck and slapped all over, and was detained in a very cold <i>cell</i> . <i>Case of Bulgaru v. Moldova 35840/09, 2014</i>

Unitatea lexicală *ground* figurează în TJ cu sensul de *reasons specified by the law that will serve as a basis for demanding relief (temei)* [148], iar în limbajul științific, biologic, are semnificația de *solid surface of the earth, form of dry land (pământ, sol)* [164]. Acest termen poate de asemenea servi drept exemplu de terminologizare parțială, deoarece nucleul conotativ rămâne în ambele cazuri identic.

<i>Ground</i>	
Limbaajul științific <i>solid surface of the earth, form of dry land</i> [164] Ex. The scientists have discovered the poor quality of the <i>ground</i> for crops.	Limbaajul juridic <i>reasons specified by the law that will serve as a basis for demanding relief (temei)</i> [148]. Ex. ...under article 449 CCp the examination of the case in the absence of a party was not <i>ground for the revision</i> of the judgment. <i>Case of Bucuria v. Moldova, 10758/05, 2010</i>

Un alt termen juridic care, desemantizându-se, este prezent în mai multe domenii este *bail*, atestat în terminologia juridică cu sensul *money required as security against the temporary release of a prisoner pending trial (cauțiune, garanție)* [148], funcționează și în sport: *cricket – either of the two crosspieces bridging the stumps (bara de sus a porții)* [164], precum și în limbajul comun: *mâner, toartă*.

<i>Bail</i>	
Limbaajul sportiv <i>either of the two crosspieces bridging the stumps</i> [164] Ex. Special heavy <i>bails</i> made of denser wood are sometimes used in windy conditions if the normal light bails are like to be blown off the stumps.	Limbaajul juridic <i>money required as security against the temporary release of a prisoner pending trial</i> [148] Ex. The judge decided to release the offender on <i>bail</i> during the trial.

În concluzie, menționăm că termenii juridici englezi, fiind utilizați în alte contexte, pe lângă sensul primar dezvoltă sensuri noi, ce pot fi identificate doar în context. Utilizarea tot mai frecventă a termenilor în diverse terminologii devine o tendință a științelor actuale, iar interdisciplinaritatea dobândește rolul esențial în formarea unor noi domenii de studiu.

3.2. Polisemia în terminologia juridică în limba engleză

Polisemia lexicală este fenomenul ce se opune monosemiei. Termenul **polisemie** a fost introdus pentru prima dată de către Michel Bréal în 1897 pentru a caracteriza capacitatea cuvintelor de a dobândi un sens nou care coexistă cu cel vechi.

Numeroși lingviști au fost preocupați de problema polisemiei și ulterior acest termen a fost explicat din diverse perspective lingvistice. Din punctul de vedere al terminologiei interne, unde, pentru a se atinge obiectivul asigurării unei comunicări non-ambigue între specialiști, era necesară definirea limbajelor de specialitate în opoziție cu limba naturală și, implicit, distingerea termenului de cuvânt, polisemia este considerată o anomalie, o imperfecțiune, care trebuie corectată prin intervenția organismelor de standardizare. Spre exemplu, cercetătorul H. Béjoint consideră polisemia drept o imperfecțiune care împiedică funcționarea corectă a comunicării și care trebuie eliminată cât mai curând posibil [82].

Reamintim, în același context, opiniile susținute de terminologii tradiționaliști, care susțin că în scopul asigurării înțelegerii adecvate și corecte a comunicării specializate, termenii trebuie să fie caracterizați prin *univocitate*, *monoreferențialitate* și *precizie*. Termenul ar fi, în primul rând, monoconceptual și aceasta face din el o unitate lingvistică monoreferențială și, indirect, monosemantică [97, p. 60]. Spre exemplu, după părerea lingvistului Louis Guilbert, *univocitatea este un ideal* care ar trebui atins în comunicarea specializată [110]. Postulatul dat, care este și o poziție extremă susținută de reprezentanții școlii austriece, poate fi realizat, după părerea noastră, doar în cadrul existenței unui limbaj perfect și omogen.

Totuși, la mijlocul anilor '90 ai secolului al XX-lea, apar curente și noi studii care pun în evidență un aspect controversat în ceea ce privește termenii, și anume **polisemia** (ambiguitate sistematică), un punct de vedere ce este „sanționat” de practica lexicografică și combate abordarea onomasiologică a terminologiei clasice. Reprezentanții cei mai de văză care au contribuit enorm la dezvoltarea terminologiei într-o perspectivă nouă sunt François Gaudin, Monique Slodzian, Rita Temmerman și Maria Teresa Cabré.

Problema discutată s-a aflat și în centrul atenției lingvistului Gr. Cincilei, care definește forma clasică a polisemiei drept cazul în care un *termen autonom* (substantiv, adjectiv, verb, adverb) deține mai multe sensuri distinctive [93, p. 13]. În urma identificării anumitor particularități ale cuvintelor polisemantice, și anume existența mai multor seme în interiorul cuvântului polisemantic, optăm pentru utilizarea termenului **polisememie**, deoarece trăsătura de bază este coexistența a două sau mai multe sememe în cadrul unei forme. Oricum, cert este faptul că polisemia este proprie tuturor limbilor existente și intervine în cazul existenței acelorași expresii care denumesc relativ aceleași noțiuni, dar se referă la realități diferite. Descrierea fenomenului polisemiei, propriu majorității unităților lexicale, se efectuează în planul derivării

semantice și pornește de la stabilirea sensului literal și a relațiilor ce se stabilesc între sensurile termenului polisemantic.

Ținem să evidențiem că sistemul sensurilor oricărui termen polisemantic se dezvoltă treptat, de-a lungul unei perioade îndelungate de timp. Acest proces îndelungat implică apariția și dezvoltarea sensurilor noi și în același timp pierderea altor sensuri mai vechi. Tendința actuală de dezvoltare a limbajului englez constă în creșterea numărului total de sensuri, în acest fel sporind din punct de vedere cantitativ și calitativ resursele expresive ale limbajului.

Vocabularul limbii engleze este caracterizat printr-o frecvență mult mai înaltă de termeni polisemantici decât vocabularele altor limbi. Fenomenul poate fi explicat printr-o multitudine de factori de ordin lingvistic, ontologic, gnoseologic sau chiar psihologic, precum și prin caracterul preponderent monosilabic al limbii engleze și grație predominanței termenilor-rădăcină. Cu cât mai înaltă este frecvența relativă a cuvântului, cu atât mai mare este numărul variațiilor ce constituie structura sa semantică și, respectiv, cu atât mai multe sensuri va dobândi acest cuvânt. Una dintre cauzele principale ale acestui fenomen rezidă în caracterul inegal în care se dezvoltă, pe de o parte, limba, iar, pe de altă parte, viața socială și cunoștințele noastre despre realitatea înconjurătoare, adică gândirea [44, p. 67]. Ideea este susținută și de lingvistul Gérard Cornu, care susține că *polisemia se explică printr-o evoluție mai rapidă a dreptului în raport cu limba. În limbajul dreptului, ca și în limbajul curent, numărul noțiunilor este incontestabil mai mare decât cel al semnelor lingvistice. Noțiunile juridice sunt mult mai numeroase decât cuvintele pentru a le numi* [94]. Polisemia juridică este de altfel în stare de a da termenilor juridici un puternic efect de ambiguitate, deoarece e imposibil a interpreta un termen polisemantic izolat de context.

O altă cauză a existenței acestui fenomen este coexistența aceluiasi termen în diverse realități lingvistice. Astfel, un termen, un cuvânt sau o sintagmă prezente în limbajul general au un anumit sens, dar în cadrul unui metalimbaj capătă un sens nou, diferit. Aceste circumstanțe favorizează apariția fenomenului polisemiei. Originea termenilor polisemici rezidă în analogia dintre două concepte, fapt care permite ca denumirea unuia să fie folosită în denumirea altuia, creând astfel un termen nou în baza asemănărilor semantice parțiale. Prin intermediul derivării semantice, care se manifestă sub forma polisemiei cuvintelor, se creează termeni și sensuri noi. Potrivit opiniei profesorului R.A. Budagov, *polisemia constituie o însușire inherentă a oricărei limbi naturale, fiind una dintre manifestările legii economiei eforturilor din limbă* [134, p. 129]. După aprecierea acestui lingvist, circa 80% din lexicul activ al limbilor actuale sunt compuse din cuvinte polisemantice. Opiniile altor lingviști cu privire la cauzele apariției polisemiei sunt de ordin extralingvistic, explicând fenomenul dat prin disproporția ce există între numărul limitat de mijloace de exprimare de care dispine o limbă, pe de o parte, și caracterul nelimitat al realităților umane ce se cer exprimate, pe de altă parte.

În același context, cercetătoarea Maria Teresa Cabré consideră că *termenii reali sunt potențial polisemantici*, semnificatul lor putându-se extinde și multiplica în diverse domenii de specialitate...Termenii își pot prezenta polisemia în dublu sens:

- o unitate utilizată în mod specific într-un domeniu poate fi utilizată din nou într-un alt domeniu cu același sens;
- plecând de la aceeași unitate de bază se pot obține sensuri diferite, dar care în esență coincid [89].

Pentru a completa ideile expuse, prezentăm și opinia lingvistului M. Bouvert, care consideră că în realitate, termenii sunt supuși nu numai fenomenului polisemiei, ci și celui al sinonimiei. Termenul nu este, prin urmare, monosemantic intrinsec [87, p. 18].

Raportându-ne la metalimbajul juridic, putem afirma că acest limbaj prin esența sa nu este uniform, nu conține concepte universale identice, deoarece fiecare sistem legislativ național operează cu anumiți termeni cu ajutorul cărora sunt exprimate normele și prevederile legislative ale fiecărui stat în parte.

Tehnica legislativă prevede că terminologia legii trebuie să fie precisă, accesibilă și unitară. Polisemia unor cuvinte din TJ vine în contradicție cu cerința exprimării clare și precise a conceptelor juridice. De aceea, una din problemele centrale în tehnica legislativă este asigurarea unei accepții tehnice riguroase a acestor termeni, prin utilizarea lor în contexte juridice. Astfel, ei devin termeni juridici prin delimitarea și precizarea sensului sau prin selectarea unui sens dintre mai multe posibile.

În virtutea conservatorismului său recunoscut, TJ actuală păstrează numeroși termeni din vocabularul comun, pe care îi utilizează cu accepția lor uzuală. Acest fapt poate fi explicat prin coexistența aceluiași termen în diverse realități lingvistice. Un număr considerabil de termeni de bază, ce exprimă concepte fundamentale din domeniul dreptului, drept urmare a frecvenței de uz în texte cu un grad înalt de specializare diferită, dezvoltă extinderi de sensuri ori modificări semantice. Astfel, un termen, un cuvânt sau chiar o sintagmă în limbajul comun au un sens specific, dar în TJ termenul poate avea un alt sens. În funcție de scopul comunicării, termenul capătă un sens specific în anumite circumstanțe. În cazul termenilor polisemantici contextul alege un sens, concordând semantic constituenții în unitatea comunicativă, contextul poate crea chiar o nouă semnificație. Structura sintagmatică este cea care precizează alegerea unui sens concret într-un context dat. În acest context e important să menționăm opinia savantului Gr. Cincilei, care consideră polisemia în dimensiunea sa paradigmatică fiind în legătură strânsă cu omonimia. În plan sintagmatic, polisemia se manifestă la nivel textual [11].

Influența reciprocă dintre limbajul de specialitate și limba comună se poate exercita prin extindere metaforică. Într-o primă fază, limbajul de specialitate preia cuvinte din limba curentă,

căroră le extinde sensul prin metaforă. O a doua fază, poate și mai interesantă, este cea în care terminologia de specialitate intră, prin extensiune semantică, adesea prin intermediul vorbirii familiare, în limbajul curent. Aici se impune, credem, concluzia ce ține de dinamismul dezvoltării polisemiei: cu cât mai multe sensuri are un termen, cu atât mai rapid acesta se dezvoltă și devine cunoscut vorbitorilor.

Este evident că TJ nu se limitează la termenii cu apartenență juridică exclusivă, acesta se extinde asupra tuturor cuvintelor pe care le folosește dreptul într-o accepție care îi este proprie și astfel înglobează toți termenii care, având cel puțin un sens în folosirea obișnuită și cel puțin un sens diferit, referitor la drept, sunt marcați de polisemie, care ar putea fi numită externă [94, p. 14], spre deosebire de polisemia internă – în cazul termenilor juridici care au mai multe sensuri în domeniul dreptului. I. Meyer și K. Mackintosh numesc acest fenomen *polisemie intradomenială*, iar tipul de polisemie manifestat în momentul în care termenii ajung în contexte ce țin de limba comună, sunt supuși unui proces de determinologizare și capătă conotații proprii este fenomenul prezentat sub numele de *polisemie extradomenială* (proces de migrare a termenilor specializați spre limba comună). Angela Bidu-Vrănceanu analizează acest tip de polisemie în lucrările sale sub denumirea de polisemie externă sau dinamică semantică și, respectiv, polisemie internă, susținând că *polisemia trebuie considerată firească pentru termenii care trec dincolo de domeniul lor și prezintă un interes major în terminologia externă sau într-o terminologie dinamică. Polisemia externă poate fi o dovadă a extinderii termenilor în limba comună și a asimilării lor de către vorbitor* [6, p. 114-115].

În cele din urmă, putem constata că polisemia termenilor juridici este o marcă lingvistică esențială a TJ. Dezvoltarea de noi sensuri, apropiate sau mai îndepărtate de sensul primar, specializat, depinde de factorii extralingvistici. Transformarea acestor termeni de specialitate are loc prin situarea lor la periferia lexicului limbii literare actuale și prin folosirea lor repetată în contexte juridice. Majoritatea cuvintelor din limbajul comun devenite ulterior termeni ai TJ își păstrează doar parțial semnificația primară. Majoritatea acestor sensuri iau naștere prin metaforă. Anume grație metaforei și metonimiei are loc terminologizarea lexemelor din limbajul comun, fapt care nu deposează termenul de semnificația sa primară, astfel dobândând o accepție terminologică nouă în baza contextului specializat.

3.2.1. Tipologia sensurilor în sfera termenilor juridici englezi

Este evident că termenii cu dublă apartenență sunt mult mai numeroși și înregistrează o frecvență de utilizare mai înaltă decât termenii cu apartenență juridică exclusivă. Deoarece știința dreptului este o știință interdisciplinară, un număr considerabil de concepte și termeni au fost preluați din alte domenii și au fost specializați pentru exprimarea unor semnificații juridice,

favorizând astfel fenomenul polisemiei interdomeniale. Profesorul Ion Dumbrăveanu, în articolul *Note privind utilizarea și „canonizarea” unor termeni lingvistici*, prezintă exemple de cuvinte și sintagme terminologice din lexicul comun ce sunt utilizați în sfera jurisprudenței: *urmărire, vătămare corporală, martor, făptuitor, bănuț, începerea urmăririi penale* [32]. Decodarea și impunerea noilor sensuri depinde în mod esențial de contextele lingvistice și extralingvistice în care apar termenii.

Astfel, în structura TJ engleze putem afirma cu siguranță că există două categorii de termeni:

1. *Termeni care aparțin în exclusivitate terminologiei juridice:*

Exemple din engleză: *magistrate, jurisdiction, tort* etc.

Exemple din română: *dol, judiciar, comodat, rechizitoriu* etc.

2. *Termeni care aparțin în același timp limbajului comun și celui specializat.* Acestea sunt cuvinte polisemantice create fie prin dezvoltarea unui sens juridic, fie prin extensiunea semantică a anumitor termeni juridici.

Exemple din engleză: *court, to appeal, charge, to claim, case, civil, brief, sentence, evidence, bench, Bar, conviction* etc.

Exemple din română: *a achita, anchetă, apel, recidivă, termen* etc.

Ținem să evidențiem că termenii din ambele categorii adoptă trăsăturile distinctive ale terminologiei specializate în cadrul căreia sunt utilizați, astfel devenind univoci și nu mai pot crea relații de sinonimie cu alți termeni.

Ca tipologie privind dubla apartenență a cuvintelor la vocabularul comun și la vocabularul specializat, distingem:

- *Termeni cu dublă apartenență, care posedă același sens în terminologia juridică și în întrebuințarea curentă. Mai exact, numeroși termeni păstrează în utilizarea principală din domeniul dreptului sensul primar din limbajul comun.*
- *Termeni al căror sens juridic îl reprezintă transpunerea particulară, cu același sens sau fără modificări, a unui sens generic comun.*
- *Termeni al căror sens juridic s-a născut din sensul figurat.*

În studiul nostru, vom supune cercetării termeni juridici englezi frecvenți în cadrul numeroaselor decizii și hotărâri ale CEDO pentru care găsim mai multe accepții în diverse domenii, atât limbaje specializate, cât și limbajul general, dezvoltând o *polisemie externă*. Pentru efectuarea cercetării, au fost selectați termenii care înregistrează o înaltă frecvență de utilizare. Spre exemplu, lexemul *court* ilustrează cu ușurință fenomenul polisemiei externe, termenul aparține atât limbajului comun (cinci semnificații diverse, inclusiv sport), cât și celui specializat (1 sens): *an assembly of judges or other persons acting as a tribunal in civil and criminal cases* [164].

Ex. It is therefore impossible for the *Court* to conclude that an affective official investigation took place.

Ex. As for the claim concerning pecuniary damage, the *Court* dismisses it in view of the lack of details provided by the applicant.

Case of Anuşca v. Moldova 24034/07, 2010

În corpusul analizat, termenul *court* atestă o frecvență de utilizare foarte înaltă, în majoritatea cazurilor fiind întrebuințat ca un lexem simplu, fără determinanți. Considerăm că pentru receptorii nespecialiști, respectiv care nu posedă competență comunicativă în domeniul dreptului, acest fapt îngreunează înțelegerea, pe când sintagmele ulterior prezentate cu termenul-pivot *court* conțin mai multă informație și vin să precizeze sensul și categoria instanței. Spre exemplu:

Ex. In November 2006 the applicant applied to the Balti *municipal court* to annul the closure of the investigation.

Case of Anuşca v. Moldova 24034/07, 2010

Ex. On 26 March 2003 the *Centru District Court* sent the case file to the prosecution for re-qualification of the acts committed by the accused.

Case of Pădureț v. Moldova 33134/03, 2010

Ex. The judgement was upheld by the *Supreme Court of Justice* on 30 My 2006.

Case of Pădureț v. Moldova 33134/03, 2010

În cazul termenului *to appeal*, dicționarele de specialitate atestă un singur sens juridic – *to apply to a higher court for a reconsideration of the decision of a lower court* [164], celelalte sensuri aparținând altor domenii:

1. *to make an earnest or formal request;*
2. *to resort to or cite for suport;*
3. *to be attractive or of interest, be pleasing* [164].

Ex. In cases where the courts ruled in favour of the complainant, EUPM advised local police authorities *to appeal the decision*.

Ex. He duly noted that it was possible *to appeal against administrative decisions*.

Ex. The Court of Cassation annulled the judgement and returned the case to the *court of appeal*.

Constatăm că lexemul *to appeal*, în hotărârile și deciziile CEDO analizate, apare în majoritatea cazurilor în diverse sintagme, determinantul deseori fiind de asemenea un termen aparținând domeniului legislativ, contribuind astfel la precizarea sensului strict juridic: *Court of Appeal, to appeal a decision, to appeal a verdict, right to appeal*. Putem susține cu titlu de sinteză că grație faptului că majoritatea termenilor polisemantici nu apar izolați, ci în cadrul anumitor sintagme, înțelegerea și utilizarea lor corectă nu va prezenta dificultăți.

În studiul nostru ne vom limita la prezentarea acestor termeni juridici englezi polisemici care ilustrează fenomenul polisemiei externe, termeni incluși atât în dicționarele de specialitate, cât și în cele de uz comun. Termenii ilustrați au demonstrat încă o dată caracterul lor polisemic, prezentând concepte ce aparțin diferitor sisteme terminologice: sport, lingvistică și nu în cele din urmă – jurisprudență. Observăm cum unul și același termen are semnificații diferite în diverse domenii. Frecvența cu care apare un anumit sens al cuvântului și domeniul lui de întrebuințare determină locul lui în structura semantică a cuvântului. Abordarea nouă a polisemiei explică circulația conceptuală și migrația conceptelor exprimate de acești termeni, aceste unități terminologice devinind *termeni interdomeniali* sau *termeni interdisciplinari*.

Polisemia se atestă atât la nivelul interdisciplinar al domeniilor terminologice, cât și în cadrul unei singure terminologii – polisemia internă. Tipul dat de polisemie caracterizează termenii juridici care posedă două sau mai multe sensuri în interiorul aceluiași domeniu. Fenomenul este specific, de regulă, pentru termenii reprezentativi din punct de vedere noțional și cel al frecvenței. Acest fenomen poate fi explicat atât prin caracterul neomogen al TJ, cât și prin existența a numeroase subdomenii, metalimbaje juridice. Clasificarea subdomeniilor dreptului poate fi efectuată având la bază diverse criterii: *domeniul dreptului (administrativ, civil, penal...)*, *sursa creării acestui limbaj (judecători, autori de manuale de drept, avocați...)*; astfel, în funcție de subdomeniu, termenul capătă un sens mai specializat și mai precis în comparație cu limbajul juridic în general.

Termenii *case* și *disposition* prezintă un interes aparte, deoarece dezvoltă mai multe sensuri chiar în interiorul domeniului juridic, servind drept exemple ale polisemiei interne. Spre exemplu:

1. *A cause or suit for trial.*

Ex. In this respect the present *case* must be distinguished from other *cases* where the court fail to follow clear rules which leave no room for discretion.

Case of Bucuria v. Moldova 10758/05

2. *A cause that has been decided and may be cited leading case.*

Ex. *Court case rulings* and other *case law examples* were also collected for a new *electronic case law database* for use by Member States.

3. *The sum of the arguments on one side, esp. in a lawsuit that is our case.*

4. *A valid set of arguments have no case* [148].

Disposition este, de asemenea, un termen ce ilustrează cu excelență fenomenul polisemiei interne în interiorul metalimbajului dreptului:

1. *the act of transferring something to another's possession (testamentary disposition);*

2. *a final settlement of a case by court (in this sense it is more widely used in the USA, in the UK this term is usually confined to decisions of juvenile courts);*

3. *a provision in a statute (general dispositions) [148].*

General dispositions este o unitate lexicală contextualizată grație poziției formale dintr-un document – în cazul exemplelor selectate, este situată la începutul oricărei hotărâri judecătorești emise.

Din aceste exemple rezultă cu claritate că polisemia juridică se atestă nu numai la nivel interdisciplinar, ci și la nivel intradisciplinar (în cadrul unui singur domeniu), iar fenomenul poate fi numit drept un fenomen lingvistic omniprezent în terminologia juridică. Situațiile de polisemie internă pot fi soluționate prin utilizarea și impunerea unor termeni distincți pentru fiecare concept și sens în parte al termenului în vederea dezambiguizării comunicării.

E important de menționat că și în interiorul corpusului de termeni latini utilizați în TJ engleză există fenomenul polisemiei. Acest fenomen poate fi explicat prin faptul că majoritatea termenilor latini au pătruns în limba engleză cu 2000 de ani în urmă, perioadă pe parcursul căreia au fost supuși numeroaselor transformări și adaptări determinate de schimbările și cerințele societății. Astfel, spre exemplu, termenul *ius civile* (civil law) are sensuri multiple care s-au dezvoltat pe parcursul istoriei chiar și în interiorul dreptului roman. În timpul Imperiului Bizantin și în Evul Mediu în Europa, *ius civile* semnifica dreptul roman în general. În sens mai larg, semnifică un drept prescris, ce este opus *ius divinum* și *ius naturae* (natural law). Mai târziu, *ius civile*, grație celebrei lucrări *Corpus Iuris Civilis*, dezvoltă sensul conceptului pe care îl utilizăm și astăzi, de *drept civil*.

Ținem să evidențiem că astfel de diferențe există de asemenea și în utilizarea aceluiași termeni latini în diferite sisteme de drept. Referindu-ne la TJ engleză, exemplul selectat prezintă același termen în două sisteme de drept ce utilizează limba engleză: dreptul continental (Continental Law) și Common Law. Termenul *exitus* în dreptul continental semnifică *moarte* (outcome, final result, termination), pe când în dreptul englez are un sens opus, și anume *urmași, copii, descendenți*.

Studiul nostru confirmă ideile expuse anterior, demonstrând că în marea lor majoritate, termenii juridici în limba engleză, inclusiv cei din jurisprudența CEDO, au o semnificație și în limbajul comun, fiind considerați termeni cu o dublă apartenență. Această idee dovedește încă o dată postulatul conform căruia polisemia terminologică este un fenomen propriu termenilor juridici (inclusiv celor din jurisprudența CEDO), iar polisemia terminologică trebuie acceptată ca fenomen natural, considerat de numeroși cercetători ca o caracteristică universală a acestui domeniu [94].

3.2.2. Polisemia la nivelul categoriilor lexicale ale limbii

În cadrul temei abordate se impune analiza fenomenului polisemiei la nivelul categoriilor lexicale ale limbii. Unele cercetări din domeniu consideră acest fenomen propriu tuturor părților de vorbire. Nu suntem de acord cu opiniile [79] potrivit cărora polisemia este caracteristică tuturor categoriilor lexicale ale limbajului. Susținem părerea cercetătorilor care afirmă că fenomenul este specific doar categoriilor lexicale de bază ale unui limbaj, astfel manifestându-se doar la nivel de *substantiv, verb, adjectiv*.

Polisemia la nivelul substantivelor

Polisemia la nivelul substantivelor constituie rezultatul unei operațiuni de ștergere (neutralizare) a semului sau de adăugare a noi seme, regrupate în jurul unui centru semic comun. Centrul semic comun permite realizarea acestei paradigme. În cazul dispariției semelor specifice unui anumit metalimbaj, dicționarele apelează la procedura extinderii sensului.

Lingvistul Ion Guțu, în monografia *Semnul estetic și dimensiunea nivelurilor sale de interpretare* [98, p. 75], a prezentat analiza efectuată în limba germană de către lingvistul I. Olsanski, care a evidențiat trei dimensiuni posibile ale polisemantismului substantivelor. La nivelul semnului lingvistic ordinar, fenomenul este clasificat în următoarele categorii:

1. *polisemanți obișnuiți* – 2-4 semnificații;
2. *multisemanți* – 5-10 semnificații;
3. *megasemanți* – mai mult de 11 semnificații.

Examinând substantivele din tabelul termenilor juridici selectați din hotărârile și deciziile CEDO, am observat că majoritatea aparțin clasei polisemanților obișnuiți, iar pentru a exemplifica prezentăm următorii termeni:

1. Polisemanți obișnuiți – *contribution, Bar, conviction, bench, sentence, claim, clause, allegation, derogation, evidence, verdict*;
2. Multisemanți – *contract, case, agreement, defence, testimony, bill, judge, judgement*;
3. Megasemanți – *charge, law, right*.

O atenție deosebită trebuie acordată termenilor (substantivelor) ce au o rată înaltă polisemantică – mega- sau supersemanți, termeni ce au mai mult de 10-11 sensuri. Megasemanții sunt de obicei termeni ce denumesc obiecte și concepte generale, ce au o importanță și o utilizare frecventă în plan cognitiv. Astfel, putem înainta postulatul deja expus de către lingvistul I. Olsanski conform căruia cu cât mai multe semnificații are cuvântul, cu atât mai activ se dezvoltă și se răspândește acesta [141].

În urma studiului realizat am constatat că polisemia este un fenomen frecvent la nivelul substantivelor și doar datorită contextului lexical se evită ambiguitatea și interpretarea greșită a acestor termeni.

Polisemia la nivelul verbelor

Analiza corpusului a permis să constatăm că fenomenul polisemiei înregistrează o frecvență tot atât de înaltă pentru verbe ca și pentru substantive. Sensul verbelor polisemantice este determinat și depinde în mare măsură de relațiile semantice pe care un verb le stabilește. E necesar să ținem cont de dimensiunile structurale ale verbelor, de legătura strânsă dintre sensul lexical și sensul gramatical și de formulele-tip ale sensurilor verbale. Dezambiguizarea sensului unui verb polisemantic poate fi efectuată grație circumstanțelor sintagmatice în care este utilizat acesta, precum și complementelor ce urmează fiecare verb în parte, dar în cea mai mare măsură în funcție de tipul predicatului. Spre exemplu, verbul *to conclude* în terminologia juridică are sensurile:

- *to finish*;
- *to reach a decision*.

Cu toate că aceste verbe sunt sinonime, ele sunt urmate de complemente nominale diferite, care determină utilizarea unui anume substantiv. Spre exemplu:

- *to finish* este de obicei întrebuițat cu determinanți-substantive: *meeting, debate, investigation, discussion, contract*.

Ex. While definite predictions are impossible, the Office of the Prosecutor has estimated that it will take about another four years *to finish investigations* now planned, and at least 10 years to complete foreseeable trial and appeal proceedings.

- *to reach a decision* – *treaty, deal, truce, agreement, sale, decision*.

Ex. The participants were also under increasing pressure by the international community *to reach an agreement*.

Ex. There are standard approaches which enable the court *to reach a decision* fairly expeditiously.

În cadrul prezentei cercetări e necesar să prezentăm clasificarea efectuată de către academicianul Silviu Berejan, care delimitează două categorii de verbe clasificate din punctul de vedere al corelației dintre gramatica și semantica verbului, precum și al contextului de întrebuițare:

1. *verbe cu caracteristici sintagmatice și sensuri ușor predictibile, care se pretează unei interpretări semantice prin formule-tip alcătuite dintr-un verb însoțit de un substantiv*;
2. *verbe cu sens lexical vag, cu o structură semantică difuză, care pot intra concomitent în mai multe câmpuri conceptuale și cărora marea majoritate a dicționarilor explicative le atribuie un număr exagerat de sensuri* [5].

Analizând a doua categorie de verbe, cercetătorul susține că *cu cât mai puțin precis și mai puțin concret este sensul lexical al verbului, cu atât mai multe accepțiuni (variante lexico-*

semantică) i se atribuie în dicționarele explicative. Iar verbele cele mai polisemantice se pomenesc, oricât ar părea de curios, cele mai golite semantic, verbele cu un conținut vag, difuz, erodat, în fond, verbele maximal desemantizate, care nu au sens lexical individual [5, p. 187]. Susținem această opinie, iar studiul efectuat asupra corpusului ne-a permis să identificăm un număr considerabil de astfel de verbe, a căror analiză relevă faptul că particularitățile funcționale ale acestor categorii de verbe pot fi evidențiate și stabilite în funcție de contextul discursiv în care sunt utilizate.

Polisemia adjectivală

Acest tip de polisemie depinde de circumstanțele sintactice de utilizare a adjectivului, deoarece adjectivul, determinând un substantiv, poate să-și schimbe sensul doar în funcție de substantivul cu care va fi întrebuințat. Spre exemplu, adjectivele *legal*, *lawful* sunt identice sub aspect semantic, dar diferă din punctul de vedere al combinațiilor contextuale. Astfel, adjectivul *legal* servește drept determinant pentru substantive ca *person*, *aid*, *act*, *decision*, *proceedings*, *separation*, *provision*, *representative*, *estate*, *fraud*, iar substantivele *custody*, *process*, *possession*, *order* sunt mai des utilizate cu adjectivul *lawful*. Spre exemplu:

Ex. Every natural or *legal person* is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions.

Ex. Once a complaint is received in an official manner from the alleged victim or her/his relatives, an investigation is immediately launched which would lead to a *legal decision*.

Ex. It also raised cases with the Public Prosecution Department, asking for the initiation of *legal proceedings* against suspected offenders.

Ex. It was suggested that the term "*lawful custody*" needed further clarification.

Ex. Victims and their *lawful representatives* are entitled to appeal court verdicts by way of cassation.

Ex. No jail personnel shall use unnecessary force on inmates, except for legitimate self-defense or in cases of attempted active and passive physical resistance to a *lawful order*.

În unele cazuri ambele adjective, atât *legal*, cât și *lawful*, pot fi întrebuințate fără a perturba sensul expresiei, spre exemplu: *legal writ*, *legal representative* – *lawful writ*, *lawful representative*. E important de remarcat că aceste adjective, spre deosebire de substantive, pot fi combinate și cu alte substantive fără diferență de sens.

În legătură cu polisemia apar multiple probleme cu caracter controversat: delimitarea polisemiei de omonimie, existența cuvintelor polisemantice în cadrul unui context. Este bine cunoscut rolul contextului în realizarea polisemiei și utilizarea corectă a cuvintelor polisemantice. Însă polisemia nu presupune doar sensurile ce sunt legate contextual și nu se manifestă exclusiv în context. Absolutizarea unor asemenea criterii ar însemna, implicit, negarea capacității unităților lexicale de a cumula multiple sensuri și definirea limbii drept un ansamblu

de etichete. Cuvintele polisemantice dispun de o dominantă semantică – sensul principal, general, ce „polarizează” celelalte înțelesuri [47].

Din punctul nostru de vedere, polisemia creează riscul de neînțelegere a mesajului juridic și vine în contradicție cu cerința fundamentală a limbajului juridic – exprimarea clară și precisă a conceptelor juridice. Folosirea în paralel, în același act normativ, a două noțiuni prin care să se desemneze aceeași operațiune nu este agreată. Considerăm că pentru a evita confruntarea înțelesului, soluțiile în domeniu sunt următoarele:

1. Evitarea în textul juridic a aceluiași termen utilizat cu sensuri diferite și întrebuințarea termenului mereu cu același sens. Aceasta înseamnă că o noțiune trebuie să fie desemnată prin același termen, că monosemia trebuie să fie dominantă în elaborarea textelor juridice, deoarece termenii corect definiți sunt garantul principal al exactității elaborării corecte a actelor normative.

2. Este necesară precizarea domeniului căruia îi aparține termenul și introducerea lui într-un context.

3.3. Considerații privind sinonimia în terminologia dreptului englez

În investigația noastră vom examina unul dintre cele mai importante procedee de îmbogățire a limbajului – *sinonimia*. Vom aborda sinonimia atât în cadrul termenilor simpli englezi, cât și în cel al unităților sintagmatice terminologice – al sinapsiilor, selectate din corpusul analizat.

Incursiunea preconizată în domeniul sinonimiei are drept obiectiv major examinarea definițiilor sinonimelor și schițarea în linii generale a divergențelor asociate cu aceste definiții. Fenomenul sinonimiei din limba engleză a constituit obiectul cercetărilor lingvistice pe parcursul unei perioade îndelungate: printre primii cercetători clasici din domeniu sunt Nyda (1975), Lyons (1977), Leech (1981) și Cruise (1998). Studiile lingvistice din domeniul sinonimiei au avut drept rezultat formularea diverselor definiții și tipologii ale acestui proces.

În literatura de specialitate termenul **sinonimie** cunoaște mai multe interpretări. Astfel, potrivit opiniei Mariei Teresa Cabré, putem considera sinonime două unități ce denotă același concept [89, p. 188].

Cercetătoarea Liliana Alic definește sinonimia drept *relația de echivalență dintre două sau mai multe unități a căror formă diferă* [79, p. 90]. Autoarea consideră că această relație bazată pe echivalență nu conduce la o schimbare esențială a sensului enunțului.

În opinia lingviștilor Christian Naylot și Xavier Mignot, sinonimia *este relația dintre două cuvinte sau două expresii ce au același sens sau un sens apropiat*. În cazul sensurilor apropiate, procedeul este numit *parasinonimie* [124, p. 106].

Prezintă interes opinia susținută de către cercetătoarea Ludmila Zbanț, conform căreia *sinonimia este relația de echivalență semantică între două sau mai multe unități lexicale a căror formă diferă, iar sinonimele au același semnificat și semnificanți diferiți. În diverse surse lexicografice, existența unei echivalențe sinonimice se acceptă atunci când, în aceeași situație comunicativă, un glosem substituie un altul, fără a schimba sensul enunțului* [55, p. 377].

Din definițiile menționate putem observa că nu există o părere univocă cu privire la sinonimie, iar numeroasele abordări ale fenomenului converg spre o definiție generalizată conform căreia *sinonimele sunt cuvintele care au (aproximativ) același sens și care pot fi substituite într-un context fără a schimba înțelesul acestuia* [155, p. 7].

Din perspectiva cercetării efectuate, considerăm *sinonime două sau mai multe unități lexicale ce aparțin aceleiași părți de vorbire, denotă un concept identic, dar a căror formă diferă și pot fi substituite în aceleași contexte sintactice*.

Prezența fenomenului sinonimiei în TJ engleză este generată de posibilele interferențe de sens dintre limba franceză și cea engleză. Pentru a ilustra această caracteristică a TJ engleze, lingvistul D. Melinkoff, în lucrarea *The Language of the Law*, prezintă perechi de dublete de sinonime, spre exemplu expresia *give, devise, and bequeath*. Termenii *give* și *bequeath* aparțin limbajului englez vechi, pe când termenul *devise* este de origine franceză [69].

Caracteristicile sinonimelor terminologice nu diferă esențial de caracteristicile sinonimelor din lexicul comun, fiind o clasă paradigmatică cu trăsături semantice atât comune, cât și diferențiatore. Astfel, ea implică examinarea relațiilor contextuale dintre doi sau mai mulți termeni. Drept criterii de stabilire a fenomenului în cauză servesc: *similitudinea sensurilor, distribuția identică, raportarea la același concept*.

În literatura de specialitate au fost examinate diverse tipuri de sinonime: *sinonime totale (absolute)* și *parțiale*, *sinonime după denotat* și *sinonime după semnificat*, remarcându-se posibilitatea de a le delimita potrivit gradului de exteriorizare a unei însușiri sau calități ori ținând cont de predominarea nuanței apreciative sau depreciative în structura lor semantică [47].

În aceeași ordine de idei, menționăm noțiunile introduse de către A. Cruse, care întrebuițează termenul *sinonimie cognitivă* pentru a desemna sinonimia absolută, iar termenul *plesionim* – pentru sinonimia parțială [59].

În cadrul temei abordate, am constatat că relația de sinonimie absolută este un fenomen rar întâlnit în terminologia dreptului și, respectiv, sunt puțini termenii ce îndeplinesc condițiile pentru o sinonimie totală prin identitatea conceptual-semantică, fiind substituibili la nivelul contextului doar în interiorul unui subdomeniu sau al unui context lingvistic. Cea mai clară relație de sinonimie este posibilă doar între termenii monosemantici, cum ar fi cei din limbajul științific, iar în cazul termenilor polisemantici, pentru interpretarea corectă a sensului, de regulă,

se recurge la dezambuguizarea lor contextuală. În cazul dat, doar contextul, căruia îi revine rolul determinant pentru relevarea sinonimiei, va evidenția eventualele diferențe și asemănări de sens. Caracterul aproximativ al sinonimiei este relevat de faptul că există puține sinonime absolute, de aceea se poate afirma că sinonimia este o relație de sens care acordă importanță diferențelor explicite [30, p. 173]. Totuși, analiza corpusului ne-a permis să identificăm perechi de sinonime absolute utilizate în cadrul aceluiași context, deciziile CEDO.

Pentru exemplificare am selectat din corpusul studiat verbele *to annul*, *to revoke*, *to dismiss*, *to quash*, *to recall*, *to reverse*, care alcătuiesc câmpul semantic al verbului *to cancel*, și am efectuat ulterior un studiu comparat. Astfel, examinând definițiile acestor termeni în dicționarele de specialitate, am observat că termenii *to annul*, *to cancel*, *to reject* au un sem comun – *to annul a judgment or judicial proceeding, to deprive it of all force and operation, to declare officially that a document is no longer valid or no longer legally exists* [164]. În continuare, am recurs la prezentarea acestor termeni.

Ex. On 6 February 2003 the Court of Appeal *annulled the lower courts' judgement* and sent the case file for re-examination by the first instance court...

Case of Pădureț v. Moldova 33134/03, 2010

Ex. In the meantime, the applicant's lawyer complained to the prosecutor's office that his client had been subjected to ill-treatment, but on 31 July 2009 *the complaint was dismissed as ill-founded*.

Case of Bulgaru v. Moldova 35840-09, 2014

Ex. On 22 April 2004 *the Court of Appeal quashed the first-instance judgement* and adopted a new one, rejecting all of M's claims.

Ex. On 27 October 2004 *the Supreme Court of Justice rejected the request*.

Case of Bucuria v. Moldova 10758-05, 2010

Ex. On 1 April 2005, *the Prosecutor's General deputy annulled this ordinance* on the ground that the death of Ion Anușca had not been sufficiently investigated.

Ex. *...her complaints had to be rejected...*

Ex. *The decision was cancelled* by the Prosecutor General ' deputy...

Ex. *The Court dismisses this preliminary objection and rejects the Government's objection* that the complaint is ill-founded.

Case of Anușca v. Moldova 24034-07, 2010

Din cele prezentate observăm că legiutorul recurge la verbele *to annul* și *to quash* pentru a exprima același concept și la utilizarea aceluiași determinant – *a judgement*. Considerăm că această pereche de sinonime exemplifică fenomenul sinonimiei absolute, deoarece termenii

menționați, identificați în corpus în mai multe sintagme, pot fi substituiți fără a perturba sensul enunțului.

Totuși, examinând sinonimele din corpusul selectat, ținem să evidențiem că sinonimia din TJ engleză este, de regulă, una parțială, fiind de cele mai multe ori exprimată de termeni identici sub aspect semic, dar deseori diferențiați sub aspect contextual. Conceptul de cvasisinonimie este relația stabilită în cadrul unui context între termeni care la nivelul sistemului se diferențiază din punct de vedere semantic. Acestea sunt sinonime lexicale care sunt practic identice în afara contextului de utilizare, dar care nu pot fi substituiți în orice enunț. În TJ engleză fenomenul cvasisinonimiei, frecvent întâlnit în textele de specialitate, este unanim recunoscut de toți lingviștii din domeniu și are caracter contextual, echivalența semantică existând doar în cazul unor sintagme care desemnează concepte proprii numai dreptului. Chiar dacă la prima vedere unii termeni au sens identic, distribuirea lor va fi diferită, aceștia nu vor fi utilizați în același subdomeniu al dreptului, ci în diferite subdomenii.

După cum menționează unii specialiști în domeniu, tipul dat de sinonimie constituie un dezavantaj al comunicării specializate, deoarece antrenează neutralizarea unor diferențe semantice importante din perspectiva pragmatică [30]. Aceste cvasisinonime creează confuzii și dificultăți de înțelegere și, îndeosebi, de traducere, chiar și pentru specialiștii din domeniu. Pentru un traducător ar fi imposibilă traducerea corectă și întrebuintarea unui anume concept fără o conlucrare cu un specialist din domeniul dreptului, deoarece, pentru juriști, chiar dacă termenii sunt aparent similari, sinonimi, ei evident nu sunt identici. Din contra, acești termeni manifestă diverse subtilități în valoarea lor conotativă.

Cu toate că au fost efectuate numeroase studii în domeniu, sursele lexicografice specializate nu scot în evidență particularitățile sensului și utilizarea adecvată a acestor termeni. Se impune necesitatea creării bazelor de date specifice atât pentru necesitățile traducătorului, cât și ale specialiștilor din domeniu. Astfel de bănci terminologice ar trebui să prezinte multiplele sinonime ale unui concept cu explicarea detaliată a diferențelor și plasarea lor în diverse contexte care ar ilustra sinonimia lor parțială. Alegerea exactă a termenului în astfel de cazuri este de o importanță strategică, deoarece poate duce la interpretări eronate ale unor prevederi legale.

Analiza corpusului lingvistic a devenit metodologia esențială pentru studierea limbajelor specializate în diversele lor aspecte, inclusiv din perspectivă semantică. Studiul nostru este bazat pe un corpus de termeni juridici englezi excerptați din hotărârile și deciziile judecătorești ale CEDO. Corpusul de termeni reprezintă un subdomeniu al dreptului internațional, cu un spectru strict specific ce ține doar de actele normative (hotărârile și deciziile) emise de CEDO. Analizând termenii corpusului disponibil, putem afirma că terminologia juridică engleză atestă

foarte puține cazuri de sinonimie absolută, iar numărul sinonimelor parțiale prevalează în acest domeniu.

Tabelul 3.1. Termenii sinonimici selectați din corpusul examinat

<i>domestic courts – national authorities</i>	<i>pact – treaty</i>
<i>to restrict – to limit</i>	<i>supremacy – highest court</i>
<i>brief – case – folder</i>	<i>law – statute – regulation – legislation</i>
<i>breach – violation</i>	<i>term – period</i>
<i>clause – stipulation – proviso – directive</i>	<i>mainly – principally</i>
<i>contract – agreement</i>	<i>to pass – to adopt</i>
<i>analysis – investigation</i>	<i>issue – matter</i>
<i>to defend – to protect</i>	<i>felony – misdemeanor – crime</i>
<i>offender – criminal</i>	<i>chamber – house</i>
<i>power – authority</i>	<i>ban – prohibition</i>
<i>denial – disproof</i>	<i>doctrine of stare decisis – Case law</i>
<i>intentional – willful</i>	<i>to come into effect – to be enforced</i>
<i>unlawful – illegal</i>	<i>to limit – to restrict</i>
<i>compensation – damages</i>	<i>to reject – to veto</i>
<i>theft – burglary</i>	<i>to propose – to suggest</i>
<i>judgement – decision – verdict</i>	<i>to control – to supervise</i>
<i>term – condition</i>	<i>murder – homicide – manslaughter</i>

Sursa: elaborat de autor

Tabelul prezintă termenii-sinonimi ce au înregistrat cea mai înaltă frecvență de utilizare în cadrul cercetării noastre. Menționăm că majoritatea termenilor se află în raport de sinonimie parțială.

Pentru a confirma cele expuse, din multitudinea de șiruri posibile de sinonime, am selectat trei termeni conceptuali:

- *law* (*act, statute, legislation*);
- *breach* (*violation, infringement, contravention*);
- *contract* (*agreement, treaty, stipulation*).

Alegerea acestor termeni a fost motivată și poate fi explicată prin importanța lor, toți exprimând concepte fundamentale ale sistemului juridic. Vom începe analiza prin prezentarea și confruntarea definițiilor acestor termeni. Spre exemplu, termenul *law* are drept sinonimi termenii *act, statute* și chiar termenul *legislation*.

- *Law* – apare înregistrat în dicționar cu sensurile: 1. That which is laid down, ordained, or established. A rule or method according to which phenomena or actions coexist or

follow each other. 2. A system of principles and rules of human conduct, being the aggregate of those commandments and principles which are either prescribed or recognized by the governing power in an organized society as its will in relation to the conduct of the members of such society, and which it undertakes to maintain and sanction and to use as the criteria of the actions of such members.

- *Statute* – apare actualizat în dicționar cu sens strict juridic: An act of the legislature; a particular law enacted and established by the will of the legislative department of government. In foreign and civil law. Any particular municipal law or usage, though resting for its authority on judicial decisions, or the practice of nations.
- *Legislation* – The act of giving or enacting laws.
- *Act* – act of parliament or statute. The term that describes an act and states what the future law will be for cases arising from it. [148]

După cum putem observa, în definițiile prezentate, cu toate că cele patru echivalente formează o serie aparent sinonimică, iar semul comun al acestor termeni este actul juridic, există multiple diferențe semantice. Spre exemplu, termenul *law* exprimă un concept universal, generic, ce poate fi folosit în toate domeniile dreptului pentru a desemna un document emis de un organ legislativ, pe când *statute* desemnează doar o lege scrisă sau aprobată, denumind astfel în sens mai restrâns actul normativ. Acest termen nu se va întrebuința niciodată drept sinonim pentru termenul *law* în cazul denumirii unui drept, în acest caz legiuitorul utilizează termenul *act*. Termenul *act* este utilizat pentru a desemna un document eliberat de o autoritate prin care se atestă un fapt, o obligație în scris. Vorbind despre drept în general, termenul *legislation* este cel mai potrivit. Se conturează clar concluzia că pe axa sintagmatică acești termeni vor fi întrebuințați în contexte și în combinații diverse, utilizarea și distribuirea lor contextuală fiind diferită: *statute* și *law* pot fi utilizați ca sinonime absolute în cazul unei legi stipulate scrise, pe când *statute*, *law* și *legislation* denotă același concept identic doar în cazul unei stipulări legale scrise ce este în proces de examinare.

Pentru a exemplifica aserțiunile expuse anterior vom prezenta mai multe exemple edificatoare selectate din corpusul analizat:

Ex.1 *The law* (legea) provided, however, for an express obligation to serve the summons personally on the applicant company's representative.

Case of Bucuria v. Moldova 10758/05

Ex. 2 While there may be obstacles or difficulties which prevent progress in an investigation in a particular situation, it may generally be regarded as essential for the authorities to launch an investigation promptly in order to maintain public confidence in their adherence to

the rule of law (respectarea supremației legii) and prevent any appearance of collusion in tolerance of *unlawful acts* (acte ilegale).

Case of Bulgaru v. The Republic of Moldova 3584/09

Ex. 3 Without human rights there is no *rule of law* or democracy.

Fără drepturile omului nu există stat de drept sau democrație.

După cum se observă, în primul exemplu termenul *law* are semnificația identică din dicționar și poate fi substituit cu ușurință cu termenul *legislation*. În exemplele ce urmează, constatăm că termenul este utilizat în calitate de termen-pivot în sintagma nominală *rule of law* fără a pierde semnificația primară, însă nu mai poate fi substituit cu un alt sinonim.

Termenul *act* apare în cadrul unei sintagme nominale cu o frecvență înaltă de întrebuințare în corpus – *unlawful acts* și servește drept determinat. În această sintagmă termenul pierde semnificația primară din dicționarul specializat [148] – *something done, an action* și este un exemplu pentru a ilustra fenomenul polisemiei.

Grație faptului că termenul *statute* are un sem comun cu termenul *law*, în cazul exemplelor ce urmează, el poate fi substituit cu acest sinonim, fapt dovedit de observațiile efectuate grație studiului comparativ englez-român din perspectiva traducerii în limba română în cadrul căreia termenul *statut* este substituit cu termenul lege.

Ex. *The statute* provides for civil liability and criminal penalties for violations of the wiretapping provisions/*Legea* prevede răspunderea civilă și sancțiuni penale pentru încălcările dispozițiilor privind interceptarea.

This statute is being used as a weapon to victimize innocent, law-abiding legal residents./*Această lege* e folosită ca armă pentru victimizarea rezidenților nevinovați care respectă legile.

Eșantionul de termeni prezentat în continuare conține semul comun *încălcare* – *violation, breach, contravention, infringement*, pentru care *The Black's Law Dictionary* prezintă următoarele definiții:

Violation – injury, infringement, breach of right, duty or law; ravishment, seduction. The act of breaking, infringing or transgressing the law.

Breach – the breaking or violation of a law, right, obligation, engagement, or duty, either by comission or omission. Exists where one party to contract fails to carry aut term, promise or condition of the contract.

Contravention – an act which violates the law, a treaty, or an agreement which the party has made/a minor violation of the law.

Infringement – a breaking into; a trespass or encroachment upon; a violation of law, regulation, contract or right. Used especially of invasions of the rights secured by patents, copyrights and trademarks [148].

Toți acești termeni sinonimi exprimă conceptul general de *încălcare a legii*. Analizând însă detaliat definițiile, putem constata că numai *violation* este termenul ce exprimă cel mai vast acest concept și poate fi întrebuințat pentru orice încălcare legală, inclusiv violul, deși în corpus termenul nu a fost atestat cu acest sens.

Ex. *Fourth, the applicant contends that the defendant failed to carry out an examination of the request promptly and therefore acted in **violation of Article 8 of Regulation No 1049/2001**.*

Ex. *Serving nine more years in the penitentiary for **violation of parole**.*

Ex. *The violation of protocol is a **major violation**.*

Ex. *Inspectors General are statutorily independent; have broad power to conduct investigations, audits and reviews of programs, including of fraud and abuse or **violation of law**; and can recommend corrective actions.*

Ex. *Violence against women represents the most serious and most widespread **violation of human rights** in Europe.*

Violența împotriva femeilor reprezintă cea mai gravă și cea mai des întâlnită încălcare a drepturilor omului în Europa.

Ex. *Incorrect assessment of the conditions for admissibility of the appeal, **breach of the duty** to give reasons and **breach of the right to a fair hearing**.*

Ex. *Therefore, the petitioner would like to amend the cause of action to **breach of contract**.*

Deși *violate* și *breach* denotă același concept, încălcarea unei legi, dinamica sensului termenului *violate* este mai vastă, acesta fiind utilizat în diverse contexte, deoarece cuprinde o sferă mai largă de întrebuințare.

Termenul *contravention* denotă de asemenea conceptul încălcării unui drept, a unui statut sau a altui document legislativ, însă este o încălcare minoră, de obicei, de ordin administrativ, care se pedepsește cu amendă.

Ex. *Any person who wilfully or negligently contravenes or cooperate in the **contravention of provisions** issued pursuant to the Act will be liable to fines or to imprisonment for a term not exceeding three months unless a more severe provision is applicable.*

Analiza corpusului investigat ne-a permis să observăm că termenii *breach* și *infringement* denotă concepte mai specifice, *breach* fiind asociat mai des cu contextul dreptului civil și anume

cu contractele, pe când *infringement* apare în domeniul legal stipulând termeni sau condiții legislative. Spre exemplu:

Ex. *They also complain of **infringement of the right** to a fair hearing and misuse of powers by the defendant.*

Ex. *In this connection it is also submitted that there was **infringement of Article 253 EC.***

Ex. *The applicant also alleges **infringement of its rights of defence**, and of the principle of proportionality.*

Pentru a înțelege mai bine relațiile de sinonimie dintre acești termeni în același context, precum și specificul fiecărui termen, considerăm că e necesar să examinăm nu termeni aparte, ci structurile sinaptice ale acestor termeni.

Tabelul 3.2. Cele mai frecvente sinapsii ale termenului *breach*

<i>Breach of this Agreement</i>	<i>Breach of article</i>
<i>Breach of its obligations</i>	<i>Material breach</i>
<i>Breach of the terms</i>	<i>Breach of contract</i>
<i>Breach of duty</i>	<i>Breach of warranty</i>
<i>Breach of provisions</i>	<i>Active breach of contract</i>
<i>Breach of a right</i>	<i>Breach of arrest</i>
<i>A material breach of</i>	<i>Breach of the peace</i>
<i>Breach of any representation</i>	<i>Breach of any covenant</i>

Sursa: elaborată de autor

Structurile de tipul celor prezentate sunt alcătuite dintr-un nucleu comun (termenul-pivot *breach*) și diverși sateliți, ante- sau postpuși. După cum putem observa, majoritatea determinanților aparțin de asemenea domeniului juridic, conferind acestor sintagme un sens restrâns, care exclude orice ambiguitate semantică.

Dintre termenii invocați anterior pentru examinare am considerat reprezentativă seria de termeni *pact – treaty – agreement – stipulation*. De exemplu, termenul juridic *agreement* poate fi exprimat prin patru sinonime: *contract, convention, stipulation, pact*. Cu toate că din punct de vedere semantic toți acești termeni coincid, ei exprimă concepte diferite atât în limba engleză, cât și în limba română. Vom ilustra în continuare aceste diferențe cu ajutorul dicționarului explicativ englez de termeni juridici *The Black's Law Dictionary*:

1. *Agreement* – a mutual understanding between two or more persons about their relative rights and duties regarding past or future performances; a manifestation of mutual assent by two or more persons.

2. *Contract* – an agreement between two or more parties creating obligations that are enforceable or otherwise recognizable at law; the writing that sets fourth such an agreement.

3. *Convention* – a general agreement, esp. agreement on social behavior, esp. one among nations, a multilateral treaty, by implicit consent of the majority.

4. *Stipulation* – A. a material condition or requirement in an agreement, esp. a factual representation that is incorporated into a contract as a term. • Such a contractual term often appears in a section of the contract called *Representations and Warranties*. B. an agreement between attorneys that concerns business before a court and is designed to simplify or shorten litigation and save costs.

5. *Pact* – an agreement between two or more parties, esp. an agreement (such as a treaty) between two or more nations or governmental entities [148].

Termenii *contract* și *agreement* sunt deseori utilizați denotând același concept, dar, după cum putem observa chiar din definițiile prezentate, există totuși o diferență de sens chiar la nivel semantic: toate contractele sunt bazate pe acorduri, dar nu toate acordurile devin contracte. Termenul *agreement* este sinonim parțial cu termenul *promise*, dar *contract* nu poate fi utilizat în calitate de sinonim pentru *promise*:

Ex. *We have reached an agreement and will now enter into a contract.*

Acest exemplu ilustrează diferența semantică și etapele constituirii unui acord. Contractul în majoritatea cazurilor este întocmit în formă scrisă, fiind o prevedere legală, pe când un acord (*agreement*) poate fi și oral. Diferența subtilă de sens poate fi cel mai bine exprimată și explicată cu ajutorul unităților lexicale ce conțin acești termeni. Spre exemplu, termenul *agreement* este întrebuințat în următoarele sintagme:

Tabelul 3.3. Cele mai frecvente sinapsii ale termenului *agreement*

<i>Formal agreement</i>	<i>Valid agreement</i>
<i>Subordination agreement</i>	<i>Outsourcing agreement</i>
<i>Invalid agreement</i>	<i>Agreement of sale</i>
<i>Binding agreement</i>	<i>Underwriting agreement</i>

Tabelul 3.4. Sinapsii ce conțin termenul *contract*

<i>Alternative contract</i>	<i>Consensual contract</i>
<i>Assessment contract</i>	<i>Contract of benevolence</i>
<i>Blanket contract</i>	<i>Contract of record</i>
<i>Bona fide contract</i>	<i>Contract under seal</i>

Sursa: elaborată de autor

Cercetările efectuate au scos la iveală câteva sinapsii în care termenii *contract* și *agreement* sunt sinonime absolute: *voidable agreement* – *voidable contract*, *agreement of sale* – *contract of sale*, *void contract* – *void agreement*, *valid agreement* – *valid contract*,

unconscionable contract – unconscionable agreement. În celelalte cazuri acești termeni nu pot fi substituiți și formează sintagme fixe. Astfel, vom spune *law of contract*, dar niciodată *law of agreement*, *unenforceable contract* sau *agreement of imperfect obligation*.

Din definiția prezentată anterior constatăm că *pact* este sinonim cu *treaty*, ambii termeni fiind utilizați în cadrul dreptului internațional, desemnând *agreement between nations, alliance*.

La prima vedere, termenul *stipulation* este doar o parte a unui acord, contract, având sensul– prevedere, clauză:

Ex. *The stipulations of the contract won't allow you to do that.*

În acest exemplu, *stipulation* aparține subdomeniul dreptului civil sau procedural civil. O examinare mai minuțioasă ne permite să identificăm însă un sens mai puțin cunoscut al termenului *stipulation – acordul întocmit între avocați în vederea soluționării unor clauze cu scopul reducerii cheltuielilor de judecată și a timpului acordat pentru soluționarea unui litigiu* [157]. El poate fi întocmit scris sau oral. Studiul etimologic al acestui termen scoate la iveală o trăsătură specifică a acestui tip de acord, și anume: până în secolul al XI-lea, astfel de acorduri erau întocmite doar în formă scrisă. Astfel, putem constata că *stipulation* este un termen polisemantic în domeniul dreptului. Analiza acestor sinonime ne-a ajutat să constatăm că legăturile semantice dintre acești termeni sunt aproximative, iar semul comun pentru toate elementele analizate este *agreement*.

O altă problemă ce trebuie discutată este existența a doi termeni în cadrul terminologiei juridice, ce denumesc același concept, unul din ei fiind de origine latină. TJ engleză, în general, atestă o frecvență înaltă de sinonime grație influenței limbii latine și a celei franceze. În virtutea tradiției, TJ engleză întreține paralelismul termen latin – termen englez. Segmentul dat de termeni se caracterizează prin diversitate, având și o circulație limitată în anumite perioade de timp, unii din ei reflectând epoca în care au fost creați. Considerăm că acești termeni cu timpul vor fi eliminați din TJ engleză de către dubletele lor neologice sau de către termeni de altă origine. Ceea ce complică înțelegerea acestor concepte este existența mai multor termeni ce sunt sinonime absolute, dar care pot exprima prin mai mulți termeni același concept din dreptul anglo-saxon, unul de origine franceză sau de un termen latin. Același concept poate fi exprimat atât cu ajutorul unui termen străin (ce are deseori origine latină), cât și printr-un termen nou „original”, care a fost format mai târziu. Drept exemplu poate servi termenul de origine latină *delictum*, care a evoluat inițial ca *delict*, iar mai târziu a fost format un termen nou englez care denumește același concept – *tort*. Prezentăm câteva exemple:

assign – transfer

peace – quiet

breach – violation

goods – chattels

clause – provision – paragraph – article

free – clear

contract – agreement

default – failure

lessee – tenant

promise – assurance – undertaking

void – invalid – ineffective

will – testament

final – conclusive

act – deed

acknowledge – confess

breaking – entering

abuse of authority – ultra vires acts

save – except

Ex. *Abuse of authority or ultra vires acts*, that is, acts by a public official which manifestly exceed the limits of the rights and powers given by law, shall, if they cause substantial damage to a public interest or to the rights and lawful interests of...

Case of Paduret, no. 33134/03, 2010

Multitudinea sinonimelor existente a favorizat crearea structurilor de tip *able and willing, dispute, controversy and claim*. Acumularea și utilizarea sinonimelor în cadrul aceluiasi limbaj este de asemenea o trăsătură specifică terminologiei juridice engleze. Majoritatea perechilor de sinonime devin construcții binominale, fiind compuse din două unități lexicale, în majoritatea cazurilor create ad-hoc de către legiuitor (substantive, adjective, adverbe sau prepoziții), care sunt de obicei unite cu ajutorul conjuncțiilor: *and* (*act and deed, custom and usage, leave and license, legal and valid, object and purpose, over and above, pains and penalties, power and authority, due and owing*). Deoarece ambii termeni denotă același înțeles conceptual, unul dintre termeni devine suplimentar (inutil) și nu contribuie la intensificarea sensului. Spre exemplu:

Ex. *The failure to enumerate a specific item, power, or authority **does not restrict nor limit** my attorney-in-fact from doing them.*

Efectuând o comparație a definițiilor acestor termeni inserate în *Black's Law Dictionary* [148], constatăm că *to limit* și *to restrict* sunt sinonime cu un sens foarte apropiat, cu toate că distribuirea lor lexicală diferă. În acest context însă unul dintre termeni este utilizat în plus.

Utilizarea paralelă a doi termeni cu același sens conceptual, de obicei proveniți din două limbi diferite, reflectă nesiguranța legiuitorului în exprimare. Aceste construcții binominale sunt întrebuințate în scopul asigurării preciziei și evitării dezambiguității. Astfel, pe parcursul evoluției TJ engleze a fost creat un număr mare de construcții binominale de tipul *termen englez + termen latin sau francez*: *breaking and entering, goods and chattels, made and signed, will and testament*. Totuși, constatăm și existența unor construcții binominale în care sunt utilizați termeni de aceeași origine: *hold and keep, aid and confort*. În etapa actuală există o serie de recomandări pentru a evita utilizarea lor, deoarece acestea au doar o funcție retorică. Astfel, un sens similar poate fi exprimat prin întrebuințarea unui singur cuvânt:

Able and willing (able)

Agree and covenant (agree)

Authorise and direct (agree)

Cancel, annul, set aside (cancel)

La nivel de propoziție, sinonimia este de asemenea întâlnită în actele normative engleze. Sinonimia dată, numită *parafrizare*, iar în sens modern *reformulare* [127, p. 99], descrie relațiile dintre unitățile sintactice. Construcții ca *unless the contract provides otherwise, in the absence of a provision to the contrary, except when otherwise provided by the contract, whatever has been expressly agreed upon, or has been implied by contracting parties, should apply as long as there is no explicit statement in the law overriding it* sunt de obicei întâlnite în toate contractele. Drept rezultat, astfel de construcții sunt de obicei traduse doar printr-o construcție care exprimă cel mai bine mesajul conținut în limba-sursă. Spre exemplu:

A. „*unless the contract provides otherwise*”

B. „*in the absence of a provision to the contrary*”

C. „*except when otherwise provided by the contract*”

Exemplele prezentate exprimă un sens comun – acordul părților contractului cu prevederile stipulate la momentul semnării. Deoarece echivalența sensului este mai importantă decât forma sintactică a construcției, cele trei expresii menționate pot fi traduse printr-o frază unică ce reflectă cel mai bine mesajul conținut din limba-sursă.

A. *You do not have to say anything unless you wish to do so, but what you say may be given in evidence.*

B. *You have the right to remain silent. If you give up the right to remain silent, anything you say can and will be used against you in a court of law.*

Cu toate că aceste declarații care, de fapt, sunt avertizări parafrazate utilizate în instanța de judecată sunt sinonimice, ele sunt întrebuințate în contexte geografice diferite: declarația A este aplicabilă pentru Marea Britanie, pe când B este utilizată doar în Statele Unite ale Americii.

O sinteză asupra fenomenului sinonimiei ne-a permis să formulăm următoarea concluzie: în actele legislative sinonimia trebuie exclusă, deoarece contravine nevoii de precizie a exprimării, creând neînțelegeri și interpretări greșite ale prevederilor legii, fapt ce nu este acceptabil pentru terminologia dreptului. Acest procedeu de îmbogățire a limbajului este considerat de mulți cercetători ca unul dintre cele mai grave vicii ale metalimbajelor, inclusiv al celui juridic. Sinonimia trebuie evitată în actele legislative, deoarece generează confuzii și împiedică unificarea terminologiei ce servește drept bază pentru standardizarea unor concepte. Pentru asigurarea preciziei actelor legislative, sinonimele trebuie evitate, fiind recomandată alegerea formei cu cea mai mare circulație [52].

3.4. Antonimia în terminologia juridică a CEDO în limba engleză

Antonimia este una dintre relațiile semantice ce contribuie la sistematizarea lexicului, care se află într-o strânsă corelație cu sinonimia și polisemia. Spre deosebire de alte categorii lexicale, cum ar fi sinonimele și omonimele, antonimele au fost mai puțin studiate, existând până în prezent o diversitate de opinii.

În cele ce urmează, vom întreprinde o scurtă incursiune în plan sincronic în cercetările și studiile efectuate în domeniu vizat. Termenul **antonim** a fost întrebuințat pentru prima dată de către cercetătorul englez Charles Smith în 1867, în studiul intitulat *A Complete Collection of Synonyms and Antonyms*. Odată cu dezvoltarea semanticii lingvistice, interesul față de acest domeniu a crescut, iar distinșii savanți Ferdinand de Saussure și Charles Bally au investigat raporturile existente între cuvintele cu sens contrar. Deoarece aceste cercetări au fost efectuate doar în plan stilistic, Charles Bally, în lucrările sale, nu întrebuința termenul **antonime**, ci *contraire logique*. Subliniem, totodată, că cercetările efectuate în acea epocă au permis efectuarea unei clasificări a cuvintelor cu sens opus pe baza opozițiilor logice, acestea fiind divizate în două tipuri de contrarii:

- *contrarii logice*;
- *contrarii în sensul larg al cuvântului*.

Analiza acestei tipologii nu relevă o delimitare precisă a antonimiei lexicale de alte tipuri de noțiuni de opoziție. Ținem să evidențiem că criteriul strict lingvistic este contrar acestui mod de interpretare și tipologizare, deoarece desconsideră atât distribuția lexicală, cât și sensul contextual al entităților antonimice, adică al antonimelor propriu-zise.

Dezvoltarea semanticii, în general, și a semasiologiei, în special, a generat noi studii în domeniu, ce au fost soldate cu numeroase lucrări ce aparțin reprezentanților diferitor școli lingvistice și care relevă interesul ce persistă și astăzi în studierea acestui fenomen. Printre cei mai notorii cercetători care s-au preocupat de sistemul lexical al unităților antonimice au fost: Ch. Bally, A. Rey, R. Martin, J. Lyons, V. Vinogradov, M. Stepanova, R. Kocourek, E. Coșeriu. Un studiu relativ recent (2005), semnat de către Ana Guțu, prezintă o analiză pluridimensională a fenomenului antonimiei. În monografia *Aspects systemique et fonctionnel des antonymes*, cercetătoarea a reușit să efectueze un studiu vast al celor mai controversate probleme ce țin de acest domeniu: a prezentat o multitudine de definiții ale antonimelor formulate de diferiți savanți, a argumentat și a ilustrat relația sinonimie – antonimie – polisemie, a evidențiat similitudinile și diferențele existente între aceste fenomene, precum și criteriile de clasificare a antonimelor [112].

Deși pe parcursul timpului au fost formulate și propuse diverse definiții ale antonimelor, problema definirii fenomenului în discuție rămâne în continuare în atenția lingviștilor, deoarece

nu poate fi soluționată apelând doar la criterii logice de delimitare și definire a conceptului de antonimie. Există fenomenul antonimiei logice, un fenomen obiectiv ce implică lucruri din realitatea extralingvistică, și o antonimie pe care o stabilesc vorbitorii, adică fenomenul lingvistic propriu-zis.

În sensul larg al cuvântului și din punctul de vedere al tradiției lexicografice, *antonimele sunt definite drept cuvinte cu sens opus*. Unii autori acceptă sensul oferit de Dicționarul explicativ al limbii române, conform căruia *antonimele sunt cuvinte care, aparținând aceleiași părți de vorbire, au sensuri opuse* [150]. Acest punct de vedere permite a efectua o analogie între antonime și sinonime: existența unei clasificări comune – sinonime parțiale și antonime parțiale. Însă această definiție este prea vagă, deoarece antonimia implică o asemănare dintre termeni – semele antonime conțin mereu un sem comun. Astfel, putem susține că *relația de antonimie unifică doi termeni din aceeași categorie gramaticală care conțin un sem comun*. Pe de altă parte, noțiunea de antonimie nu este una omogenă, deoarece implică diverse tipuri de opoziții și, în același timp, există diverse modalități prin care poate fi exprimată opoziția de sens între unitățile lexicale. Acest fenomen presupune și procesul actualizării raporturilor antonimice în diverse situații și contexte. Antonimia lexicală este concepută drept o opoziție de cuvinte (unități lexicale) la nivel pragmatic, iar antonimele lexicale pot fi deduse cu ușurință dintr-un context. Antonimele sunt fixate în perechi și, de aceea, sunt mai puțin dependente de context sau de o situație de comunicare.

Clasificarea antonimelor a constituit o sferă de preocupare a mai multți lingviști. Printre studiile efectuate în domeniul antonimiei, merită a fi menționată cercetarea lingvistei Ana Guțu, care a definit taxonomia antonimelor bazându-se pe următoarele principii fundamentale:

- *principiul lexico-semantic;*
- *principiul gramatical;*
- *principiul stilistic.*

La rândul lor, fiecare dintre aceste clasificări poate fi subdivizată în categorii mai mici. În cadrul temei abordate suntem interesați și vom realiza un studiu de clasificare conform principiului lexico-semantic, deoarece acest principiu ne va permite să identificăm gradul de interferență dintre perechile de termeni antonimi, prezența sau absența negației, prefixele care sunt utilizate pentru crearea antonimelor.

Astfel, cercetătoarea Ana Guțu [112, p. 35], urmând principiul interferenței volumului semantic dintre perechile de termeni antonime, propune următoarea clasificare:

1. *antonime absolute (complete);*
2. *antonime parțiale.*

Principiul dat de clasificare este similar principiului divizării termenilor polisemantici. Studiul efectuat dintr-o perspectivă cantitativă ne-a permis să identificăm un număr mult mai mare de antonime parțiale, ce prevalează în normele și actele juridice, decât cel de antonime absolute.

În cele ce urmează, vom efectua clasificarea antonimelor în baza principiilor lexico-semantică și gramaticale în funcție de dimensiunea semantică a acestor termeni. Această tipologie de clasificare a antonimelor este pe deplin susținută și acceptată de lingviștii R. Kocourek, P. Amsili, Alice Lehmann. Astfel, distingem:

- **antonime complementare** (numite de asemenea polare), care nu admit termeni intermediari: *plaintiff – defendant, to submit an application – to withdraw an application, to start the investigation – to close the investigation*. Între antonimele polare există o relație de antonimie complementară ce constă în forma binară de incompatibilitate.

Ex. The military prosecutor *closed the investigation* for the second time on 3 May 2005, again concluding that no crime had been committed.

Ex. However, the rapporteur stresses that the current procedure *to start an investigation* should not be seen as an impediment for acting.

Case of Anusca v. Moldova, nr. 24034/07, 2010

- **antonime scalare**, care admit gradarea și care sunt adesea legate de proceduri de comparare: *inhuman/cruel/human treatment*. În cazul acestei clasificări, termenii opuși se exclud reciproc și între ei există termeni intermediari. Utilizarea acestui tip de antonime presupune existența unei evoluții, comparații, fapt ce explică utilizarea adjectivului și adverbului care desemnează anumite calități dimensionale ce permit efectuarea unei ierarhii.

O altă clasificare ce prezintă interes este cea sub aspect morfologic, efectuată în funcție de structura cuvântului:

- **antonime cu radicali diferiți** (antonime absolute): *plaintiff – defendant, physical pain – mental pain, rights – obligations, internal law – external law*.

Ex. Intentionally causing intense *physical or mental pain* or suffering, especially with a view to obtaining information or statements...

Case of Bulgaru v. Moldova, nr.35840/09, 2014

- **antonime cu același radical** stabilite prin prefixe și sufixe (antonime derivaționale): *legal – illegal, relevant – irrelevant, partial – impartial, pecuniary damage – non-pecuniary damage, justified – unjustified*.

Ex. The Court considers that there is no causal link between the violation it has found in the present case and the applicant company's claim for compensation for *pecuniary damage*.

Ex. The applicant company claim EUR 10,000 in respect of *non-pecuniary damage* caused to it as a result of the gravity of the violations of its rights and the length of time which its money had been withheld.

Case of Bucuria v. Moldova, nr.10758/05, 2010

Ex. The Government disagreed with the amounts claimed by the applicant and argued that they were *unjustified* and excessive.

Case of Bulgaru v. Moldova, nr.35840/09, 2014

Am constatat că prefixele ce servesc des la formarea antonimelor sunt: *anti-, il-, non-, un-, dis-, ir-*.

O altă tipologie propusă de către cercetătoarea Ana Guțu este clasificarea antonimelor în:

- *antonyme stabile*;

- *antonyme mobile*.

Aceste antonime sunt numite de asemenea *gradable antonyms* și *non-gradable antonyms (complementary terms)* [58]. Studiul efectuat din această perspectivă ne-a permis să constatăm că termenii juridici simpli formează deseori perechi de antonime mobile. Acest fapt poate fi explicat prin sensul mai vast al termenului, spre exemplu: *defendant – plaintiff, claimant; imprisonment – freedom, release* și în acest caz doar contextul va determina antonimul potrivit. Când privește clasa sinapsiilor, grație sensului mai precis și prezenței determinantului, observăm că aceste sintagme formează perechi de antonime stabile, prezentând trăsăturile eminente ale antonimelor stabile: caracterul interdependent, independența față de context pentru stabilirea opoziției și frecvență înaltă de utilizare. Pentru exemplificare am selectat din corpus mostre concludente de perechi de antonime:

Ex. Accordingly, there has been a violation of Article 3 of the Convention under its *substantive head* (temei pe fond).

Ex. Thus, there has been a violation of Article 3 of the Convention under its *procedural head* (temei procedural) as well.

Case of Bulgaru v. Moldova, nr. 35840/09, 2014

Ex. The defence presented their *opening statement*.

Ex. Before the end of the hearing, Commissioners-designate shall be given the opportunity to make a brief *closing statement*.

Există și o altă modalitate de a face distincția revendicată din punct de vedere logic, care înregistrează o frecvență înaltă de utilizare – negația. Utilizarea glotică a negației este foarte complexă. Astfel, efectuând o analiză logică a doi sau mai mulți termeni, putem susține că aceștia sunt contrari, opuși sau prezintă sensuri contradictorii: o propoziție contradictorie este negarea unei propoziții afirmative. Rolul lexical al negației poate fi demonstrat cu ajutorul

următoarelor exemple: *guilty – not guilty* sau cu ajutorul prefixelor negative: *legal – illegal, illegitimate, illicit, invalid*. Perechile de antonime în care al doilea element este format cu ajutorul unui prefix negativ prezintă caracteristicile antonimelor stabile (complete).

Studiul efectuat din perspectiva cantitativă ne-a permis să identificăm în vocabularul juridic englez un număr mare de perechi de antonime, constatând că relațiile de antonimie în metalimbajul juridic sunt destul de frecvente. Unele concepte din domeniul dreptului se definesc în opoziție unul față de altul, relația de antonimie fiind una pertinentă pentru o definiție riguroasă a termenilor.

Analizând inventarul de termeni juridici englezi de la CEDO, am evidențiat prefixele ce înregistrează cea mai înaltă rată de productivitate în formarea antonimelor: *anti-*, *il-*, *non-*, *un-*, *dis-*, *ir-*, *im-*, *in-*. Aceste prefixe reprezintă o modalitate de exprimare a contrarității semantice, iar antonimia prefixală este un mecanism de formare a negației logice. Prefixul *anti-* de obicei este utilizat la formarea substantivelor antonime, pe când *il-* la formarea adjectivelor.

În cele ce urmează, vom prezenta modele de termeni-antonimi selectați din corpusul studiat formați cu ajutorul unor prefixe:

- pentru substantivele și adjectivele ce încep cu consoana *l*, va fi utilizat prefixul *il-*, spre exemplu: *legal – illegal, legality – illegality, legitimate – illegitimate, legible – illegible, liberal – illiberal, licit – illicit*.

Ex. The act of forcing someone to confess to a criminal offence or to make statements during questioning, by means of threats or by other *illegal means* on the part of the person carrying out a criminal investigation...

Case of Bulgaru v. Moldova, nr.35840/09, 2014

- pentru cele ce încep cu consoanele *b, m, p* este utilizat prefixul *im-*: *migration – immigration, moral – immoral, movable – immovable (goods), partial – impartial, personal – impersonal, pertinent – impertinent, to plead – to implead*.

Ex. His mistake was in sharing it with an *immoral government*.

- prefixul *ir* - contribuie la formarea antonimelor pentru adjectivele ce încep cu litera *r*: *relevant – irrelevant, reclaimable – irreclaimable, recusable – irrecusable, reparable – irreparable (injury)*.

Ex. These warrantless arrests and detention centres will cause *irreparable damage*.

Case of Bucuria v. Moldova, 10758/05, 2010

- *in* - *justice – injustice, admissible – inadmissible, arguable – inarguable, capacity – incapacity, corruptibility – incorruptibility, human – inhuman, valid – invalid*.

Ex. It further notes that it is not *inadmissible* on any other grounds and it must therefore be declared *admissible*.

Case of Bulgaru v. Moldova, nr. 35840/09, 2014

Ex. Even in the most difficult circumstances, such as the fight against terrorism and organised crime, the Convention prohibits in absolute terms torture and *inhuman* or degrading treatment or punishment.

Case of Bulgaru v. Moldova, nr. 35840/09, 2014

Din multitudinea de prefixe utilizate la formarea antonimelor, prefixul *non-* este considerat de către cercetătoarea Ana Guțu *un veritabil element formativ de antonimie lexicală în sistemul vocabularelor de specialitate* [112, p. 37]. Susținem această părere și prezentăm în tabelul ce urmează perechile de antonime formate cu ajutorul prefixului *non-*, extrase din corpusul analizat.

Tabelul 3.5. Perechi de antonime formate cu ajutorul prefixului *non-*

<i>Pecuniary damage – non-pecuniary damage</i>	<i>Observance-non-observance (of an agreement)</i>
<i>Belligerent – non-belligerent</i>	<i>Suit – nonsuit</i>
<i>Capital – non-capital</i>	<i>Resident – non-resident</i>
<i>Compliance – non-compliance</i>	<i>Negotiable – non-negotiable</i>
<i>Human – non-human</i>	<i>Jury – non-jury</i>
<i>Juror – non-juror</i>	

Sursa: elaborată de autor

Este de remarcat faptul că adjectivul *human* poate forma antonime nu numai cu ajutorul prefixului *non-*, ci și cu *in-*, *un-*. Astfel, în corpusul studiat, au fost identificați termenii *inhuman*, *unhuman*, care înregistrează o utilizare mai frecventă decât varianta formată cu ajutorul prefixului *non-*.

Ex. No one shall be subjected to torture or to *inhuman* or degrading treatment or punishment.

Ex. It found evidence of wilful torture, *inhuman treatment* and wilful causing of great human suffering.

Case of Bulgaru v. Moldova, nr. 35840/09, 2014

În același context, prezentăm formantul *in-*, care este un prefix de origine latină și este întrebuințat la formarea cuplurilor opuse ce exprimă opoziția. Acest prefix poate prelua diverse forme cu valoare negativă: *il-*, *ir-*, *im-*.

În încheiere, conchidem că fenomenul antonimiei a existat și persistă în continuare în limbă și contribuie la crearea noilor termeni atât în terminologia juridică din limba engleză, cât și în limbajul comun. Antonimele reflectă existența în viața reală a contrastelor dintre idei, situații, calități și acțiuni, contribuind în același timp la crearea unor noi imagini expresive.

3.5. Concluzii la capitolul 3

În cadrul studiului realizat în acest capitol se impun unele generalizări efectuate în baza obiectivelor formulate:

1. Termenii nu se prezintă în TJ a CEDO ca unități care funcționează izolat, ei se află în diverse raporturi de asociere cu alte unități și semnificații, formând un ansamblu semantic ordonat. Doar contextul are rol determinant în stabilirea sensului adecvat și în evitarea posibilelor ambiguități de sens, ignorând în așa mod monosemia și monoreferențialitatea termenilor respectivi. În baza exemplelor prezentate, putem afirma, cu titlu de concluzie, că termenii juridici nu pot fi interpretați în afara contextului, unde își păstrează semnificația terminologică adecvată, contextul fiind acel microcâmp contextual care prezintă sensul atribuit termenului într-o anume situație.
2. Lexicul, asemenea altor niveluri ale limbii, are caracter sistemic, ceea ce demonstrează relațiile existente de polisemie, sinonimie, antonimie și omonimie în diferite idiomuri. Aceste fenomene ce există în cadrul TJ a CEDO în limba engleză sunt similare celor din LC, care, în opinia unor savanți, favorizează ambiguitatea, iar în opinia altora, nu prezintă obstacole pentru comunicarea științifică.
3. În terminologie, monosemantismul trebuie să coreleze cu un singur concept și să nu creeze dificultăți de traducere, or, acest postulat, în realitate, este doar unul ideal și rar întâlnit. Recurgând la prezentarea unor exemple de termeni juridici englezi selectați din corpusul analizat, am reușit să demonstrăm că majoritatea termenilor sunt polisemantici, creând probleme în procesul unor traduceri credibile și adecvate. Am identificat, de asemenea, și fenomenul polisemiei interne caracteristic TJ engleze. Dezvoltarea de noi sensuri, apropiate sau mai îndepărtate de sensul primar, specializat, depinde, în linii mari, de factorii extralingvistici.
4. Studiul efectuat ne permite să afirmăm că sinonimia este un fenomen specific TJ a CEDO din limba engleză, majoritatea sinonimelor fiind sinonime relative, adică cvasinonime. Sinonimia terminologică este atestată în TJ a CEDO din limba engleză cu o frecvență mai redusă decât în LC. Contextul lingvistic, în special cotextul, are rolul și impactul decisiv în determinarea sensului adecvat și exact al unităților lexicale concrete.
5. Antonimia reprezintă o modalitate de organizare a TJ a CEDO și în același timp un mod de formare a unor termeni. Principalele tipuri de antonime atestate în terminologia juridică engleză CEDO sunt:

- antonimele homolexemice (formate prin prefixe și prefixoide): *anti-*, *il-*, *non-*, *un-*, *dis-*, *ir-*, *im-*, *in-*;
- antonime heterolexemice (realizate prin termeni neînrușiți formal): *guilty – innocent*.

Cu toate că antonimele aparțin mai multor părți de vorbire, cele mai numeroase sunt adjectivele și substantivele.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Prin prezentul studiu am încercat să contribuim la cercetarea terminologiei juridice engleze, punând accentul în special pe cercetarea relațiilor semantice stabilite în cadrul TJ CEDO din limba engleză, precum și pe analiza structurală a acestui domeniu de cercetare. În final, ținem să formulăm unele concluzii și recomandări a căror misiune este de a sistematiza, a sintetiza și a constata sau a reafirma unele reflecții expuse în acest studiu. Astfel, din cele prezentate putem deduce următoarele concluzii:

1. Terminologia juridică constituie un domeniu terminologic care se află într-o continuă dezvoltare și care prezintă un interes sporit pentru cercetători grație unor factori atât lingvistici, cât și extralingvistici. Numeroasele studii și aserțiuni invocate în această lucrare reflectă problematica specificării și definirii termenului și a caracteristicilor sale fundamentale, demonstrând în continuare actualitatea domeniului și a temei cercetate.
2. Tot pe calea sintezei și analizei teoriilor și abordărilor pluridisciplinare am reevaluat unele postulate. Cu toate că termenul juridic este caracterizat drept un termen precis, clar, univoc și monoreferențial, aceste precepte nu sunt întru totul respectate. În baza cercetării efectuate, ne-am convins de faptul că terminologia juridică engleză, spre deosebire de LC, este alcătuită din termeni de specialitate cu un uz destul de restrâns, aceștia fiind înțeleși și întrebuințați doar de către specialiștii care activează în cadrul acestui domeniu. Neglijarea rolului ce este atribuit contextului de către reprezentanții unor școli complică problematica înțelegerii adecvate a conceptelor, precum și a caracterului monoreferențial atribuit termenilor.
3. În baza studiului efectuat și conform estimărilor noastre, majoritatea termenilor juridici din limba engleză au fost formați de la rădăcini și baze derivative latine, denotând o evidentă transparență a formei primare. Termenii juridici de origine franceză, mulți dintre ei fiind formați prin derivare, cu prefixe, sufixe și rădăcini latine, s-au adaptat cu succes la lexicul juridic englez.
4. Analiza structurală a TJ engleze a CEDO permite să afirmăm, cu titlu de sinteză, că analitismele sintagmatice reprezintă cel mai productiv procedeu de formare din terminologia dreptului englez al CEDO. Studiul cantitativ și comparativ efectuat demonstrează o disproporție cantitativă între termenii simpli și unitățile sintagmatice, acestea constituind ponderea terminologică fundamentală a TJ engleze a CEDO. Faptul prevalării acestor unități este determinat prin necesitatea permanentă de explicare a numeroaselor definiții din sistemul juridic, precum și prin specificarea cât mai clară și mai detaliată a unor concepte.

5. Din punct de vedere noțional, **sinapsia** sau *unitatea sintagmatică reprezintă o entitate lexicală dotată cu o singură semnificație*. Cercetările efectuate până în prezent acordă un spațiu modest acestui procedeu de formare a termenilor juridici în limba engleză, iar polemicele pe marginea acestor abordări demonstrează lipsa unei unanimități de opinii referitoare la statutul sinapsiilor în limbă în general.
6. Structura stabilă a unităților sintagmatice rămâne a fi unul dintre criteriile și caracteristicile de bază ce delimitează sinapsiile de sintagmele de discurs. Sinapsiile sunt create în baza unui termen-pivot, iar expansiunea paradigmatică se realizează prin intermediul termenului determinant. Cu toate că determinantul ține de sfera entităților, locul și rolul ce i se atribuie în lexic este determinat de factori cantitativi și distribuționali. În această categorie a clasei gramaticale a determinanților sunt incluși termenii care contribuie la actualizarea determinatului în discurs.
7. În cadrul compunerii sintagmatice au fost relevate diverse categorii de unități sintagmatice. Am constatat că, din punct de vedere statistic, unitățile sintagmatice din corpusul analizat sunt în preponderență bimembre, fiind în mare parte sinapsii nominale, adică structuri de tipul *Subst.+Subst.*, *Adj.+Subst.*, *Subst.+prep.+ Subst.* Din punct de vedere morfologic, substantivul constituie elementul formativ dominant în unitățile sintagmatice bimembre, deoarece domeniul dreptului este alcătuit dintr-un sistem de noțiuni, denumiri de instituții și persoane implicate în sistemul juridic. Astfel, putem conchide că substantivul este cea mai frecventă parte de vorbire în sistemul terminologic cercetat.
8. Analiza parametrilor cantitativi a demonstrat că ponderea sinapsiilor fără ligament sinaptic prevalează considerabil asupra celor cu ligament sinaptic, iar sub aspect componențial aceste unități sunt structurate după următorul model de bază: *Adj.+ Subst.* Monosinapsele alcătuite cu ajutorul ligamentului sinaptic își au expresia în cel mai frecvent model structural: *Subst.+ conector + Subst.* Cel mai frecvent element de joncțiune din cadrul sinapselor juridice engleze care întrunește mai multe tipuri de astfel de construcții este prepoziția **of**.
9. În studiul nostru am identificat și existența polisemiei, antonimiei și sinonimiei în TJ a CEDO din limba engleză. Domeniul dreptului CEDO conține texte normative în care polisemia și sinonimia trebuie evitate deoarece îngreunează înțelegerea termenilor și sunt contrare principiilor de bază ale terminologiei, contravin nevoii de precizie și claritate a exprimării și pot cauza interpretări eronate ale unor prevederi legislative. Sinonimia poate crea ambiguități de sensuri, încălcând principiul și caracteristica de bază a textelor juridice – claritate și precizie, limbaj ai cărui termeni ar trebui să fie caracterizați prin univocitate și non-ambiguitate. Termenii pot fi înlocuiți prin sinonime doar în cazurile când exprimă

aceiași concept și nu perturbă sensul mesajului, cauzând interpretări eronate. Sinonimia este nerecomandabilă, pentru că împiedică unificarea terminologică și pentru că poate genera confuzii, evitarea ei poate fi realizată prin elaborarea unor standarde ale sistemelor terminologice.

10. Corpusul selectat a validat una dintre ipotezele acestei lucrări conform căreia chiar și termenii sunt apti de a se polisemiza, dezvoltând fie o polisemie internă, fie una externă, iar fiecare dintre semnificațiile unui termen polisemantic este determinată de context.
11. În baza materialului factic examinat și a analizei din punctul de vedere al structurii semantice, constatăm că între LC și LS există legături indisolubile de complementare. În cazul TJ a CEDO din limba engleză, relația cu LC este mult mai evidentă decât în cazul altor domenii, termenii juridici fiind mai predispuși terminologizării – determinologizării grație extinderilor contextuale la nivelul LC.
12. TJ engleză apelează la lexicul limbii generale, utilizând procesul terminologizării pentru a denumi noțiunile noi din domeniul dreptului, contribuind astfel enorm la dezvoltarea terminologiei juridice. Termenul nou format sau reterminologizat, adeseori, utilizează un element lexical pentru crearea unei unități terminologice noi care capătă statut de independență semantico-lexicală.
13. Observările efectuate asupra corpusului de exemple extrase din jurisprudența CEDO permit a concluziona că unul dintre cele mai productive procese actuale de inovare a TJ a CEDO din limba engleză este resemantizarea cuvintelor obișnuite din vocabularul general, având drept rezultat terminologizarea sau reterminologizarea termenilor respectivi prin atribuirea de noi valori denominative.

Ca urmare a efectuării prezentului studiu, formulăm următoarele recomandări privind cercetările de perspectivă:

1. Rezultatele obținute în lucrarea "Particularitățile structural-semantice ale terminologiei juridice în limba engleză (în documentele CEDO)" pot fi ulterior valorificate în alte studii științifice atât din domeniul terminologiei, cât și în alte domenii interdisciplinare.

2. Glosarul de termeni juridici în limbile engleză-română ai Curții Europene a Drepturilor Omului elaborat de către autoare poate servi drept punct de pornire pentru crearea și elaborarea unui dicționar, care ar putea fi utilizat atât de către receptorii specialiști din domeniul juridic, cât și de către receptorii nespecialiști, cetățenii ce sunt interesați de acest domeniu.

3. Materialul factic al studiului efectuat își poate găsi utilitatea în întocmirea unor cicluri de lecții la disciplinele *Limba engleză de specialitate (drept)*, *Introducere în terminologie*, *Lingvistica juridică...*

BIBLIOGRAFIE:

În limba română:

1. Ardeleanu S.-M. Pentru o lingvistică de corpus. În: Filologia modernă, realizări și perspective în context european. Coord. Gheorghe Popa, Galaction Verebceanu. Chișinău, 2008. p. 56-61
2. Babin-Rusu T. Corelația câmpurilor lexico-semantice în limbile germană și română. Chișinău: CEP USM, 2008. 194 p.
3. Babin-Rusu T. Rolul analizei contextuale în studiul lexical. Studia Universitatis (Seria Științe Umanistice). Nr. 4. Chișinău: CEP USM, 2007. 28 p.
4. Berceanu B. Dreptul și limba. Știința dreptului și lingvistica. Succinte considerații teoretice și aplicative. În: Studii și cercetări juridice. XXVI, vol. 3, București: 1981. 247 p.
5. Berejan S. Exprimarea sensului gramatical de aspect în limba română. În: Studia Universitatis. Babeș-Bolyai. Philologia. Cluj-Napoca, 2001, XLIV, nr. 1-2, p. 67-72.
6. Bidu-Vrănceanu A. Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte. București: Editura Universității din București, 2007. 266 p.
7. Bidu-Vrănceanu A. Lexic comun-lexic specializat. București: Editura Universității din București, 1999. 327 p.
8. Bidu-Vrănceanu Angela, Narcisa Forăscu. Cuvinte și sensuri. București: Editura științifică și Enciclopedică, 1988. 237 p.
9. Bidu-Vrănceanu A. Lexic științific interdisciplinar. București: Editura Universității din București, 2001. 278 p.
10. Bidu-Vrănceanu A. Semantica românească din perspectiva europeană, București: Ars Docendi, 2006. 86 p.
11. Cincilei G. Aspecte ale polisemiei textuale. București: Analele Universității, Limbi și Literaturi Străine, 1991. 72 p.
12. Ciobanu G. Elemente de terminologie. București: Mirton, 1998. 159 p.
13. Coșeriu E. Introducere în lingvistică. Cluj-Napoca: Editura Echinocțiu, 1999. 143 p.
14. Coșeriu E. Lingvistica textului – O introducere în hermeneutică. Editura: Universitatea A.I.Cuza, 2013
15. Condrea I. Sociolingvistica. Suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2018
16. Condrea I. În: Buletin de lingvistică. Sintagma stereotipă/Clișeul în traducere. nr.9-10, anul VI-VII, Chișinău, 2008-2009. 47 p.
17. Condrea I. Caracterul intercultural al metaforei în discursul politic actual. În: Epoca Marilor deschideri: Rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă, prilejuit de jubileul de 50

- de ani ai Facultății Limbi și Literaturi Străine a Universității de Stat din Moldova. Chișinău: CEP USM, 2014
18. Cojocaru O. *Vade Mecum. Maxime și citate latine uzuale*. București: Lumina Lex, 2000. 87 p.
 19. Coșeriu E., *Introducere în lingvistică*, Cluj-Napoca, Editura Echinocțiu, 1999. 144 p.
 20. Coteanu I. *Stilistica funcțională a limbii române*. București: Ed.Academiei, 1973. 46 p.
 21. Craig P. Grainne B. *Dreptul Uniunii Europene, comentariu, jurisprudență și doctrină*. București: Editura Hamangiu, 2009. 281 p.
 22. Cuciuc N. *Franceza juridică*. Iași: Casă Editorială Demiurg, 2004. 45 p.
 23. Cuciuc N. Terminologizarea și reterminologizarea-modalități interne de formare a metalimbajului juridic francez. În: *Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară*. Volumul IV, partea 1, Chișinău: CEP USM, 2010. 215 p.
 24. Cuciuc N. Afixoidarea în terminologia medicală. În: *Revista de lingvistică și știință literară*, 1997. p.80-84
 25. Deleanu I., Deleanu S. *Mică enciclopedie a dreptului. Adagii și locuțiuni latine în dreptul românesc*. Cluj Napoca: Editura Dacia, 2000. 455 p.
 26. Dosca A. Didactizarea traducerii juridice germane. *Studia Universitatis*. nr.6. Chișinău: CEP USM, 2008
 27. Dosca A. Inteligibilitatea limbajului juridic. *Compendiu german-român pentru traducători de terminologie juridică*. Chișinău : CEP USM, 2006. 250 p.
 28. Dosca A. Problematizarea echivalenței în cadrul traducerii de texte juridice (strategii și perspective), *Studia Universitatis*. nr.5-6. Chișinău: CEP USM, 2008.
 29. Dosca A. Construirea sistemului lexical-semantic terminologic al domeniului de aplicație drept (pe baza materialului german). *Teză de doctor în filologie, USM*. Chișinău, 2007. 226 p.
 30. Druță I. *Dinamica terminologiei românești sub impactul traducerii*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2013. 336 p.
 31. Dumbrăveanu I. *Studiu de derivatologie romanică și generală*. Chișinău: Universitatea de Stat a Moldovei, 2008. 249 p.
 32. Dumbrăveanu I. Note privind utilizarea și “canonizarea” unor termeni lingvistici. În: *Connexions et perspectives en philologie contemporaine / Conexiuni și perspective în filologia contemporană. Actes du Colloque scientifique avec participation internationale organisé à l’occasion du 70-ième anniversaire de V. BANARU*, tome 3. Coord. I. Guțu. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 253-257

33. Fiodorov V. Aspecte problematice în traducerea hotărârilor CEDO. În: Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și literaturilor în societatea pluralistă. Chișinău: CEP USM, 2015. 464 p.
34. Fiodorov V. Originea limbajului juridic englez. În: Studia Universitatis. Științe Umanistice, nr.10 (60), Chișinău: CEP USM, 2012. 157 p.
35. Fiodorov V. The importance of Latin in the modern English legal literature. În Excellence and novelty in teaching English. APLE Annual Conference Materials. Chișinău: CEP USM, 2013, Chișinău. 34 p.
36. Frâncu C. Curente și tendințe în lingvistica secolului nostru. Iași: Casa Editorială Demiurg, 1999. 66 p.
37. Guțu A. Revista Jurilingvistica și traducerea în contextul plurilingvismului. Limbajul documentelor APCE: sinergie între jurilingvistică și politică. Chișinău: ULIM, 2015. 7 p.
38. Guțu I. Semnul estetic și dimensiunea nivelurilor sale de interpretare. Chișinău: CEP USM, 2002. 197 p.
39. Hanga V. Adagii juridice latinești traduse și comentate. București: Editura Lumina-Lex, 1998. 119 p.
40. Hometkovski L., Guțu A. Suport didactic la disciplina Traducerea Orală. Chișinău: ULIM, 2010. 378 p.
41. Hometkovski L. Taxonomia paradigmatică și sintagmatică în terminologia dreptului comunitar. Chișinău: ULIM, 2012. 198 p.
42. Hometkovski L. Elemente de terminologie și terminografie. Chișinău; ULIM, 2012. 173 p.
43. Hotărârile și Deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele moldovenești. vol.1, Chișinău: Cartier Juridic, 2007. 361 p.
44. Iordan I. Limba Română Contemporană. București: Editura Ministerului Învățământului, 1956. 831p.
45. Irinescu T. Lingvistică juridică. Iași: Casa Editorială ”Demiurg”, 2003. 113 p.
46. Oglină E., Cerches G. Lingvistică generală. Compendiu. Chișinău: CEP USM, 2008.
47. Oglină E., G.Păduraru. Introducere în lingvistică. Chișinău: CEP USM, 2011. 188 p.
48. Roger B. Teoria și practica traducerii. București: Polirom, 2000. 311 p.
49. Slușanschi D. Studiul vocabularelor speciale. Probleme de metodă. SCL, XXII, nr.6, 1971. p. 587-596
50. Stoichițoiu-Ichim A. Sens și definiție în limbajul juridic. În: Studii și cercetări lingvistice. XLI (4). București: Editura Academiei, 1990
51. Stoichițoiu-Ichim A. Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influență, activitate. București: BIC ALL, 2007. 160 p.

52. Stoichițoiu-Ichim A. Semiotica discursului juridic. București: BIC ALL, 2002. 220 p.
53. Stoichițoiu-Ichim A. Observații privind semantica termenilor juridici. În revista *Diacronia*. București: BIC ALL, 2014
54. Zbanț L. Intensitatea absolută a calității și acțiunii (în limbile franceză și română), Chișinău: CEP USM, 2009. 299 p.
55. Zbanț L. Graduarea caracteristicilor unităților lexicale și falsa sinonimie, În: *Filologia Modernă: realizări și perspective în context european*, Chișinău: CEP USM, 2008. 398 p.

În limba engleză:

56. Bassey E. *Terminology and Language Planning*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2000. 264 p.
57. Beaugrande-Dressler. *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman, 1996. p.35
58. Crystal D., *The Cambridge Encyclopedia of Language*, 3rd edition, Cambridge, Cambridge University Press, 2010. p.109
59. Cruse A. *Legal semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 375 p.
60. Deborah Cao. *Translating Law*. Toronto: Multilingual Matters LTD, 2007. 208 p.
61. Desmond D. *Origins and Evolution of the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 442 p.
62. Druta I. An Overview of Neologisms in the Republic of Moldova. In: *Dabartine leksikografija ir leksikologija*, Vilnius, 2011. p. 154-162
63. Gémard J.C. *Practical Guide to Legal Translation*. Paris: La Maison du dictionnaire, 2005.
64. ISO 1087/ 2000 *Vocabulary of Terminology*
65. Leacock C. *Polysemy*. Oxford : Oxford University Press, 2002. 240 p.
66. Leitchik V.M., Shelov S.D. *Terminology: Where is Russian science today?* LSP&Professional Communication, 2003.
67. Levi J. *Linguistics, Language, and Law: A Topical Bibliography*. Bloomington: Indiana University, Linguistics Club, 2009. 48 p.
68. Maguire Mike, Reiner Robert. *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 392 p.
69. Melinkoff D. *The Language of the Law*. Wipf & Stock Publishers, 2004. 540 p.
70. Pearson J. *Terms in Context*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1998. 242 p.
71. Rastorguyeva T. A. *History of English*. Moscow: Vyssaja skola, 1983. p. 153 p.303
72. Rey A. *Essays on Terminology*. Amsterdam/Philadephia: John Benjamins Publishing Company, 1995. 223 p.

73. Rissanen M. Standardization and the languages of early statutes. Cambridge: Cambridge University Press, 2000
74. Sager J.C. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1990. 252 p.
75. Sager J.C. Pour une approche fonctionnelle de la terminologie Lyon: Presses Universitaires de Lyon, 2000. 40 p.
76. Šarčević S. New Approaches to Legal Translation. Haga: Kluwer Law International, 1997. 291 p.
77. Sources of law and legislation. Proceedings of the 17th World Congress of the International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy. vol.3. Bologna, 1995. edited by Elspeth Attwool and Paolo Comanducci, Franz Steiner Verlag. 725 p.
78. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2000. 258 p.

În limba franceză:

79. Alic L. La Sémantique. Braşov: Editura Universităţii Transilvania din Braşov, 2006. 123 p.
80. Batiffol H. Observations sur la spécificité du vocabulaire juridique. Toulouse: Université des Sciences Sociales de Toulouse, 1978. p.29
81. Baylon Ch., Mignot X. Semantique du Language. Paris: Nathan Université, 1997. 255 p.
82. Béjoint H. A propos de la monosemie en terminologie. Paris: Meta, xxxiv, 1989. 405 p.
83. Béjoint H., Thoiron Ph. Le sens en terminologie. Paris: Presses Universitaires de Lyon, 2000. 282 p.
84. Benveniste E. Problèmes de linguistique générale. Paris: Gallimard, vol.2. 1993. p.172, 288 p.
85. Bernstein B. Language et classes sociales: Codes sociolinguistiques et controle social. Paris, 1986. 347 p.
86. Bondarenco A. L'interdépendance et l'interaction entre les courants linguistiques et la didactique des langues étrangères, în Noi tendinţe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învăţământului superior la cerinţele pieţii muncii, Chişinău: CEP USM, 2016. p.35
87. Bouvert M. Approche de la dénomination en langue spécialisée ,Meta, xliii, 3, 1998. p.18
88. Boyer H. Introduction a la sociolinguistique. Paris: DUNOD, 2001. 94 p.
89. Cabré M.T. La terminologie.Theorie, méthode et applications. Canada: Les Presses de l'Université d'Ottawa, 1998. 322 p.
90. Cabré M.T. Terminologie et linguistique: la théorie des portes. Vol 21. În: Cahier de Rifa. Terminologies nouvelles, 2000. p.10-15

91. Cabré M.T. Sur la représentation mentale des concepts: bases pour une tentative de modélisation. În: Béjoint H., Thoiron Ph. Le sens en terminologie. Paris: Presses Universitaires de Lyon, 2000. p. 20-39
92. Cincilei Gr. Lexicologie de la langue française. Part 1, Chişinău: USM, 1988. 78 p.
93. Cincilei Gr. Lexicologie de la langue française. Part 2, Chişinău: USM, 1990. 69 p.
94. Cornu G. Linguistique juridique. Paris: Montchrestien, 2000. 443 p.
95. Cornu G. Vocabulaire juridique. Quadrige: Presses Universitaires de France, 2000.
96. Coşeriu E. L'homme et son langage. Louvain ŞPeeters, 2001.
97. Depecker L. Entre signe et concept : éléments de terminologie générale. Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle, 2002. 200 p.
98. Depecker L. La Terminologie: nature et enjeux. Paris: Larousse, 2005. 81 p.
99. Dubois J. Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage. Paris: Larousse, 1994. 514 p.
100. Dubuc R. Manuel Pratique de Terminologie. Montréal: Linguattech, 2004. 198 p.
101. Ducrot O. Logique, Structure, Enonciation. Paris: Les Editions de minuit, 1983. 191 p.
102. Fontette F. Vocabulaire juridique. Paris: Presses Universitaires de France, 1991. 126 p.
103. Galinski C. Facteurs financiers dans la mise au point d'une banque de terminologie. Banques de terminologie développées comme aide à la traduction automatique basée sur la connaissance. Paris: Meta XXXIV3, 1989. 567 p.
104. Gary-Prieur, Marie-Noelle. Les termes clés de la linguistique. Paris: SEUIL, 1999. 61 p.
105. Gaudin F. Socioterminologie. Une approche sociolinguistique de la terminologie. Bruxelles: Éditions Duculot, 2003. 288 p.
106. Gémar J-C. Le plus et le moins-disant culturel du texte juridique. Langue, culture et équivalence, Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal, vol. 47, n° 2, 2002. 166 p.
107. Gémar J-C. La traduction juridique: art ou technique d'interprétation. Montréal: Les Presses de l'Université de Montréal, 1998. 308 p.
108. Germain C. La sémantique fonctionnelle. Paris: Presses Universitaires de France, 1981. 222 p.
109. Grădinaru A., Zbanţ L. Les technique de la traduction écrite (français-roumain, roumain – français). Chişinău: CEP USM, 2014. 14 p.
110. Guilbert L. La créativité lexicale. Paris: Éditions Larousse, 1975. p.17
111. Guilbert L. La spécificité du terme scientifique et technique. Paris: Langue Française. nr.17, 1973. p.5-17

112. Guțu A. Aspects systemique et fonctionnel des antonymes. Chișinău: ULIM, 2000. p.102, citat p.19..Ch.Bally, 1951. 102 p.
113. Guțu A. Les pouvoirs de la langue. Chișinău: ULIM, 2014. 200 p.
114. Hagège C. Le français et les siècles. Paris: Éditions Odile Jacob, 1987. 54 p.
115. Kocourek R. La langue française de la technique et de la science. Wiesbaden: Brandsletter, 1991. 259 p.
116. Leitchik V.M., Shelov S.D. Terminology: Where is Russian science today? LSP&Professional Communication, 2003, vol. 3
117. Lerat P. Les langues spécialisées. Paris: PUF, 1995. 201 p.
118. Lerat P. Le langage du droit. Paris: PUF, 1975. 9 p.
119. Lotte D.S. Principes d'établissement d'une terminologie scientifique et technique. Québec: GIRSTERM, 1981.
120. Moeschler J., Antoine Auchlin. Introduction à la linguistique contemporaine. Paris: Armand Colin, 2009. 219p.
121. Mounin G. Histoire de la linguistique des origines au 20e siècle. Paris: Presses Universitaires de France, 1974. 230 p.
122. Mounin G.. La sémantique. Paris: Editions Seghers, 1972. 266 p.
123. Mounin G. Dictionnaire de la linguistique. Paris: Quadriga/PUF, 1974. 340 p. , 191 p.
124. Naylot C., Mignot X. Sémantique du Language. Paris: Editions NATHAN, 1997. 255 p.
125. Rastier F. Semantique et recherches cognitives. Paris: Presses Universitaires de France, PUF, 2001. 154 p.
126. Rey A. Terminologies: noms et notions. Paris: PUF, 1979. 127 p.
127. Rey-Debove J. La linguistique de signe. Une approche semiotique du langage, Paris: ArmandColin, 1998. 300 p.
128. Rondeau G. Introduction à la terminologie. Canada: Québec, 1984. 171 p.
129. Sourieux Jean-Louis, Lerat P. Le langage du droit. Paris: Presse Universitaires de France, 1975. 133 p.
130. Wroblewski J. Les langages juridiques: une typologie. In: Droit et société, nr.8, 1988
131. Ziembinski Z. Le langage du droit et le langage juridique. Montréal: Centre de recherche en droit privé et comparé du Québec, 1974. 164 p.

În limba rusă:

132. Аванесян В.В., Андреева С.В., Белякова Е.В. Большая юридическая энциклопедия. Москва: ЭКСМО, 2005. 685 с.
133. Баскакова М.А. Толковый юридический словарь: бизнес и право. Москва: Финансы и статистика, 2012. 682 с.

134. Будаков Р. Закон многозначности слова. Москва, 1972. 129 с.
135. Гринев С. Введение в терминоведение. Москва: Изд-во МГУ, 1993. 309 с.
136. Даниленко В. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977. 246 с.
137. Додонов В.Н., Ермаков В.Д., Крылова М.А. Большой Юридический словарь. Москва: ИНФРА-М, 1999. 790 с.
138. Думбрэвяну И. Очерк по теории словосложения. Кишинев: ГУМ, 1980.
139. Лотте Д. Как работать над терминологией (основы и методы). Москва: Наука, 1976. 218 с.
140. Молдовану Г. Деривационные микросистемы французского языка, комплексная деривационная парадигма. Кишинев: Молдавская Экономическая Академия, 2000. 160 с.
141. Олшански И. Полисемия и проблема центра-периферия в лексике. Кишинев: ГУМ, 1997. 182 с.
142. Романцев О.Г., Додонов В.Н. Юридический энциклопедический словарь. Москва: ИНФРА-М, 1997. 374 с.
143. Соссюр Ф. Курс общей лингвистики. Москва: Прогресс, 1977. 696 с.
144. Чинчлей Г. Очерки по деривации в современном французском языке. Кишинэу: Издательство Штиинца, 1991. 117 с.
145. Чинчлей Г. Соотношение минимальных значимых единиц языковой структуры. Кишинэу: Издательство Штиинца, 1975. 222 с.
146. Шелов С. Определение терминов и понятийная структура терминологии. С.-Петербург: Изд-во С.Петербургского университета, 1998. 233 с.

SURSE PENTRU CORPUSUL DE ANALIZĂ

Dicționare și enciclopedii:

147. Brudașcu D. Dicționar englez-român pentru juriști. Cluj-Napoca: Editura Sedan, 1999. 498 p.
148. Bryan A. Garner. Black's Law Dictionary Deluxe. USA: seventh Edition, West Group, 1999. 1615 p.
149. Concise Dictionary of English Etymology. Oxford: Oxford University Press, 1996. 552 p.
150. DEX 2009 = Dicționar explicativ al limbii române. București: Academia Română, Univers Enciclopedic Gold, 2009. 1230 p.
151. DEX 1996 = Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția a 2. București: Editura Univers Enciclopedic, 1996. 572 p.

152. Dictionary of Law. Oxford: Oxford University Press, fourth edition, 1997. 512 p.
153. Ducrot O. Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului. București: Editura Babel, 1996. 530 p.
154. Georgescu I. Mic dicționar englez-român de termeni juridici. București: Linklaters, 2002. 162 p.
155. Grosu E. Dicționar de antonime sinonimizat. Chișinău: EPIGRAF, 2003. 447 p.
156. Hanga V. Dicționar juridic român-englez, englez-român. București : Lumina Lex, 1998. 422 p.
157. Hanga V. Mic dicționar juridic. București : Editura Lumina Lex, 1999. 207 p.
158. Hotărârea 13136/07 CEDO, Strasbourg 20 aprilie 2010
159. Hotărârea 10758/05, CEDO, Strasbourg, 5 ianuarie 2010
160. Hotărârea 24034/07, CEDO, Strasbourg, 18 iulie 2010
161. Jitaru L. Dicționar de maxime și expresii juridice latine. Chișinău : Editura Museum, 2001. 256 p.
162. Mounin G. Dictionnaire de la linguistique. Paris: Quadriga/PUF, 1974. p. 340, p.191
163. Negrescu D. Lexicon juridic latin-român. București: Editura Lumina-Lex, 2001. 280 p.
164. Oxford English Reference Dictionary. Oxford: Oxford University Press, 1995. 1765 p.
165. Rădulescu S, Săuleanu L. Dicționar de expresii juridice latine. București: Editura Științifică, 1999. 290 p.
166. Regulamentul de procedură al Curții de Justiție din 25 septembrie 2012 titlul I (Organizarea Curții), Capitolul 8 (Regimul lingvistic), art. 36 – 42, p. 22, 2012. https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/rp_ro.pdf (23.10.2015)
167. Titulescu I., Abraham P., Derșidan E. Dicționar de termeni juridici uzuali: explicativ-practic. București: Editura Națională, 2001. 622 p.

Surse statistice de date și documente electronice:

168. <http://eur-lex.europa.eu/> (vizitat 10.03.2014)
169. <http://www.ier.ro/> (vizitat .12.07.2010)
170. Glossary of Legal Terms: [http:// research.lawyers.com/glossary](http://research.lawyers.com/glossary). (18.08.2010)
171. <http://www.justice.md/md/cedo> (10.09.2018)
172. <http://agent.gov.md/> (26.09.2018)
173. http://www.clr.ro/menu1/catalin/DICT_pdf.pdf (25.06.2011)
174. <http://hudoc.echr.co> (27.12.2018)

Anexa 1

Structura hotărârilor judecătorești ale CEDO

Descrierea materialului studiat (hotărâre judecătorească)

Data publicării

Procedura

În fapt

1. Circumstanțele cauzei
2. Dreptul național (intern) relevant

În drept

1. Admisibilitatea plângerilor
2. Pretinsa încălcare a articolului nr... din Convenție
 - *Susținerile părților*
 - *Aprecierea Curții*
3. Pretinsa violare a articolului nr... din Convenție
4. Aplicarea articolului nr... din Convenție
 - Prejudiciul material
 - Prejudiciul moral
 - Costuri și cheltuieli
 - Penalități

Evaluarea rezultatelor

Anexa 2

Unități sintagmatice bimembre cu ligament sinaptic

1. admissibility of the complaints	33. ground for revision
2. admissibility of appeal	34. infringement of the right
3. to absolve of responsibility	35. instances of jurisdiction
4. abuse of authority	36. interrogation of witness
5. access to court	37. interpretation of rights
6. access to justice	38. justice of peace
7. action for damages	39. lack of evidence
8. act of violence	40. law in force
9. arguments of the applicant	41. means of evidence
10. assets and shares	42. merits of case
11. apprehension of suspect	43. merits of complaints
12. adoption of a judgment	44. merits of the application
13. breach of right	45. Ministry of Justice
14. breach of article	46. need for violence
15. breach of provisions	47. presumption of innocence
16. breach of contract	48. presentation of evidence
17. burden of proof	49. protection of property
18. by-laws	50. provision of law
19. chamber of judge	51. question of fact
20. charge of suspect	52. question of law
21. circumstances of the death	53. reimbursement of costs
22. circumstances of the case	54. reinforcement of judgment
23. conviction of accused	55. rejection of appeal
24. costs and expenses	56. right of defence
25. Council of Europe	57. right to appeal
26. Court of Appeal	58. right to identity
27. deprived of liberty	59. rights and freedoms
28. decision of jury	60. the standard of proof
29. examination of the application	61. rule of law
30. facts of case	62. rules of court
31. finding of violation	63. state of insanity
32. freedom of opinion	64. statement of fact

65. status of judge
66. stipulation of service
67. submissions of parties
68. to enforce to date
69. victims of torture
70. violation of law
71. violation of case

72. violation of right
73. violation of convention
74. to shield from responsibility
75. to strike out an application
76. presumption of innocence
77. witness for the defence
78. usurpation of power

Anexa 3

Unități sintagmatice bimebre fără ligament sinaptic

1. absolute rights	33. civil law
2. additional interviews	34. civil status
3. to adduce evidence	35. to claim action
4. to adduce proofs	36. to claim compensation
5. administrative investigation	37. clear rules
6. administrative offence	38. common ground
7. administrative practise	39. constitutional proceedings
8. administrative sanction	40. contested article
9. administrative agency	41. contracting party
10. aggravating factor	42. convincing reasons
11. alleged violation	43. counter-claim
12. alleged facts	44. county council
13. appellate review	45. court assessment
14. applicable provision	46. court hearing
15. appellate court	47. court order
16. applicant company	48. court's judgement
17. applicant's lawyer	49. criminal file
18. appropriate punishment	50. crime victim
19. arbitrary decision	51. criminal activities
20. arguable claim	52. Criminal Code
21. arrest warrant	53. criminal investigation
22. attempted murder	54. criminal justice
23. authorised person	55. criminal offence
24. basic right	56. criminal liability
25. bodily harm	57. criminal proceeding
26. body harm	58. criminal responsibility
27. case law	59. criminal sanctions
28. case-law	60. criminal negligence
29. cassation appeal	61. criminal contempt
30. cassation court	62. criminal forfeiture
31. causal link	63. criminal procedure
32. civil proceedings	64. criminal record

65. war criminal
66. cruel treatment
67. defamation proceedings
68. defamation statement
69. default interest
70. defence attorney
71. deputy registrar
72. disciplinary measures
73. discovery procedure
74. discriminatory treatment
75. dismissal measures
76. dissenting opinion
77. distribution order
78. District Court
79. documentary evidence
80. domestic authorities
81. domestic court
82. domestic law
83. domestic violence
84. drug offence
85. duty solicitor
86. effective investigation
87. enforcement authorities
88. equitable basis
89. excessive claim
90. express obligation
91. eyewitness testimony
92. factual basis
93. fair hearing
94. family violence
95. final judgement
96. forensic doctor
97. forced inactivity
98. forensic evidence
99. forensic examination
100. fresh judgement
101. fundamental safeguards
102. fundamental principles
103. general jurisdiction
104. general principles
105. general failure
106. governing law
107. Grand Chamber
108. handwriting analysis
109. home confinement
110. housing space
111. Housing Code
112. illegal actions
113. illegal activities
114. illegal decision
115. impugned hearing
116. impugned statement
117. impugned review
118. inadmissible appeal
119. inhuman treatment
120. inculpatory evidence
121. initial application
122. injured party
123. internal law
124. international law
125. investigating authorities
126. investigating judge
127. investigating authority
128. investigating magistrate
129. investigation file
130. impartial jury
131. judicial authorities
132. judicial proceedings
133. just satisfaction
134. justice system

135. labour legislation	170. minor injuries
136. law suit	171. national authorities
137. lawful decision	172. national law
138. lawful order	173. national security
139. legal aid	174. national tribunals
140. legal basis	175. natural person
141. legal costs	176. notary taxes
142. legal demands	177. organised crime
143. legal evasion	178. partial reparation
144. legal fees	179. peaceful enjoyment
145. Legal Department	180. pecuniary damage
146. legal framework	181. pecuniary loss
147. legal grounds	182. petty crime
148. legal intervention	183. petty offence
149. legal issues	184. physical attack
150. legal partnership	185. physical damage
151. legal person	186. plenary meeting
152. legal prohibition	187. Police Academy
153. legal provision	188. police custody
154. legal relationship	189. police inspector
155. legal representative	190. police officer
156. legislative reforms	191. police station
157. legitimate aim	192. police obligations
158. legitimate reasons	193. present judgement
159. limitation period	194. Presiding Judge
160. light injuries	195. pretrial hearing
161. life imprisonment	196. pretrial detention
162. lower court	197. preventive measures
163. lodgcriminal prosecutions	198. principal judgement
164. lower court	199. prison administration
165. Lustration laws	200. prison officer
166. lustration proceeding	201. prison staff
167. maintenance clause	202. Prison Department
168. material damage	203. private individuals
169. medical expert	204. private violence

205. procedural aspects	240. submitted appeal
206. procedural defect	241. substantive clauses
207. procedural error	242. substantive limb
208. procedural framework	243. suicide case
209. procedural ground	244. suspended sentence
210. procedural obligation	245. Supervisory Board
211. procedural protection	246. to appeal a case
212. procedural reasons	247. to claim compensation
213. procedural requirements	248. to claim damages
214. procedural rights	249. to commit suicide
215. prosecuting authorities	250. to confess a crime
216. prosecutor's decision	251. to contest a claim
217. prosecutor's request	252. to draft a document
218. protection order	253. to file appeal
219. public hearing	254. to quash a judgment
220. public trial	255. to quash a decision
221. real estate	256. to produce evidence
222. reasonable time	257. to provide evidence
223. recalcitrant individuals	258. to protect reputation
224. reduced sentences	259. to give notice
225. redundancy measures	260. to guarantee rights
226. redundancy payment	261. to hear testimonies
227. regional court	262. to incur losses
228. regular lustration	263. to institute proceedings
229. relevant part	264. to sanction administratively
230. respondent State	265. to submit proofs
231. respondent Government	266. to summon parts
232. respondent State	267. to reach a verdict
233. serious crimes	268. to waive claims
234. serious injuries	269. trial court
235. serious damages	270. ungrounded appeal
236. sexual violence	271. unilateral decision
237. speculative claims	272. unfounded decision
238. statutory law	273. unlawful acts
239. striking- out	274. unlawful arrest

275. unlawful entering
276. unlawful searches
277. untrue allegations
278. value judgements
279. victim status

280. verbal attack
281. warrant contract
282. witness statement
283. thorough investigation

Anexa 4

Unități sintagmatice trimembre (cu sau fără ligament sinaptic)

1. to adopt interim measures
2. alleged failure to investigate
3. alleged ill-treatment
4. average-level crime
5. beyond reasonable doubt
6. breach of professional duties
7. challenge of the last decision
8. Civil Procedure Code
9. Civil Procedure Court
10. civil status document
11. to commit acts of violence
12. community service work
13. complaint of ill-treatment
14. to contest the applicant's allegations
15. contractual and tort liability
16. court protection order
17. crime of average gravity
18. criminal investigation body
19. decision-making process
20. deficient and dilatory investigation
21. Deputy Section Registrar
22. to dismiss applicant's action
23. exceptionally serious crimes
24. fight against terrorism
25. findings of forensic doctor
26. flawed legislative framework
27. forensic examination of the body
28. forensic medical report
29. full rehearing of the case
30. fully reasoned judgement
31. general legal prohibition
32. gender-based discrimination
33. gender-based violence
34. high contracting party
35. human **rights** violation
36. inhuman and degrading treatment
37. intentional destruction of property
38. joint concurring opinion
39. lawful disclosure of information
40. leave-to-appeal hearing
41. Ministry of Internal Affairs
42. moderate bodily harm
43. non-enforcement of a court decision
44. non-governmental decision
45. non-pecuniary damage
46. preliminary investigation stage
47. Supreme Court of Justice
48. preventive effect of law
49. principle of legal certainty
50. respect of non-pecuniary damage
51. respect of pecuniary damage
52. serious shortcomings in the investigation
53. short presumption of the facts
54. substantive and procedural aspects
55. successor of the injured party
56. the expiry of the limitation period
57. the findings of the forensic doctor
58. **the right** of access to a lawyer
59. **the right** of access to court
60. the Supreme Court of Justice
61. the use of physical force
62. the usurping police power
63. thorough and effective investigation
64. to avoid criminal responsibility

65. to breach prison regulations
66. to breach the provisions of a case
67. to bring a civil action
68. to carry out an adequate investigation
69. to consider the merits of the complaints
70. to deny procedural **rights**
71. to dismiss preliminary objection
72. to dispute the Government's assertions
73. to ensure the freedom of expression
74. to escape criminal responsibility
75. to examine the merits of the application
76. to examine procedural **rights**
77. to exercise procedural **rights**
78. to exhaust domestic remedies
79. to fail to fulfil an obligation
80. to fail to reach an agreement
81. to fill a complaint
82. to give notice of the application
83. to grant legal aid
84. to initiate a criminal investigation
85. to initiate court proceedings
86. to initiate administrative investigation
87. to launch an investigation promptly
88. to lodge a criminal complaint
89. to lodge an appeal in cassation
90. to make an express reference
91. to order the re-examination of the case
92. to order a forensic examination
93. to provide a plausible explanation
94. to pursue a legitimate aim
95. to raise questions of law
96. to raise questions of fact
97. to require the proof of delivery
98. to submit written observations
99. to uphold the judgement on appeal
100. trade union association
101. trainee military prosecutor
102. transcripts of court hearings
103. unlawful deprivation of liberty
104. unpaid work for community
105. **the right** to make requests
106. **the right** to freedom of expression
107. **the right** to claim compensation
108. **the right** to remain silent
109. to enshrine fundamental values
110. lack of effective investigation
111. general legal prohibition
112. beyond reasonable doubt
113. to enshrine fundamental values

Anexa 5

Unități sintagmatice polimembre

1. Civil and Administrative Review College
2. Convention for the Protection of Human rights and Freedoms
3. employment related civil proceedings
4. European Court of Human Rights
5. failure to fulfil official duties
6. first-instance court judgement
7. fundamental values of democratic society
8. Helsinki Committee of Human Rights
9. lack of effective legal remedies
10. probation of possessing and carrying weapons
11. protection of human rights and freedoms
12. **the right** to respect for private life
13. **the right** to inform the third part of the detention
14. **the right** to submit documents and evidence
15. **the right** to challenge the decisions
16. **the right** to become acquainted with the contents of the file
17. **the right** to communicate information and ideas
18. statements of the accused police officers
19. to ask for a postponing of the hearing
20. to bring suit against the defendant
21. willful failure to appear in court

Anexa 6

Glosar de termeni juridici în limbile engleză-română ai Curții Europene a Drepturilor Omului

A

1	adoption of a judgment	adoptarea unei hotărâri
2	abolition	abolire
3	absence of right to compensate	lipsa dreptului la despăgubiri
4	<i>absentia</i>	<i>în lipsa</i>
5	absolute rights	drepturi absolute
6	absolve of responsibility	asistență juridică
7	abuse	violență domestică
8	abuse the rights	a încălca drepturile
9	abuse of authority	exces de putere
10	access to court	acces la curte
11	access to the justice	acces la justiție
12	accuse of	a învinui de
13	acquit smb	a achita o persoană
14	acquittal	achitare
15	acquittal of accused	achitarea acuzatului
16	<i>actio popularis</i>	<i>actio popularis</i>
17	action for damages	acțiune în despăgubire
18	acts of violence	acțiuni violente
19	additional interviews	audieri suplimentare
20	adduce evidence	a prezenta o dovadă
21	adduce proofs	a aduce probe
22	adjudicate	a adjuceca
23	administrative agency	agenție administrativă
24	administrative investigation	procedură administrativă
25	administrative nature	natură administrativă
26	administrative offence	contravenție administrativă
27	administrative practise	practică administrativă
28	administrative sanction	sanctiune administrativă
29	administrative detention	detenție administrativă
30	admissibility	admisibilitate
31	admissibility of the complaints	admisibilitatea plângerilor
32	admissibility of appeal	admisibilitatea apelului
33	adopt a decision	a adopta o hotărâre
34	adoption of a judgement	adoptarea unei decizei
35	adopt interim measures	a interveni în procedură
36	adjourn a trial	a amâna un proces
37	Agent	agent guvernamental
38	aggravating factor	circumstanță agravantă
39	agreement of clause	acord cu privire la clauze
40	aggressor	agresor
41	arbitrary action	acțiune arbitrară
42	agreement	acord, contract

43	agreement of date	acord cu privire la dată
44	allegation	afirmație, pretenție
45	allege	a susține, a pretinde
46	alleged facts	fapte pretinse
47	alleged failure to investigate	pretinsa omisiune de a investiga
48	alleged ill-treatments	tratamente rele pretinse
49	alleged violation	pretinsa violare, încălcare
50	allow an appeal	a admite un recurs
51	allowance of appeal	admiterea recursului
52	amnesty	amnistiere
53	Amnesty International	Amnesty International
54	average-level crime	infrațiune medie
55	infringement of the right	încălcare a dreptului
56	annule a decision	a anula o decizie
57	annule an ordonance	a anula o ordonanță
58	annule a judgment	a casa o hotărâre
59	appeal	a înainta recurs
60	appeal a judgement	a ataca o hotărâre cu apel
61	appeal the case	a face recurs
62	arguable claim	pretenție serioasă și legitimă
63	appearance in court	prezentarea la proces
64	appeal against judgment	recurs împotriva hotărârii
65	appellant	reclamant
66	appellate court	instanță de recurs
67	applicable provision	prevederi, clauze aplicabile
68	applicant	reclamant
69	applicant company	compania reclamantă
70	apply a law	a aplica o lege
71	apply force	a aplica forța
72	applicant's lawyer	avocatul reclamantului
73	application	reclamație
74	apprehension of suspect	audierea suspectului
75	appropriate punishment	sanțiune potrivită
76	ask for a postponement of the hearing	a cere amânarea ședinței
77	arbitrage	arbitraj
78	arbitrary decisions	ordonanțe de protecție
79	arguable claim	plângere argumentată
80	arguments of the applicant	argumentele reclamantului
81	arrest	arest, a aresta
82	arrest on charge	a aresta învinuit de
83	arrest warrant	mandat de arest
84	assets and shares	bunuri și acțiuni
85	assess in money	a evalua în bani
86	assert rights	a urmări drepturi
87	assert procedural rights	a realiza drepturi procedurale
88	assignment	cesiune

89	attempted murder	tentativă de omor
90	attend the hearing	a participa la audiere
91	avoid criminal responsibility	a se eschiva de răspundere penală
92	auction	licitație
93	Audiovisual Code	Codul Audiovizualului
94	authorised person	persoană împuternicită
B		
95	bail	cauțiune
96	bailiff	executor judecătoresc
97	ban	interzicere
98	Bar association	Barou de Avocați
99	basic right	drept fundamental
100	be under contract	a se prevedea prin contract
101	be called to the court	a fi citat în instanță
102	Bench	tribunal, judecătorie municipală
103	become final	a deveni definitivă
104	be incumbent on the State	a fi în sarcina statului
105	be entitled to vote	a avea drept la vot
106	beyond reasonable doubt	în afara oricărui dubiu rezonabil
107	biased	părtinitor
108	bill	proiect de lege
109	Binding judgement	hotărâre judecătorească obligatorie
110	bodily harm	leziune corporală
111	body harm	vătămare corporală
112	breach a right	sanctiune administrativă
113	breach a right	a încălca un drept
114	breach of a right	încălcarea unui drept
115	breach of contract	încălcarea contractului
116	breach of article	încălcarea articolului
117	breach of professional duties	încălcarea obligațiunilor de serviciu
118	breach of provisions	violarea prevederilor
119	breach the provisions of a case	a încălca prevedile unui articol
120	breach a principle	a încălca un principiu
121	breach prison regulations	a încălca regulamentul închisorii
122	break-in	spargere, furt
123	break into	a jefui
124	bribe	mită, a mitui
125	bribery	mituire
126	brief	dosar, speță
127	bring a civil action	a iniția un proces civil
128	bring suit against the defendant	a iniția proces împotriva pârâtului
129	burglary	furt, spargere
130	burden of proof	sarcină de probațiune
131	by stipulation	prin stipulare
132	by-laws	hotărâri

C

133	cancellation	reziliere
134	call	a cere (de la o instanță)
135	cancel a decision	a anula o decizie
136	carry an investigation	a conduce o investigație
137	carry out an adequate investigation	a desfășura o investigație adecvată
138	case	dosar, speță
139	case law	precedent judiciar
140	case law	caz, dosar
141	case law	jurisprudența
142	case-file materials	spețe
143	cassation appeal	recurs
144	cassation court	instanța de recurs
145	causal link	legătura de cauzalitate
146	censorship	cenzură
147	cell	celulă
148	challenge of the last decision	contestație a ultimei ordonanțe
149	Chamber	complet de judecători
150	chamber of judge	complet de judecători
151	change the sentence	a modifica sancțiunea aplicată
152	charge	învinuire
153	charge with	a acuza de
154	charge of suspect	învinuirea suspectului
155	Chisinau Municipality	Municipalitatea Chișinău
156	circumsances of death	circumstanțele decesului
157	circumstances of the case	circumstanțele cazului
158	citation	citare legală
159	citizenship	cetățenie
160	civil proceeding	proces civil
161	Civil and Administrative Review College	Colegiul de Revizuire civilă și administrativă
162	civil court action	acțiune civilă
163	civil law	drept civil
164	civil procedure code	Codul de Procedură Civilă
165	civil status	stare civilă
166	civil status documents	acte de stare civilă
167	claim	pretenție
168	claim	a pretinde
169	claim action	acțiune în revendicare, clauză
170	claim compensation	compensație cerută
171	claim damages	a pretinde despăgubiri
172	claimant	reclamant
173	clause	prevedere, clauză
174	close the investigation	a înceta ancheta
175	closure of the investigation	încetarea investigației
176	clear rules	reguli exprese

177	come before a court	a se prezenta la proces
178	commit a crime	a comite o crimă
179	commit suicide	a comite sinucidere
180	commit acts of violence	a comite acte de violență
181	common-room	cancelarie
182	common law	drept cutumiar
183	common ground	temei comun
184	community service work	lucrul în folosul comunității
185	compel the state	a obliga statul
186	compulsory labour	muncă obligatorie
187	compensate	a compensa
188	compensation	despăgubiri
189	compensation	compensație, pretenții
190	competent law bodies	organe competente
191	complaint	pretenție, plângere
192	complaint of ill-treatment	plângere despre maltratare
193	complain to the prosecution	a sesiza procuratura
194	confess	a mărturisi
195	confess a crime	a mărturisi o crimă
196	confess a murder	a mărturisi un omor
197	comply	a contesta
198	comply with a request	a satisface, a accepta
199	confirm a statement	a confirma o declarație
200	conduct an inquiry	a conduce o anchetă
201	conduct an investigation	a conduce o investigație
202	constitutional proceedings	proces constituțional
203	consider the merits of the complaints	a examina fondul plângerilor
204	contest a claim	a contesta o plângere
205	constitutional proceedings	processe constituționale
206	constitutionality	constituționalitate
207	contest the findings	a contesta concluziile
208	contestable	contestabil
209	contested article	articol contestat
210	contest the applicant's allegations	a contesta alegațiile reclamantului
211	contracting party	partea contractantă
212	contractual and tort liability	răspundere contractuală și delictuală
213	convention	convenție
214	convicted/convict	condamnatul
215	convict	a condamna
216	conviction	condamnare
217	conviction of accused	condamnarea acuzatului
218	convincing reasons	probe convingătoare
219	corrective measures	măsuri de corecție, reeducare
220	coronar	medic legist
221	costs and expenses	costuri și cheltuieli
222	Council of Europe	Cosiliul Europei

223	counsel	consilier, avocat
224	counter-claim	acțiune reconvențională
225	county council	consiliu județean
226	court' assessment	aprecierea curții
227	court hearing	ședință de judecată
228	Court of Appeal	Curtea de Apel
229	court order	decizie judecătorească
230	court proceedings	proceduri judecătorești
231	court protection orders	Ordonanțe de protecție
232	court secretary	grefier
233	Court holds	Curtea decide
234	Court's judgment	speță
235	criminal file	dosar penal
236	crime of average gravity	infracțiune mai puțin gravă
237	crime victim	victimă a crimei
238	criminal activities	infracțiuni
239	criminal action	acțiune criminală
240	Criminal Code	Cod Penal
241	criminal investigation	urmărire penală
242	criminal record	dosar penal
243	criminal justice	justiție penală
244	criminal liability	răspundere penală
245	criminal offence	infracțiune
246	criminal proceeding	proces penal
247	criminal procedure	procedură criminală
248	criminal responsibility	răspundere penală
249	criminal sanctions	sanțiuni penale
250	criminal negligence	neglijență criminală
251	criminal-law nature	infracțiuni de natură penală
252	criminal charge	acuzatie în materie penală
253	criminal forfeiture	contrafacere criminală
254	cruel/inhuman treatment	tratament inuman
255	custody suit	proces judiciar referitor la dreptul de custodie
256	custody	custodie, detenție
D		
257	damage	prejudiciu
258	decision-making process	proces decizional echitabil
259	decision of jury	decizia juraților
260	defamation	defaimare
261	defamation proceedings	acțiuni de defaimare
262	defamatory statements	declarații de defaimare
263	default interest	penalități
264	defence	apărare
265	defence attorney	avocatul apărării
266	deficient and dilatory investigation	investigație deficientă și tergiversată

267	denial, disproof	contestare
268	deliberate in private	a delibera cu uşile închise
269	deliver a judgement	a pronunţa o hotărâre
270	deprivation of liberty	privaţiune de libertate
271	deprive of possessions	a lipsi de proprietate
272	deliver a summon	a înmâna o citaţie
273	deny an argument	a nega un argument
274	deny procedural rights	a respinde drepturile procedurale
275	deputy registrar	grefier al secţiunii
276	deposition	mărturie
277	derogation	derogare
278	detainee	deţinut
279	disagree	a contesta
280	directive	directivă
281	disciplinary measure	măsură disciplinară
282	discontinue the case	a înceta cauza
283	discontinuation of the proceedings	încetarea procedurilor
284	discriminatory treatment	tratament discriminatoriu
285	dismiss	a concedia
286	dismiss a complaint	a respinge o plângere
287	dismiss applicant's action	a respinge acţiunea reclamantului
288	dismiss preliminary objection	a respinge obligaţia primară
289	dismissal	destituire
290	dismissal measures	măsuri de concediere
291	disproof	dovadă a falsităţii
292	dissenting opinion	opinie disidentă
293	distribution order	ordin de distribuţie
294	dispute the allegations	a contesta afirmaţia
295	documentary evidence	probă scrisă
296	domestic authorities	autorităţi naţionale
297	domestic courts	instanţe naţionale
298	domestic law	drept intern
299	domestic violence	violenţă în familie
300	domestic remedies	căile de atac interne
301	domestic proceedings	proceduri interne
302	draft a document	a scrie un document
303	draw a will	a face un testament
304	drug offence	infracţiune cu droguri
305	duty solicitor	avocat numit din oficiu
306	dispute an allegation	a contesta o alegaţie
307	dispute the Government's assertions	a dispua aprecierile guvernului
E		
308	effective investigation	investigaţie efectivă
309	effective access to the court	acces eficient la justiţie
310	employ a lawyer	a angaja un avocat

311	empower	a împuternici
312	enforce a judgement	a executa o hotărâre judecătorească
313	enforce a court decision	a pune în execuție o hotărâre judecătorească
314	enforce law	a aplica o lege
315	enforce to date	a executa la timp
316	enforcement authorities	organe de executare
317	enforcement of the judgement	executarea hotărârii
318	enshrine fundamental values	a consacra valori fundamentale
319	ensure protection against torture	a asigura protecție împotriva torturii
320	ensure freedom of expression	a asigura libertatea de exprimare
321	entitle	a fi în drept, (a adopta)
322	equitable laws	legi echitabile
323	equitable basis	principii, temei echitabil
324	escape all responsibility	a se eschiva de la răspundere
325	escape criminal responsibility	a se eschiva de la răspundere penală
326	European Court of Human Rights	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
327	evidence	dovadă, mărturie
328	examine a claim	a examina o plângere
329	examine the merits of the application	a examina fondul cererii
330	examination of the application	examinarea cererii
331	exceptionally serious crimes	infracțiuni deosebit de grave
332	excessive claim	pretenție exagerată
333	explanatory judgment	hotărâre explicativă
334	express obligation	obligație expres prevăzută de lege
335	exercise procedural rights	a exercita drepturile procedurale
336	established by law	instituit prin lege
337	exhaust domestic remedies	a epuiza căile de atac inter
338	eyewitness testimony	declarațiile martorilor oculari
339	eyewitness	martor ocular
F		
340	facilities	înlesniri
341	facts	în fapt
342	facts of the case	circumstanțele cazului
343	factual basis	temeiuri suficiente
344	fail to fulfil an obligation	a neexecuta o obligație
345	fail to reach an agreement	a eșua de a semna un acord
346	failure to fulfil official duties	neîndeplinirea obligațiilor de serviciu
347	fair hearing	proces echitabil
348	fairness	echitabilitate
349	family violence	violență în familie
350	felony	infracțiune gravă
351	general failure	eșec general
352	fight against terrorism	lupta împotriva terorismului
353	file a case	a chema în judecată
354	fill a complaint	a completa o plângere

355	file appeal	a declara recurs
356	final judgement	decizie finală, irevocabilă
357	finding of a violation	recunoaşterea violării
358	findings of forensic doctor	constatări ale medicului legist
359	finish investigation	a finaliza investigaţia
360	fine	amendă
361	first-instance court judgement	hotărârea primei instanţe
362	flawed legislative framework	cadru legislativ imperfect, slab
363	folder	dosar
364	foster	a întări
365	forced inactivity	absenţa forţată de la locul de muncă
366	foreman	prim-jurat
367	forensic doctors	medici legişti
368	forensic evidence	probe, examinări medico-legale
369	forensic examination of the body	examinare medico-legală a a cadavrului
370	forensic examinations	examinări medico-legale
371	forensic medical report	raport de examinare medico-legal
372	freedom of expression	libertatea de exprimare
373	freedom of the press	libertatea presei
374	freedom of opinion	dreptul la libera exprimare
375	fresh judgement	rejudicare
376	friendly statement	reglementare pe cale amiabilă
377	full rehearing of he case	remiterea cauzei spre examinare
378	fulfil a contract	a îndeplini clauzele unui contract
379	fulfil a resolution	a îndeplini hotărârea
380	fully reasoned judgement	hotărâre judecătorească motivată
381	fundamental freedoms	libertăţi fundamentale
382	fundamental safeguards	garanţii fundamentale
383	fundamental values of democratic societies	valori fundamentale ale societăţii democratice
384	fundamental principles	principii fundamentale

G

385	gender-based discrimination	discriminare bazată pe gen
386	gender-based violence	violenţă bazată pe diferenţe de gen
387	general jurisdiction	instanţă de drept comun
388	general principles	principii generale
389	general legal prohibition	interdicţie legală şi principală
390	give rise to liability	a iniţia răspunderea
391	give notice	a comunica instanţei
392	give notice of the application	a comunica cererea
393	Government's arguments	
394	governing law	lege aplicabilă
395	Grand Chamber	Marea Cameră
396	grant legal aid	a acorda asistenţă juridică
397	grant a claim	a admite o pretenţie
398	gross violations	încălări grave

399	grant applicants claim	a accepta plângerea reclamanților
400	ground for revision	temei pentru revizuire
401	ground the appeal	a susține recursul
402	grounds	temeiuri
403	guarantee rights	a asigura drepturi
404	guarantee to appear for trial	garanții care asigură prezența persoanei la proces

H

405	handcuff	a încătușa
406	handwriting analysis	expertiza scrisului
407	harassment	hărțuire
408	hear testimonies	a audia
409	hearing to be held	a dispune examinarea
410	Helsinki Committee of Human Rights	Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului
411	High Contracting Party	parte contractantă
412	homicide	omucidere
413	home confinement	detenție la domiciliu
414	holding facility	centru de detenție
415	Housing Code	Codul cu privire la spațiul locativ
416	housing space	spațiu locativ
417	human rights violation	încălcarea drepturilor omului

I

418	illegal actions	acțiuni ilegale
419	illegal activities	activități ilegale
420	illegal detention	detenție ilegală
421	illegal decision	decizie ilegală
422	ill-founded allegations	acuzatii nefondate
423	ill-founded case	caz nefondat
424	ill-founded claims	pretenții nefondate
425	ill-founded decision	recurs neîntemeiat
426	ill-treatment of detainee	maltratarea deținutului
427	impartial tribunal	instanță imparțială
428	impartial jury	jurați imparțiali
429	impeachable	pasibil de pedeapsă
430	imprisonment	încarcerare
431	impugn	a contesta, a afirma
432	impugned hearing	ședință contestată
433	impugned hearing statement	afirmație contestată
434	impugned review	recurs contestat
435	in assessing evidence	în aprecierea probelor
436	inculpatory evidence	dovezi incriminatorii
437	in custody	în detenție
438	independent legal officer	magistrat independent
439	indictment	punerea sub învinuire
440	<i>in fine</i>	<i>per scurt</i>

441	inadmissible appeal	recurs inadmisibil
442	incur losses	a suporta pierderi
443	indictment	acuzare, rechizitoriu
444	inducement to suicide	determinare la sinucidere
445	inform the court	a aduce la cunoștința curții
446	inhuman and degrading treatment	tratament inuman și degradant
447	inhuman treatment	tratament inuman
448	initial application	plângere inițială
449	initiate proceedings	a iniția procesul
450	initiate a criminal investigation	a începe urmărirea penală
451	initiate criminal proceedings	a iniția urmărirea penală
452	initiate court proceedings	a intenta acțiune în judecată
453	initiate administrative investigation	a porni o procedură administrativă
454	injustice	nedreptate
455	injured party	parte vătămată
456	injuries	leziuni
457	inquiry	anchetă
458	inhuman treatment	tratament inuman
459	innocent	nevinovat
460	instances of jurisdiction	instanțele de judecată
461	institute proceedings	a iniția o acțiune
462	integrated agreement	acord integral
463	intentional destruction of property	distrugerea intenționată a proprietății
464	<i>inter alia</i>	<i>printre altele</i>
465	interim measures	măsuri temporare
466	interrogation of witnesses	interogarea martorilor
467	internal law	drept intern
468	international law	drept internațional
469	interpretation of the rights	interpretarea drepturilor
470	intervene in the procedure	a interveni în procedura legală
471	interview	a chestiona, a interoga
472	interviews	audieri
473	investigating authorities	autorități responsabile de anchetă
474	investigating magistrate	judecător de instrucție
475	investigating judge	judecător de instrucție
476	investigation	investigare, urmărire penală
477	investigation file	dosar
478	investigation by police	ancheta, investigarea efectuată de poliție
479	issue a decision	a emite o decizie
480	issue an ordinance	a emite o ordonanță
J		
481	joint concurring opinion	hotărârea comună concordantă
482	join cases	a conexa dosare
483	join to the merits	a conexa la fondul cauzei
484	judge	judecător

485	judgement	decizie, hotărâre judecătorească
486	judicial	judiciar
487	judicial authorities	autorități judiciare
488	judicial officer	funcționar judiciar
489	judicial review	analiză jurisprudențială
490	judicial proceedings	dezbateri judiciare
491	<i>jura novit curia</i>	<i>iura novit curia</i>
492	jurisdiction	jurisdicție
493	just satisfaction	extract din cadastru
494	just satisfaction	reparație echitabilă
495	justice of the peace	mediator de conflicte
496	justice system	sistem judecătoresc
497	jurisprudence	jurisprudență
498	judgeship	funcția de judecător
499	jury	jurați
500	juvenile delinquency	delicvență juvenilă

L

501	labour legislation	legislația muncii
502	lack of effective legal remedies	lipsa căilor de atac
503	lack of effective investigation	lipsa unei investigații eficiente
504	lack of evidence	lipsa de probe
505	Land Register	Cadastrul de Stat a bunurilor imobile
506	land registry excerpt	extras din cadastru
507	launch	a depune
508	launch an investigation promptly	a începe prompt o investigație
509	law-abiding	interzicere legală
510	law in force	legislația în vigoare
511	law suit	proces
512	law-enforcement agencies	organele coercitive ale statului
513	lawful decision	decizie legală
514	lawful disclosure of information	divulgarea legală a informației
515	lawful order	ordin legal
516	lawyer	avocat, jurist
517	leave-to-appeal hearing	audiere susceptibilă de a fi atacată
518	legality	legalitate
519	legal aid	asistență juridică
520	legal basis	bază legală
521	legal costs	cheltuieli judiciare
522	legal demands	cerințe legale
523	legal evasion	evaziune fiscală
524	legal fees	cheltuieli judiciare
525	legal framework	cadru legislativ
526	legal grounds	temei legal
527	legal intervention	intervenție legală
528	legal issues	probleme de drept

529	legal person	persoană juridică
530	legal partnership	parteneriat legal
531	legal prohibition	interzicere legală
532	legal provision	prevedere legală
533	legal relationship	relație legală
534	legal scholars	juriști
535	legal representative	reprezentant legal
536	legislative framework	cadru legislativ
537	legislative reforms	reforme legislative
538	legislative changes	schimbări legislative
539	legitimate aim	scop legitim
540	legitimate boundaries	limitele legitime
541	legitimate reasons	motive legitime
542	legitimate use of force	folosirea legitimă a forței
543	lengthy investigation	investigație tergiversată
544	liability	responsabilitate
545	libel	calomnie
546	light bodily harm	vătămare corporală ușoară
547	light injures	leziuni ușoare
548	life imprisonment	detenție pe viață
549	limitation period	perioada de prescripție
550	litigation	litigiu
551	lodge a complaint	a depune o plângere
552	lodge an appeal in cassation	a înainta recurs
553	lose a case	a pierde procesul
554	loss of property	pierderea proprietății
555	loss of victim status	pierderea statutului de victimă
556	lower court	instanță inferioară
557	Lustration laws	legile lustrației
558	lustration proceeding	procedură de lustrație

M

559	maintenance clause	clauză de menținere
560	make an express reference	a face o referință expresă
561	malfeasance	abuz
562	mandatory	obligatoriu
563	manslaughter	omor din culpă
564	marginal lending rate	rata limită a dobânzii
565	material damage	prejudiciu material
566	means of evidence	mijloace de probă
567	meet the claim	a satisface cerința
568	mental and emotional suffering	suferințe mentale și emoționale
569	merge	a fuziona
570	misdeemeanour	delict, infracțiune ușoară
571	medical expert	expert medical
572	memorial	notă, petiție

573	memorandum	memorandum
574	merits	fondul
575	merits of the case	fondul cauzei
576	merits of the complaint	fondul plângerii
577	merits of the application	fondul cererii
578	military prosecutor	procuror militar
579	Military Prosecutor's office	Procuratura Militară
580	Minister of Internal affairs	Ministru Afacerilor Interne
581	Ministry of Justice	Ministerul Justiției
582	minor injuries	leziuni corporale ușoare
583	minute	proces verbal
584	misapply the law	a greși legea
585	misapplication of the law	aplicarea ironată a legii
586	mistrial	anularea procesului
587	moderate bodily harm	vătămare corporală medie
588	motion	moțiune
589	misappropriation	delapidare
590	misrepresentation	anularea procesului
591	mitigating circumstances	circumstanțe atenuante
592	Municipal court	Judecătorie Municipală
593	murderer	ucigaș
594	murder	omor premeditat
N		
595	national authority	instanță națională
596	narrow interpretation	interpretare restrictivă
597	national law	reglementare națională
598	national security	securitate națională
599	national authority	autoritate națională
600	national tribunals	instanțe naționale
601	natural person	persoană fizică
602	nature of punishment	caracterul pedepsei
603	need for evidence	necesitate de probare
604	neglect a right	a neglija un drept
605	non-enforcement of a court decision	neexecutarea hotărârii judecătorești
606	non-enforcement of a judgement	neexecutarea hotărârii
607	non-governmental organisation	organizație non-guvernamentală
608	non-pecuniary damage	prejudiciu moral
609	not to be enforced to date	a nu fi executată la timp
610	notary	notar
611	notary taxes	taxe notariale
612	notification of a derogation	notificarea unei derogări
613	notify the court	a înștiința curtea
614	<i>null and void</i>	<i>lovit de nulitate</i>

O

615	offender	infractor
616	offence	delict
617	obligation	obligație
618	Ombudsman	mediator, avocat parlamentar
619	on the grounds	pe motiv
620	opening statement	declarație inițială
621	oral submission	pledoarie
622	order release	ordin de punere în libertate
623	order re-examination of the case	a dispune redeschiderea dosarului
624	ordinance	ordonanță judecătorească
625	ordinary courts	instanțe ordinare
626	organised crime	crimă organizată
627	overturn case law	a anula un caz
628	overturn a decision	a anula o ordonanță
629	overturn a judgement	a anula o hotărâre
630	outcome of the proceedings	rezultatul procesului

P

631	pardon	grațiere
632	pardonable	care poate fi grațiat
633	pass a law	a adopta o lege
634	Parliamentary Assembly	Adunare Parlamentară
635	partial reparation	reparație parțială
636	pecuniary	pasibil de amendă
637	pecuniary damage	prejudiciu material
638	pecuniary loss	prejudiciu material suferit
639	penalise	a penaliza
640	<i>per se</i>	<i>per se</i>
641	perpetrator	făptaș
642	perform an investigation	a efectua o anchetă
643	petition	petiție
644	petty crime	infracțiune ușoară
645	physical attack	atac fizic
646	physical damage	vătămare fizică, prejudiciu fizic
647	plaintiff	reclamant
648	Plenary Supreme Court	Plenumul Curții Supreme
649	plenary meeting	plenu curții
650	Police Academy	Academia de Poliție
651	police custody	custodia poliției
652	police inspector	inspector de poliție
653	police officer	colaborator de poliție
654	police station	comisariat de poliție
655	post-mortem psychiatric assessment	examinare psihiatrică post-mortem
656	postpone a hearing	a amâna o ședință
657	postponent of the hearing	amânarea ședinței de judecată

658	preliminary objection	obiecție preliminară
659	preliminary investigation stage	faza preliminară de investigație
660	preliminary plea	excepție preliminară
661	present judgement	hotărârea în cauză
662	presentation of evidence	prezentarea dovezilor
663	President of the Chamber	Președintele Colegiului lărgit
664	Presiding Judge	Președintele Ședinței
665	presumption of innocence	prezumția nevinovăției
666	Pretor' s Office	Pretură
667	pre-trial detention	detenție preventivă
668	pre-trial arrest	arest preventiv
669	pretrial hearing	audieri preliminare
670	prevent criminal acts	a preveni acțiuni criminale
671	preventive effect of the law	efectul preventiv al normei de drept
672	preventive measures	măsuri preventive
673	preventive detention	arest preventiv
674	<i>previso</i>	<i>condiție</i>
675	principal judgement	hotărâre principală
676	piece of evidence	mijloc de probă
677	principal of legal certainty	principiul certitudinii legale
678	prison	închisoare
679	prison administration	administrația penitenciarului
680	Prison Department	obligație procedurală
681	prison officer	Departamentul instituțiilor penitenciare
682	prison staff	colaboratori ai penitenciarului
683	prisoner	deținut
684	private individuals	persoane particulare
685	procedural head	aspect procedural
686	procedural aspect	aspect procedural
687	Procedural Civil Code	Codul de Procedură Civilă
688	procedural defect	deficiență procedurală
689	procedural error	eroare de procedură
690	procedural framework	cadru procedural
691	procedural ground	motiv procedural
692	procedural obligation	obligație procedurală
693	procedural protection	protecție procedurală
694	procedural reasons	temeiuri procedurale
695	procedural requirement	cerință procedurală
696	procedural guarantees of review	garanții procedurale în apel
697	procedural rights	drepturi procedurale
698	procedure	procedură
699	produce evidence	a aduce probe
700	prohibition of possessing and carrying weapons	interzicerea de a purta arme
701	prohibition	interzicere
702	prohibition of ill-treatment	interdicția relelor tratamente

703	prompt judicial control	control judiciar prompt
704	proof	probațiune
705	prosecuting authorities	autoritățile de acuzare
706	prosecutor	procuror
707	Prosecutor General's deputy	adjunctul procurorului militar
708	prosecutor's decision	decizia procurorului
709	prosecutor's request	ordonanța procurorului
710	protection of human rights and freedoms	protejarea drepturilor și libertăților
711	protect reputation	a proteja reputația
712	protection order	ordonanță de protecție
713	protection of property	protecția proprietății
714	Protocols	Protocoale
715	provide a plausible explanation	a oferi o explicație plauzibilă
716	provision of law	prevedere a legii
717	proxy	procură
718	public authority	autoritate publică
719	public opinion	opinie publică
720	public order	ordine publică
721	public judgement	hotărâre pronunțată în mod public
722	public hearing	ședință publică
723	public trial	ședință publică
724	punish by a fine	a pedepsi cu amendă
725	punish the aggressor	a pedepsi agresorul
726	punishment	pedeapsă
727	pursue	a urmări, a persecuta
728	pursue a legitimate aim	a urmări un scop legitim
729	put into service	a pune în exploatare

Q

730	question of fact	chestiune de fapt
731	question of law	chestiune de drept
732	questioning	interogare
733	question	a interoga
734	quash a decision	a casa o decizie
735	quash a judgement	a casa o sentință

R

736	rape	viol
737	rapist	violator
738	raise questions of fact and law	a ridica probele de fapt și de drept
739	rehabilitation	reabilitare
740	reach a verdict	a ajunge la un verdict comun
741	reach an agreement	a ajunge la un acord
742	reach a settlement	a ajunge la o reglementare
743	real estate	patrimoniu de stat
744	reasonable suspicion	suspiciune rezonabilă

745	reasonable expedition	desfășurarea rezonabilă a investigației
746	reasonable time	timp rezonabil
747	reasoning	motivare, argumentare
748	recalcitrant individuals	indivizi recalcitranți
749	recalifications of the acts	recalificarea faptelor comise
750	reduced sentences	pedepse diminuate
751	redundancy measures	măsuri de reducere
752	redundancy payment	compensație de concediere
753	regarding, as regards to	cu privire la
754	regional court	tribunal
755	regular lustration	lustrație obișnuită
756	rehearing of the case	rejudicarea cauzei
757	reimbursement of costs	rambursarea costurilor
758	reiterate	a reaminti, a reitera
759	reiterate a case-law a reitera jurisprudența	a reitera jurisprudența
760	reiterate complaints	a reitera plângerile
761	reinforcement of judgment	argumentarea deciziei
762	reject	a respinge
763	rejection of appeal	respingerea cererii
764	reject a claim	a respinge pretenția
765	reject a complaint	a respinge o plângere
766	refute	a combate
767	release on bail	a elibera pe cauciune
768	release pending trial	eliberare în timpul procesului penal
769	release from custody	a elibera din detenție
770	relevant case-law	practică judiciară relevantă
771	relevant domestic law	drept intern pertinent
772	relevant part	partea pertinentă
773	relieve of responsibility	a elibera de răspundere
774	remand in custody	a rămâne în custodie
775	remain in custody	detenție preventivă
776	require evidence	a solicita dovezi
777	require the proof of delivery	a solicita dovada înmânării
778	reopening of investigation	redeschiderea procedurii
779	report	procesele civile privind raporturile de muncă
780	represent the applicant	a reprezenta reclamantul
781	representative	expertiză
782	resist arrest	a opune rezistență
783	respect of non-pecuniary damage	dreptul la identificare
784	respect of pecuniary damage	titlu de prejudiciu moral
785	respondent	pârât
786	respondent Government	Guvernul reclamat
787	respondent State	statul reclamat
788	retroactivity	retroactivitate
789	retrial	rejudicare
790	retention	reținere

791	right of access to court	dreptul cu privire la accesul la justiție
792	right of access to a lawyer	dreptul la avocat
793	right of defence	instanță de apel
794	right to appeal	dreptul la recurs
795	right to communicate information and ideas	dreptul de a comunica informații și idei
796	right to equal protection of law	dreptul la protecție legală egală
797	right to freedom of expression	dreptul la libertatea de exprimare
798	right to identity	dreptul la identitate
799	right to respect for private life	dreptul la respectarea vieții private
800	right to remain silent	dreptul de a păstra tăcere
801	rights and freedoms	drepturi și libertăți
802	right to petition	dreptul la petiție
803	rob	a jefui
804	rule of law	normă de drept
805	Rules of Court	regulamentul curții
806	rules and regulations	reguli și reglementări

S

807	scrutiny	validare a alegerilor
808	sanction	a sancționa
809	sanction administratively	a sancționa administrativ
810	second instance court	instanță de apel
811	secure the evidence	a obține dovezi
812	secure respect for private life	a asigura dreptul la viață privată
813	self-defence	autoapărare
814	sentence	sentință, a condamna
815	serious bodily harm	vătămare corporală gravă
816	serious crimes	infracțiuni grave
817	serious damages	persoana a fost supusă maltratărilor
818	serious injury	pagube grave
819	serious shortcomings in the investigation	deficiențe grave ale investigației
820	session	ședință
821	set of	a stabili
822	settle a dispute	a soluționa un conflict
823	settle out of court	a soluționa pe cale amiabilă
824	severe police brutality	tratament brutal din partea poliției
825	sexual violence	violență sexuală
826	simple agreement	acord simplu
827	shield from responsibility	a se eschiva de la răspundere
828	speculate	a specula
829	speculative claims	cereri speculative
830	standart of proof	standartul de probațiune
831	state	a prevedea
832	state of insanity	capacitate de exercițiu
833	statement of fact	circumstanța cauzei
834	statutory law	drept statutar

835	status of judge	statutul judecătorului
836	steal	a fura, a sustrage
837	stipulation of service	stipularea serviciilor
838	strike out the application	a scoate cererea de pe rol
839	strike out	a radia o cerere de pe rol
840	striking-out	radiere de pe rol
841	strong presumptions of fact	prezumții faptice puternice
842	subject to ill-treatment	persoana supusă maltratărilor
843	submissions	pledoarii
844	submit a case	a prezenta o cauză
845	submit a document	a prezenta un document
846	submissions of the parties	susținerele, argumentele părților
847	submitted appeal	recurs declarat
848	submit written observations	a depune observații scrise
849	submit proofs	a prezenta dovezi
850	substantive head	aspect procedural
851	substantive and procedural aspects	aspecte procedurale esențiale
852	substantial assets	acțiuni fundamentale
853	substantial body of evidence	elemente de probă solide
854	substantiate a claim	a proba o plângere
855	substantive clauses	clauze fundamentale
856	substituted contract	contract de substituire
857	non-compliance	nesupunere
858	successor of the injured party	succesor al părții vătămate
859	successor of the victim	succesor al victimei
860	suicide	sinucidere
861	suicidal	sinucigaș
862	suicide case	caz de sinucidere
863	summon	a cita legal
864	summons	citație
865	summoner	portărel, persoana care convoacă
866	summon parties	a cita părțile procesului
867	summon the witnesses	a cita martorii
868	summon to the court	a chema în judecată
869	superior prosecutor	procuror ierarhic superior
870	Supervisory Board	Consiliul de Observatori
871	support the claim	a susține pretenția
872	Supreme Court of Justice	Curtea Supremă de Justiție
873	suspect	suspect
874	suspended prison sentence	închisoare cu suspendare

T

875	take formal note	a lua cunoștință cu un document
876	take proceedings	a înainta procese
877	take to the court	a aduce în fața instanței judecătorești
878	tax penalty	penalitate fiscală

879	testimonies	mărturii
880	third party	parte terță
881	third instance court	instanța de recurs
882	thorough and effective investigation	investigație multilaterală și efectivă
883	threat	amenințare, a amenința
884	threat to applicant's life	pericol pentru viața reclamantului
885	threatening with violence	amenințarea cu violență
886	tolerate a crime	a tolera o crimă
887	torture	tortură
888	torture in police custody	tortură în timpul detenției
889	trade union association	asociație de sindicate
890	trainee military prosecutor	procuror interimar militar
891	transcripts of court hearings	procesul verbale ale ședințelor de judecată
892	trial	proces
893	trial court	instanță
894	trial with a reasonable time	judecată în termen rezonabil
895	tribunal	instanță națională
896	tribunal established by law	instanță instituită de lege
897	trigger a violation	a constitui o încălcare

U

898	under the article	în conformitate cu articolul
899	under the law	în conformitate cu
900	under the provisos of the article	în temeiul dispozițiilor articolului
901	undertake an obligation	a îndeplini o obligație
902	undergo a forensic examination	a supune unei examinări medico-legale
903	ungrounded appeal	recurs neîntemeiat
904	unfounded decision	decizie neîntemeiată
905	unilateral declaration	declarație unilaterală
906	unlawful acts	acțiuni ilicite
907	unlawful arrest	arest ilegal
908	unlawful deprivation of smb's liberty right	privare ilegală de libertate
909	unlawful entering	pătrundere ilegală
910	unlawful gathering of information	obținerea informației pe cale ilegală
911	unlawful searches	cercetări ilegale
912	unpaid work for community	muncă în folosul comunității
913	unsubstantiated complaint	plângere nefondată
914	untrue allegations	declarații false
915	uphold a judgement	a menține o decizie
916	uphold on appeal	a admite spre recurs
917	uphold the applicant's appeal	a admite recursul reclamatului
918	use of physical force	aplicarea forței fizice
919	usurpation of powers	uzurparea puterilor
920	usurping police powers	depășirea atribuțiilor de serviciu

V

921	value judgements	judecăți de valoare
922	verbal attack	atac verbal
923	verdict	verdict
924	veto	a respinge, a pune veto
925	victim status	statut de victimă
926	victims of torture	victime ale torturii
927	violation	violare, încălcare legislativă
928	violation of a case	violarea unui caz
929	violation of article	încălcarea unui articol
930	violation of rights	încălcarea drepturilor
931	violation of the convention	violarea convenției
W		
932	warning	avertizare
933	waive claims	a renunța la cereri
934	warrant contract	contract de mandat
935	was sentences to five days' imprisonment	sancționat cu arest administrativ pe 5 zile
936	war criminal	criminal de război
937	weapons	arme
938	wild lustration	lustrație primară
939	withdraw an appeal	a retrage o plângere
940	withdrawal of parental rights	retragerea drepturilor părintești
941	withdrawal of petition	retragerea cererii
942	witness	martor
943	witness for defence	martorul apărării
944	witness statements	declarațiile martorilor
945	witness box	boxa martorilor

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Fiodorov Victoria, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Fiodorov Victoria

CV AL AUTORULUI

Fiodorov Victoria

Data și locul nașterii: 09.05.1978, or.Chișinău, Moldova

Cetățenia: Republica Moldova

STUDII:

2000-2001

Universitatea de Stat din Moldova

Studii de masterat - master în filologie germanică

Teză de magistr: „English Fauna Idioms and Their Equivalents in Romanian”

1998-2003

Universitatea de Stat din Moldova

Facultatea de Drept

Specialitatea: Drept internațional

Licențiat în Drept

Diploma de licență: „ Combaterea internațională a terorismului”

1995-2000

Universitatea de Stat din Moldova

Facultatea de Limbi și Literaturi Străine

Departamentul de Filologie Engleză

Specialitatea: Limba și Literatura Engleză

Licențiat în Filologie

Profilul: Filologie

2004 -2008

Studii doctorale, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, specialitatea *Limbi germanice*

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ

2000-prezent

Universitatea de Stat din Moldova

Lector la Departamentul Limba Engleză și Franceză Specializată

2004-2005

Berlizzo Translation House

Traducător

2013

Autorizație de traducător Nr.449

CURSURILE / SEMINARELE PREDATE

Limba engleză de specialitate la Facultatea de Drept

Limba engleză de specialitate la Facultatea de Științe Economice

Limba engleză de specialitate la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării

Lexicul și gramatica textului B

Stilistica textului B

Semantica textului B

Sintaxa și comunicarea scrisă B

Lingvistica textului B

Civilizația B

Fonetica și audierea în limba B

Lexicul limbii B
Semiotica textului B
Gramatica limbii B
Tipologia textului B

PUBLICAȚII

- Manual de Limba engleză pentru studenții de la facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Chișinău, 2014.

Articole, studii, publicate în reviste și culegeri științifice naționale

- RELIGIOUS LANGUAGE VS RELIGIOUS DISCOURSE, Colocviul Științifico-Practic „Aspecte lingvistice, didactice și interculturale în predarea limbilor străine, Chișinău 2012, CEP USM, p. 153-158, ISBN 978-9975-71-296-5, 0,26 c.a./2 = 0,13 c.a.
- VOLUNTEERING- A POWERFUL TOOL FOR IMPROVING THE SOCIETY, Conferința interuniversitară Educație prin cercetare-garant al performanței învățământului superior, Chișinău, 2012, p.39-41, ISBN 978-9975-71-235-403, c.a./2=0,15
- ORIGINEA LIMBAJULUI JURIDIC ENGLEZ, Studia Universitatis, Științe Umanistice, nr.10 (60), 2012, ISSN, 1811-2668, 0,35 c.a.
- TEACHING – ART OR SCIENCE?, Colocviul Științifico-Practic „Tehnici de motivare a studenților în procesul de învățare a limbilor străine în condiții de integrare europeană”, Chișinău 2013, CEP USM, p. 97-100, ISBN 978-9975-71-435-8, 0,22 c.a./2 = 0,11 c.a.
- EXTENSIVE READING, Colocviul Științifico-Practic „Tehnici de motivare a studenților în procesul de învățare a limbilor străine în condiții de integrare europeană”, Chisinau 2013, CEP USM, p. 114-120, ISBN 978-9975-71-435-8, 0,32 c.a./2 = 0,16 c.a.
- ASPECTE PROBLEMATICE ÎN TRADUCEREA HOTĂRĂRIILOR CEDO, în Epoca marilor deschideri: rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă, Chișinău, 2015, ISBN 978-9975-71-647-5, p.371, 0,6 c.a.

Articole, studii, publicate în reviste și culegeri științifice internaționale

- TEACHING WRITING TECHNIQUES, Conferința internațională organizată de APLE din Moldova, Chișinău, USM 2013, p. 124-126, ISBN 978-9975-71-462-4, 0,23 c.a.
- UPDATED TECHNIQUES IN TEACHING ENGLISH - NEWSPAPERS TO ENHANCE VOCABULARY AND WRITING SKILLS, cea de-a 4 Conferință internațională și metodică „Linguistic Training of Students of Universities of Non-Philological Specialities in the Context of Bologna Process and Recommendations of the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment”, Odessa 2012, p. 69-72, ISBN 978-966-7598-93-8, 0,46 c.a./2 = 0,23 c.a.
- ESP-PHILOSOPHICAL PARABLES ABOUT TEACHING ENGLISH TO STUDENTS FROM THE BIOLOGY-PEDODOLOGY DEPARTMENT, cea de-a 3 Conferință internațională și metodică „Linguistic Training of Students of Universities of Non-Philological Specialities in the Context of Bologna Process and Recommendations of the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment”, Odessa 2012, p. 85-90, ISBN 978-966-7598-93-8, 0,52 c.a./2 = 0,26 c.a.
- INCORPORATING NEW TRENDS IN TEACHING BUSINESS ENGLISH, Conferința internațională organizată de APLE din Moldova, Chișinău, USM 2012, p. 162-164, ISBN 978-9975-71-302-3, 0,32 c.a./2 = 0,16 c.a.
- APLE - THE IMPORTANCE OF LATIN IN THE MODERN ENGLISH LEGAL LITERATURE, Conferința internațională organizată de APLE din Moldova, Chișinău, USM, 2013, p.34-38, 0,34 c.a.

- APLE- BENEFITS OF USING NEWSPAPERS IN CLASSROOMS, Conferința internațională organizată de APLE din Moldova, Chișinău, USM, 2012, p.68-71, 0,2 c.a
- APLE- REACHING ENGLISH THROUGH PICTURES, Conferința internațională organizată de APLE din Moldova, Chișinău, USM, 2013, p.38-40, 0,19 c.a.
- AN OVERVIEW ON SEMANTIC PECULIARITIES OF ENGLISH LEGAL LANGUAGE, în Perspectives in the humanities and social sciences: Hinting at interdisciplinarity, Second Edition: From manuscript to E-book, Iasi, Romania, 2015, 0,4 c.a.
- EXTENSIUNEA SEMNIFICAȚIEI TERMENILOR JURIDICI ENGLEZI ÎN DIVERSE CONTEXTE, Conferința internațională, în Noi tendințe în predarea limbajelor de specialitate în contextul racordării învățământului superior la cerințele pieței muncii, 2016, 0,7 c.a.

Stagii, colocvii, conferinte

- Senior English Language Fellow's Program, „**20 hour teacher training and development course**”, December 14, 2001.
- English Language Teachers' Association, „**Training of Trainers**”, 2004-2005.
- American Councils, „Establishing a Writing Program with a Center in Chisinau and several satellite universities in Balti, Cahul and Comrat”, **Business Writing**, 2005.
- Annual APLE Conference **Teaching English: Between Research and Practice**, Moldova State University, Chisinau, 13 March 2010.
- English Language Teachers' Association, „**Confidence Building between professionals in the educational spheres of Moldova and the Transdnistria region**”, May 29-June 26, 2010.
- Annual APLE Conference **Up-to-date Techniques and Strategies in Teaching English**, Moldova State University, Chisinau, 9 Aprilie 2011.
- Colocviul Științifico-Practic „**Aspecte lingvistice, didactice și interculturale în predarea limbilor străine**”, 31 martie 2012, Chișinău.
- Annual APLE Conference **Innovations and Challenges in Teaching English**, Moldova State University, Chisinau, 12 May 2012.
- Teacher Training Program „**Professors in Development II**”, organized by the American Studies Center of Moldova in collaboration with the MSU, May-June 2012, Chisinau.
- III International Scientific and Methodical Conference “Linguistic Training of Students of Universities of Non-Philological Specialities in the Context of Bologna Process and Recommendations of the Common European Framework of Reference for Languages: Learning Teaching and Assessment”, Odessa, Ukraine, 4-5 October 2012.
- International Seminar dedicated to the International Literacy Day „**Quality Education: the Best Investment for Your Future**”, organized by the American Studies Center of Moldova and IREX Moldova with the focus on the importance of quality education for various population strata in the challenging conditions of the new millennium, September 29, 2012.
- The 8th International Conference on American Studies “**2012 US Presidential Elections: Expectations and Challenges**”, organized by the American Studies Center-US Embassy in Moldova, October 27, 2012.
- “aple” Seminars: **Teaching Today for the Future**. Workshop on the topic “*Teaching Writing Techniques*”, MSU, Chisinau, November 3, 2012.
- “aple” Seminars: **Teaching Today for the Future**. Workshop on the topic “*Writing European Mobility Documents*”, MSU, Chisinau, February 2013.
- International Seminar organized by the American Studies Center of Moldova in collaboration with the US Embassy in Moldova celebrating African American History Month 2013 entitled “**We are Made by History**”: **Celebrating the African-American**

Experience 150 Years after the Emancipation Proclamation and 50 Years after the March on Washington, February 16, 2013.

- Consiliile Americane pentru Învățământ Internațional din Moldova, Eveniment Aniversar, 22 februarie 2013.
- “APLE” Seminars. Workshop on the topic “Using Mass Media in Teaching”, MSU, March 2, 2013.
- The 9th International Conference organized by the American Studies Center-US Embassy in Moldova entitled “The Role of Women in Modern Society in the New Millennium”, April 13, 2013.
- Annual APLE Conference **Novelty and Excellence in Teaching English**, Moldova State University, Chisinau, Aprilie 20, 2013.
- Conferința internațională **Probleme de didactică și gramatică a limbilor moderne în cadrul proiectului AUF** „Mutualisation des formations FOS sur des reseaux universitaires”, Chișinău, 26 aprilie 2013.

Limbi Străine

Limba română- limbă maternă

Limba rusă- fluent

Limba franceză –fluent

Limba engleză –fluent

Date de contact:

Republica Moldova, mun.Chișinău

Bd. Cuza-Vodă, nr.30/1, ap.21

Tel. dom. 022763723; tel.mob. 069348742

e-mail: vrotari_2003@yahoo.com